

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Samlinger

til

Fyens Historie og Topographie,

udgivne

af

Fyens Stifts literære Selskab.

Syvende Bind.

Odense.

Trykt i Fyens Stiftsbogtrykkeri hos J. C. Dreher.

1878.

Indhold.

	Side.
I. Bidrag til Personalhistorien af Mindesmærker i syenske Kirker IV. Ved Biskop Dr. Engelstoft.....	1
II. Biskop Hans Michelsens Dagbog. Ved Pastor Søren Møller (sluttet).....	34
III. Actstykker fra Biske-Archivet. Meddelt af Biskop Dr. Engelstoft.....	195
IV. Tvevad Slot. Af Provst F. L. Rohmann.....	209
V. Præsten Christiern Bruns Optegnelser. Meddeelte af Dr. S. F. Nordam.....	233
VI. Om Christine Munks Liigliste i St. Knuds Kirke. Af Biskop Dr. Engelstoft.....	311
VII. Mester Hans Knudsen Beile. Af Dr. S. F. Nordam	334

I.

Bidrag til Personalhistorien af Mindesmærker i fynske Kirker.

Af Biskop Dr. C. L. Engelstoft.

(Fortsat fra 6te Bd. Side 168.)

IV.

Familien Muuk, som førte en Hjørnelab i sit Naaben.

Det gamle Adelsnavn Munk (altid skrevet Munk) forekommer forbundet med forskjellige Naabner, hvilke betegne ligesaa mange forskjellige Familier, der deels oprindelig have baaret Navnet, deels have optaget det med Bibeholdelse af deres tidligere Naaben. To af disse Familier uddøde i Fyen uden just at have indtaget nogen fremragende Plads i dette Lands Adels. De ældste Munkers Slægt, som førte en Guldbjælke i rødt Felt og derfor kaldes „Bjælkemunkerne“, tilhørte meest Sylland; men en Green af Slægten har dog i det 15de Aarhundrede ejet Herregaarden Østrup i Haastrup Sogn, Salling Herred, hvor dens sidste Mand, Ludvig Marsk, døde 1504, begravet i Graabrødre Kirke i Odense¹⁾, medens hans to Søstre ere begravede i Haastrup Kirke 1470²⁾.

¹⁾ Familien Munk af S. S. Wegtrup i Geneal. Arch. Side 3 og Ved. Sim. Odense By 2, 1, 67..

²⁾ Den udmærket smukt udhugne Steen over dem (hvis Omskrift læses i Dan. Atl. VI, 734) er aftegnet af Abildgaard og nu

De to andre store Slægter, „Viinranke-Munker“ og „Lange-Munker“, berøre kun sporadisk Fyen¹⁾; men den Familie, som førte en Bjørnelab i sit Vaaben, er knyttet til Herregaarden Fjellebro i Herringe Sogn, Salling Herred, og dens Historie kan oplyses af nyeste Mindesmærker.

Saa meget endog denne Slægts Vaaben, en sort Bjørnelab i Sølvfelt, bærer Præg af ældgammel Oprindelse, saa er det dog først i den sidste Halvdel af det 15de Aarhundrede, at den lader sig historisk paavise blandt de mange Munker, der bestandig forekomme i Historien. Dens Vaaben ligner saameget Familien Bjørns, der uddøde med Bjørn Anderfens Søn 1596, at man let kunde formode en Forbindelse mellem dem; de adskille sig nemlig kun ved det Narhvalshorn, som Bjørns Vaaben har til Hjelmtegn istedetfor Vesjelhornene, og ved forskellige Farver, idet Bjørns Vaaben er en hvid eller brunn Bjørnelab i blaat Felt, og

indsat i Muren. Arbejdet bestaaer i smagfulde Slynnginger med to Vaabner i: det ene er Munk's og det andet antages for Frille's, thi det ingenlunde er saa klart som i Abildsgaards Tegning. I saa Fald ere de Søstre til den Susanne Munk som var gift med Bjørn Oluffsen til Nielstrup og Moder til Johan Bjørnsen, paa hvis Gravsteen i Ollerup Kirke de samme Vaaben forefindes, og dette stadfæstes ogsaa af Historien, som beretter, at da Ludvig Marsk døde, havde han bebrevet sin Enke Dstrupgaard i fem Aar; men hans „Søstersøn“ Johan Bjørnsen bemægtigede sig den, efterat Enken havde giftet sig med Ael Brahe, og maatte derfor afstaae denne 12 eller 13 Bøndergaarde. (Lisb. Dyrskes Slægtbog Fol. 175.)

¹⁾ Viinrankemunkerne, som førte en Sølvbjelle belagt med en grøn Viinranke i blaat Felt, ere enten udgaaede af Bjelkemunkerne eller af Krumstrupperne, som føre et lignende Vaaben. Sikkerere er det, at Langemunkerne ere udgaaede af Bjelkemunkerne, idet en Datter af disse blev gift med en Mand, som førte tre Roser i sit Vaaben og optog Navnet, medens hans Brødre kaldte sig Lange. Af denne Slægt var Kristine Munk. See derom Begtrup's Afhandling, a. St.

Munts en fort Bjørnelab i hvidt Felt. Naar det derfor berettes endog til forskjellige Tider, at en Bjørn Duffen i Fyen, var gift med Susanne Munk, kunde man tænke sig den nye Familie Munk opstaaet paa samme Maade som Lange-Munkerne af de gamle Munker, ved at en af deres Sønner antog Moderens Familienavn (Munk) og beholdt det fædrene Naaben med en let Forandring¹). Men det

¹) Foruden det ovenfor (S. 1 Not. 2) nævnte Par af dette Navn, der ifølge Tidsforholdet ikke her kan komme i Betragtning, er der Spor af toende andre, men saa usikre og uklare, at det er vanskeligt at angive, om der menes eet eller to Par. I det 14de Aarh. nævnes baade Bjørn Duffen og Duf Bjørn som gifte med Susanne Munk og siges at eje Nielstrup og Steensgaard i Fyen og 1343 at have stiftet en Messe i Svanninge Kirke, (D. Atl. III, 577 og 590 og VI, 812 og Wieland lærde Tid. 1724 S. 764). Sikkert der vistnok dengang har levet en Bjørn Duffen, der var Fader til den bekjendte Duf Bjørnsen, som var executor testamenti efter Kong Valdemar, saa bliver dog denne Beretning meget tvivlsomt derved, at Pontoppidan i Ann. Eccl. (II, 592) henfører denne Mand og hans Gave til 1442, og at Steensgaard først 1412 kom i en Bjørn Duffens Besiddelse (Ved. Sim. Db. 1, 2, 99.) Et andet Egtepar af samme Navn har Lisbet Bryskes Slægtbog, naar hun anfører (Fol. 250), at Stamsfaderen til den jydskke Familie Bjørn paa Steenalt, Jac. Bjørn, var Søn af Bjørn Duffen og Susanne Munk, og dette Egtepar maa antages at have været gift 1400. Mandens Navn er ogsaa noksom bekjendt, idet Bjørn Duffen til Nielstrup, Ridder og Rigsraad, ofte nævnes fra 1399 til 1448; men hans Hustru, som overlevede ham, var Elsebet Kabel, Hensning Kabels Datter (Ved. Sim. Db. 1, 2, 156). Da han kjøbte Steensgaard 1412, kunde han unegtelig vel have betænkt Svanninge Kirke 1443, men ikke i Forbindelse med en Hustru af Navnet Susanne Munk. Dog var det muligt, at han kunde have været først gift med hende, før han ægtede Elsebet Kabel, der da var Enke, og at han i Slutningen af sit Liv har stiftet en Messe for sig og sin første Kone. Men enten hun tilhører denne eller en anden ubekjendt Bjørn Duffen, er det ikke uden Betydning, at Navnene Bjørn og Munk saaledes oftere forbindes af Traditionen.

første historisk bekjendte Led af denne Adelslægt er Mickel Munk, der levede i det 15de Aarhundrede og siges at have haft en Anpart i Herregaarden Fjellebro. Hans Efterlæggt kjendes gennem tre Slægtled og uddøde paa denne Gaard 1622.

At Mickel Munk var Ejer eller Medejer af Herregaarden Fjellebro i Herringe Sogn, Salling Herred, antages alene paa Genealogernes Ord; thi han har ikke efterladt sig noget Spor i Gaardens Historie¹). Meget mere nævnes han under Forhold, der pege hen paa, at han havde Tordegods i Jylland; thi der havde han et Boel i Pant af Koerkloster i Skanderborgegnen, hvilket han 1469 tilbagegav, og hans Søn var endnu 1500 Lodsejer i Ellerup By i Nærheden af samme Kloster²). Om Fjellebro vides kun, at Oluf Bonde 1462 fik den ved et Mageffiske mod andet Gods, og derefter skal der saantidig nævnes saamange Ejere, at der sluttes, at flere have haft Sameje i den, nemlig Johan Skindæl af Egeffov 1480, Otto Skindæl 1481, Kirsten Skindæl, Enke efter Jep Vild, 1489, og Claus Olsen 1493. Med saamange Andre, mener man da, at ogsaa Mickel Munk og hans Søn kunde have haft en Part, skjønt de ikke nævnes³). Det burde imidlertid have vakt nogen Tvivl, at de nævnte Ejere alle omtales

1) Genealogien i Vigprædikenen over Ebbe Munk (1625) og (rimeligvis efter den) Lisbet Bryske benævner ham saaledes Fol. 435; men slige Benævnelser gives stundom per prolepsin som Betegnelse af den Slægt, der mænes, og de bekjendteste Mænd af denne Familie vare i det 16de Aarhundrede Ejere af denne Gaard. Den nævnte Vigprædikens historiske Troværdighed skulle vi nedenfor lære at kjende.

2) Decker ældste Archivregistrant 1, 191, 19 og 26.

3) Saaledes Seher i danske Herregaade XII (Fjellebro).

om de, der vare i Besiddelse af hele Gaarden og dens Tilliggende, og efterat nu et helbigt Fund af gamle Documenter har givet Oplysning om hidtil ubekjendte Familieforhold mellem disse Personer, turde det falde rimeligere at forestille sig Fjellebros Historie ganske anderledes fra 1462¹⁾. Sep Bilds Enke, som var Johan Skindels Datter, sees nemlig at have været gift, før hun fik Sep Bild, med en Mand, som hed Oluf og var Fader til Claus Olsen i Fjellebro²⁾. Denne Oluf har vist ikke været nogen Anden end Oluf Bønde, der 1462 mageskiftede sig Fjellebro til, maaskee just i Forbindelse med dette Ægteskab med Datteren fra Nabogaarden Egekov. Han maa være død kort efter, saasom hans Enke i Ægteskab med Sep eller Evert Bild havde idetmindste 4 Børn og atter var Enke 1489. I hendes første Enkestand og medens hun var gift med Sep Bild, kunde hendes Fader Johan Skindel og Broder Otto Skindel i Egekov naturligen forvalte den Gaard, der maatte tilfalde hendes Søn af første Ægteskab, og da baade Faderen og hendes anden Mand vare døde 1488, kunde hun selv naturligen tage det Laasebrev af 1489 paa „Fjellebro med alt Tilliggende“, som Historien omtaler, og 1493 kunde da Sønnen Claus Olsen tiltræde sin fædrene Gaard. Saaledes bliver intet Spor tilbage af Andres Medieieomsret i Gaarden ved Siden af denne Familie. Michel Munch bliver huusvild, og vi maa vel snarest tænke ham i Sjælland, dengang da han omtrent i Midten af

1) Det er Pastor Crone i Herrested, som har fundet en stor Samling i Raunhøltz Archiv og velvillig har meddeelt mig det interessante Udbytte deraf.

2) Evert Bilds Børn kalde nemlig i et Document af 1530 Claus Olsen i Fjellebro deres Broder.

det 15de Aarhundrede fæstede Bo. Han var gift med Karen Lauridsdatter, sige alle genealogiske Beretninger; men ingen veed at nævne hendes Slægt. Af det fiore Mindesmærke over deres Sønnesøns Søn i St. Knuds Kirke sees imidlertid, at hendes Familievaaben var et Stjold, der fra Siden deles af en sort Rile eller Spids, hvilket henviser til Familien Steeg eller Stegh, som i Overgangen fra 14de til 15de Aarh. forekommer i Sjælland¹⁾. Hendes mødrene Vaaben mangler derimod paa dette Mindesmærke saavel som Michel Munds mødrene; formodentlig vare de ubekjendte, da Monumentet blev opsat, og Liigprædikenen over denne Mund har heller ikke angivet flere Slægtled²⁾.

Deres Søn var Ebbe Mund. Om hans Ungdom vides Intet; men 1481 var han i Kong Hans's Tjeneste som Lehnsmænd i Lagholm og paa Bahuus Slot og senere (1489) Befalingsmand paa Varbjerg Slot, hvorfra han 1493 dæmpede en Opstand og 1497 i Forening med Henrik Krummedige havde Commandoen over Kongens Tropper i Halland og erobrede Elfsborg³⁾. Tilfidsf havde han et Lehn i Sjælland, af hvilkethan 1502

1) Udsæley. 2, 191. Uve Steg af Bøgghe og Dufemagle og hans Datter Helene, der var Enke efter Hans Olsen 1431, nævnes oftere, Langeb. Doc. Saml. i Geh. N. og Suhm 14, 132, 478—79 og Molbechs og Pet. Udvalg af Dipl. S. 24, 48. 81. 88. Hans Kones Navn var Cathrine Jensdatter (ifølge Doc. af 1397 Suhm S. 278), og naar de havde en Søn Laurids Magesen Steg, kunde hans Datter faae Navnet Karen efter hende som Farmoder.

2) Hans Michelsens Liigprædikenen over Ebbe Mund. Rbh. 1625. 4 B. (i Karen Brahes Bibliothek.)

3) Dan. Mag. 4 R. 2, 149. 167. 170 og 1, 66. Hvitfeld 1008 og D. Mag. 3 R. 2, 2, 20—28, hvor et Par Kongebreve ere tilføiede til begge Feltherrer.

skulde gjøre Krigstjeneste selv fjerde¹⁾. Dette anselige Lehn var mulig det samme som et Pantelehn af Ranisgods, han havde til sin Død og som 1508 gif over til hans Kones Broder, der udløste det med 200 rhinske Gylben og 14 Mk. Penge.²⁾ Det laa i den samme Egn af Sylland, hvor han som ovenfor bemærket ejede Bøndergods. Noget Forhold til Fjellebro spores ligesaa lidet for hans som for Faderens Bedkommende³⁾. Senere ejede han i sine sidste Aar en anden Herregaard, som hans Hustru tilførte ham. Han var nemlig gift med Else Linhuus eller Skindæl, Datter af Morten Skindæl til Sulskov, som var af de Skindler, der førte Linhusernes Vaaben (en springende Hjort), men havde optaget Navnet efter den tyffe Familie Skindæl. Da nu Else var Enke, dengang hun ægtede ham, efter Hans Jensen (Dyre) til Egeløkke paa Langeland, er det rimeligt, at han fik denne Gaard med hende, skjønt den naturligtvis senere blev hos Hans Jensens Slægt⁴⁾. Dette er saameget rimeligere, som baade hun og Ebbe Munds

¹⁾ D. M. a. St. 2, 153; men 1508 stillede hans Enke kun 1 Mand af det nydske Lehn S. 285.

²⁾ Becker Orion 3, 366. Følgebrevet (i Registr. ov. alle Lande Fol. 69 i Geh. Arch.) viser, at Ebbe Mund dengang var død, men kalder Konen Sidsel istedetfor Else Skindælsdatter. (Meddelt fra Geheimearchivet.)

³⁾ Lisbet Bryske talder ogsaa ham E. Mund til Fjellebro (Fol. 169) og Liigprædikenen ligeledes; men dennes Naalidelighed aabenbarer sig især her, da den fortæller, at han var forlehnet med Barbjerg i Kong Frederik den Førstes Tid! (Bl. N.)

⁴⁾ Hans Jensen kan være død 1496, og som tredje Slægtled forefindes Jens Jørgensen fra 1536 til 1573 og som fjerde Hans Jensen 1573. Rosenvinge gl. Domm. 3, 213 og Dan. Herreg. XIII. (Egeløkke), hvortil kan søjes, at Fru Mette til Egeløkke nævnes 1554, Actst. udg. af F. I. Selsk. 2 Saml. Side 19, og Jens Jørgensen 1573 folgte den til Erik Rub. Ved. Sim. Rub. 2, 82.

Arvinger senere sees at have havt Ejendom paa Langeland¹⁾. Else Skindkel var Søster til den bekendte Laurids Skindkel, der døde som Medlem af Rigens Raad 1533 og var født omtrent 1470—73; men hun var dog kun Halvsøster til ham, saasom hans Moder var Margrethe Friis og hendes Berette Trolle²⁾. Det følger deraf, at hun maa have været ældre end Laurids Skindkel, da Margrethe Friis var Faderens sidste Hustru, og hun var ogsaa allerede før 1488 gift med Hans Jensen³⁾. Da nu denne Mand levede ibetmindste til 1496⁴⁾, kan hun først have ægtet Ebbe Mundt omtrent 1500 paa en Tid, da de begge vare temmelig gamle. De vides at have havt to Børn: Datteren Sophie Mundt blev gift med Hans Oldeland til Vejlegaard og Uggerslevgaard, var Enke 1535, men levede endnu 1554, da hun tog sin Deel i Rebningsen af Skoven paa Hov paa Langeland, formodentlig som en mødrene Arv fra Egeløkke, ligesom ogsaa hendes Søn Laurids Oldeland til Dlstedgaard endnu 1605 havde en Gaard i Snøde Sogn⁵⁾. Hendes fædrene Vaaben forekommer saavel paa tvende Gravstene over hendes

1) Af et Skiftebrev 1527 sees, at hun og hendes Sødsfænde havde Arve-Andeel i Fjeldstedgaard (en nu nedlagt Herregaard) og Vedlofte (nu Brahesholm) i Fyen og Vesterbøl paa Langeland (Brodenh. Breve i Klevenf. collect. gen., hvortil en Afstrift velvilligen er mig meddeelt af Hr. Krarup.)

2) Saavel Monumentet i St. Knuds Kirke som Liigprædikenen 1625 opføre hende som Moder til Else, hvorimod Lisb. Bryfte regner Else for en Datter af Margrethe Friis.

3) 1488 skjødede disse Ægtefolk noget af Skindkernes Gods i Saaby og Elling til Voerkloster. Ældste Arch. Reg. 1, 190, 18 og 194, 50—52.

4) Han opføres endnu ved Rustningen 1496, D. Mag. 4. R., 2, 151.

5) Ved. Sim. Grev. Feide S. 114. Actf. udg. af F. I. Selsf. 2 Saml. S. 19 og 45.

Børn¹⁾ som i andre Minder²⁾, navnlig i Markbannernes Herresæde Rønninge Søgaard, da Stifteren af denne Familie var gift med hendes Sønnebatter. Ebbe Munc̄s og Else Skindels Søn fik Faderens Navn, maaskee han først er født efter hans Død, som maa være indtruffet 1507—1508.

Denne yngre Ebbe Munc̄ nævnes ikke i Historien før Grevens Feide, og det er forgjæves at spørge, hvor vi før den Tid skulle tænke os hans Hjemstavn. Moderen levede idetmindste til 1510, da hun stadfæstede Skjødet af 1488 paa det til Voer Kloster afstaaede Gods³⁾; men om hun boede paa Egeløkke eller i Tysland eller etsted i Fyen, (Fjeldstedgaard, Vedtofte?) kan ikke figes. Paa Fjellebro var indtil 1530 Claus Oljen Manden, som skrev sig af Gaarden, skulde udrede Krigsstyret 1511 og 1525, og ofte nævnes i Documenter⁴⁾. At Ebbe Munc̄ eller Andre skulde have haft Medejede med

- 1) Over en Søn Vilhelm Oldeland † 1567 g. m. Hilleborg Daa staaer et Monument i Silby Kirke, som er aftegnet af Abildgaard, og over Datteren Ane † 1607, g. m. Hans Norby til Uggerløvgaard, fandtes forhen et i St. Knuds Kirke, som er kobberstøbt af Bircheroed i Mon. Othin. (jf. Numme St. Knuds Kirke 120.)
- 2) I Munketo Kirke findes hendes Søns Hans Oldelands fædrene og mødrene Baaben paa Altartavlen.
- 3) Maaskee levede hun endnu, efterat Datteren var bleven gift med Hans Oldeland (omtrent 1525), saafom ingen af hennes Døttre fik hendes Navn, og 1527 har hun mulig deeltaget i det ommeldte Skiftebrev udstedt af Laurids Skindels „og hans Spøskende.“
- 4) Actst. udgivne af J. I. Selsk. 1. Saml. 163 (75). D. Mag. 4. R. 2, 299 og R. D. M. 5, 54 og Docum. i Ravnholts Arkiv 1513 og 1530.

ham, spores aldrig¹⁾; han selv alene forsvarede Gaardens Ret i mange Retsfager og tog tilsidst 1530 Laghøvd paa „Gaarden og alt dens Tilliggende“²⁾. Fire Aar derefter er derimod Ebbe Munk ligesaa fuldstændig Eneejer af Fjellebro. Hvorledes han er bleven dette, berettes ikke; men naar man læser paa hans Gravsteen i Herringe Kirke, at hans første Hustru var Marine Clausdatter, kan man neppe betvivle, at det har været Claus Olfens Datter, der har bragt ham Fjellebro i Medgift.

Vi ville standse her i Ebbe Munks Historie for at betragte denne mærkelige Gravsteen, som kaster Lys saavel over dette som over flere Forhold, der vedkomme denne Undersøgelse. Stenen fremstiller, som Afbildningen viser, tre Figurer, Ebbe Munk med begge sine Hustruer, og over dem findes de 6 Vaaben, hvoraf to tilhøre hver Person som fædrene og mødrene Vaaben. Over Ebbe Munk selv staaer saaledes i Midten Munk og Einhuus (Ebbe Munks og Else Skindels Vaaben) overensstemmende med hvad Historien har berettet. Ved hans høire Side staaer den første Rone; hendes Faders Vaaben er en lukket Hjelmskjold og en lignende som Hjelmtegn; hendes Moders er Straalernes Vaaben. Kan hun nu efter disse Vaaben være Claus Olfens Datter? Denne Mands Slægtnavn forekommer intetsteds; man finder ham henført til Munkerne, vistnok kun formedelst Befiddelsen af Munkenes Herresæde³⁾; man

¹⁾ At en Dame Inger Dresselberg 1518 benævnes til Fjellebro, (i Hofm. D. Udelsm. 3, 341, Tab. II.) maa vistnok forstaaes om Fjellebrogaard i Qværkeby Sogn ved Ringsted, eftersom Dresselbergerne er en sjællandsk Familie, der aldrig har ejet Gods i Fyen.

²⁾ Se her Danm. Herregd. a. St.

³⁾ D. Att. VI, 800.

HER LIGGER BEGRAVEN ERLIG OG WELBYRDIG MAND
 EBBE MYNCK TIL FELEBRO SÖ DÖDE BERTOLMEI ATE
 156° MED SIN TO HÖSTRYR FRV MARI CLAS DOT FRV KEISTI THISD

finder Fru Marine Clausdatter anseet for en Mormann, vistnok paa Grund af Vaabenets Lighed med den Mor, som de førte i Skjold og Hjelm¹⁾); senest er han erklæret for en Timann²⁾), hvilken Familie fører en luftet Hjelm med to Horn paa i Skjoldet og to Vesselhorn i Hjelmten. Derfom dette Sidste støttede sig paa en historisk Hjemmel, kan det ikke modsiges, og det kan ogsaa nogenledes bestaae med Gravstenen; thi der mangler kun Hornene paa Hjelmten i Skjoldet (hvilke unegtelig stundom sees at være udeladt) og ligeledes Timanns sædvanlige Hjelmtegn (to Vesselhorn). Men derimod vilde det ikke bestaae med den ovenfor yttrede Tante, at Claus Olsen var Søn af Oluf Bonde, og i sig selv er det ogsaa mindre sandsynligt, da Timannerne altid førte deres Slægtnavn, og Fornavnene Oluf og Claus ere ganske fremmede for Timannerne ellers bekjendte Familie. Hvis derfor dette Navn skulde beroe paa en Fortolkning af det Vaaben, Claus Olsen har ført, turde et andet Navn blive det rette. En luftet Hjelm uden Horn fører netop den eneste dengang eksisterende danske Familie Bonde, som ejede Opagergaard paa Lolland og Billestov i Sjælland³⁾), og uaglet Hjelmtegn er foresundet anderledes (tre Rosenstængler), kan en Gjentagelse af Skjoldmærket i Hjelmtegn let bestaae med den Antagelse, at det er Bondernes Vaaben, og at altsaa Claus Olsen har heddet

¹⁾ Saaledes Klevenfeldt i Gen. Saml. I Bogstryk kunde Figureerne let forveksles.

²⁾ Se her. Dan. Herreg. a. St.

³⁾ Adelsreg. 1, 69 og Wieland lærde Tidende 1725 S. 65, hvor der af disse Bonde nævnes Jens, Oluf o. fl. og intet Hjelmtegn omtales.

Bonde¹⁾. I saa Tilfælde vække Billedstriften og Historien hinanden Gaanden til at stadfæste, at en Sønnebatter af Oluf Bonde til Fjellebro blev gift med Ebbe Mund. Gravstenen i Herringe har da ogsaa det Mærkelige, at den giver — saavidt vides — den eneste monumentale Afbildning af Slægten Bondes Baaben, og den kan ikke ventes gjentaget i Munkernes Familie, saasom Ebbe Mund ikke havde Børn med denne Hustru. Stenens Betydning for hans andet Ægteskab skulle vi omhandle nedenfor. Endnu skulle vi her kun tilføje, at Stenen giver den Oplysning, at Claus Olfens Kone var af Slægten Straale, mulig en Søster til Peder Straales Fader Laurids den Ældre, som har levet i 15de Aarhundredes Slutning²⁾).

Ebbe Mund var i Besiddelse af Fjellebro, da Grevefeidens Storme brødde løs. Hans Gaard nævnes ikke blandt de mange, som Bonde-Opfstanden i Juli 1534 ødelagde overalt i Landet; men han har vistnok maattet hylde den fangne Kong Christiern i det Aar, da Lybekkerne havde Fyen i deres Magt. Saasnart den udvalgte Konges Tropper i Foraaret 1535 havde vundet den første Seir, ilede Ebbe Mund blandt de Første til deres Seir og afslagde Naakfedag sin Trofskabseed til den nye Konges Feltherrer i Lundager³⁾; den øvrige Adel fulgte efter: alle overgave sig i

¹⁾ I denne Familie forekommer Navnene Oluf, Henrik, Johan, Laurids, Arjel, Marcus og Esger. Wieland lærde Tid. 1725 S. 65—66.

²⁾ Baabenet kunde efter Skjolbmærket unægtelig ogsaa være Steens, men Hjelmtegnet taler for at ansæe det for Straales. Peder Lauritsen ejede Torpegaard 1525. (N. D. Mag. 5, 54).

³⁾ Hans Hyltings-Brev er trykt i Ved. Simonfens Grevens Feide S. 91—93.

Rongens Naade og Unaade og underkastede sig hans Dom for hvad Brøde og Brøst, der kunde findes hos dem. I Ebbe Munds Fortid har der næppe været noget særligt at sone: han stillede samme Aar 2 beredne Skytter i Rongens Hær) og gjorde formodentlig selv Tjeneste i Krigen. Efter Hovedstadens Erobring mødte han paa Rigsdagen 1536²⁾, og det følgende Aar var han iblandt de 15 fynske Adelsmænd, der bleve tilfagte at møde til Kroningen med Hustruer og Døttre³⁾; man maa formode, at den unge Mand paa en eller anden Maade har tiltrukket sig Rongens Opmærksomhed, for at en saadan Udmærkelse kunde blive en saa ung Mand tildeel. Imidlertid gif han ikke ind i Regjeringens Tjeneste, men nævnes efter denne Tid kun i Anledning af Retsfager, Landbosforhold og kongelige Kommissorier⁴⁾; han havde derfor heller ingen Forlehninger; men hans eget Gods, der mulig laae vidt spredt⁵⁾, var saa anseeligt, at han ved den almindelige Husning 1539 blev sat for to rustede Ryttere, hvilket svarede til 400 Ldr. Korns Indtægt⁶⁾, og ved det tvungne Laan 1545 blev han sat for 150 Mk. Lybft⁷⁾. Hans Formand paa Fjellebro havde 1525 kun stillet een Rytter; men det er rimeligt, at Ebbe Mund har haft Arvegods, som han forenede med denne Ejendom.

1) Ved. Simonfens S. 114.

2) Rosenv. Rec. Side 159.

3) D. Mag. 3 R. 6, 129.

4) D. Mag. 3 R. 6, 56, 152, 222 og 4 R. 2, 334. Actst. udg. af J. L. Selsk. 1, 189 og 192. Ravnholts Archiv 1537. Ny Kirkeh. Saml. 6, 691. Brockenh. Breve 1555.

5) Saaledes i Horn og Vesterhøfinge..

6) D. Mag. 3. R. 6, 228 jf. Allen de nord. Rigers Hist. 5 Bd. S. 186. Forhen havde Fjellebro kun stillet 1 Rytter (R. D. Mag. 5, 54.)

7) D. Mag. 4 R. 1, 145.

Ebbe Munc var allerede ved sin første Kones og sin egen Herkomst nær knyttet til nogle af Fyens første Slægter: Konen var Broderdatter af Rigsraad Niels Bild til Raanholt (saafremt hun var Claus Olfens Datter); han selv var Søstersøn af Rigsraad Laurids Skindjel, der ejede Egekov og Zulskov, men i sin sidste Tid boede paa Silkeborg i Sylland; hans tre Døttre, der arvede store Gods, vare altsaa Sødfkendebørn til ham; de boede efter 1537 paa de fynske Gaarde, og den, som beholdt Egekov, blev gift med Frands Brodenhuus til Bramstrup, i mange Aar en af Fyens mægtigste Adelsmænd. Men efter sin første Kones Død, indtraadte Ebbe Munc i et andet Egtekab, der endnu maa have forøget hans Gods og hans Anseelse. Først henimod 1550 giftede han sig andengang med Kirstine Biffert, som paa Gravstenen kaldes Tønnesdatter¹). Hun udgives urigtigen for en Datter af Tønne Pallesen Biffert og Kirstine Reventlow til Søbo²); thi hendes Gravsteens Baaben i Herringe Kirke vise, at hendes mødrene Baaben er Ulfstand, og hun er altsaa en Datter af Tønne Tønnesen Biffert til Brolykke, der var gift med Christence Ulfstand, Jens Holgerfens Datter fra Glimminge. Hun var saaledes Sønnebatter af de førstnævnte Forældre, og saavel den forstyrrede Navnevegel som de Chronologiske Misforhold maatte have kunnet vække den critiske Tvivl mod den førstnævnte Angivelse; thi Kirsten Reventlow var født omtrent 1460 og synes at

¹) Sigesom i en Dom hos Rosenvinge 3, 214. At hun var en Biffert, viser ogsaa Gravstenen især ved Baabens Hjelmtægn, da Skjoldet egentlig har en for bred Delingslinie.

²) Da. Hærregb. XII.

være død før 1503¹⁾, medens Christence Ulfstand var født henimod 1495²⁾ og altsaa ene kunde have en Datter, der blev Hustru og Moder 1550. Ligesaa umiskjendelig er det, at Tønne Pallesen Biffert tilhører det 15de Aarhundrede, medens Sønnen Tønne Tønnesen levede til 1538³⁾. Kirstine var en af deres 12 Børn, af hvilke tilsidst to Brødre sad i Rigens Raad; hendes Forældre ejede saameget Gods i Fyen, at Moderen ved Rustningen 1535 fattes for 3 Ryttere, og desuden havde de St. Klara Kloster i Roeskilbe og Krøginde Birk paa Lolland⁴⁾. Hendes Fader var forlængst død, da hun blev gift med Ebbe Munc; hun fødte kun een Søn, der fik Farfaderens (og tillige Faderens) Navn Ebbe 1551, og en Datter Maren, der efter Tidens Skik fik den afdøde første Kones Navn, men døde i sin Barndom eller dog ugift. Faderen døde allerede 1560, og 1563 fulgte Fru Kirstine ham. Deres oftnævnte prægtige Gravsteen var indmuret i den nordre Sidemur af Choret og har beholdt samme Plads i det nye smukke Chor, hvormed den nu afdøde Baron Wille Brahe til Egekov har forskjøttet Herringe Kirke, der før kun havde et snævert Chor og uden Hvelving. Vaabnene paa denne Gravsteen komme for Ebbes og den sidste Kones Bedkommende natur-

¹⁾ Domprofst Hans Urne, der var hendes Morbroder, nævner hende ikke i sit Testament af dette Aar. D. Mag. 1.

²⁾ Steenskriften paa Glimminge Slot, staanske Herregaarde og Hst. Lidskr. 5, 583.

³⁾ Ny b. Mag. 5, 54. D. Mag. 3 R. 3, 224. 234 og 4 R. 1, 104.

⁴⁾ Ved. Sim. Gr. F. S. 115 og D. M. 3 R. 3, 234 og 6, 347. Det kirkelige Lehn skyldte Tønne Biffert vistnok Biskop Lago Urne, der var Broder til hans Mormoder. Mærkeligt er det, at denne Biskop i sit Testament betænker Tønne Biffert, men ikke hans Kone, som han ellers pleier.

ligvis igjen paa Sønnens store Monument i St. Knuds Kirke, og Fru Kirstines fortsættes der med 6 andre, der høre til for at udgjøre Sønnens 8 mødrene Ahner. De stemme fuldkommen med Ulfstands Stamtaale¹⁾ og stadfæste, hvad der vides om Tønne Bifferts første 8 Ahner. Derimod findes i en anden Kirke, nemlig i Biby Kirke paa Hindsholm, en Gravsteen over Fru Kirstines Broder Jacob Biffert (+ 1569) og hans Hustru, som endnu viser eet Slægtled længere tilbage i den Biffertske Slægt; men i en Undersøgelse om Munkerne maa det være tilstrækkeligt at have nævnet den; den har ikke liden Interesse baade for Slægten Biffert og for Slægten Rønnows ældste Historie, og danner et værdifuldt Sidestykke til Gravstenen i Egenje Kirke over Marq. Rønnow²⁾.

Den ovenfor (S. 10) givne Afbildning af Ebbe Munds Gravsteen i Herringe afvoiger ikke lidet fra Abildgaard's Tegning (i Oldnord. Museum); i første Raaben har Abildgaard to Væselhorn til Hjelmtegn (som om det var Limanns Raaben), og i det fjettede kun to Spidser for 3. Min Tegning er controlleret paa Stedet.

Den tredie Ebbe Mund er bleven mest bekjendt, ikke blot fordi han traadte i Regjeringens Tjeneste, men ogsaa fordi der ved hans Død blev udgivet en Siigprædiken, i hvilken efter den Lids Skik hans Levnet er temmelig udførlig

¹⁾ Hofm. D. Abelsm. 3, 389.

²⁾ Af disse to betydelige Gravminder har Abildgaard kun aftegnet det sidstnævnte; i et følgende Afsnit haaber jeg at skulle meddele det andet. Begge ere nu vel betryggede ved Opstilling i Kirkerne.

bestrevet¹⁾. Han var født den 9de Aug. 1551, og hans Barndoms Historie har for saavidt Interesse, som den lader os see Børneopdragelsen i to fynske Adels-huse. Han blev opfødt og undervist hjemme hos Forældrene, og først da Faderen 1560 var død, tog Frands Brockenhuus til Bramstrup ham til sig, at undervises sammen med hans Søn Laurids, der var født paa Egeskov 1552. Frands Brockenhuus' Kone og Ebbe Muncé vare Sødstendebørn²⁾, og det er meget naturligt, at det ansaaes ønskeligt paa begge Sider, at Drengene havde fælleds Underviisning; rimeligviis var Frands Br. ogsaa Entens Værge. Frands Brockenhuus lod dem undervise i Hjemmet, hvor han holdt Lærer til dem³⁾. Men da Fru Kirsten Biffert ogsaa døde 1563 og paa samme Tid Frands Brockenhuus forlod Fyen for at tiltræde sin nye Embedsstilling i Kjøbenhavn, overtog Fru Kirstens Broder Corfits Biffert Værgemaalet for Godset og tog nu den unge Søstersøn med sig i den da begyndende Krig med Sverrig. Fra sit 12 til sit 19 Aar uddannedes Ebbe Muncé saaledes i Livets Skole. Efter Fredsslutningen drog han 1574 udenlands og tjente i tre

¹⁾ Hans Middelsens ovenfor (S. 6 Note 2) anførte Liigprædiken Kbh. 1625. Den er benyttet i Danske Herregaarde XII, a. St. og i en kort Biographie i Schlegels Bearbejdelse af Slanges Christ. d. 4de, 3, 201, og Molbech Hist. 4des Breve S. 63.

²⁾ Frands's Kone, Anna Linhuus (Skindell), var Datter af Laurids Skindell; Ebbe Muncé var Søn af Else Linhuus, der var hans Søster.

³⁾ Her er saaledes to Familier, i hvilke intet Spor mærkes af den Grundfætning, som en ung Forf. nylig har troet at opdage, at den danske Adelskone lod sine Børn opdrage udenfor Forældrenes Hus for at imprægneres af Standens objective Mand. (Hist. Tidsskr. 4 R. 4, 5.) I Fyen idetmindste synes Sigt kun at være steet, hvor der var naturlig Anledning dertil eller hvor en videregaaende Dannelse maatte søges udenfor Hjemmet.

Var som Hoffinde ved det hursyrstelige Hof i Dresden. I 10 Aar levede han derefter paa sin fædrene Gaard; men i en Alder af 36 Aar indstillede han sig til Hofstjeneste hos Kong Frederik. Det er vanskeligt at forstaae, hvad der bevægede den uafhængige Herremand til at gaae i denne Tjeneste; men han blev der som Hoffinde i en Række af Aar, i en fri Krigs- eller Bagttjeneste, under Hoffanen, og modtog 1591 tillige Ansættelse som Hoffkjænt¹⁾. I denne Tjeneste opnaaede han det første Lehn, Eskbjerg Sogn og Frølands Skibsrede i Norge²⁾, og fungerede som øverste Skjænt ved Kongens Kroning 1596, ved hvilken Leilighed han ogsaa deeltog i Tourneringen ved Siden af Laurids Brockenhuus³⁾. 1596 ledsagede han H. Kamel paa et Gesandtsskab til England, men opnaaede strax efter Kong Christians Kroning den endelige Løn for sin Hofstjeneste ved at forlehnes med Antvorskov Slot og Lehn, og Kongen søiede dertil senere de to tilgrændsende Lehn, Sæbygaards Lehn og Korsørs Slot, saa at Ebbe Mundt tilsidst var aflagt med et af de største Lehn i Riget og forvaltede som kongelig Befalingsmand den hele sydvestlige Deel af Sjælland⁴⁾. I dette Embede forblev han i 24 Aar og boede sølgelig paa

1) Jfr. Grundtvigs Meddelelser fra Rentekammerarkivet 1872. S. 136. Endnu 1690 kaldes han kun Hoffinde (Rosenvinge Gl. Dom. 4, 182), men Liigprædikenen siger ogsaa, at han først 1691 blev Hoffkjænt og Lehnsmænd.

2) Grundtvig a. St. S. 27. Dette Lehn ansloges 1602 til 421 Dal. Schlegel Samml. 3. bånd. Gesch. 1, 89.

3) Aug. Erikfen Kroningsfest ved N. B. Dallin, hvor han kaldes øverste Skjænt, og Brod Rosenborg S. 19.

4) Antvorskov og Sæbygaard ansloges 1603 til 1381½ Dal, hvoraf Kongen kun fik 6803 Dal. (Schlegel a. St. 1, 38), og Korsør 1608 til 1844 Dal, hvoraf Kongen fik 1353 (Grundtvig a. St. S. 33). Sæbygaard var 1608 ffikt derfra. S. 37.

Antvorskov Slot. Hans Forvaltning har ikke efterladt sig mærkelige Spor, medens han roses for Retfærdighed og Mildhed¹⁾. Det paalaa fortrinlig denne Lehnsmænd at sørge for Befordringen af kongelige Ordre og Sendingsmænd, og han havde den Pligt at herbergere Adelsmænd, som rejste gennem Landet²⁾. Ogsaa Kongen passerede naturligtvis jævnlig Antvorskov³⁾; men han opholdt sig der kun eengang i længere Tid 1616. Paa Antvorskov var det ogsaa, at Ebbe Munk omfider giftede sig i sit 53de Aar. Hans Brud var Sidjel Høeg, Datter af Styge Høeg til Bang og Anna Ulstand, som var født 1582 og dengang var en af den unge Dronning Anna Cathrines Somsruer⁴⁾. Han begjerte hendes Haand først af Dronningen, saa af hendes Forældre, og Kongen gjorde selv deres Bryllup paa Antvorskov 4de Marts 1604. De fik ingen Børn. Maaskee var det ikke uden Forbindelse med Lehnsmændens og hans Frues Forhold til Hoffet, at Kongen 1616 tilbragte en Deel af den første Vinter, efterat han havde ægtet Kirstine Munk, paa Antvorskov Slot og

¹⁾ Han nævnes ofte i almindelige verbale og kirkelige Sager; saa som Kirkeh. Saml. 1, 515. Ny Kirkeh. S. 5, 660. Molbech Christ. 4 Breve 62—63. Friis Edvarf., Skjælstørs Bestr. S. 166. 546. D. Mag. 3 R. 6, 168.

²⁾ Ette Brod har ogsaa antegnet i sin Dagbog, hvorledes han kom til ham 12 Jan. 1612, og hvilken Grad Kusen naaede. (Red. Sim. E. B. 1, 88 og 2, 18).

³⁾ J. E. Christ. 4. Almanak i Skjælsø's Samml. 2, 3, 73.

⁴⁾ Man har altid vidst, at hun var meget ung i Forhold til sin Mand, der var ældre end hendes Moder; nu er hendes Fødselsdag bekendt af Otto Krag's Kalenderoptegnelser i Dansk Saml. 2 R. 2, 75. At hun ikke hørte til de oprindelige Hofdamer, sees af Siv. Grubbes Dagbog (D. Mag. 4 R. 2, 385), men mulig kom hun i Rigborg Brockenhuus's Sted 1599.

i de næste Aar oftere benyttede det for sin Familie¹). I Aarene 1618 og 1619 holdtes ogsaa Herredage der²), det sidste Aar navnlig paa Grund af den i Kjøbenhavn herskende Pest: ved denne Herredags Begyndelse skete det, at Ebbe Munc̃ den 22de Mai (i en Alder af 70 Aar) fik et Anfald af Apoplexie, der nødte ham til at opgive Lehnet og trække sig tilbage til sin Gaard 1620.

Fjellebro havde imidlertid ikke været glemt. Foruden endeel Retsfager, som tildeels falde i Ebbe Munc̃s Umyn-
digheds Tid eller under hans Fraværelse³), vides, at han samlede mere og mere af sit Bøndergods omkring Hovedgaar-
den og forsøgede det. Han havde allerede før 1583 erhvervet en kongelig Tilladelse til at kjøbe og tilforhandle sig Ejen-
dommen og Bønderettigheden i jordegne Bøndergaarde⁴), og det er klart, at han brugte den i betydeligt Omfang. Sit
Gods paa Lolland mageskiftede han 1680 til Maribo Kloster mod en Gaard og Mølle i Sallinglund⁵); en stor Deel i
Sjælland mageskiftede han til Kronen mod nogle Fæstegaarde og Herligheden i mange Selvejergaarde i Herringe og om-
liggende Sogne⁶); andet Krongods i Salling Herred fik han i Forlehning mod en ringe Afgift⁷); Annexpræstegaarden i Herringe fik han 1619 kongelig Tilladelse til at mageskifte

¹) R. Hist. Tidssft. 4, 329, Note 133 og 331. Kongen spillede Kort med S. Høeg og Fru Kirsten. S. 98. Moltbech Hst. 4 Breve S. 117.

²) Schlegel Hst. 4, 3, 83 og 121.

³) Rosenv. gl. Dom. 3, 213; 4, 42 og 182 og D. Herregd. a. St. De angif Gaarde paa Langeland og i Sjælland saavelsom i Fyen.

⁴) Rosenv. a. St. 4, 45. (St. Jurid. Tidssft. 18, 237.)

⁵) Kall Rasmussen Loll. og Falst. 2, 1, 184.

⁶) D. Herregd. XII. og Deb. Sim. Odense 3, 2 a.

⁷) Grundtvig Medd. af Rentef. 1873 S. 46. Der skal formodentlig læses Bantinge for Bortinge. Det er formodentlig de 9

mod tilsvarende Jord i Bantinge Sogn¹⁾); men dette skete dog næppe, efter som Herringe, da det 1668, blev adskilt fra Ringe, fik Ammergaarden til Præstegaard. Mæest Gods har han erhvervet i Espe Sogn, hvor to anseelige Gaarde (Skovsgaard og Lunds gaard) forenedes med Fjellebro; men desuden spores hans Bøndergods i Barløse, Horne, Besterhøfinge og fl. St. og hans Navn forekommer ofte i Pengefager og andre Anligger²⁾. Fjellebro Hovedgaard selv udvidede han ved Inddragelse af Landsbyen Hjertes Gaarde, som han og hans Fader erhvervede stykkevis, og for hvilken Præstekaldet fik 1 Orte Korn af hver Slags af Fjellebro³⁾); ogsaa Skovsgaard i Espe Sogn blev lagt under Hovedgaarden. Til denne store Udvidelse, som har gjort Fjellebro til et af de største Aulæbrug i Fyen, svarede Herregaardens gamle Bygninger kun lidet, og Herflabet var desuden vant til at boe paa det kongelige Slot. De foretog sig derfor at rejse den mægtige Bygning, som udgjør den ældste Deel af den nuværende Herregaard, forslaaet i sine Dimensioner, dog uden særlig Stiil. Begge Egtesfolks Navn og en Indskrift over Slotsporten vidner om, at den blev opført 1622, samme Aar som Ebbe Munc døde; men det er rimeligt, at Fru Sid sel maatte fortsætte og afslutte Arbeidet som Enke, ligesom følgende Ejere have gjort store Tilbygninger og Forandringer. Til det oprindelige Anlæg hørte dog det Capel, som i en lang Række af Aar har forstjønnet dette

---

Gaarde, som Joh. Norby og hans Hustru 1603 havde i Forlehnning paa Livstid. Schlegel Saml. 1, 48.

¹⁾ Rgebr. i Bisse Arch. Nr. 32.

²⁾ Jf. S. 20 Notc 3 og D. Saml. 2 R. 2, 271 og 274. Hofm. Fund. V, 479.

³⁾ Indberetn. 1690 i B. Arch.

Herresæde, uagtet det først blev Fru Sidse, der antog en Prædicant til det: Ebbe Mund maatte endnu lade sig betjene af Sognepræsten fra Ringe.

I sit Sogns Anliggender har den mægtige Herremand vistnok ikke undladt at gjøre sin Wilie gjældende: som Sognekirkens fødte Børge har han rimeligviis oppebaaret Kirketienden; hans Navn staaer paa en Kirkebør af 1608; men Patronatsret havde han ikke, og Kongetienden tilhørte Odense Kommunitet. Han tænkte ikke paa at forlade sin Sognekirke, hvor hans Forældre laae begravede; men opførte netop et Gravcapel ved den og skjænkede Landgilden af en anseelig Fæstegaard i Vesterhæsinge til dets Vedligeholdelse¹). Det blev imidlertid ikke benyttet efter Bestemmelsen (som vi nedenfor skulle see) og er nu ikke mere til, formodentlig er det det Capel, som følgende Ejere af Gaarden have benyttet som deres og som nu er nedbrudt²); ei heller Fæstegaarden er mere til som Kirkeejendom, efterat Regjeringen 1649 havde folgt Kirken og Patronatsretten³).

Et varigere Minde fatte Ebbe Mund sig i den anseelige Fattigstiftelse, som han og hans Hustru grundlagde ved en Fundats af 1619, som de lode confirmere af Kongen (31 Marts 1622). Der var dengang i Fyen kun stiftet eet af de mange Fattighuse, som Godsbesiddere i 17de og 18de Aarh. have opført i mangfoldige Sogne. Niels Friis i Sækselager havde 1597 stiftet det første. Nu fulgte Ebbe

¹) Hofm. Fund. VI, 157.

²) D. Atl. VI, 738. Der blev 1846 elleve Rister af Lügborfs og Penz's Familier udførte og nedsatte i een Grav, og 1850 blev Kapellet nedbrudt ved Choret's Ombygning.

³) Doc. i Bispe-Arch. Sall. S. 30. Gaarden nævnes sidste Gang i Skjødet paa Fjellebro 1683. Smst. 21.

Mund hans Exempel og opførte en Bolig i Herringe By for 6 Fattige, samt doterede den med 1000 Rd. in sp., som Fjellebros Ejer skulde forvalte og uddele den aarlige Rente 6 pCt. til de 6 Fattige. Det var efter den Tids Forhold en klæffelig Forsørgelse, da de 10 Rd., som hver skulde have, omtrent svarede til 12 Tdr. Byg, og det er ikke Ebbe Mund's Skyld, at hans Stiftelse i Tidens Løb er nedfunket til en Ubetydelighed, thi senere Velgjørere havde baade fornyet og udvidet Bygningen og forøget Capitalen. Nu er dog Renten et altid velkomment Supplement ved Siden af Sognets Fattigvæsen, og kommende Velgjørere kunne mulig ogsaa antage sig det gamle Huus, der nu ikke er søgt¹⁾.

Det var med Døden for Dine, at Ebbe Mund stiftede dette Hospital; han døde den 18de Juli 1622²⁾, og hans Hustru lod ham efter Adelens Sædvane bisætte i Stiftets Hovedkirke, St. Knuds Kirke i Odense, hvor Biskop Hans Mickelsen den 2den August holdt den Liigprædiken over

¹⁾ Nagtet Vedligeholdelsespligten ved Fundatsen er paalagt Fjellebros Ejere og de første efter Ebbe Mund endog indeholdt en Portion af Renten til Husets Vedligeholdelse, forfaldt det saa hurtigt, at Børgdorph foranledigede en Kommission nedsat 1683 og derefter opførte en ny Bygning, som nu blev Grundmuur og staaer endnu. (Bisp. Arch. Nr. 45). Dets Fundats og senere Historie sees i Hofm. Fund. VI, 156 og Schack's Fundatsaml. 4, 176. For Tiden har det en Capital af 2400 Rd., som forrentes med 5 pCt. Huset har 12 Stuer, men de fleste staae ledige.

²⁾ Denne Dato angives i Liigprædikenen og bestrykes ved den Tilføjelse, at det var en Lørsdag. Der staaer ikke heller den 8de Juli paa Epitaphiet, saaledes som det angives hos Mummé. (St. Knuds Kirke S. 247).

ham, som 1625 blev trykt. Hvorfor han ikke derefter blev begravet i Herringe, vides ikke; men efter 4 Aars Forløb begjærte Fru Sidfel Høeg et Gravsted i St. Knuds Kirke, hvor hun anbragte det store Epitaphium over ham og sig selv, som endnu sidder urørt i den nordre Sidegang's østlige Ende¹).

Fru Sidfel Høeg levede 26 Aar efter sin Mands Død og forblev i Enkestand, uden at dele sin Rigdom med en ny Egtefælle, saaledes som det var saa almindeligt i den danske Adel. Hun har faaet Plads blandt Danmarks lærde Damer for en Bønnebog, som hun skal have udgivet allerede 1620, og roses i det Hele for Gudsfrygt og Agtelse for Lærdom²) ligejom flere af hendes Familie. Men hvad der vides om hende, lader mere see i hende en af de virksomme og handlekraftige Damer, der just dengang havde deres største Forbillede i Fru Ellen Marfvoin. Hun forsøgede sin Ejendom med Herregaarden Steensgaard i Svanninge Sogn, som hendes Fader 1625 tilskjødede hende³); hun skrev sig derfor til Steensgaard paa det nysnævnte Epitaphium. Hun beholdt det Krongods, Ebbe Munc havde i Nærheden af Fjellebro⁴), og maaffee var det ogsaa

¹) Biskop S. Mich. Dagbog i dette Tidsskr. 5 Bd. S. 394 og 406. Man sees, at Stiftamtmanden begjærte det paa hendes Vegne af Magistraten, som fra 1618 var Kirkens Forsvar, og at Bistoppen maatte hjælpe hende at beskytte det, da der paa samme Tid blev bygget et Huus (af Svend Pedersen) paa et Stykke af Kirkegaarden samme sted. Hvad hun gav for dette Kapel, anføres intetsteds.

²) Schønau lærde Fr. S. 806. En Udgave 1661 findes paa det Kgl. Bibl. see Bibl. Dan. p. 310.

³) Actst. udg. af Lit. S. 1 Saml. S. 194.

⁴) Bruuns Danske Saml. 6, 332. Afgiften var da forhøjet til 100 Daler.

først hende, der oprettede de tvende Aulsgaarde i Espe Sogn og lagde Skovsgaard under Hovedgaarden, hvorfor senere Ejere skrev sig til Fjellebro og Skovsgaard. Fjellebro beholdt hun vel ogsaa endog ligetil sin Død, forsaavidt som hun boede der; men det turde dog være uvist, om hun ejede den alene, og om ikke Halvdelen af den fra Mandens Død tilhørte Andre. I Aaret 1633 kjøbte Jørgen Brahe Halvdelen af Fjellebro²⁾; han har antegnet Dag og Datum, men uheldigvis ikke, af hvem han kjøbte den, og det turde være det Sandsynligste, at han kjøbte den af de Arvinger efter Ebbe Muncé, der ved hans Død uden Børn kunde gjøre Forbring paa deres Arvepart. Tvende Navne, der sættes i Forbindelse med Fjellebro, Fr. Muncé og en Oldeland³⁾, synes at antyde dette: Ebbe Muncés Søster (ifald hun levede saalænge) og hans Fasters, Sophie Muncés, Efterkommere kunne have arvet med Enten, og det kunde da være dem, der solgte deres Part til Jørgen Brahe. Men baade før og efter 1633 er Fru Sidjel Høeg den, der holdt Huus og boede paa Fjellebro. Her fuldbragte hun Mandens Tanke med Gaardens Capel, idet hun fra 1626 holdt en Huus-Prædicant til Capellet, hvem hun valgte efter Raadsførsel med Biskop Hans Mickelsen⁴⁾, og saaledes beredte hun Veien for den vistnok billigere Ord-

1) Om disse to mindre bekjendte Gaarde har Bedel Simonsen allerede det Rette. Jørg. Brahe S. 5. Maastee var Lundsgaard beboet af Steen Bille 1635.

2) Bed. Sim. Jørg. B. S. 67.

3) D. Atl. VI, 800.

4) Bisk. H. M. Dagbog i dette Tidsskr. 5 Bd. S. 385. 6, 135. Man sees, at hun ogsaa vilde have Sognepræstens Tjeneste i sit Capel. 6, 125. At det var i Brug i hele hendes Tid, sees af Jørg. Brahes Dagb. S. 91.

ning, en senere Lids Herstab efter Herringes Afstillelse fra Ringe fik truffet, at Sognepræsten blev beskikket baade for „Herringe Menighed og Christi Capel paa Fjellebro.“ Paa hendes Gaard havde hun ogsaa en pædagogus, der ligeledes ved Biskoppens Bistand blev valgt med Omhu¹⁾; man maa antage, at hun aabnede sit Hus for Fremmedes Børn, thiønt vi ikke kjende Nogen, som udgik derfra. At en Lærer ogsaa dengang kunde holdes for Pigebørn alene, viser Biskop Hans Mikkelsens eget Exempel, som paa Lundegaard havde været Kirstine Munds Lærer og vistnok ad denne Vej for en Deel gjorde sin Lykke. Ved Ebbe Munds Død havde Fru Sidsel vel toende Damer hos sig²⁾, men de vare omtrent jevnaldrende med hende selv, Sødskendebørn til hende; en yngre Slægt maa derfor antages senere at have fundet Optagelse paa Gaarden³⁾. Fru Sidsel ejede ogsaa en Gaard i Odense (paa det store Torv), og baade paa Landet og i Byen deeltog hun i verdslige og kirkelige Anliggender⁴⁾. Som Besidderinde af Skovsgaard gjorde hun saaledes 1645 Forbring paa at deeltage i Præstevalget, uagtet hun ikke boede i Espe Sogn, og ved at klage til Kongen fik hun Provstens og Menighedernes Kaldsbrev kasseret og endog Provsten sat under Eiltale⁵⁾. Ved en

1) Biskop H. Mikk. Dagb. a. St. 6, 117, 122.

2) Liigprædikenen nævner Elise Alfstand og Susanne Kræbbe.

3) Den lærde Fru Sophie Belov, Christen Thotts til Voltinggaard, var ogsaa tilstede ved E. Munds Død, og kan som Nabo og Jevnaldrende have været hendes stadige Omgang.

4) Hun forekommer ved Pengelaan (dette Lidsstr. 4, 218—19), i Biskop Hans Madsens Correspondance (samstb. 6, 165) og ved mange Adeliges Sotteseng, saasom Abel Skindels, Ingeb. Parshergs, Jørgen Skøls (s. Liigprædikenerne).

5) Doc. i Bi. Arch. Nr. 12. Der blev gjort en særlig Forseelse af, at de ikke alene ikke havde tillaldt hende, men endog ubelullet

tidligere Lejlighed havde hun taget sig af Præsten i Espe og forestillet Biskoppen det Urolige i, at Steen Wille tog Præsten i Haagerup til sin Sjælesørger¹⁾. Ved hendes Gaard i Odense stod Bythinget saa nær, at det hindrede en Ombygning, hun vilde foretage: hun udvirkede et kongeligt Rescript til Magistraten, at de skulde flytte Bythinget andetsteds hen²⁾; en Søster til Rigens Canzler kunde have stor Indflydelse ved Hoffet. I Nordborg antegnede Sognepræsten i sin Kirkebog, at hun engang bivaandede Gudstjenesten i hans Kirke og havde logeret i hans Huus³⁾.

Den mægtige Frue døde 1648, den 8de Aug.⁴⁾; men ingen Liigprædiken eller anden Beretning har bevaret Erindringen om hendes Begravelse, maaskee fordi hendes Død faldt i det urolige Aar, da Kongen var død og nyt Kongevalg blev foretaget. Besynderligt nok opføres hun endnu 1655 i Fortegnelsen over den danske Adel som Ejerinde af Fjellebro⁵⁾; men da vare hendes Gods forlængst gaaede over i andre Hænder. Ved hendes Død var det Arvingerne efter hende, der skulde gjøre deres Ret gjældende, som 1622

---

hende derved, at en Bonde havde trykt sit Segl paa det første Bog! Den, som fik Kalbet, var Jørg. Staalhof. (Vibergs Præsteh. 1,327).

- 1) Hans Mich. Dagbog, 12 Jan. 1635, sjønt Bistf. under 31 Juli 1634 havde tilladt, at han maatte stedes til Alters i Espe.
- 2) Min Odense Bys Hist. S. 332.
- 3) Bruuns Danske Samlinger 5, 306.
- 4) Smstid. 2 R. 2, 75 og Jørg. Brahes Dagbog S. 91.
- 5) Suhms Saml. 2, 2, 176, og derefter er det formodentlig, at hendes Død i Danske Herregd. XII er sat til 1656. Men Aaret 1648 er sikkert nok og konstateres desuden af Spor i Odense Fattigvæsens Historie (dette Tidsskr. 4, 220) og i Jørg. Brahes Ansøgning af 1649 om jus patronatus til Herringe Kirke og Stiftsørighedens Erklæring over den i Bisppe-Arch. (S. S. 30).

Arvingerne efter Manden. Lundsgaard fik nu Preben Banner, der var gift med hendes Søsterdatter Ellen Rosenkrands, og han ophøjede denne Gaard for en kort Tid til en selvstændig Herregaard, saa at han endog 1649 erhvervede kongelig Bevilling paa Herstabsstoles Udviisning i Espe Kirke; men kort efter tilhørte Lundsgaard Tørgen Brahe og ophørte at være Herregaard.¹⁾ Den Halvdeel af Fjellebro, som Fru Sidsel ejede, maa Henrik Gyldestjerne til Svanholm og Skovsbo have besiddet en kort Tid, thi hans Navn med Marstallet 1649 findes paa Taarnkloften, og han opføres blandt Gaardens Ejere²⁾; maastee arvede han den paa Grund af sin Kones, Lisbet Podeduffs, Slægtstabs med Fru Sidsel gennem Familien Alfstand; men han beholdt den ikke længe, da han allerede i Foraaret 1649 folgte den til sin Svoger Tørgen Brahe, der altsaa nu ejede Gaarden heel og til lige Skovsgaard, som formodentlig fulgte med den³⁾. Om Steensgaard vides Intet, og det var først 100 Aar senere, at den blev forbundet med Hvedholm. Tørgen Brahe samlede saaledes det Meste af Fru Lisbets Gods og lagde det til sine mange andre Herregaarde i det sydlige Fyen. Tiden viste, at ogsaa denne saakaldte „fyenske Konges“ Rigdom kunde svigte: thi da der 1683 blev Spørgsmaal om at indfalde hans Arvinger for at svare til Forvaltningen af Ebbe Munds Hospital, blev det oplyst, at den ene af hans to Sønner var død 1677 i saadanne Vilkaar, at

1) Biske-Arch. 30. Preben Banner opføres endnu 1655 som Ejer af Lundsgaard (Suhms Saml. 2, 2, 171); men 1658 tilhørte den Tørgen Brahe. (Beb. Sim.: J. B. Dagbog S. 132).

2) D. Atl. VI, 800.

3) Doc. i B. Arch. Nr. 30.

Enken var gaaet fra Arv og Gjæld¹⁾; den Anden til Hvedholm gjorde Banffeligheder for at tilsvare de ubetydelige Fordringer. Fjellebro var folgt 1661 til Cort Henrik Metzker, hvis Enke 1671 bragte den til Dr. Thom. Bartholin og folgte den 1681 til Biceandsdommer Peter Lürdorf til Hanstedgaard; den beregnedes med Skovsgaard, Bierte By og jus patronatus til Herringe og Espe Kirker til 96 Ldr. 5 Skp. Hartforn foruden alt Bøndergods²⁾. Dog Gaardens Historie vedkommer os ikke her.

Med Ebbe Munc og Sidsel Høeg udbøde Bjørnefod-Munkernes Adelslægt, saa at den kan spies til de mange, som udbøde mellem 1600 og 1630³⁾. Den kom fra Sjælland⁴⁾ og endte i Fyen, hvor den har efterladt sig et samlet Mindesmærke i det ovennævnte Monument, som Fru Sidsel Høeg opfatte i St. Knuds Kirke over sin Mand og sig selv. (Dvenf. S. 24.) Dette mærkværdige Pragtstykke fra det 17de Aarhundrede, hvoraf her meddeles et Afrids, sidder endnu paa sin oprindelige Plads i St. Knuds Kirkes nordre Sidegang, medens Gravpladsen under det og det gamle smagløse Trælværk, der aflukkede Rummet og bar begge Egtefolkens Navne og Naaben, bortfaldt ved Kirkens Restauration.

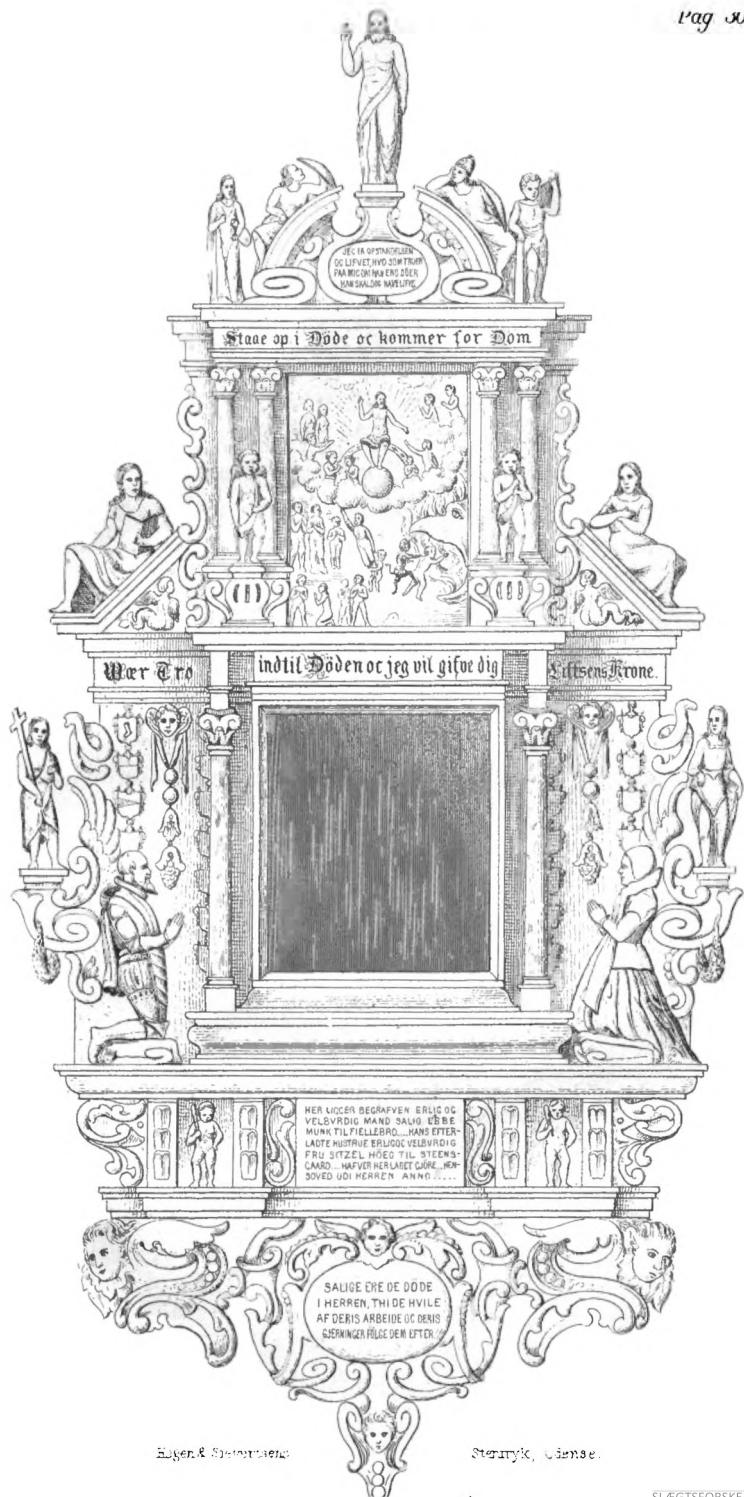
¹⁾ Doc. i B. Arch. Nr. 45.

²⁾ Skjødet af 1683 i Bispe-Arch. S. 5. Nr. 30.

³⁾ Gjellerup i Hist. Tidssk. 4 R. 4, 30, regner, at henved 30 Slægter udbøde 1600—30; til de der nævnte kan foruden disse Munker ogsaa tilføjes Baad og Kruckou.

⁴⁾ Til yderligere Beviis for, at Sjælland var dens oprindelige Hjem, kan til det S. 4 Not. 3 Ansørte endnu tilføjes, at Mickel og den første Ebbe Munc ejede Gods i Salling og i Horsens-egnen, Uldste Arch. Reg. 2, 72 og 136, og allerede 1439 omtales der en Jesf Mickelsen Munc, (Dueholms Diplom. S. 6,) der kunde være af samme Familie.

Monumentet er af Steen, malet og forgyldt, og opdelt i flere Afstater, prydede med mangfoldige Ornamentter, Figurer og Indskrifter¹⁾. Øverst staaer den opstandne Frelser, og ved begge Sider af den store Plade i Midterpartiet knæle begge Ægtefolkene med foldede Hænder. De ere fritstaaende Figurer; Ebbe Mund er iført en ridderlig Rustning over en riig Hofdragt. Fru Sidjel bærer et langt Slør eller Klæde kastet over Hovedet. Paa den Plade, ved hvilken de ligge tilbedende, er der nu Intet; men uden tvivl har den engang båret et Crucifix, der har været udhugget i Malm, saaledes som det sees paa det lidt yngre lignende Monument over Biskop Hans Michelsen og Hustru, som hænger paa samme Væg. Indenfor de tvende Figurer ere begges fædre og mødre Ahners Vaaben anbragte ved Siderne af den store Tavle; de ere farvede, men uden Navne, og paa Mandens Side ere mange Skjolde, som ovenfor (S. 6) bemærket, tomme, ligesom ogsaa nogle paa Konens Side; men det kan ikke negtes, at deres Plads bag ved Figurerne kunde friste Kunstneren til at spare Arbeide, da de kun vanskelig kunne sees; dog mangle saamange Skjolde deres Vaaben paa Mandens Side, at det kun kan forklares af Uvidenhed om de fjernere Slægtled. Paa hans Side ere de fædre Vaaben kun 4: Mund, Einhuus, Steg, Trolle, medens 4 Skjolde staae tomme. Hans mødre ere fuldstændige: Viffert, Ulfstand, Reventlov, Brahe, Rønno, Urne, Rosenparre og Lunge. Paa Fruens Side ere de fædre Vaaben: Høeg, Bille, Krumpen, Ulfstand, Banner, Rosenfrands, Rønno og et ukjendeligt; hendes mødre ere: Ulfstand, Lange, Bodebuff, Rosenfrands, Bille og tre ukjendelige.

Daabnene give for ham følgende Stamtable:

Ebbe Munc.	Ebbe Munc.	Ebbe Munc.	Mickel Munc.	{	
			.. Steg.	{	
		Else Linhuus.	Morten Skindel.	{	
			Berette Trolle.	{	
	Kirstine Biffert.	Lønne Biffert.	Lønne B. Biffert.	{ Palle Biffert.	
			.. Rønnow.	{	
		Christence Ulfstand.	Ri. Reventlou.	{ Knud Reventlou.	
			Sens Ulfstand.	{ Margrethe Urne.	
			Solger Brahe.	Solger Ulfstand.	{ Chr. Rosenparre.
				Uxel Brahe.	{ Maren Lunge.

og for Fru Sidfel:

Sidfel Høeg.	Styge Høeg.	Luft Høeg.	Jacob Høeg.	{	Eskild Høeg. M. Banner.
			Joh. Krumpen.	{	Jørgen Krumpen. A. Rosenfrants.
		Lisbet Bille.	Claus Bille,	{	Steen Bille. Margrete Rønnow.
			Lisbet Ulfstand.	{	Holger Ulfstand. Margrete Frolle.
	Ane Ulfstand.	Gregers Ulfstand.	Holger Ulfstand.	{	Gregers Ulfstand. Else Bille.
			A. Pødebuff.	{	Preben Pødebuff. (Lisette Rosenfr.)
Ane Lange.		{	Erit Lange, † 1519. { Niels Lange. (Margr. Sartrup.)		
		Begge Rosenfrants, † 1522.	{	Erit Rosenfrants. (Margrete Høeg.)	

Begge ere i fuld Overensstemmelse med, hvad der findes paa Familiernes Stamtaavler i Hofmanns Danske Adelsmænd for Høeg, Ulfstand, Bille, Rosenkrands og Reventlov, og i Wegtrups Afhandl. om Familien Muncé (Lange) i Geneal. Archiv. Alene Berette Trolle savnes paa sin Families Stamtaavle, og det er derfor saameget uheldigere, at hendes mødrene Vaaben fattes her. Men Spørgsmaalet om hende hører til Skindlernes Historie. Et nyt Led giver Monumentet i den første Ebbe Muncé's Moder, af Familien Steg. Endelig give disse Stamtaavler Anledning til at bemærke, hvorledes den danske Adels Slægter sammenslyngede sig saa mangfoldigen, at de Alle let kom i nærmere eller fjernere Slægtskabsforhold til hinanden; her var Ebbe Muncé's Mormoder Søster til Fru Sidsels Faders Mormoder, altsaa Ebbe Muncé Næstsødsfendebarn til sin Svigerfader; og i Fru Sidsels Slægt var der to Ægtepar (hendes Forældre og hendes Moders Forældre), i hvilke baade Mand og Kone nedstammede fra een Rosenkrands, i fjerde og femte Led; desuden havde hendes Forældre fælleds Stamfader i Boe Høeg, Manden i femte, Konen i sjette Led.

Biskop Hans Wittelsens Dagbog,

meddeelt af Pastor Søren Møller.

(Fortfat.)

~~~~~

Oktbr. 1. Catharina Henr. fil. deducta est Gisleivium ad maritum.¹⁾ 7. Laurentium Erasmi et Ægidium Johannis ordinavi in tplo. Neoburg. 8. Acceptis literis Reg. de obitu sereniss. Reginæ. scripsi ea de re ad omnes Præpos.²⁾ 11. Trajeci feliciter in Sielland. comitatus Episc. Viburgensi et Ripensi; pernoctavi in Liunge. Dn. Severinus non aderat. 12. Hinc abii in Vilsted, ubi humaniter acceptus a Dn. Matthia. 13. Diverti ad D. D. Resenium. 14. Audita concione in arce, ascendimus, vocati ab illustr. Principe, in cujus præsentia et aliquot Senatorum M. D. Cancellar. voluntatem Seren. R. M. proposuit de spontanea contributione ad propugnaculum Regni juxta Levensobium extruendum Responsum nostrum per D. Resenium benigne ab Illustr. acceptum est. 15. Axelius Arnfeld aperuit mihi negotium matrimonii. D. Resenius convivium celebrabat. Invisi D. Brochm. et D. Nicolaum Petrejum. 16. Coenabam cum M. Dn. Cancell. propterea invitatus ab Ax.

---

¹⁾ Scripsi Dn, Claudio Christierni in Ore.

²⁾ 9 Oktbr. Episc. Ripensis ad me divertit.

Arnf. ad prandium et a Vicario R. ad coenam, non potui venire. 17. Relicta Hafnia Roeskildiam veni. 19. Domum redii.¹⁾ 21. Casparum Johannis Othoniensem elegi in ludirect.²⁾ Neoburg.-Commend. Pastori et senatui d. 27. 23. Advenerunt 2 studiosi Hafnia accersiti ad hypodid. in schol. Othon. vacantem.³⁾ 25. Ser. Rex advenit Dalumium ex Holsatia, comitatus utroque filio Friderico et Uldarico. Claudius Nicolai et Daniel Jacobi, examinati publ. in Consist. 24 ordinati sunt in tplo Dom. Can. 26. Iudicatum est inter D. Olaum Jacobæum et fratrem Petrum civem Othon. 28. Liberos R. visitavi Dalumi. 29. Dn. Johan. in Balsløf aderat referens qvomodo augeri possent reditus ipsius⁴⁾. 31. Pastores provinc. Othonianæ convocaram ad consistorium propter neglectas a præposito officii partes.

November. 1. Inhumata est Elisa Frisia († 28. Octbr.) tplo Francisci. Invisabant me M. Jac. Matthiæ et M. Biørno Profes. Soranus. 2. Illustr. Princ. Christianus de Errhøe misit mihi juvencam. Rescripsi ad Præpos. loci ut meis verbis C. I. gratias ageret missis una duobus paribus columbarum hispanicarum. 4. Dn. Georgius P. Sølling petiit meam operam in augendis redditibus. Remisi eum primum ad Præsidem. 6. Facta est solennis gratiarum actio ex omnibus suggestis pro victoria Evangelicorum contra catholicos.

¹⁾ 20 Oktbr. Scripsi præpos. Alsia de qveremonia Diaconi Lysabel contra suum substitutum. Abiit Episc. Rip.

²⁾ Rectorem.

³⁾ 24 Oktbr. M. Petrus Michaelis rediit Hafnia.

⁴⁾ hac de re miserat d. 22de Præses Episcopo literas Reg.

7. Dn. Nicolaus in Søbye petiit ut patronum suum monerem Roskildæ de auctario stipendii sui¹⁾. 11. Perveni Roschildiam, divertens ad Dn. Olaum Christierni Pastor. ad D. Virgin. 12. Accesserunt ad nos Episc. Viburg. et Olborgensis. Dn. Resenium compellavi. 13. Post meridiem funus Sereniss. Reginae in urbem deductum est Conveni Dn. Oberbergium. 14. Ser. Regina honorificentissime et tanta heroina digne sepelitur in tplo Cathedrali Rotsch. concionem german. primo habente aulico Concion. Reginae, latinam vero aulico Con. Regis. 15. Post prandium profectus Roschild; veni Ringstad. 17. Domum redii. 18. Coenabat mecum Episc. Viburgensis²⁾. 20. Nuptiis interfui Petri Olai celebratis in domo Marci Bille Othoniæ. 21. Divertebant ad me sub noctem Episc. Ripensis et Olburgensis³⁾. 22. Abierunt tempore matutino. Dn. Laurentius Cultrarius impetravit literas præsentationis ad Dn. Præsid. vocatus ad Pastoratum Fangel. 23. Dn. Georgium in Ouby ejusque fratrem Jepponium Jacobi reconciliavi domi meæ. 24. Rescripsit mihi Dn. Præses de Dn. Laur. Cultrario se collationem ipsius dilaturum usque ad reditum Dn. Nicolai (qui petierat paroch. Fangel annecti suæ Stenlosæ d. 18) Hafniam profecti. D. Cluverus me irvisit. 27. Abrahamus buccinator sepultus est Dn. 1 Advent. 28. Præpos. Neoburg. cum filia et Dn. Nicol. in Dalby mecum prandebant, postquam auditum fuit

¹⁾ 9 Oktober. Trajeci in Sielland.

²⁾ Dn. Nicolaus in Steenløse me convenit de parochia Steenlosiana (fortasse rectius Fangeliana) suæ annectenda.

³⁾ Cacc. Regn. Chr. Thom. compellavi de auctario stipendii pastoris Gamburg.

testimonium præpositi de literis lectis in tplo Neoburg.
29. Pastor Chartemund, ad nos divertit, matre hic defuncta.

December. 1. Rescripsi Joh. Frisio et Hénrico Eriçi post nuncium Wittebergensem. 2. Addixi Georg. Braheo mille unciales. 3. Dn. Andreas in Horslund (Lolland.) voc. in Commin. filium suum Dionysium, vocatum ad pastoratum hunc d. 2 Jan. 1632 et ordin. 4 ejusdem. 5. Dn. Joh. Christierni Saal accepit literas præsentationis ad Præpos. pro confirmatione vocationis ad pastor. Rydensem. Illustr. Princeps pernoctavit in aula Othon. iturus Hatherslebiæ¹⁾. 8. Prandebam cum Hil. Høg in ædibus Barb. Wilhelmi. 10. Prandebant mecum Claud. Brochenhusius Dn. Elisa Marsvin cum filia. 11. Literas accepi ex Loll. de obitu Dn. Andr. Severini præp. Prov. Borealis. Scripsi statim ad Dn. Georg Christerni Pastor Nachsch. eumque Præpos. constitui. 13. Dn. Ivarus in Sferninge petiit pecuniam contributionis mutuo. Addixi, 16. Invisi filium Consul. Georgii Magni morbo inusitato laborantem²⁾. 19. Scripsit mihi M. Dn. Cancel de vidua Dn. Simonis in Virsløf. Dn. Jacobus in Farsbøll me consuluit de parochiano quodam excommunicato, petente sacram coenam sibi in lecto decumbenti communicari. Resp. Licitum esse excepto homicidæ³⁾. 21. Accepit a me mutuo

¹⁾ 7 Novbr. Scripsi ad pastorem Medelf. de frumento a rusticis quibusdam exigendo in usum orphanorum antecessoris. Scripsi commendatitias pro Marco Hermanno ad Georg. Petri præfectum Rantzouholm.

²⁾ Scripsi præpos. Asnensi de ope ferenda Dn. Henningio in Kieng.

³⁾ Scripsit mihi Bartholomæus Haggæi de testificatione sua a Dn. Helena impetranda.

Tycho Brahe 100 unciales. 22. Advenerunt literæ Reg. cum vidua Dn. Olai in Fangel. Contributionem Pastorum misi Neoburg. ad Dn. Caasium. 25. Concionabar in tplo D. Can. hora 12. 26. Dn. Helena nobiscum coenabat. 28. Ligna ex sylva Taagerupensi advehenda curavi.

Finis:

μόνο, τῷ Θεῷ δοξά.

Anno 1632.

In nomine Dni. Jesu Christi. Amen.

Januar. 1. Prandebam Dalumii, ubi compellabam Christ. Pentzium Gubernatorem Tychopolis. 4. Dionysium Andreæ pastorem Horslundensem et Georg. Johannis ordinavi in tplo D. Can. 5. Prandebat et coenabat mecum Ax. Arnfeldt. 6. In festo 3 Reg. prandebam in ædibus Georg. Martini senatoris. 7. Nova admiratione digna ab Arhusia. 9. Dn. Helena hinc abiit deductura binos S. R. filias Fredericiburgum. 10. D. Mulens conqverebatur super invectivam hodiernam M. Henrici pro concione publica, in eos, qui decimare recusant, existimans se et fratrem immerito perstrictos. Scripsit mihi Dn. Joannes Coccius cum salamento lactis ovin. 11. Rumor erat stragem editam in exercitu Sveci a duce Lotharingiæ. 12. Dn. Elisabetha Bryfste misit mihi salmonem. Uxor. Præp. Foburg qverebatur filiam suam a marito insimulari fornicationis. Fama volat, ipsi nullam fieri injuriam. Sed Deo notum est. 13. Scripsit mihi Cancel. Regni mittens una respensionem nostram ad Reg. literas de auctario stipendii ex aula Othoniensi et præpositura pro alumnis scholæ

nostræ¹⁾. 14. Præterita nocte obiit aûriga meus Georg. Nicolai inhumatus 15. Scripsit mihi Justus Høgius de Biörnholmio. 17. Dn. Johanni Caspari Past. Ryslingensi mutuo dedi ducentos unciales. 18. Instituta fuit a Professoribus Gymnasii deliberatio de poena irroganda Johanni Dithlevii (Chirurgi Othon.) filio propter commissum adulterium. (Propter quod absolutionem acceperat in tplo D. Can. d. 8 Jan.) 19. Scripsit mihi Petrus Basse de consignatione pecuniæ ex tpls Langel. reparationi tpli D. Canuti concessa. 20. Dn. Birg. Rosenspar 500 unciales mutuo dedit. 21. Hortum Holtzedorianum mensuravimus²⁾. 26. Finem imposui concioni funebri Dn. Georg. Skelii. Deo gloria. Accepi literas Reg. de parochia Stenstrup. 27. Hermannus Bibliopegus querebatur de injuria sibi a Lectore facta. Arcessitus Lector se excusabat. 29. E suggestu proclamatum est de catechumenis in singulis parochiis Othoniæ diebus Dominicis a Diacono instituendis. 30. Parochiani Fangeliani iterum me sollicitabant de Pastore.

Februar. 1. Apportatio felis. Scripsit mihi Dn. Brochenhusius de pecun. mutuo accipienda. 2. Invisit me soror mea. 3. Ædituus petiit ordinationem de campanis pulsandis ad preces matutinas et meridianas diebus Dominicis, facta jam mutatione secundum mandatum Regium. Somnia ne cures. 4. Dn. Andreas in Seirup me consuluit de partu immaturo. Scripsit mihi Dn.

¹⁾ Scripsi Canc. Regis de pastore Viirslev, quoad annum subsidium viduæ autecessoris ipsius deputatum.

²⁾ 22 Decbr. M, Petrus Pastor Gamborgensis indicabat Dn. Cancel. urgere resolutionem de auctario stipendii ipsius.

Metta Hög de hypodid. Svenob. Erasmo (qvi purgare se non potuit ab accusatione ideoqve remotus.) 5. Dom. Sexagesima coeptum est exercitium instruendi Catechumenos in omnibus tpls Othon. Deus hoc faciat ecclesiæ suæ salutare. 6. Præpos. Sundensis indicabat mihi pastorem Dreyøensem adulterii falso accusatum. 7. Concessi Dn. Nicolaum in *Esby* sacram coenam administraturum Capitaneo Malditzio. 8. Henr. Severini Bogonianum in hypodid. Svenob. cooptatum Præpos. commendavi¹⁾. 9. Literas misi Hafniam ad Dn. Helenam²⁾. 11. Dn. Andreas Boëtii vocatus ad pastor. Simmerbølensem accepit a me lit. præsent. ad Præsidentem. 12. Dn. Esto mihi visitavi Catechumenos in tplo D. Virg. Uxor M. Pauli petiit marito alium Coadjutorem, si vocatio Dni Laur. Cultrarii succederet. Jacobus Bibliopala qverebatur de injuria sibi facta a M. Christierno Johannis. 13. Johannes Vilhelmi misit mihi pecun. Viburgi delatam, qvam mihi debebat Dn. Elisa Delphinia. 14. Dn. Mathias in Virsted misit mihi duos libellos a se editos. Rustici Fangelenses redierunt Hafnia cum Reg. literis de parochiis F. et Stenløse annectendis. 15. Concionabar in tplo Can. Johannes Scultetus Chirurgus sepeliebatur³⁾. 17. Exami-

¹⁾ Dn. Laurent Gormius petiit hypodidascalatum Svenb. pro pedagogo suo; annuebam.

²⁾ 10 Januar. Accessit Erasmus collega Svenb. se purgatum ab accusationibus, sed remisi ipsum officio abdicandum. Scripsit mihi Dn. Job. Caspari in Gislev.

³⁾ 16 Januar. Congregati erant in Consistorio Rustici Fangelenses, in præsentia Dn. Præsidis, quibus prælegebantur Regiæ Literæ de parochia Fangel et Steenløse. Tentata simul reconciliatio Dn. Nicolai et viduæ.

nata est causa Petri Jacobi contra fratrem D. Olaum. Dilata est ad diem abhinc 15 ut interea fiat compositio. (Ad diem 25: Tentata fuit conciliatio]D. Olai et fratris, sed frustra, hoc totis viribus renitente)¹⁾. 19. Dn. Nicolaus in Steenløse introducendus erat in parochiam Fangel, sed rustici malitiose impediabant. 21. Pastor Chartemund. ad nos divertit²⁾. 23. Scripsit mihi D. Resenius et Theoriam vitæ æternæ Danice misit uxori Dn. Hilarius in Munchebo³⁾. 27. Abii piscatum in Snejstrup⁴⁾. 28. Convenit me M. Nicolans Skelderupius defuncto affine suo Dn. Christierno in Sfelberup. 29. Compellabam Claudium Mulenum de reconciliatione uxoris, honeste se declaravit. (Ad. 20 Aprilis huj. anni: Accessit Consul Slaglosianus Georgius Kofodius reconcil. Cl. Muleni et uxoris tentaturus. Scripsit mihi uxor ejus. Rescripsi. Coenabam cum Magno Kaas in ædibus Joan. Anscarii.

Martii. 1. Dn. Petrus in Xvernaðe petiit pastora-
tum Drejoensem, si Dn. Caspar esset removendus. 2. Audita est causa Petri Jacobi et fratris D. Olai. Rogatu hujusque remissa est ad forum Politicum. Dn. Laur. Cultrarius ex Cimbria reversus quo se contulerat ad Joh. Lindenov ob pastorum Sfelberup, referebat

---

1) Joh. Sommer rusticus Davingensis impetravit dicam contra præpos. Gudmenssem.

2) Vidua pastoris Fangelensis protestabatur contra constitutionem unam de redditibus suis,

3) commendavit mihi suum præceptorem. D. Mulenius narravit mihi eventum mirabilem Joh. Boetii.

4) Dno Nicolao in Viirslev pecuniam pauperum Vefingensium numerabam.

se nihil effecisse. 4. Bona Joannis Anscarii obsignata. 5. Profectus sum Asniam. 6. Seren. Rex Asniæ secreto mecum collocutus, ad prandium vocavit in ædibus publicani. Trajecit Ser. Rex Holsatiam¹⁾. 7. Concione in *Barløfse* audita et prandio sumto abii Medelfart. Ludirect.²⁾. Med. reprehendi ob contumaciam adversus pastorem, similiter Comministrum. Uterque promisit emendationem. Et sic facta est reconciliatio³⁾. Lis inter Præpos. et Dn. Georg. (Chiliani) in Føns post prolixam ventilationem est composita⁴⁾. 8. Consul Medelfard. legarat ducentos daleros simplices pro concione habenda diebus saturni. Prædicatores autem tergiversabantur. Consului ut innovatio illa differretur ad Regem.⁵⁾ 10. Comministrum Bogoniensem officii admonui. Prandebam apud Joannem Mathiæ Senatorem. Virginem Annam

---

1) Schol. Asn. visitavi, omnia salva. Senatam compellavi, promittentibus scholæ reparationem et rationem victus collegis procurandi se habituros.

2) Rectorem.

3) Scholam visitavi, omnia salva; senatam congregavi, querebantur beneficia scholæ distribui a præposito inscio Pastore et Magistratu. Jussi pastorem adsciscendum.

4) Diaconus in Gielsted liberatus est a frumento annuo quod scholæ Rector postulabat, quia parochia Gelstadiana ultra 2 milliaria distat est e Middelfart.

5) 9 Martij. Schol. Bogon. visitavi. 10 Martij. iterum; omnia salva. 11 Martij. Visitavi Eccl. Skambye, pueri bene instituti; hinc domum. 12 Martij. Dn. Olaus in Lumbye me compellavit de lite sibi intentata a Dn. Johanne in Lunde. 14 Martij. Privignum Dn. Nicolai in Skambye, quem electum in diaconum Skerningensem pastori loci commendaveram, rediit re infecta, persuasus a Dn. Mathisio, ut officium resignaret. 15 Martij. reconciliati Dn. Olaus in Lumbye et Dn. Joh. in Lunde. Ivarum Petri in diaconum Skerning. cooptatum præposito Sundensi commendavi.

Qvitzoviam invisi. 15. Examen in Gymnas. institui. Continuat. d. 19. 17. Magnus Caasius mecum examinabat litem inter Christiernum Ivari civem Chartemund. et Margaretam Claudii Bangii viduam. Delib. juxta fuit de contributione tplorum ad reparandum tplum Chartemundan. 18. Concionab. in tplo D. Canuti Conrector, satis commotus. 22. Scripsit mihi Jena Joh. Frisius, petens 3tii anni stipendium. Etiam Henr. Erii de eadem re. 24. Rescripsi Jenam, missis utriusque stipendiis¹⁾. 25. Coenabat nobiscum Cornificius Ulfeldius S. R. M. Cubicularius. 26. Concion. funebr. habui in exeqv. Johan Caasei de Østergaard. 27. Laurent. Erii Rector sch. Asnensis reddidit mihi literas Laur. Grubbe de sua vocatione ad pastor. Otterslæviensem, ordn. d. 28 in nosocom. 29. Rogabam M. Henricum ut pro me concionem haberet in precibus meridianis fer. 1 Res. Christi. (ipse febricitans eram). 30. Accessit ad me Joannes Michaëlis cum literis vocationis ad past. Sfelberupens²⁾.

April. 2. Convalescere coepi. 3. Senatores Regni advenerunt. 4. Conventus Sen. Regni Othoniæ celebrabatur. 6. Concionabar in aula Othon. coram Reg. Mäj. Vocatus in prandium in aula, cui interfuit aulæ Magister, Franc. Rantzov, Christ. Friis, Claud. Daa, Maresch. Regni et Admiralis. 8. Iterum concionabar in aula

---

1) Supplicavit mihi Chr. Nicolai Collega primarius, petens delicti veniam et emendationem promittens sub poena depositionis ab officio.

2) Rescripsi Magno Caasio de adulterio Dn. Caspari in Drejoe, et dicam misi.

coram Reg. Maj. Seren. Rex hinc abiit Dalumium, ibique pernoctavit. M. Dn. Cancell. compellabam. 9. Coenabant hic cum Dn. Helena aulæ Mag. et Cubicularius Regis. 14. Claud. Laurentii petit Rectoratum schol. Asnensis. 15. Accepi literas D. Resenii cum carminibus in obitum Reginæ Sophiæ. 16. Coenabam cum gener. Dn. Ottone Sfelio in ædibus M. Henrici decumbente. 17. Reconciliationem M. Jacobi Lectoris tentavimus, sed frustra (v. 30 Maji). Iudicatum in Consistorio in causa M. Jac. et filii. 18. M. Paulus Præpos. Asnensis cooptavit in Comm. Johan. Boëtii. Ordin. in nosocom. d. 27 Maji. 21. Compellabat me Johannes Samsingii indicans se rediturum in Germaniam. 22. Jussi ut hypodid¹⁾ supremæ classis Hafniam concederet propter gradum Baccal. aut officium resignaret. Hoc maluit²⁾. 23. Rediit Conrector ex Siellandia, postquam sex septimanas abfuerat. Accessit sub vesperam et officium suum resignavit. 24. Conrector petit condonationem temeritatis admissæ hesterno die³⁾. 25. Dn. Canutus in Egenfe qverebatur se verberibus exceptum a Rusticis⁴⁾. 28. Johannes Severini rediens ex Lythø significabat se aliam malle conditionem accipere, quam illum sibi oblatum pastoratum. 30. Olaus Nicolai invitavit me ad nuptias suas, nisi duos rosatos⁵⁾.

¹⁾ Collega.

²⁾ Ludirect. Chartemund. indicabat se abiturum Hafniam ad promot. Baccal.

³⁾ Laur. Erici ordinavi in æde Can.

⁴⁾ detuli causam ad Dn. Præsidentem. 26 April. Scripsit mihi Magn. Kaas Coldinga et dicam obsignatam misit in causa Skeldrupiana. 27 April. Rogabat M. Cancell., ut Cl. Mullenium convenirem de reditu, quem exigit M. Paulus ad D. Virgin.

⁵⁾ Præp. Neob. scripsit de dica sibi scripta.

Maji. 3. Dn. Paulum Joannis vocatum ad pastora-
 tum Rubelöðjiensem commend. Præs. Palæm. Rosencr.
 Dn. Nicol. Fabritium vocatum ad past. Dreyøensem
 commendavi præsi Magno Caasio. Claud. Laurentius
 famulus meus Hafniam concessit attestationem petiturus.
 6. Interfui nuptiis Johannis Claudii, quas celebravit Dn.
 Anna Lycke Friderici Qvitzovii vidua Othoniæ¹⁾. 7.
 Visitavi M. Paulum ad D. Virgin. lethaliter ægrotantem.
 Obdormivit d. 9de. Concion. funebr. habui in exeqv.
 ejus die 15. 8. Dn. Laurentius Commin. M. Pauli
 petiit pastoratum Vissenbjerg. 10. Die Ascens. Dni
 petiit Conrector pastor. ad D. Virg. 13. Hilar. Høgium
 et virginem Elisam Krabbe copulavi in tplo Canuti.
 Concionem quoque habui. 14. Claud. Brochenus. mecum
 loquebatur de pastore eligendo insulæ Lyøe. Johan
 Lindenov de lite Skelderupiana Pastorem concernente.
 16. Judicatum est in causa Sfelbrup et literæ voca-
 tionis annihilatæ sunt. Dn. Zeno commin. in Hagenberg
 absolutus est in causa, quam ei intulerat sartor Syn-
 derborg. 17. Rustici Vissenberg qverebantur de illegitimo
 vocandi modo. Scripsi ad Andr. Bille²⁾. 19. Dn.
 Thomam in Sønderløse citavi ad prox. d. Mercurii, quod
 mulierem 25 post nuptias septimana enixam honeste
 introduxerit³⁾. 25. Sermones adphoristici mihi Hafnia
 missi. 27. Catharina Lethi fil. rediit ex Cimbria, voca-
 tione ad pastor. D. Virginis impetrata pro affine. Joh.
 Boëtius exam. in Consist. d. 26, ordin. est in nosocom.

---

¹⁾ Claudio meo scripsi per Joh. Samsingium.

²⁾ 18 Maji. scripsit mihi D. Brochmann de Claudio meo.

³⁾ 21 Maji. Rustici Vissenb. dicam impetrarunt.

d. 27. 28. Dn. Soph. Belovia me consuluit de pastore in locum Dn. Laur. Gormii sufficiendo. Dn. Nicol. Pauli me accessit de eadem re meum consilium expetens. Dn. Claud. Juul petiit Diacon. Ringensem pro filio. 29. Georgium Bartholinum adoptavi in Ludirector. Neoburg. 30. Deliberatum fuit de pastore ad D. Virg. eligendo. Judicatum in consistorio in causa Jacobi Lectoris et filii¹⁾).

Juni. 1. Ædificium meum construi coeptum. 2. Judicatum in causa Vissenbjerg. inter pastorem et Rusticos in aula Rugaard. 3. Conveni Dn. Præs. Valchend. comitatus Dn. Laur. in Agernes. Postea satis eram occupatus uno exeunte, altero intrante usque ad horam undecimam nocturnam²⁾). 6. Visitavi eccles. Æruggeløff. Dn. Jacobus in Maglebye concionabatur, pastore detento Hafniæ in comitiis. Pueri bene instituti³⁾). 10. Visitavi eccles. Birdebe⁴⁾). Mulier quædam capitis damnata ob foetum interfectum, e carcere dimissa ad adulterum redierat. Dixi in publico coetu utrumque excommunicationis fulmine feriendum. Abii in Skovlenge. Invisi Laur. Grubbe in Gammelgaard. Hinc concessi Mariboviam. 14. Ludirector addicebat resignationem officii sui ad octiduum. Senatus in tplo compellatus querebatur Comministrum nolle in choro stare, sed locum sibi elegisse in angulo tpli, non sine scandalo.

1) 31 Maji Rustici Vissenb. huc iterum conflexerunt causa pastoris.

2) 5 Juni. Visitavi schol Rudcop., omnia salva.

3) 8 Juni. sch. Nachsch. visitavi; omnia salva. 9 Juni. Visitavi Eccl. Vindebye, pueri non bene inst. item Kiebeløv: itidem non bene.

4) pueri mediocriter instituti.

Admonebatur ut in choro pro more antiquo stationem servaret¹⁾. 17. Copulavi Henr. Gerhardi et Kirstinam Petri in tplo Hundseby, postea nuptiis interfui. 18. Iterum nuptiis interfuimus. Scripsi Cancel. Regis de conditionibus parochiarum *Østlstrup* et *Bogøe* in Falstria, et misi libellum meum de ritibus. Literas accepi Cancel. Reg. de vocatione M. Ludovici ad pastorem D. Virginis Othoniæ. Profectus sum in Lande d. 19. 20. Rogatus a Dn. Anna Vitrupia invisi eam in prædio *Olstrup*²⁾. 22. Visitavi Schol. *Røbbjenslem*. Discipuli circiter 50, qui didicerunt Catechismum, norunt legere, scribere et Psalmos Danicos canere. Comminister, cui Rectoris³⁾ officium est concreditum, quod per substitutum administrat, petit pecuniam funerum et Musicæ, sed fieri non potest contra constitutionem Præpositi et Pastoris.⁴⁾ 25. Apud Dn. Zacharias in *Herretzløf* sumsi prandium⁵⁾. 26. Prandebam cum Dn. Præs. *Palæmon Rosencr.* in arce *Aalholm*. Advenerunt Consul et senatores petentes concionem vespertinam diebus Dominicis

¹⁾ 15 Juni, Visitavi *Majbelle*, pueri bene instituti. 16. *Vixnæs*, pueri probe instituti. *Taars*; pueri non male instituti. Diaconus læsa voce in gravi quodam morbo male canit.

²⁾ 20 Juni. ægrotabat Dn. *Johannes* in *Skovlønge*; vixit tum D. *Georg.* in *Danemare*. 21 Juni. Dn. *Math.* in *Fuglse*, Dn. *Paul* in *Rybelykke*. Reconciliati sunt *Rustici Veylebyensæs* et diaconus.

³⁾ Ludirectoris.

⁴⁾ 23 Juni. Visitavi *Taagerup*. Diacon. *Petrus Erasmi* cooperat catechum. instituere; confuxerant ad eum ex locis circumjacentibus discipuli multi, quos docet legere, scribere, numerare etc.; monui, ut hoc faceret, nullud non omitteret. 24 Juni. Visitavi *Eccl. Vesterulsev*; substitutus mediocrem adhibuit diligentiam, sed jussi eum bis in septimana pueros informare, quod promisit; transactum est inter eum et diac. plane surdum.

⁵⁾ Schol. *Neostad*. visitavi et deprehendi valde collapsam.

et matutinam diebus Mercurii, ideoque offerentes Com-
 ministro 30 daleros simplices et tria offertoria in tribus
 summis festis. Præterea nihil. Sed ipse tergiversabatur,
 abitum minans nisi stipendium auferent. Et sic dices-
 sum est¹⁾. 29. Ludirector Ortingburgensis²⁾ accessit
 ad me purgaturus se ob ludirect. Nicopiensem verberibus
 exceptum. Delicti veniam petiit dimisise; reconciliatus
 M. Laurentio et Rectori. Ego quia ipsum nemo
 damnavit, neque condemnare volui. 30. Ludirect.
 Stubbecop. præstitit juramentum fidelitatis in officio.

Juli. 1. Trajeci in Bøggø. Omnia salva. pueri
 bene instituti. Alb. Andreae in hypod. Neocop. elegi.
 Comminister transactioni priori adscripsit habitationem
 cum horto, quam habitura est uxor Dni. Jacobi post
 obitum mariti³⁾. 3. Constitutum est quomodo tractan-
 dus pro concione catechismus Nicopiæ diebus Dnicis et
 festis a pastore, Comministro, Rectore et hypodid. per
 vices. Dn. Petrus in Hunzeby⁴⁾. Prandebat mecum M.
 Nicolaus Wismarius. Dn. Petr. in Æranefier. 6. Schol.
 Svenob. visitavi, scholastici valde neglecti. Accersivi

¹⁾ 27 Juni. Judicatum Neocop. in causa M. Canuti Lerche et Dn. Petri in Kettinge. 28 Juni. sch. Nicop. visitavi, omnia salva. Examinata est querimonia Discipul. contra Rectorem, et hujus deprehensus est error, qua propterea et aliis de causis officii est admonitus. emendationem promisit.

²⁾ Orthunganus.

³⁾ 2 Juli. Visitavi Eccl. Morsbye; pastor et diacon. officii rursus admoniti propter ruditatem catechumenorum. Visit. Eccl. Horbelev; pueri bene instituti.

⁴⁾ accessit ad me referens responsum Dn. Johannis in Lande quoad stipendium comministri. 5 Juli. Recitavi coram D. P. in T. literas Regias de annuis tributis appendendis viduæ antecessoris.

tonsorem urbis qui tondebat scholasticos, dato illi dimidio unciali¹⁾). 10. Prandebat mecum Lector, M. Johannes Olai Pastor Ripensis et M. Sveno. 11. Claud. Brochenhus. elegit in pastor. Lyensem Dn. Franciscum Gislevensem, Comm. in Errhøe. Accepi lit. Reg. de Bartholino Christierni ad pastor. Vissenberg. promovendo. 12. Rustici 11 paroch. Ringensis me accedebant rogantes ne permitterem, ut vidua Dn. Laurentii ejiceretur. 14. Scripsi ad Dn. Olaum in Marslev ut molitorem Heidenium vinculis excommun. solveret. 13. Fundat. nosocomii Nicop. misi ad Palæm. Rosencr.²⁾). 15. Math. Severini ad pastor. Sfelberupensem vocatum ordinavi in nosocom. Inviseram Magdalenam de Hamsfort lethaliter ægrotantem³⁾). 19. Ordinationem S. R. M. de auctario reddituum quorundam pastorum misi Langeland. per Dn. Christiernum in Humbled. 20. M. Sveno restituit mihi

---

1) 7 Juli. Visitavi Eccl. Vesterskierninge, pueri negligenter instituti. Diaconus officii admonitus et jussi ut substitutum sibi adjungeret. Visitavi Eccl. Østerskierninge, pueri etiam negligenter instituti. Diac. Ivarus Petri, qui nuper ascitus diligentiam promisit. Hunc meo jussu tondebat Dn. Mathesius et ex aulico fecit clericum. 8 Juli. Visitavi Eccl. Egense, pueri non admodum bene instituti. 9 Juli. Visitavi Eccl. Steenstrup, pueri non probe instituti, pastor promisit diligentiam, accepto jam substituto. 8 Visitavi Eccl. Ollerup, pueri probe instituti. 9 Juli. Visitavi Eccl. Lunde, non bene. Rustici petiere substitutum. Domum inde redii.

2) Scripsi ad M. Cancel. de vocatione Vissenbergensi, eiqve misi binas literas Reg. eandem functionem concernentes.

3) 17 Juli. Controversiam de pastoratu Brenderup examinavimus (Fiellerup) et tandem sententiam pronuntiavimus pro Laur. Lindenow. Redii. 18 Juli, Accessi Dn. Præsidentem Henr. Walchend. et cum eo deliberavi de responsione danda Regi de pastoratu Visseberg.

fundationem Olig. Rosencr. et literas obligatorias¹⁾. 24. Ludovicus Gudæi Galle meo rogatu a M. Svenone susceptus est, matre in Siellandiam concedente. 25. Mathias Albinus (qui concion. in tplo D. Cahut. habuit d. 22 et examin. erat in consist. d. 24) ordinatus est in tplo D. Can.²⁾. 27. Dn. Christiernum in [Espe ad me accersitus monui verbis M. Dn. Cancellar. ut Ste-nonem Bille ad sacram communionem admitteret, aliquo ex vicinis pastoribus sacra administrante. 29. Invisi Ludov. Galle in ædibus M. Svenonis ægrotantem. 30. Literas dedi ad D. Resen. et Joann. Poscholanum. Scripsit M. Nicolaus Martini Sfelberupius de vocatione sua ad pastor. Soræ vocantem. 31. M. Ludovicus Michaëlius me accessit indicans se postero die auspicaturum Epistolam ad Rom.; placebat mihi institutum.

August. 1. Joannes Joannis Bistrupius attulit mihi literas Dn. Jacobi in Snøde de sacellanatu (ad diem 22: Eundem sacris initiavi in tplo D. Can.³⁾. 2. Christian. Pentz scripsit mihi hesterna vespera mittens nova de bello. 3. M. Henricus ostendit mihi designa-

---

¹⁾ Scripsit mihi Præpos. in Vendsherred de vocatione Brenderup. 21 Juli. Conveni M. Cancell. in coenobio S. Can. ubi facta est mentio Ludirect. nostri. 23 Juli. Congregabantur hic rustici Gamborg. cum Pastore, audituri mandatum S. R. M. de auctario reddituum Pastoris. Conveni M. Svenonem de filio Gudæi Galle Ludovico, rogatus a matre, ut ipsum in domum susciperet informandum; promisit.

²⁾ 26 Juli. Lit. Reg. accepimus de lite quoad vocationem pastoris Brenderup.

³⁾ 3 Rustici Brenderupenses dicam petierunt, remisi eos ad Andr. Bille cūm epistola. 2 Jull. Heidenus Molitor repetebat literas suas in præsentia M. Jac. Sperlingii et D. Olai Jonæ. Reddidi.

tionem de concionibus meridionalibus dierum Dominicorum a Pastoribus, Commin. Professoribus et hypodidascalis habendis, quam subscripsi. Dn. M. Sperling et Dn. Olaus Jonæ. 4. Ludirectorem monui ut sponte officium resignaret, alias cogerer ipsum remove. Henricus Podebusk petiit a me, ut liceret pastori suo ad publ. confess. admittere binos homines tertio consangvin. gradu conjunctos et fornicationis crimine pollutos. Concessi salvo tamen jure Magistratus politici¹⁾. 5. Filius D. Muleni baptizatus est et vocatus Johannes. 6. Literas accepi de sepultura Virg. Annæ Qvitzoviæ, Hilarii Qvitzovii sororis, in tplo Bogoniensi. 8. Uxor Johannis Æditui varias contra ipsum qverimonias ministerio aperuit. 10. Ædituum in nosocomio accersitum examinavimus qui ut retineret officium dederat nobis obligationem observatam a M. Sperl. Joh. Sommerus rogabat ut Barbaram Vilhelmi et filium Lucam ejus nomine compellarem 1) de 500 daleris Mathiæ Canuti ex promisso numerandis; 2) de rationibus conficiend. 3) de Syngr. reddendis. 11. Iudicatum est inter Laur. Ulfeldium et me qvoad decimas Erholmianas. Otto Marsvin et soror Dn. Helena sumto hic jentaculo abierunt Bogoniam. 14. Dn. Michael in Flintinge mecum prandebat mansitqve mecum toto die²⁾. 16. Dn. Francisc. Commin. in Erræ scripsit mihi qvod animum mutaverit de pastoratu Lyœnsi. Tradidi Dno. Joh. Colshave et

---

1) Literas misi ad Dn. Claudium in Fielsted de confessione Joh. Georgii in Erholm.

2) Scripsit mihi Dn. Johannes in Skovlånge de lite sibi a fratre intentata.

Dn. Can. in Uggerslev constit. Reg. de auctario pastora-
 tum. 17. Habui concion. funebrem (Hilarii Qvitzov.
 sororis) in tplo Bogon. Prandebam in prædio Uggers-
 leff. Virgo Elisa Norby lethaliter decumbebat. 19.
 Coenabat mecum Nicol. pistor. 20. Joh. Severini
 Othoniensem elegi in Ludirectorem Medelfard. eumque
 commendavi Præpos. et Senat. urbis. Dn. Mauricio
 Christierni Comm. ad D. Virgin. Othon. obtuli pastora-
 tum in *Lyøe*. 21. Dn. Severinus Com. in Kettinge in
 Alsingia electus est in pastorem *Lyøensem*¹⁾. 23. Ro-
 gatus sum ut Præpos. in *Benshærrød* M. Petrum Michaëlis,
 Pastor. in *Gamborg*, inhumarem. Habui concionem
 d. 27. finita concione Præpos. elegimus Dn. Georg.
 Chiliani Pastorem *Fønsensem*. 24. Dn. Johan Buxenius
 intercedit pro affine suo pastore *Medelf.* ut ad ipsum
 devolvatur præpositura provinciæ *Benshærrød*. 25.
 Claud. Brochenhus. ostendit mihi literas collationis, quas
 præfectus arcis *Neoburg* Jac. Rosencrantz. dederat
 olim pastori in *Lyøe*. Petiit quoque servitia duorum
 rusticorum in *Grindeløse* pro Maur. *Ufersleben*, quod
 concessi. 28. Prandium apud Dn. Ottonem in *Welby*.
 Accessit ad me Christoph. Langobeccius Jacobi cum
 literis vocationis pastor. *Gunslev*. in *Falstria*. Scripsi
 cum ipso d. 31 ad Cubicularium principis Christianum
Bilowium. Chr. Langebec. rediit 3 Sept. *Hatterslebia*
 cum literis Cubie. principis quibus ordinationem ipsius
 differri jussit¹⁾. 28. Visitavi schol. *Chartemund*. omnia

---

¹⁾ Examin. in Consistorio, 22. ord. in æde Can. Johan. Johannis
 Bistrup.

²⁾ Prandebat mecum Dn. Olaus in *Lumbye*.

salva¹⁾). Consul promisit intra annum constitutum iri de residentia Pastoris. 29. Dn. Sophia Belovia rogabat me ut fil. suam Birgittam Tot Ottoni Geie copularem. Copul. in tpl. D. Can. Dom. 20 Trin. concion. simul habens de nuptiis Regiis. 30. Prandium apud Dn. Andream. Frater uxoris meæ hic erat²⁾).

September. 2. Eram testis baptismi infantis Joh. Richardi Consul. Svenob. nominati Johannis. Scripsi D. Resenio per M. Thomam Bangium. 5. Scripsi M. Dn. Cancel. processum vocationis Vissenbergensis. 6. Prandebat mecum Dn. Anna Brahe cum marito et filiabus binis. 7. Georgius Krabbe mecum loqvebatur de constitutione Reg. quam impetraverat Ericus Bille pro parochia Brenderupensi. Scripsi Dn. Georg in Føns de remedio contra Hydropem. 8. Andreas Bille compellavit me de Reg. literis pro Bartholino Christierni ad pastor. Vissenbjerg. promovendo. Resp. consultum esse ut exequamur mandatum Reg. 9. Nuptiis Joh. Sperlingii interfui. 10. Concion. funebr. habui Othon. in exeqv. Elisæ Norby³⁾). 13. Scripsit mihi Præpos. Ventzherredt rusticos Gamborg vocationi Nicolai Stenlesii (liter. vocat. a Regni Cancel. instructi) resistere. Scripsi hac de re Can. Regni, monique Dn. Ericum olim vocatum a Rusticis, missa copia literarum vocationis.

---

¹⁾ nisi quod pueri neglecti erant in doctrina catech. præsertim in classe Ludirectoris.

²⁾ Chr. Jacobi Longobek concion. in Nosocomio. 1 Septbr. Literas Reg. de pastore Visseberg. remisi ad Andr. Bille. Nic. Steenlese heri examin. commendavi Canc. Regni.

³⁾ 11 Septbr. Scripsi Magn. Caasio de lite inter Pastorem et viduam Ringensem de domibus decimis recipiendis. 12 Septbr. Rediit Nic. Steenlesius cum lit. voc. Dni. Cancel.

Ordinatus in Nosocom. in festo Michael Archangeli die. Literas meas tradidi Michaeli Petrejo filio defuncti pastoris ad Cancel. defer. 14. Scripsi M. Thomæ Bangio de hypodid. sch. Othon. 15. Scripsi Cons. Rudcopiensis intercessorias pro Commin. ut mensa ipsi procuraretur certo in loco. Scripsi viduæ pastoris in Fulevig consilium meum de non ineundo matrimonio anteqvam pastor juxta duplex Regis mandatum constitueretur¹⁾. 23. Summo mane navigavimus in Errøe. Eccles. Bregningensem visitavi. omnia salva. Sumto prandio apud Dn. Olaum in Rise profecti sumus. 24. Ad prandium invitatus ab illustr. Principe Christierno mansi quoque in coena. Scolasticos advocarat, qvi nobis canebant. Promisit mandatum de liberis ad Scholam mittendis, qvò solícite petiit Consul civitatis. 25. Perlustrato tplo civitatis qvò organo exornarunt, et aliqvantum prolongarant, trajeci feliciter Svenburgum²⁾.

October. 2. Misi ad Ludirectorem, qvi rogaret, qvando resignaturus esset. Ipse a. post meridiem ad me accessit, obsecrans ne abitum ipsius urgerem. 6. Profectus sum Chartemundam cum Dn. Nicolao pastore

---

¹⁾ 16 Septbr. Visitavi Eccl. Nørrebrobye. omnia salva, nisi qvò 2 rustici conqvererentur diaconum plus justo ab iis postulare salarii. Adhortabar ut æqvo contentus esset. 17 Septbr. Visitavi schol. Foburg; omnia salva. Diacono Hillerslev dimidium hordei pondo imperavi ludirectori concedendum, eo qvò tantillum amisisset in paroch. Horne. 6. Domum veni.

²⁾ 26 Septbr. Rescripsi Cancell. de vocatione Gamborg; scripsi præpos. de eadem re. Literas Andreæ Bille hic offendi de consensu Regio inperato per Dn. Christo. Christierni. 27 Septbr. Accessit ad me Nic. Nic. Steenløse, Gamburgo reversus, qvem jussi ut se præpararet ad ordinationem in festo Michaelis. 29 Septbr. ordin. in Nosoc.

Stenlæsiano. 7. Dn. Nicolaum Olai pastorem in Stenløse et Margaretam Jacobi fil. copulavi in tplo Chartemund. 8. Scripsit mihi Joh. Frisius Jena. Et Dn. Resen unaque misit palinodiam Præp. Itzehoensis. 10. De ludirectore loqvebar cum M. Henrico et M. Svenone, qui pollicebantur se testaturos veritatem. Præpos. Neoburg mecum prandebat offerens mihi honorarium totius provinciæ nomine. 11. Dn. Nicolaus in Dalby me convenit¹⁾, Caminus Læctoris æccensus terrorem toto urbi injecit ob validam tempestatem. 13. Ingens nix et tempestas, qva arbores infinitæ frangebantur²⁾. 17. Baptizavi filiolum Dn. Joh. in Gisle, Nicolaum nominatum. 18. Domum redii cum uxore et liberis. 20. Dn. Mullenus pluribus mecum loqvebatur de rebus Norvagicis. 21. Nuptiis interfui, qvas Lucas Organista celebrabat sorori suæ et Johannis Pittelio. 22. Cubicularius illustr. Principis Uldarici reddidit mihi literas binas, qvas ad me Dresdæ perscripserant consanguinei mei. Sartores aulæ Dresdensis. 23. Scripsi D. Brochmanno, misiqve exemplar Tabellarum examinis³⁾. 28. Nuptiis interfui in ædibus Barbaræ Vilhelmi. Scripsit mihi Steno Bille

1) D. N. in D. me compellabat de conjugibus, qvos sine absolute discedere fecerat in templo Stubbecop. Consilio meo obtemperare voluit.

2) 15 October. Palæm. Rosencr. me convenit, 1) de sententia prolata contra binos pastores Loland. ob ebrietatem et discordiam; 2) de regiis Literis pro binis pastorum viduis in Vognsted et Fuglse a successoribus annuo reditu sublevandis.

3) 24 October. Scripsi præp. Sundensi de obstinacia diaconi in Skerninge contra Pastorem. 25 Scripsi Dno Mathiæ in Brenderup de frumento viduæ antecessoris a Rege concessio. Scripsi Dn. Thomæ in Sendersee de coqvo ejusqve uxore ad publ. absoluteionem admittendis.

de sacra coena, quam sibi administrari petit a Dn. Erasmo in Sjaagerup. 29. Dn. Malthesius misit mihi bovem. 30. Misi ad ludirectorem in tplo sedentem, ut exspectaret, donec concio finita esset. Haberm de quo cum ipso loqverer. Affirmabat, sed sub precibus exivit, nolens mandato meo parere. 31. Misi Commin. Dn. Mauricium ad Ludirectorem; ut se mihi sisteret in tplo Canutiano; jacens in lecto dicebat se infirmum esse, Jeg skulle idun sende ham skriffellig huad mig fattedes¹⁾ paa ham, saa ville han brage sin faas heller end at werre forhaadt. Literas scriptas ad Severinum Nullum civem Dresdensensem tradidi servo cubicularii Principis Uldarici.

November. 1. Illustr. princeps electus huc venit ex Lollandia²⁾. 3. Ludirectorem monui per M. Svenonem, ut si officio resignare vellet publice, hoc fieret proximo die Martis. Sin minus novum tunc Rectorem crearem. 4. Nuptiis interfui, quas Georg Brahe celebrabat Pædagogo et ancillæ socrus suæ. 5. Accessit ad me Jesuita Joannes Matthiæ petens obsignari a me sententiam contra se prolatam. Hac vespera suffocatus Henr. Rantzovius. Nunciabatur Elisam Marsvin obiisse. M. Georg Georgii Ludirectorem Othon. constitui. Prandebam cum Dn. Præsede. 7. Hypodidascalos monui ut exercitia darent discipulis domi elaboranda, non autem perpetuo extemporanea. 9. Luctuosissimus rumor de obitu Magistri aulæ Francisci Rantzovii, qui 5 Novembris circa decimam vespertinam suffocabatur in fossa

---

¹⁾ fortryder

²⁾ Dn. Olaus in Lumbye mecum prandebat.

horti Regii. Deus sit ipsi propitius. Heros erat raræ pietatis et probitatis addo et prudentiæ supra ætatem admirandæ. 10. Scripsi Consuli Neob. excusationem absentiæ meæ in nuptiis filiæ, misiqve honorarium duorum rosatorum. Dn. Joh. Ivvari vocatus ad pastor. Landensem impetravit a me lit. præsent. ad Iustum Fridericum de Papenheim. 11. Post prandium abii Dalumium auditurus omnes circumstantias luctuosissimi casus illustr. viri Franc. Rantzovii. 12. Hilarius Høg misit ad me literas obsignatas de prædio Taaugerud, sed admissa quadam àstutia. 13. Ludirector instabat ut antecessor migraret e residentia. 14. M. Canutus Lerehius et Joh. Druchenius mecum manserunt in coena. 17. Coepi legere in Gymnasio. 18. Scripsi Cancel. Regis de Ludirectore Othon. ab officio remoto, simulqve misi capita accusationum. Idem scripsi D. Resenio pro Johan. Francisci. 19. Divertit ad me Dn. Georg in Tandslet impetraturus commendatitias meas ad M. Caasium de auctario suorum redituum. 20. Accepi Regiam fundationem de concionibus meridionalibus dierum Dominic. et Festorum. 21. Eamqve perlegi coram Dn. Pastor. et Professoribus. Sponsalibus Erici Georgii et Annæ Bartholini fil. interfui¹⁾. 25. Eram testis baptismi filiolæ Marinæ M. M. Ludovici Michaëlis in tplo D. Virg. Hinc abii in tplum D. Can. et testis eram baptismi filii Ottonis, Canuti Ottonis in Poloniam profecti. 26. M. Ingvardus Nicolai misit ad me rationes scholæ Othon.

---

¹⁾ 23 October. Scripsi Dn. Andræ Mand ut susciperet honoraria mea.

concessurus Hafniam ad D. Reseninm. Dn. Præses profectus ad nuptias ab illustrissimo Nicopiæ celebrandas, misit mihi Regias literas de Nosocomio. 27. Rumor erat Regem Sveciæ exspirasse. 28. Dn. Helena advenit ex Cimbria in Øremmerlydte tristis et infirma satis. Concion. funebr. habui in t̃plo D. Nicolai Svenoburg. in exeqviis Christiani Høgi¹).

December. 3. Accepi literas Magn. Cancell. quibus approbavit remotionem ludirectoris sch. Othon. 4. Concionem funebr. quam habui Svenb. descriptam donavi Dn. Helenæ²). 5. M. Ingvardus Nicolai petiit se admitti ad meum colloquium, impeditus misi uxorem, cui injuriam sibi factam conqvestus est prolixè. Dimissus iterum venit petiitque unico verbo me alloqui. Admissus cramben recoxit, et quidem valde importune, ut ad minas me provocaverit. Ita abiit. Qvod ab usu coenæ abstinnit meam iram in causa esse dixit, auctoritatem suam a me diminutam. Non nisi duabus vicibus in schola fuisse ebrium asseruit. Discipulorum contra præceptorem testimonia nihil fecit. 6. Ludirectori sex Daleros imper. tradidi pro calonibus emendis. 7. Literas accepi Ripis a Michaelè Petri, quibus inter alia petit sibi procurari stipendium Helenianum. 8. Dn. Helena promisit Michaeli mea stipend.³). 9. Convenit

---

1) 2 November, Audita Svenob. concione matutina, quam habuit commin. Dn. Petrus, iter ingressus sum Othiniam. Canutum Conradum in diacon. Lysabbel cooptatum examinavi et præposito commendavi, quia mediocriter profecerat et diligentiam porro addixit.

2) Rescripsi Pastori Maribov. de hypoçid, quem mihi commendaverat.

3) Scripsi D. Jacobo Snede.

me Paulus Olai ex Batavia rediens. Literas accipi Severini Nicolai Cubicularii viduæ Elect. Saxon. Scripsit mihi M. Thom. Bangius de Petro Erasmi, quod brevi venturus esset ad accipiendum sibi oblatum Rectoratum scholæ Medelfard. 10. Scripsi Dn. Joh. Buxenio ut ludirect. Medelfard. cum literis vocationis ad me mitteret. 11. Scripsi M. Thom. Bangio de Henrico Zenonis. Scripsi Salomoni Sartorio de 50 exemplaribus tabularum. 12. Hilarius Høgius petiit a me designationem prosapiæ fratris Thomæ et filii fratris Christierni sepulti in urbe Svenob. Voluntati ipsius satisfeci. Scripsi Episc. Viburg juxtaque misi accusationes meas contra ludirectorem M. Ingvardum. 14. Dn. Joh. Buxenius me accessit indicans se contentum esse, quod Ludirect. Medelf. animum mutarit¹⁾. 16. Concionem audiebam in tplo Dalum, in aula ibidem prandebam. 17. Accipi literas Reg. de pastoribus exulibus Bohemiæ. Dn. Petrus in Sønnerbroby²⁾. Petrus Erasmi obiit post meridiem; sepultus 26. 20: Bertham Dn. Ludovici viduam multis adhortabar, ut sacra coena uteretur, a qua abstinuerat ferme triennium³⁾. Scripsit mihi M. Thom. Bangius de Henningo Zenonis. 22. Pastori Nosocom. misi 3 Thaleros imper. pro vestibus filiæ Dn. Ludovici emendis et 60 uncialium usura annua. Scripsi Dn. Christierno in

---

1) Prandebat mecum Dn. Nicolaus in Søbye, svadebam ut excommunicationem diaconi differret in adventum Joh. Lindenovii.

2) Christierno Norman tradidi literas meas ad Dn. Petrum in Sønderbrobye.

3) Simonem Andræ in hypod. sch. Rudcop. cooptavi.

Espe de Dn. Erasmo in Haagerup¹). 25. Feria 1. Concionabar in tplo Francisc. hora 12. 26. Ibidem concion. M. Christianus hora 12. 28. Scripsit mihi insulsus iste gerro M. Ingvardus N. 29. Fui Dalumii in prandio ibiqve correxi translationem Dn. Petri Johannis, eamqve remisi transscribendam ut typis mandaretur. 31. Accessi ad confessionem postridii communicaturus.

Finis.

Soli Deo gloria.

(Dolendum hic iterum dari hiatum quinque fere mensium Anni 1633. nam nihil annotatum est mense Jan. et Febr. cum quatuor folia pura inveniantur, et reliqua forsitan ablata sunt et periere.)

Anno 1633.

Maji. 14. Scripsi Joh. Jepsonio intercessorias pro Dn. Paulo in Uldebølle de obtinendis decimis pisarum a Rusticis. 16. D. Mulenus mihi indicavit institutum suum de fundatione mille uncialium ad pauperes et quatuor superiores Collegas Schol. Othoniens. 18. Dolium vini accepi a Batavo Joh. Antonii advectum Chartemunda. 19. Prandebat mecum Petrus Organista. Dn Nicol. in Ringe etc. 21. Scripsi Præpos. Lund. ut alium contractum conaretur facere inter Dn. Jacob et Dn. Christiernum

---

¹) Stheno Bille misit mihi 2 lepores. 24 December, scripsi Dno Christierno in Espe, quod Dn. Erasmus in Haagerup per literas certiore reddidisset, posse absque periculo sacram coenam ministrare Sthenoni Bille.

Asnensem in *Ælfesøe*, hoc adeo flagitante Dn. Christierno¹⁾.
 22. Divertit ad nos Dn. Andr. Mand et Dn. Otto Petri²⁾.
 25. Invisi D. Mulenum animam jam agentem sed magna devotione Deo commendantem. Obiit noctu hora secunda.
 26. Dn. Birg. Brochenhusia misit mihi feram. 28. Misi scholam crucis Dn, Malthesii ad Joannem Matthiæ civem Bogon. 30. Dn. Casparus olim (nam ob puellam suam a se post mortem uxoris suæ compressam ab officio remotus erat) pastor Dregoensis concionabatur in precibus matutinis tpli Canuti die Ascensionis. Eundem cum commendatione et viatico dimisi d. 31te.

Junii. 2. Stigelium Porsium et Virg. Dorotheam Abelgardiam copulavi in tplo Can. et concionem simul habui. 3. Invisit Dn. Christenza Julia reversa postmodum cum Dn. Elis. Frisia de testimonio M. Mulvadio communicando. Ipse autem cautioni, qvam conceperam nunquam subscribere voluit. 4. Concionem funebrem habui in exequiis D. Joannis Muleni in magna frequentia Nobil. et Civium. 5. Accepi literas M. Dn. Cancel. de libris scholarum novis Dn. Christiernus Commin. Svenburg. 9. Fer. 1 Pentec concionabar in tplo Francisc. hora 12. 10. Fer. 2. M. Sveno hora 12, et. 11. Fer. 3. finita concione concessi in sylvam *Æagerub*. 13. Michael Petri meus ex fratre nepos huc venit auditurus meum consil. de pastoratu qvem ambit. 15. Dn. Joh. Bøndæo in subsidum domus incendio absumtæ dedi 5 unciales. 18. *Ægra* huc venit Dn. Helena neqve redire

---

¹⁾ Literas simul obsignavit Præses.

²⁾ 24 Maji M. Sperling indicavit inter se et commin. qvandam abortam esse simultatem propter pecuniam ex funeribus.

potuit morbo admodum invalescente. 19. Dn. Andream Mandium et Annam Petri fil. copulavi in tplo Chartemund., concione habente Dn. Ludovico Michaelis. 20. Ludirectorem compellavi de nova Grammatica revidenda. 21. Scripsi M. Dn. Cancell. et D. Resenio per M. Henricum Michaëlis. 23. Coenabant nobiscum Dn. Birgitta Brochenhus, et soror Riburg et Dn. Helviga Marsvinia. Hinc profecta d. 24de sanitate restituta. Literas accepi ex Alsia Dn. Christiani in Svenstrup ejusque Commin. Laurentii Langii de muliere in furto deprehensa. 26. Compellabat me Olaus Parsbjerg præses Nidrosiensis de pecunia mihi a matre debita. 28. Concionem funebr. habui in exequiis Georg. Lyckii in tplo Bogoniensi (qvod promiseram d. 14de)¹⁾

Julii. 1. Concessi in arcem Traneferanam invitatus a præside Petro Basse. Post prandium actum est de decimis ex arce pastori tribuendis, sed nihil effectum est; 3. Die vis. M. visitavi Eccl. Siungelse ejusque annexam. pueri bene instituti, et omnia salva. Finitis sacris prandebam cum judice generali Erico Bille in Møllegaard comitatus præpos. Christierno et Dn. Jacobo in Snøde. Hic pronunciata est sententia in causa matrimon. Conclsum qvoqve de decimis pastoris Traneckerani ex arce. Dn. Canutus in Halsted et Dn. Nicolaus in Søllesteb. 7. Visitavi Eccles. Stoffleng ibique ipse concionem habui de ove perdita. 8. Visitavi eccl. Hageby et Lande, pueri non didicerant Catechismum Lutheri nolente defuncto pastore. Successor emendationem promisit. Et transactum est inter pastorem et viduam Dorotheam.

---

¹⁾ 30 Juni. Visitavi Eccl. Simmerbelle.

9. Schol. Rødbjenslem visitavi, pueri in Catech. bene instituti. Legere, scribere et danice Psalmos canere norunt. Reconciliati Dn. Canutus in Nebbelund et Sveno Michaëlis. Dn. Ericus Andreæ in Erringløf et Olstrup. 10. In via Mariboviam versus grandinabant grandiuēs inusitatæ magnitudinis¹⁾. 11. Hic (Maribov) me accessit Dn. Jacobus Johannis fœurus Commin. Maribov. approbatus et commendatus a præside Sorano. 12. Concionem audivi Saxcopiæ, quam habuit Pastor Dn. Andreas Martini. Senatus petiit ut liceret Ludirect. matrim. inire. Recusavi. Etenim neqve diligens est, neqve in Musica instituere novit discipulos. 13. Schol. Neostad. visitavi; omnia salva. Præpos. M. Can. Lerchius²⁾ petiit Ludirectorem in Commin. Resp. impetr. esse consensum præsidis et civium. Conqverebatur de ignominia injuriosa sibi allata a M. Petro Andreæ pastore Kettingense, eiqve dicam scripsit. 14. Visitavi eccl. Mussan et Døllefeld. In hisce tplis campana non sonat neqve mane neqve vespera. Rustici quoqve utrobique qveruntur sibi negari cerevisiam decimarum a pastore. Resp. Unam singulis parochiis sufficere tonnam ob paucitatem decimantium. In transitu Nicopiam versus compellavi Ottonem in Gelftofte qui mihi narravit quam plurima de Commin. Flintingensi et uxore pastoris Dn. Michaëlis. Comminister in via ad me prosiliens de quibusdam serio admonitus est. Proinde seqvente die ad me trajecit, et audito meo consilio resignationem pollicitus est. 15. Ipse, finito examine in schola

---

¹⁾ Visitavi Ostrup, conc. Dn. Erico Andreæ pastore, non bene Erringlev melius.

²⁾ Lente.

Nicop. discipulos promovi ex classibus inferioribus in superiores. Atque ita valedixi. Coenabat mecum Dn. Gregor. Christierni cum uxore valde perturbata. Deus ipsi sit propitius. Catechumenos scholarum Dominicarum examinavi in tplo urbano. Bene steterunt omnes¹⁾, Post prandium oblatum est mihi honorarium argenteum a præposito nomine provinc. australis. 18. Stubbecopiæ me accesserant tres pastores Siellandici indicantes inauditum facinus Dn. Johannis in *Måløf*, qui femoralia conjugi suæ confecta ipsam induerat et sera obduxerat. (?) Dicam contra illum impetrabant. 22. Dn. Johannis in *Skelby* filius Paulus factus est hypodid. Nicopiensis²⁾. 24. Maribovici ordinavi Christoph. Jacobi et Petrum Erasmi. 26. Consules Nachschov. me accesserunt summo mane deliberantes de pastore successuro Dn. Georgio Christierni ante biduum defuncto. Appuli ad litus *Bøstрупense* Langelandiæ ubi sumsi prandium apud past. Dn. Andream Pauli. 28. Accessit ad me Joan. Anscarii indicans se expostulaturum cum vidua D. Muleni de mille daleris a priore uxore legatis in usum pauperum. Resp. id mea nihil interesse. 30. Scripsit mihi Præp. Neoburg. de filio Gerhardo in Ludirectorem cooptando. Resp. Facile id futurum, ubi cum attestazione accesserit. 31. Coenabant nobiscum Dn. Helena, Cornificius Ulfeldius et Dn. Riburga Brochenhus.

---

¹⁾ Advenit M. Petrus pastor Kettinge. jussi ut reconciliaret præposito.

²⁾ Dn. Johan in Schelby petiit hypodidascalatum Nicop. filio Paulo; promisi; petiit alium filium Matthiam in commin. suum; Consensi, si acceperit adsensum seren. principis.

August. 1. Præfectus nosocom. Johan. Canuti exspiravit¹⁾. 2. Scripsi nobiliss. Virgini Kirstinæ Gaas²⁾ de Petro Christierni in Ludirect. Neoburg. eligendo. 3. Nuncius emissus Soram ad advocandum Petr. Christierni pro suscip. Rectoratu N. 6. Indicatum in causa Elisæ M. Pauli viduæ, concernente contributionem pro pauperibus. 7. Laurentius Benedecti et Christoph. Nicolai ordinati sunt in tplo D. Can. Invisi Annam D. Moleni viduam³⁾. 9. Accepi literas illustr. Princip. Friderici de Nørborg, quibus invitabar ad exeqvias fratris Dn. Christiani de Errøe. Rescripsi pastori in Tundtoft Dn. Andreae (Brandt) me venturum Deo adjuvante 10. Scripsi commendatitias pro ludirectore Bogoniensi Andrea Johannis ad M. Thomam Bangium. Rescripsi Petro Waltero Senatori Neoburg. de 400 uncialibus, quos mutuo petebat. 11. Interfui puerperio M. Svenonis. Bartholinus Clockrus nuptias celebrabat. Petrus Christierni ludirector Neoburg. 14. Dn. Erasmus in Snøde reddidit mihi literas Dn. Palæm. Rosencr. 16. Honorarium duorum Rosatorum misi sponsæ M. Christiani Johannis per M. Sperlingium abeuntem Hafniam. Scripsi D. Resen. 18. Christiernum Nicolai Sfalddendorpfium ordinavi in nosocom Prandebant mecum Dn. Petrus Johannis pastor Nachschov. Dn. Christiernus Sfalddendorp. et Nicolaus Johannis Senator Foburg. Scripsi Dn. Palæmon Rosenc de vocatione Dn.

---

¹⁾ Dn. Can. in Egense querebatur litem sibi intentatam a iudice provinciali.

²⁾ Kaas.

³⁾ 8de Dno Christiano in Espe commendavi Petrum Petri in substitum patris.

Petri ad Pastor. Nachschov. 19. Filiis meis donata conficiendarum vestium materia. 20. Trajeci ex Horne in Alsiam feliciter. Profectus in Tuntoft divertens ad aulæ concionatorem Dn. Dominicum. 22. Funus ill. princip. Dn. Christiani de Errøe etc. duximus ad templum Egen. concionem habente Dn. Dominico ex Ps. 6. Coenabam cum Dn. Nicolao in Egen. 23. Perreximus in audiendis rationibus tplorum. 24. Facta est reconciliatio principum Alsiaticorum de hæreditate insulæ Arrhoensis. 26. Scholam Foburg. visitavi, ipse examinans discipulos, absente ludirectore. Campanistam ferula excepi, qvòd ebrius scholam ingressus importunum se nimis gesserat. 28. Ericum Andreæ in ludirect. Nicopiensem adscitum Præp. et sen. urbis commendavi. 29. Concessi Dalumium annuncians Dn. Helenæ obitum Ducissæ Annæ Catharinæ, qvæ in Domino obdormiverat 20 Augusti inter 1 et 2 pomerid. 30. Concionem audiebam in tplo D. Johannis. 31. Luctuosissimus rumor spargebatur de obitu illustr. principis Dn. Uldarici Seren. Regis præstantissimi filii.

(NB. Ab hoc die usqve ad initium sequentis anni nihil scriptum invenio).

Anno 1634.

Auxilium meum a Domino.

Januar. 1. Sponsalia celebrata Elisa Cornelii vidua, tertia vice nubens. 2. Scripsi M. Caasio interces. pro Dn. Nicolao in Eøbby. Indicavi Senat. Othon. fraudem uxoris præfecti mendicantium in emungenda scholasticis pecunia. Ista propterea poenam luebat.

(Iterum Decus nostrum Othinianum omisit annotare usque ad 1. Februar).

Februar. 1. Dn. Johannes Bangius pastor in Klinte misit mihi relationem de sanguine deprehenso in altari templi Clintensis. 2. Contraxi cum Nicolao pistore de decem tonnis tritici. 3. Literas paravi Hafniam mittendas ad D. Resen. et Christinam D. Hasebardi viduam. 4. Dn. Laurentius in Aggerneß petiit Comministrum per Dn. Nicol. in Skamby. Commend. ipsi hypodidascalos schol. Othon. et Iudirect. Asnensem¹). 9. Dn. Laurentius Georgii in Aggerneß obiit. Concion. funebr. habui in exequiis ejus in tplo Aggerneß d. 17. 10. Dn. Helena hinc concessit Ellensburgum. 11. Compellabat me Dn. Christiernus in Humbled pro fratre. 13. Convivium a Dn. Præsiede celebratum ecclesiasticis. Ego propter catarrhum interesse non potui. 14. Invisit me D. Costerus. 17. Dn. Johannem Bangium pastorem in Klinte elegi in Præpos. Skammensem. 18. Literas accepi Justi Frider. de Pappenheim cum contributione tploꝝ duarum provinciarum per Dn. Joh. Georgii in Ørsted. Nunciata mors Dn. Joannis in Skofflenge et Dn. Andreæ in Vindeby. Scripsi Dn. Nicolao in Dalby intercessorias pro mercatore Nachsch. postulare debitum filii Dni. Christierni 175 taler. 19. Concionem habui in tplo D. Can. Missa Columba Ellensburgo. 20. Scripsit mihi I. Fried. de Papenheim de seditione mota per Dn. Arnoldum Nicolai. Rescripsi, unaque misi sententiam in causa ipsius pronunciatam, dum ab officio removeretur

---

¹) 8de Februar. Ludirectorem Asnensem lethaliter decumbere nunciabatur Dn. Laur.

in Holsatia. 21. Dn. Helena concessit Scandeburgum a Rege advocata. 22. Literas accepi de Lollandia cum honorariis et Hafnia a Dn. Resenio et typographo cum aliquot quaternionibus novæ grammaticæ. 24. Vidua Dn. Laur. in Aggerneß me consulebat de literis quas petit Henricus de Podebusk. Resp. consultum non esse, ut ex curia pastorali auferantur. Ille inclinabat ad Dn. Joh. Orenium in pastorem adsciscendum. Dn. Claudius in *Ulfsted*¹⁾. Advenit soror mea cum Dn. Michaële Petrejo. Literas accepi Dn. Georg. Brahei de societate Indiæ orientalis comparitura Scanderburgi 10 Marti. 26. Hinc profecta est fratria mea cum filia navigatura in Norvegiam. Dn. Mathias in Hillersløv. 28. Nuncius adventit Scanderburgo cum binis columbis.

Marts. 2. Accessit me Georg. Rosencr. cum M. Svenone. 4. Accessi ad absolutionem in tplo Can. 5. Concionabar in tplo D. Canuti et communicavi ibdm. Dn. Johan. Justinus vocatus ad pastorum Windeby ostendit mihi literas vocationis suæ et literas præsent. accepit ad præsidem. Scripsi Dn. Erico in *Ællitge*. Etiam Præposito Rudcop. 44 daleros misi pro redimendo lecto ligneo. Coenam cum Georg. Braheo in ædibus Margaretæ Bangii viduæ. Invitato simul Oligero Rosencr., Frederici filio. Pædagogus meus Johan. Petri hinc abiit Hafniam. Scripsi pro eo commendatitias ad Decanum M. Thomam Bangium²⁾. Literas accepi H. Podebusk ut Claud. Joh. hypodid. Othin. veniret in aulam

¹⁾ Conquererebatur miserrimum casum homicidii in sua parochia.

²⁾ 9de Marts. Nicol, Petri studiosum Sielland compellabam de pædagogia apud Ericum Stenson suscipienda, petiit spatium de liberandi.

Kørupensem concionem habiturus pro pastoratu ibi vacante impetrando, 13. Invisit me M. Johan Birchetus incola Nachsch. 16. Puerperio a M. Sperlingio celebrato interfui. 17. Prandebant mecum Georg. Rosenkrantzius, Christianus Stælius, M. Joh. Birchetus et M. Sveno Petrejus. 19. Georg. Mathiæ vocatum in Comm. Foburg. ordinavi in tplo D. Can. 22. Egidium Johannis vocatum in pastorem eccles. Korup et Hundstrup¹⁾ præsi Rogio et Henrico Podebusk commendavi. Convenit inter me et Henricum Canuti de emtione habitationum vicinarum. 23. Profectus sum in Støffsby ad Erasmum Nicolai transacturus cum eo de lignis. 24. Compell. me ludirect. Neoburg. de itinere faciendo Hafniam ad Baccalaureatum dicebatqve sibi a Decano datam licentiam remanendi. Convenit me Gerhard. Caspari ejusqve attestationi subscripsi. 27. Epistolam Dn. Birg. Brochenhus. misi filio Laurentio Ulfeldio intercessoriam pro Dn. Michaeli Petrejo. 28. Exspiravit uxor Consulis Georg. Muleri honoratissimæ. Inhumata d. 3. Aprilis²⁾. 30. Responsum mihi reddidit Laur. Ulfeldius per Simonem de Henning se libenter concessurum in vocationem Dn. Michaelis. Invisit me Dn. Holigerus Gabrielis ab officio remotus, sed a Reg. M. veniam consecutus. 31. Curia pastoralis Dn. Jonæ in Wiby oborta ingenti tempestate conflagravit.

April. 1. Dn. Olaus in Liungby admonebatur de fil. Andreæ ruditate, ut propter infelicitatem ingenii ad

¹⁾ Agernæs.

²⁾ 29 Marts. Scripsit mihi Dn. Michael Petræus de statu morbi Dn. Petri Grisii. Ludirector discipulos suos examinavit in prælectionibus, me audiente.

aliud vitæ genus animum adjungeret. Scripsit mihi Dn. Joh. Buxenius Joannem Mathiæ consentire in vocationem D. Mich. Petreji. 3. Scripsit mihi Dn. Jonas in Wiby. Rescripsi mittens donaria. 4. Gener. Dn. Rosencr. Frider. fl. abiit in Belgium postquam pridie mihi valedixerat. Scripsit mihi Dn. Mich. Petrejus de gravitate morbi Dn. Petri (Grisii). 6. Feria 1 Pash. concionabar in tplo Fransisch. h. 12.

Iterum ab hac die usque ad 9 Junii nihil annotavit Præsulum optimus¹⁾.

Juni. 9. Coenabam in horto Consul. Rudcop. 10. Prandebat mecum in ædibus Pastoris Conjux Georgii Marsvin. Invitatus a Georgio Marsv. coenabam in prædio Faarevele. 11. Visitavi Eccl. Tryggel. et Fodslet. omnia salva. Hic invitatus sum ad prandium a nobili Dna. Hilleb. Porsia præsentē utroque præposito et Dn. Paulo²⁾. 13. Redditæ sunt mihi literæ Anton. Frisii de Petro Christierni ludirect. Neoburg. in pastorem Hesselagrimum cooptando. Illo examinato in præsentia utriusque præpositi trajeci in Lolland. 14. Invitatus sum a Dn. Præs. Frid. de Papenheim ad prandium, cui intererant Laur. Grubbe, Palæmon Rosenc. et Christoph. Stensonius. 15. Visit. eccl. Karleby³⁾ et Brandersl.⁴⁾ et sumto hic prandio accessit ad me Dionysius Johannis

---

¹⁾ 7 April. Schol. Svenb. visitavi. Lndir. et hypodid. ad diligentiam cohortatus sum, quam illi sancta fide pollicebantur. 8 April Visitavi Eccl. Lande et Bregninge; pueri mediocriter instituti. 9 April. Schol. Rudc. omnia salva.

²⁾ 12te Eccl. Maglebye, omnia salva.

³⁾ pueri mediocriter instituti.

⁴⁾ catechum. melius edocti,

ndicans mihi eventum suæ vocationis, et petens sacellan. in *Snøde*¹⁾. 16. Pastoribus prov. borealis in tplo Karleby congregatis in præpos. electus est Dn. Canut. Erici pastor Halstedensis. Sumsi prandium in ædibus Dn. Jacobi. 17. Nachschoviæ prandium sumsi apud Dn. Johannem Petrum Christierni ad pastoratum Hessel. vocatum sed testimonio Universit. destitutum remisi Hafniam et M. Thom. Bangio commendavi²⁾. 19. Studui conciliare Dn. Nicol. in *Søllested* et Dn. Johan in *Hyde*. Sed dicebant transactionem fieri non posse ante obitum Nicolai Joannis defuncti pastoris in *Stoflunge* filii. 20. Literas accepi ex Stryn de eventu vocationis Henrici Brendfil, cui svasi ut conditionem acciperet. Iudex genr. Oligerus Bilde ad M. Sadolinum divertit, verba faciens de lite inter M. Georg et Nicol. Nicolai civem Nachshov. Dn. Petrus in *Gloslund*. Dn. Paulus in *Størringe*³⁾. 24. Ipso d. Joh. Baptist. ordinavi Dionys. Joannis in tplo *Røbbj* in magna frequentia. Hic accepi

---

¹⁾ Præsentavi et commendavi eum igitur Dn. Jacobo in coenobio Halsted.

²⁾ Sch. Nachsch. visitavi. Rector et collegæ officii serio admoniti diligentiam pollicebantur. Post prandium cum M. Johan abii Vesterborg. 18 Juni. Eccl. Vesterborg visitavi, pueri bene instituti. 19 Juni Stochemarch, pueri probe instituti.

³⁾ 21 Juni. Examinavi pueros Vestenskov, distributi erant in 3 ordines, singulis singuli præfecti erant præceptores, nempe diaconus et 2 substituti, in officiis diligentes. 22 Juni. Visitavi Eccl. Arninge, pueri bene instituti a substituto, qui porro diligentiam promittebat. 23 Juni. Visitavi Eccl. Tiirsted; pueri catechismum didicere, sed pauci ceteri ob negligentiam reprehendebantur. Eccl. Skerringe, past. Dn. Paulus concionatus est; pueri melius instituti,

Reg. literas d. Dn. Johanne Bøstrupio Hafniam cogendo propter stuprum ibi perpetratum in studiis¹⁾. 25. In Calend. provinc. Fulsanæ in tplo Holeby. Reprehensus est Dn. Mathias Bæschius²⁾ quod præposito suo debitam reverent. et obedient. non præstitisset, sed solus illi semper obstreperet. Tandem sunt reconciliati. Pauci ex pastoribus prandebant mecum in ædibus Dn. Ivary, ceteris domum repetentibus juxta mandatum³⁾. 27. Pastores provinciæ Musse convocati in tplo Neostadiensi comparuerunt post concionem quam habuit M. Can. Lerchius⁴⁾. Finita concione parænesin habui ad ecclesiam de timore Domini. Postea catech. examinavi. 29. Prandio in Slemminge interfuere Consul. Maribov. Abel Spet et alii. Hic multis mecum loquebatur de conjuge sua desertrice. Concionem habuit in Slemminge Severinus Johannis vocatus in Commin. Saxcopi, quem cum Petro Christierni ordinavi d. visit. Mariæ in tplo Kirkeby⁵⁾.

Juli. 3. Stubbec. aderant mihi in prandio M. Andreas Arreboe past. Orthungensis, præpos. Johannes

---

1) Scripsi Præp. Asnensi, ut prænominatum Bistrupium Hafniam juberet concedere.

2) Beeske in Holeby.

3) Prandio interfuit M. Petrus Andræ.

4) qui omnes pastores ad prandium invitavit. 28 Juli. Visitavi Eccl. Kettinge, pueri bene instituti a substituto, petiit diaconatum mortuo diac.

5) 30 Juli. Schol. Nicop. visitavi. Ludirectoris ibidem et discipulorum commendavi diligentiam. Controv. inter Dn. Chilianum et Olaum Nicolai hæreditatem concernentem composui. Pueri bene in Kirkebye instituti. 3 Juli. Schol. Stubbec. visitavi; Rector probavit suam diligentiam.

cum senatu. Dn. Christop. in Gunsløf¹⁾. 10. In Østofto aderant Lago Bille, Dn. Christiernus Brun, Dn. Petrus Thomæ et alii. Dn. Laurentius in Sandby et Dn. Joh. in Brandersleff²⁾. 13. In tplo Vindeby copulavf Dn. Johan. Justini et Catharinam Nicolai fil. 14. Sumsi prandium apud Dn. Joh. Michaelis in Liungelse³⁾. 16. Conrector Othon. aperuit mihi litem inter se et Rectorem in nuptiis ortam præterito die Lunæ. Reconciliati sunt. 17. Dn. D. Costerus indicavit mihi abalienatum a se Dn. Præsidem, quod vocatus ad ipsum non accessisset. Assumpto Dn. Costero Dn. Præsidi. access. et omnia optato composui. 19. Deliberatum in Consistorio de causa matrimoniali concernente Christiernum Claudii civem Neoburg. et Mariam Severini cujus gratia literas regias accepimus. Iterum d. 30. sententia afferenda Reg. Maj. 20. Copulavi Dn. Michaellem Petri et Mariam Petri fil. in tplo Gelstadiano. Nuptiis interfui.

-
- ¹⁾ 4 Juli. Visitavi Eccl. Alslev, pueri bene instituti, sed quædam oblivioni tradiderant, ideo Diac. officii admonitus. 5 Juli. Diacon. in Bogøe confirmavi, qui antea substitutum egerat et officium recte fecerat. 6 Juli. Visitavi Eccl. Todderup; pueri plurimi et bene instituti. Substitutum uxor deseruerat, profecta in Sielland, sed reversa paucas ante septimanas, postquam annum ferme abfuerat. Consului, ut publicæ confessioni subjiceretur, quod pa(stor) ipsius probavit; sed divortium fieri negavi. 7 Juli. Joh. Koch redit in gratiam imperata mulcta 10 thaler, 8 Juli. Visitavi schol. Saxcop, pueri neglecti, ideoque ludirector ab officio removendus erat, sed promittens emendationem mansit. deinde visit. sch. Maribov.
- ²⁾ 12 Juli. Locutus sum in transitu cum Dn. Joh. in Vesterborg ejusque uxore. Prandebam in Købelev.
- ³⁾ 15 Juli Transvectus in Fioniam literas accepi senatus Arrhoensis de ludirectore, quem petebant hypodidasalum Svenb.; illuc transmisi. Domum feliciter veni.

22. Sumto prandio redii Othon¹⁾. 24. Accessit ad me Iudirector M. Georgius cum lachrymis indicans infirmitatem Christiani Harbo, qvem in nuptiis cultro læserat atqve venia impetrata sub noctem abiit ad suos in Falstriam²⁾. 27. Copulavi Dn. Paulum Baggerum et Mariam Andreæ fil. in tplo Kølstrup³⁾. 30. Scriptum Dn. Frider. Damæ Præp. Flensburg. contra Hartvicum Lohmann allatum est, qvod Dn. Sophia Belovia communicaverat. 31. Accessit ad me Hartv. Lohman se excusaturus sed de retractione ne verbum quidem fecit⁴⁾.

August. 1. Aderat mihi D. Costerus cui ostendi libellum scriptum contra errores Hartv. Lohman. 2. Convocaram totum Minist. ad deliberat. de causa H. Lohmann. 3. Prandebam cum gen. Dn. Præs. qui petiit dilationem causæ lohmanianæ ad suum reditum. 4. M. Ludovicus referebat Lohman detractare nostrum colloqvium, neqve velle offerre confessionem suam et apologiam, nisi coactus fuerit a supremo Magistratu. 5. Ioan. Anscharii lethaliter decumbens promittit centum unciales pauperibus. 6. Uxor Gundæi Rosencr.

---

¹⁾ 23 Citaveram Rectorem et Conrectorem, ut in Consistorio se mihi sisterent, sed qvia me absente reconciliati fuerant, nihil tunc tentavi.

²⁾ 26 Accessit ad me uxor Dn. Zenonis; comminist. in Hagenberg referens simultates foveri inter pastorem et maritum. Scripsi Dn. Præpos. ea de re.

³⁾ 29 Juli. Accessit ad me Dn. Georg. in Tandslet comitatus Chr. Erasmi, ut instrumentum conficeret de fundo, qvo uteretur Chr. iste ex consensu superioris magistratus. Instrumentum illud confectum Dn. Præsidi arcis Neob. obtulimus obsignandum. 28 Juli. Claud. in Tommerup invitavit me ad desponsationem.

⁴⁾ Steno Bille accusabat pastorem suum Dn. Christiernum in Espe; qva de causa scripsi pastori, ut petitioni illius satisfaceret, sacra eoena uti cupientis.

introducitur in tplum D. Canut post puerperium¹⁾. 7. D. Costerus ostendit mihi Catal. librorum. Francofurti venalium nundinibus vernalibus ubi scriptum invenimus contra Nicol. . . . . ejusdem farinae hominem. 8. Scripsi M. Dn. Cancel. et D. Resen. de causa Lohman. Interfui sponsalibus Dn. Claudii Laurentii in Tømmerup. Ipse desponsationem peregi. 10. Invitabat me ad prandium in aula Othon. illustr. Princeps Philipus de Glücksborg. 11. Obdormivit uxor Georg. Magni Consulis Othon. inhumata d. 15. Invisi eum et Elisabeth Olai fil. 17. Henricum Nicolai Brendekil ordinavi in Nosocom. 18. Uxor mea cum duobus filiis Dn. Ottone et Dn. Michaële profecta est in Gisle ad puerperium. 19. Filius Dn. Joannis in Gisle Casparus nominatus sacro fonte tinctus est. 20. Ludirector Othon. rediit et promissa emendatione in gratiam receptus est. 21. Scriptam obligationem Ludirectori tradidi subscribendam. Subscripsit. 22. Dn. Severinus in Rønninge me compellavit²⁾ et Dn. Canutus in Egense. 26. Civis Neoburg. a quo divortium impetraverat uxor propter impotentiam qverebatur ipsam in adulterio comprehensam ante divortium³⁾, ibat Hafniam cum supplice libello. 28. Nunciabatur Dn. Claudium in Tømmerup epilepsia

---

¹⁾ Prandebat mecum Dn. Jonas in Vibye.

²⁾ de censu pastorum provinciæ suæ recte distribuendo,

³⁾ 27 August. Dn. Can. in Egense me convenit de itinere ingrediendo Hafniam cum supplice libello. Dissuasi atqve addidi, ipsum vix obtenturum, quod petit, eo quod amplior sit agricultura quam deserere cogitat, ea, quam desiderat.

correptum¹⁾). 31. Visitavi eccl. Stubberupensem, prandebam cum Dn. Nicol. in Dalby. Post prandium in visi Dn. Christinam Hardenberg ægrotantem, ibique coenavi.

September. 1. Domum redii ante meridiem. Prandebam cum M. Sperlingio præsentè Episcopo Wiburgensi. 3. Dn. Joannes Jonæ me consuluit de absolutione Christierni Lange ob perpetratum homicidium. 4. Dn. Johan in Kolshafue misit mihi juvencam mactandam. 5. Rescripsi præpos. Alsiatice de reconciliatis Dn. Christierno Brunckart in Hagenberg et Comministro Dn. Zenone. 6. Literas accepi Regias de locis in tplo gregi scholastico destinandis, unde conciones sacras audire possunt commode²⁾). 9. M. Ingvardus Mulvad huc accessit haud sanæ mentis³⁾). 10. Ludirect. Neoburg. juramentum præstitit. 11. M. Ingvardus ad sanio rem mentem redactus cautionem mihi misit per Lectorem. 12. Testimon. a me impetravit. Scripsi d. 15. Episc. Ripensi commendatias pro illo⁴⁾). 14. Fridericus Dux Holsatiæ venit Othoniam postridie concedens Neoburgum⁵⁾). Egi

---

¹⁾ 29 August. Schol. Cartem. visitavi, omnia salva. Hypodidascalus negligentiae accusabatur, admonitus. 30 August. Visitavi Eccl. Vibye, optime omnium instituti, Mesingani mediocriter instituti. Dalbye, pueri non admodum bene instituti. Stubberup, paullo melius.

²⁾ Adj. erat mandatum Reg. de Joh. Bidstrup.

³⁾ Dn Joh. in Colshauge me compellavit de promotione filii sui. 10 September. dicam scripsi Dn. Joh. Bistrup.

⁴⁾ Scripsit mihi Dn. Birte Frisia commendatitias pro studioso Nicol. Laurentii.

⁵⁾ 15 September. Dn. Olaus in Lyngbye et Dn. Andreas Mand mecum prandebant. Scripsi Dn. Nicolao in Virslef pro Erasmo Georgii diaconatum ambiente.

cum senatu et præposito Asnensi de loco scholasticis destinando ad audiendas conciones¹).

October. 5. Usus sum sacra coena. Compellavi Consulem instituto senatus pro ædificando carnifici domicilio in vicinia. Resp. Nihil hac in parte contra meam voluntatem faciendum. 8. Venit hic Dn. Michael Petri suppleturus vicem præpositi sui in synodo²). 9. Celebrata Synodus præpositorum. Dn. Joan. Bistrupius ab officio suo remotus est. Accepta sententia profectus est in Sielland, sperans se delicti veniam a R. M. impetraturum. 12. Ingens tempestas præterita nocte ædificiis valde fuerit detrimentosa (Ad. 17) Deploranda calamitas quam causata fuit terribilis illa tempestas ante dies 6 nunciabatur. 13. Literas dedi ad Dn. Joh. in Kolshaffue, ejusque filio Casparo Johannis Kolshavio obtuli Rectoratum sch. Foburgensis. 14. Divertit ad me Episc. Ripensis cum uxore tendens Hafniam. In via Neoburg febris correptus est. 15. Profectus sum Neoburg. Schol. visitavi; omnia quidem salva. Sed ludirectorem admonui 1) ut capillos decurtaret, 2) Ne adeo legendo præcipitaret; 3) nec librum in prælectionibus exigendis inspiceret. Correcturum hæc se promisit. Ibi offendi Episc. Rip. ægrotantem, ideoque omisso itinere, domum redire nitentem. 18. Domum redii. 19. Nuptiæ celebratæ Christoph. Jacobi. 20. Nuptiis iterum interfui,

---

¹) 24 September. Visitavi Eccl. Senderbye et Helgenæs, ibi audiui pastorem, hic commin; omnia salva. 25 Septbr. Sch. Medelf. omnia salva. 26 Septbr. Domum redii.

²) Dn. Otto in Velbye nobiscum erat. 11 October. Uxor Dn. Joh. in Gisle nos invisit.

23. Neoburgum subito accersitus sum, ubi Episc. Rip. lethaliter ægrotantem deprehendi. 24. Sacram coenam ipsi porrexi. 25. Placide in Domino obdormivit. 26. Redii Othon. Scripsi M. D. Cancel. de obitu Episc. Rip. Uxor mea profecta est Neoburg. 28. Scripsit mihi Maria Bertrami vidua de funere D. Jersini Ripas transportando. 29. Præpos. Rudcop. petiit consensum meum de Dn. Christoph. Skalkendorp, in Commun. ad-sciscendo. 30. Literas misi ad Dn. Præpositos de exequiis Episc. Rip. 31. Johan Wilhelmi renunciavit scleton emptum nondum Hafniam translatum.

November. 1. Uxor Dn. Claudii in Fielsted mecum prandebat locuta de successore Dn. Canuti in Egense. 2. Scripsi Dn. Præpos. in Vendzherreb, ut pastores istius provinciæ comparerent juxta tplum Causlundense, deducturi funus defuncti Ep. Rip. Medelfardiam proximo die Jovis. 4. Concionem funebr. habui in exequiis Dn. Episc. Rip. Neoburgi. Pernoctavi cum uxore mea Ellensburg. 6. Scripsi utrique Præsidi illustr. Dn. Principis de contributione tplorum concessa Dn. Jonæ in Wiby. Coenabat mecum Joannes Thomæ ex Gallia reversus. 7. Electoris Sax. Uxor cum 2 illustr. filiis e Siellandia veniebat Othoniam. 8. Prandebat mecum Severinus Nicolai cubicularius illustr. conjugis Elect. Sax. meus consanguineus comitatus cubiculario illustriss. principum Saxonix Kammer hanß vocato. 9. Consul Othon. Georg. Magnus inhumatus est. 10. Severinus Nicolai ante abitum mihi valedixit. Coenabant mecum Rector et Conrektor et Joh. Thomæus. 11. Prandebam cum Dn. Præsidi, qui mecum loquebatur de Hart. Lohmanno crastina luce in consistorio comparituro. 12. H. Loh-

man se nobis sistebat in Consistorio, qvi auditis Regiis literis, scripto nobis respondit sed insufficienter, ideo jussimus ut ad diem Saturni rediret ingenuam confusionem editurus: 13. Dn. Petrus Alphæus cum uxore venit Othon. 14. Coenabam in aula Othon. vocatus a Reg. Seren. qvi seorsim solus mecum loquebatur ferme ad horam 15. Comparuimus rursus in Consist., sed Lohman se domi continuit. 16. Uxor Joh. Eberi Senatoris Othon. calculum exercebat ovum columbinum superans magnitudine. 17. Dn. Echardus bovem dono mihi misit. 19. H. Lohmann in Consist. comparenti obtulimus articulos subscribendos, petiit dilationem ad 4 septimanas; octiduum dedimus. 20. Sutor quidam Christiernus . . . qvi sese Diabolo devoverat, scripto syngrapho proprio sanguine, sistebatur in Consistorio. 21. Johannes Sommerus inhumatus est¹⁾. 24. Scripsit mihi Hartv. Lohman se petere dilationem 4 septiman. 26. Nicol. Laurentii (a Dn. Berta Frisia commendatus) vocatus in Commin. Dn. Christoph. Benedicti, et exam. publ. in Nosoc. e. 25. ordinavi in tplo Can.²⁾. 27. Funus Dn. Episc. Rip. per urbem deductum est Medelfardiam cum honorabili comitatu. Dn. Petrus Adolphi misit mihi pisces muriatos. 28. Johannes Mulenus me domum comitabatur, e templo varia referens qvæ nunquam audiveram. 29

---

1) 22 November. Nicol. Laurentii vocatus in commin. Dn Christo. Bened. concion. in tplo Can. 23 Novbr. Petrus Bille commend. mihi Matth. Olai Fangel pro adipiscendo diacon. in Tommerup. Eum examinaui in præsentia Pauli Skinkelii, sed male stetit, ideoqve eum approbare non potui.

2) Scripsit mihi Diacon. in Arninge filiam suam a substituto suo compressam petiitqve ut ab officio removeretur.

Dn. Olaus in Tingsted huc venit cum duobus filiis scholæ nostræ committendis. 30. Interfui puerperio in ædibus Dn. Andræ Pastoris Nosocomii.

December. 1. Consules designabant locum in tplo Canut. pro scholasticis ad sacras conciones commodius audiendas. 2. Joh. Claudii ostendit mihi literas Falkonis Lychii, quibus intra sextam septimanam jubebatur vocare pastorem ad paroch. Egenfe. 3. Consules et senatores me conveniebant in tplo. D. Can. de pecunia pauperum et pulpito scholasticis extruendo. 2. Dn. Petrus Alphæi et lector cum uxoribus mecum prandebant. 4. Scripsi intercessorias ad Consulem Svenoburg. pro Dn. Andrea in St. Jørgensgaard. Dn. Franciscus in Fløstrup¹). M. Sperlingium compellabam de promotione Christierni Jacobæi ad sacellanatum in Ørbek, quod illi obtuli, sed se excusabat d. 13²). 10. Pernoctavi in Åferup apud Dn. Andream Eschylli. 11. Concionem funebrem habui in exequiis nob. virg. Petronelle Lyche in tplo Haarby. Finita concione deliberatum est de subsellio And. Bille in tplo ex mand. Reg. quod accepimus Dn. Georg. Brahe et ego. Pernoctavi apud Dn. Mathiam Lomborg in Østerhæsinge. 12. Invisi Dn Riburgam Brochenhus. in Nybylle longe tristissimam ob defunctum fil. Oliger. Rosencr. Prandio illic interf. Dn.

---

¹) petiit hypodidascalatum in schola Othin. pro filio, sed promitti non potuit.

²) 7 December. Nuptiæ celebratæ Thomæ Broderi. 8 Decbr. Nicol. Kraftius ostendit mihi lit. voc. suæ. 9 Decbr. Dn. Joh. past. Bogon. indicabat mihi litem sibi intentatam a comministro ob agrum sacellanatui olim destinatum, sed a pastore tempore longissimo usurpatum.

Joh. Pentzius (?¹) et Dn. Math. Lomborg. 17. Nicolaus Kraftius ordinatus est in tplo Can. Hartv. Lohman iterum se per literas excusare conatus est, sed dolose²). 20. Literas Præs. obtulimus, quibus causa Lohman. ipsi commendavimus. Felem misi in Lolland³). 22. Nicolaus Michaelis pistor aperuit mihi mentem suam de matrimonio ineundo. 24. Tumultus haud exiguus in platea ab instrumentistis (ut vocant) et scholæ alumnis excitatus. Fer. 1 N. Christi conc. habui in tplo Francisc. Interfui convivio, quod Dn. Præs. instituit ecclesiasticis eorumque uxoribus. 27. Canutus Laurentii petiit ut merito punirentur Scholastici ob tumultum excitatum in platea, in quo servus ipsius lethaliter vulneratus est. 28. Interfui convivio in ædibus Consulis Joh. Nicolai⁴). 30. Dn. Cancellarius ad prandium me invitabat. Interfui convivio quod mercatores in curia celebrabant. Dn. Laur. Erics misit ex Lolland tonnam pisarum.

In nomine Dom. Jesu Christi. Amen.

1635.

Januar. 1. Accessi Dn. Præs. referens responsum M. Dn. Cancell. de 3 negotiis nempe 1) captivo, qui se sathanæ devoverat; 2) Lohmanno; 3) redditibus certis

---

¹) Preg.

18 Decbr. Dn. Franc. in Fledstrup petiit promotionem filio suo.

19 Decbr. Scripsi mihi Consul Neob. de studioso idoneo eligendo in commin. Dn. Christierni in Ørbæk.

²) 21 Decbr. Præs. literas Reg. de Lohmanno repetiit, easque reddidi servo ipsius.

⁴) M. Paulus Andræ, pastor Asnens. petiit diaconatum cognato suo.

constituendis pro conservatione templi D. Johannis. 2. Vidua Claudii Bangii promisit particulam fundi prope habitationes meas in vicinia. 3. Unus ex vigilibus Andreas Michaelis narrabat se pridie Calendas Jan. læsum in capite a lapide projecto ex ædibus Canuti Laurentii, quod malum. intendebatur uni ex scholasticis. 4. Otto Marsvin remuneravit nobis mille dalers pecuniam Gymnasii. 5. Coenabat nobiscum Dn. Helena. 6. Conrector concionabatur in tplo D. Can. 7. Scripsit mihi Dn. Resen de causa Lohman. 9. Canutus Olai obiit in Nosocomio¹⁾. 10. Numeravi stipend. Helenianum servo Catharinæ Borchardi. 11. Copulavi in tplo D. Canuti Rønnovium Bille et Elisabeth Krabbe. 12. Dn. Cæcilia Høg me compellavit de Sten. Bille, quid faciendum sit pastori ipsius Dn. Christierno in Sjøpe, nobili illo toties postulante alienum confessorium²⁾. 14. Scripsit mihi Canut. Ulfeld. epistol. longe humanissimam. 15. Dn. Claud. Juul indicabat mihi exspirasse Dn. Henric. Brendkill Commin. in Stryn. 16. Dn. Johannes Simonis, Dn. Otto et Dn. Michael Petri cum uxoribus hinc redierunt domum. 17. Tentata est reconcil. inter Dn. Math. in Brenderup ejusque antecessoris viduam Catharinam, sed nihil effectum est. 18. Copulavi Henr. Lange et virginem Annam von Allefeldt in tplo D. Can. 19. Prandebam cum Dn. Georg Braheo in sede, ut vócant, Episcopali³⁾.

---

¹⁾ M. Ingvard offendit me in platea, an liceret sibi compellere D. D. Resenium et Brochmannum. 8 Januar. Jussi, ut Ludirector sciscitaretur, num filius Dn. Nicolai in Steenløse hypodid. sholæ Othon. accipere vellet.

²⁾ 13 Januar Venit ad nos Dn. Michael Petri cum uxore.

³⁾ 22 Januar. Nunciata mors D. Chr. Jani Conc. Regii.

23. Accepi literas Reg. de bibliis pecunia templorum coemendis. 25. Dn. Præses misit mihi literas de causa Lohmann Hafniæ examinanda¹⁾. 29. Transactum est inter Dn. Nicol. in Egenſe ejusque rusticum quoad prædia utriusque habitanda. Christiernus Oligeri Svenburg. vocatus est ad sacellanatum Strynøensem; in Commin. Dn. Canuti ordin. d. 5 April in Consistorio. Dn. Nicol. in Stenløſe petiit dilationem hypod. usque ad reditum filii Severini ex Acad. 30. Dn. Olaus in Liungby me compellavit de filia, quæ 31 post nuptias septimana pepererat; ostenso tomo Gerhardi ejusmodi causæ faventis²⁾.

Februar. 2. M. Johan Burchardi huc transiens Coltingam ad S. R. M. me salutavit. 3. Examinavi filios Dn. Præsidis, præſente M. Svenone, ideoque mansi in prandio. 4. Conrector querebatur sibi ademtam a Ludirectore aliquam pecuniæ musicalis portionem. Sed dedi illi legendas constitutiones Regias de Conrectore. 6. Audivi M. Henricum Erii concionan. Dalumii. 7. M. Henr. Michaëlis querebatur sibi offensum esse Dn. Præsidem. 8. Literas misi D. Resenio cum adjunctis quæ acta fuerunt in causa Lohmanni per Christinam Hasebardi viduam. 10. Scripsit mihi Dn. Christina Munck per virginem suam Helenam de negotio singulari apud matrem expediendo. Concessi Dalum. ad Dn. Cornificium Ulfeldium. 12. Significavi M. Ludovico Michaëlis rumores de fratre sparsos, quod errasset circa

¹⁾ 26 Januar. Pastoribus has litteras ostendi. 27 Juni. Compellabat me Dn. Præses de eodem negotio Lohmanni deque pastorate in Egenſe.

²⁾ 31 Januar. Dn. Joh. Buxen mihi rescripsit de ære alieno, de quo suam interposuerat fidem.

administrationem baptismi. Ipse autem exploratis omnibus circa vesperam retulit falsa esse omnia. 13. Fui Dalumii cum Cornif. Ulfeldio inde deambulans ad portam Othon. colloquium in aliquot horas protraxi. 14. M. Henricus Michaëlis rediit Coldinga adterens mihi literas M. Dn. Cancell. cum adjunctis aliquot copiis literarum Reg. in causa Lohman. 16. Scripsi M. Johanni Mothio pastori Flensburgensi de causa Lohman. 17. Invisit me Dn. Cornif. Ulfeld. 19. Conrector aperuit mihi quasdam nugas pueriles fratris sui et Commilitonum¹⁾. 22. Accepi literas S. M. Reg. de Consule Johanne²⁾, quod nosocomio minus fidus fuisset. 23. Hasce tradidi M. Henrico Michaelis. Compellavi Dalumii Dn. Cornif. Ulfeld in Sielland iter ingredientem. 24. Ivarum Ivari Ripens. Episc. filium mihi a matre sua commendatum in hypodid. Svenb. cooptavi. 25. Interfui consignationi bonorum post obitum D. Muleni. Mansi in coena apud viduam Annam D. Muleni. 26. Conjunctæ sunt columbæ per hyemem separatæ. 27. Examen in Gymnasio institutum. 28. Causa M. Henrici Michaelis de baptismo infantis Johannis pistoris audita est in Consistorio ejusque innocentia manifestata.

Marts. 1. Proclamata est e suggestu innocentia M. Henrici cum adhortatione ad preces ut mendacissimi isti calumniatores manifestarentur ad conversionem veram vel poenam commeritam. 4. D. Johannes in Nørrebrog

1) 21 Februar. scripsit mihi Andreas Bille de vidua defuncti Dn. Mathiæ in Brenderup, cujus gratia literas dedimus ad Magnif. D. Cancell.

2) Nicolai.

qverebatur sibi offensam esse Dn. Helenam ob casam ædificatam. Petrus Samsing inhumatus. 5. Johannes Petræus Samsingius mihi scripsit Witteberga, missa disputatione quam mihi dedicarat. 6. Dn. Olaus in Liungby nomine generi sui Jacobi Claudii aurifabri dicam accepit a Dn. Præposito M. Jacobi Wolfio scriptam M. Henrico. M. Henricus monstravit mihi aliquot testimonia in eadem causa contra aurifabrum. Sententia lata est, ut se submitteret disciplinæ Eccles. Ludirector qverebatur sibi ademtam esse stipendii partem, alio testimonio discipulis conferente. 9. Examen in schola inchoatum est. 13. Uxor mea ægrotare coepit¹⁾. Dn. Paulus Olai pastor in Sandager et Hølevad inhumatus est in tplo *Stenløse*. 15. Profectus sum in Sommerup ad nuptias Dn. Claudii Laurentii, ibique copulationem peregi. Uxor mea subita infirmitate correpta²⁾. 17. Dimissionem impetrarunt 13 alumni Gymnasii. 19. Usus sum medicamento D. Custero porrigente. 20. Invitatus ad prandium a Can. Ulfeldio. Uxori eiqve donavi psalterium Davidis et aviculam. 21. Literas accepi Christani Saltorii cognati mei una cum literis S. P, ad Dn. Præsid. de Michaele Georgii puero coeco in

1) 12 Marts. Præpos. M. Jac. Wolf sententiam tulit in causa aurifabri Jac. Claudii.

2) 16 Marts. Consul Joh. Nicolai petiit scripto sibi demonstrari, quicquid in nosocomium deliquerit. Resp. M. Henricus fieri non posset, quia omnia documenta erant apud Dn. Cancell. 17 Marts. Invisi ægrotantem Claud. Mulenum. Dn. Olaus in Liungbye me accessit de causa generi aurifabri; suasi, ut se submitteret disciplinæ Eccles.

nosocom. recipiendo. Receptus est d. 26.¹⁾ 24. Accepi literas M. Joh. Mothii de Hart. Lohman. Consul Neob. misit mihi aurea poma ex Hispania modo advecta. 27. Scripsi Dn. Nicolao in Ringe²⁾.

April. 1. Dn. Johannes Boetii vocatus est ad pastoratum Sanbagriensem. 2. Accersitus ad seren. Regem in aulam Othon. circa horam secundam pomer. mansi in coena. Hoc die in arcem Stiernholmiam deportata est Dn. Christina Munck. 3. Hinc abiit ser. Rex trajecturus in Sielland³⁾. 6. Prandebam cum Dn. Præsidi narrante mihi acta Bolleriana. Vidi literas præfecti Bolleriani de transportatione Dn. Christinæ. 8. Scripsi Dn. Præpos. Neoburg. de Gregorio Petri vocando in Commin. Asniæ. Scripsi Præp. Foburg. de victu Ludirectori apud cives procurando juxta Reg. Mandatum. 9. Vidua M. Nicolai Moleni petit promotionem pro filio Michaelæ. 10. Trajeci in Sielland⁴⁾. 14. Hafniam veni hora decima antemerid. 15. Causa D. Mathiæ Episc. Scaniens. audita et decisa⁵⁾. 17. Causa Lohmanni examinata. 18. Nuptiæ celebratæ filiæ Dn. Cancell., cujusque copulationi per D. Resen. pactæ S.

¹⁾ 22 Mart. Referebam Consuli Joh Nicolai responsum M. Henrici de causa nosocomii. 23 Mart. Georg Brahe me compellavit de lite intentata Joh. Nicolai propter nosocomium.

²⁾ de rustico quodam in Rynkebye. 28 Mart. Scripsi Dn. Mathiæ in Brenderup, rogatus a vidua antecessoris.

³⁾ 4 April. Examin. in Consist. Dn. Chr. Oligeri. 5te April. quasim. ordin. in Consist. (sic extat) vocatus commin. Dn. Can in Stryn.

⁴⁾ 12 April. Concionem audivi Corsoræ.

⁵⁾ 16 April. Dn. Magno Caasio misi informationem in causa Joh. Nicolai examinata. Coenabam apud D. Brochman.

Rex, Electus Princeps cum principissa etc. 19. Causa Lohman. iterum examinata in Consist. Hafn. 20. Iterum ad examen istius causæ congressi sumus. 21. Confessio Lohmanni scripto recitata et subscripta. 22. Prandebam cum Dn. Georgio Braheo et D. Palæm. Rosenc. Coenabam apud M. Thomam Bangium¹⁾. 24. Coenabam apud Francisc. Lychium. 26. Prandebam apud D. Wormium. Coenabam apud Ottonem Marsvin. 27. Post meridiem convenimus in consistorio deliberaturi ex Mandato R. M. num salva conscientia tolerari posset Lohmannus in Dania. 28. Convivio excepit D. Resen. quam plurimos ex Dn. Professoribus²⁾. 30. Trajeci Neoburg. oberrans in mari a decima antemer. usque ad tertiam nocturnam.

Maji. 1. Feliciter domum redii. 2. Invisi D. Custerum ægrotantem³⁾. Gregorius Petri et Andreas Francisci ordinati sunt in tplo D. Canuti. 9. Nicolaum Claudii vocatum ad pastorat. Ørbek ordinavi Alsix in tplo Kettinge⁴⁾. 14. Scholam Arrøensem visitavi. Ludirect. officii admonui⁵⁾. 15. Joannes Cajimontanus designatus est ludirect. Svenburgenfis. 22. Accepi literas Reg. de lite inter M. Henricum et M. Wich-

---

¹⁾ 23 April. Causa Joh. Nicolai examinata. Coenabam apud D. Brochman.

²⁾ Perlustravi nosocomium Warthov, comitatus Episc. Hafn. et Aalb. 29 April, domum reversus.

³⁾ 3 Maji. Visitavi Eccl. Birchinde et Maslev, pueri bene instituti.

⁴⁾ 13 Maji. Visitavi Eccl. Trannerup. pueri bene instituti a Diacon, Henrico senio ferme confecto.

⁵⁾ 16 Maji. Accepi a D. Costero Emplastum Podagricum, transmisi illud præp. Arrhœnsi. 18 Maji. Bogoniam abiit Dn. Episc. Aalborg.

mannum quoad annum gratiæ. 23. Rumor de obitu Dn. Sophiæ Rantzoviæ ante octiduum. 24. M. Henricus officium resignavit, cujusque gratia Dn. Præses convivium celebravit. Hoc die in Dno obdormivit Johannes Richardi Consul Svenburg. sexto die a morbi accessu. 29. Interfui exeqv. Joh. Richardi, concionante D. Petro Scano. Dn. Claudius in *Ulfsted*¹⁾. Dn. Ericus in *Asperup*²⁾. 30. M. Jacobo Sperlingio demandavi partes præpositi in vocatione M. Wichmanni. 31. Interfui nuptiis Henrici Severini celebratis in arce Neoburg³⁾.

Juni. 2. Funus M. Jacobi Lectoris lectica delatum Othoniam, qui præterito die solis exspiraverat in via inter Slaglosiam et Corsoram. 3. M. Wichmannum Hasebardum ordinavi in tplo D. Canuti. 4. Rogatus per præfectum aulæ, dedi 10 unciales ad perfectionem organi in tplo D. Johannis. 5. M. Jac. Wolfius Lector Theologiæ inhumatus est in tplo D. Can. me concionem funebr. habente. Scripsit mihi Dn. Birgitta Hofenspar de concione fun. habenda in exequiis filiæ Nicolai Trolle. Resp. a me fieri non posse obstante visitatione mea in Lollandia⁴⁾. 7. Dn. 2 Trin. visitavi eccles. Tranekier et Tulebølle, Dn. Petro concionem utrobique habente⁵⁾. 9. Prandebam iu ædibus Dn. Petri Johannis Nachschovi⁶⁾.

1) me consuluit de causa matrimoniali, in qua sententiam pronunciarat Consist. Othin. 26 Maji. filius meus Michael vehementi paroxysmo febrili affligebatur. 28 Maji. rescripsi Dn. Georg in Danemare de Diacono mihi commendato.

2) ostendit mihi instrumenta, quibus se purgare conatur ab objectis accusationibus.

3) 1 Juni. M. Wichmann ostendit mihi lit. voc. suæ.

4) 6 Juni. prandebam Svenb. apud Dn. Pet. Scanum.

5) pueri non male instituti.

6) interfuere aliquot pastores et senatus.

10. Uxor Dn. Joannis Vesterburgii præclara marifi facinora mihi aperuit. Scripsi uxori meæ per Dn. Ægidium Johannis. 11. Pransi apud Dn. Joh. Justini in Windeby¹⁾. 12. Visitavi eccles. Horslund²⁾. Nobilis Bierno Mormand et omnes ad unum parochiani petebant Commin., qvem illis permittebam³⁾. 15. Conventus pastorum australium in tplo Græshaug. Prandebam cum Rubech Porsio in prædio Dllestedgaard. 17. Calendæ pastorum prov. Fulsanæ peragebantur in tplo Fulse. Hic examini subjeci Albertum Andreae vocatum ad past. in Østerulsløf; eumqve præsi in Scania commoranti commendavi. Ordinatus in tplo Søllested d. 3 Julii. Otto Povisch totum couventum convivio excepit et excellenter tractavit⁴⁾. 20. Pueri scholæ Saxcop. 18. tantum. 21. Commin. Saxcop. concionem habebat in tplo Restediensi

¹⁾ Certior factus nonnullos ex junioribus provinciæ borealis ægre ferre, quod Dn. Petrus past. Nachsch. locum inter seniores occupasset.

²⁾ pueri numerosissimi, sed plerique rudes; promissa est emendatio.

³⁾ 14 Juni. Visitavi Eccl. Gurreby, diaconum ex schola Nachsch. pueros medocriter instituerat, diligentiam porro promittens. Visitavi Eccl. Ryde, pueri mediocriter instituti, plerique tardiores. Aduit prandio Dn. Chilianus, advenit etiam Dn. Petrus in Vesterulsløv. Diaconus petit quoque diaconatum Gurreby, sed reprehensus est, eo quod est contra ordinationem. 16 Juni. Visitavi Eccl. Veilebye, pueri non male instituti, tantum ignorabant tabulam domesticam.

⁴⁾ 18 Juni. Eccl. Vesterulsløv visitavi, pueri bene instituti. Hic novum contractum inivere diaconus emeritus et substitutus, filius diaconi nomine patris subscripsit. ego quoque cum pastore Dn. Petro subscripsi. 20 Juni. Dn. Georg Commin. in Holebye accersito obtuli sacellanatum in Horslunde; petiit, ut sibi liceret in statione manere. Dn. Johan. past. Mariebov. petiit a cæteris subsidium in censu exponendo. Resp. inter cæteros esse qui tenuioris essent conditionis.

Du. Paulo rancedine et tussi laborante¹⁾. Dn. Mathiam in Kippinge et Johannem in Riserup despons. in Søllested cum fil. pastoris.

Juli. 2. Prandio in Huntzeby interfuit Dn. Canutus pastor (remotus?) in Siellandia. Musicus instrumentalis et vocalis optimus²⁾. 4. Scripsi Dn. Bircheto. 6. Sumto prandio apud Dn. Petrum Severini in Lande in Tossingia perrexi Othon. 8. M. Jacob. Sperlingius indicavit mihi litem, quam senatores Othon.

-
- ¹⁾ Dn. Andreas past. Saxcop. jubebatur ad publicam absolutionem admittere conjugem civis, quæ cum alio concubuerat. Rusticus Rasted. petiit, ut filia ad absol. admitteretur. Resp. id fieri non posse, priusquam verum fornicatorem proderet. Nam ante partum horribiliter juraverat se virum nunquam cognovisse, et post partum hominem et sibi et omnibus ignotum nominavit. 22 Juni. Visitavi sch. Nicop; discipuli supremæ classis omnes ingeniosi et profectus haud contemnendi, quos propterea laudavi. Catharina Abr. fil. intercessit pro suo filio Isaco. Dn. Christof. in Gundslev conquerebatur commin. suum velle inire matrimonium contra suam obligationem. 23 Juni. Prandio intererat Dn. Christ. in Gundslev. 24 Juni. Visitavi Eccl. Ønslev et Eskildtrup, pueri bene instituti, illic a substituto, quem rustici cum scholastico Nicop. sustentant; hic a diacon. Marco. Dein ad Riserup, ubi offendi Dn Casper. Jepsonium, Dn. Matthiam in Kippinge cum uxoribus. 25 Juni. pueri Gundilevenses bene instituti. Ad Stubbecop. 26 Juni. Ludirect. concionantem audivi. Ei literas dedi ad Dn. Dicon. in Horslunde, ut illum in commin. adscisceret. Scripsi quoque commendat. ad Biornonem Mormand. Prandio interfuit M. Andr. Arreboe. 27 Visitavi Eccl. Lillebrænde, pueri bene instituti a Diacono, et dein Torchilstrup. pueri probe instituti. Prandio aderat D. Erasmus in Sundbye. 28 Juni. Visitavi Eccl. Bogoe, pueri bene instituti, sed diaconus videbatur remissior fuisse quam annis elapsis. 30 Juni. sch. Marib. visitavi, diligent. probarunt Ludirect. et Collega. 2 Juli Visitavi Eccl. Hunsebye. Rustici mecum loquebantur de 4 tonnis cerevisiæ pro decimis. Resp. non posse permitti nisi 2.
- ²⁾ 3 Juli. Ad me in Sollested venit Dn. Matthias in Kippinge cum uxore. Actum est de conjugio Dn. Joh. in Riserup.

conantur intentare Ecclesiasticis ob sessionem. Resp. Qvi se exaltat humiliabitur¹). 9. Ludir. Foburg mihi officium suum resignavit, petiitqve ut liceret se cooptari in commin. patru. 10. M. Henricus Michaelis petiit exitum causæ suæ de anno gratiæ. 12. Confessio Hart. Lohmanni e suggestis proclamata juxta mandatum S. R. M.²). 14. Johannes Frisius e Løgtved fatis concessit. 16. Scripsi M. Paulo Præp. Asnensi de postulatu Dn. Nicol. in Stenløse post obitum fil. Dn. Pauli. 17. Tradidi M. Henr. Michaelis 100 daleros simplices ad sublevationem Dn. Laurentii Severini in Randerup ab Ecclesiasticis Dioeces. Othon. contributos. 18. M. Henric. Michaëlis et M. Wichmannus Hasebard. ita sunt reconciliati in Consistorio de anno gratiæ ut hic solvat illi 270 daleros simpl. 19. Scripsi Dn. Resen. de controversia M. Wichmanni et M. Christiani, sessionem concernente, et M. Enewold, Pastor. Roskild. de causa Dn. Johannis Westerborg. 20. Dimissio Dn. Christinæ Munck annunciata. 21. Hart. Lohmannus deprecatus est offensionem ministerii in Consistorio. Sed cum M. Henrico expostulare coepit. 22. Jacob. Nicolai Wintherum ordinavi in tplo D. Can. 24. Christina Thomæa qverebatur sibi auferendos liberos et in Lolland. a marito transporandos³). 26. Johannes Petri

¹) Ostenditqve mihi dicam, quam gener Dn. Olai in Liungbye scripserat M. Wichmanno.

²) 13 Juli. Hart. Pødebusk indagare coepit potestatem publicatæ confessionis Lohman. 15 Juli. Causa aurifabri Jac. Claudii examinata est in Consistorio.

³) 25 Juli. Consuluit me vidua lectoris, an liceret sibi quædam ex bonis immobilibus divendere consuli roganti. Resp. non licere, hæreditate nondum distributa.

Senator per uxorem ostendit mihi literas Henrici Martini Studiosi scriptas Hafniæ 21 Juli, quibus conqueritur sororem suam Annam e Dn. Joanne Vesterburgio gravidam Roschildæ nunc commorantem¹⁾. 29. Profectus sum in Herring ibique pernoctavi. 30. Scripsi Senatui Nachschoviensi electum a me Bartholom. Nicolai in ludirect. Nachschov. Scripsi Præsidi Halsted de adulterio Dn. Joannis in Westerborg jam manifestato. 31. Laurentius Mathiæ Arroensis rediit Hafnia, nuncians M. D. Cancellarii literas brevi secuturas.

August. Johannes Mullenius reddidit mihi literas D. Brochmanni pro se commendatitias. 2. Accepi literas M. D. Cancel. binas 1) de Gymnasii Professoribus; 2) de pastornatu Riisiensi. 3. Funus Joh. Frisii deportatum est in urbem Othon. 4. Conc. funebr. habui in exequiis ejus. 5. Uxor Dn. Ægidii ostendit mihi literas filiæ de Westerborg. 6. Scripsi M. D. Cancell. de parochia Aasum juxta tenorem fundationis scholæ deque vocatione ad pastornatum Rife²⁾. 7. Iudicatum est in Consist. in causa aurifabri et sententia præpositi confirmata est. 9. Laurentii Mathiæ ordinatio peracta est in Nosocom. 10. Nunciatum est Dn. Joannem Vesterburgium alium subornasse, qui culpam adulterii in se derivaret. 11. Calendæ pastorum provinciæ Othonianæ in tplo Francisc. celebratæ Dn. Præposito M. Sperlingio concionem habente. 13. Profectus sum in Gielsted

1) 27 Juli. Fuit mecum in prandio et coena Petrus Genzmarus piscator Synderborg. 28 Scripsi præp. Skamensi de vidua, quam ducturus est affinis ejus Joh. Nicolai.

2) Scripsi M. Envaldo de Dn. Joh. in Vesterborg, addita copia Epist. prædicti studiosi de stuprata sua sorore.

assumptis filiis meis. 14. Finita Concione Medelf. quam habuit Dn. Severinus scholam visitavi¹⁾. 11. Transactum est Asniæ inter Dn.: Paulum Envaldi et Dn. Mathiam Simonis in ædibus M. Pauli Præpositi²⁾. 19. Scripsi D. Resen adjecta copia mandat. Reg. de comministro in Virsløf ad pastoratum adsciscendo. Accepi literas Ivari Vindii de Torberno Erici in Commin. Dn. Johan. in Næraa cooptando. 22. Rumor erat Dn. Birgittam Rosenspare in Cimbria obiisse. Dn. Joh. Buxenius me consulebat in variis negotiis. 23. Johannes Georgii Mullenius mecum prandebat. M. Thomas Bangius me invisit allatis literis D. Brochmanni. 24. M. Sveno petiit horam 9 suis prælectionibus destinari. 27. Accepi lit. M. Enevaldi Præp. Rosch. de meretrice Dn. Joan. Vesterburgii. 28. Scripsi D. Brochmanno, eiqve communicavi formulam juramenti pro Lectore conceptam. 29. Profectus sum in Virsløff ibiqve pernoctavi offendens illic M. Thom. Bangium. Visitavi utramqve Eccles. 30. Prandebam cum Dn. Nicolao præsentibus M. Thoma Bangio et Consule Bogoniano. Circa vesperam concessimus omnes Bogoniam. 31. Scholam Bogon. visitavi, omnia salva. Prandium sumsi in ædibus Consulis Johannis Bangii. Coenabam apud Joh. Mathiæ.

September. 1. Ante abitum Ludirect. reprehendi, quod hesterno die bene potus jurgiis lacesserat consulem, pastorem et alios præsentis. Culpam deprecatus emen-

1) 16 Juli. Visitavi Eccl. Gamtofte, pueri b. inst.

2) Circa vesp. redii. 18 Juli. Accepi literas præsidis in causa Dn. Joh. in Vesterborg.

dationem promisit¹⁾. 3. Retulit mihi M. Sveno quid rescriperat D. Brochmannus de sinceritate Religionis quod mihi probatum facere deberet. 4. Profectus sum in Lundegaard et Veilegaard visum pecora mea. 5. Rescripsi Nicolao Johannis judici generali Christianiæ de anno gratiæ post M. Jacobum. 6. Interfui nuptiis Nicol. Michaelis pistoris. 7. Scripsit mihi Dn Birgitta Rosensparre de copulatione filiæ suæ²⁾. 9. Præsidem compellavi de causa aurifabri, unanimiter autem conclusimus si adhuc juramentum prius impositum præstare vellet die Lunæ, nos illius rationem lubenter habituros, interim tamen totum rei negotium aperte S. R. M. aperiendum. Sed declinabat juramentum, uti prius. Torbernum Erici, Johan. Jacobi et Casparum Johannis ordinavi in tplo D. Can.³⁾. 10. Rescripsi M. Nicolao Skelderupio lectoratum ambiente. 11. Scripsi Dn. Magno Caasio responsum Joh. Samsingii de pædagogia sibi (apud illum) oblata. 13. Interfui nuptiis Justini Johannis præsentibus Dn. Georg Brahio et Gregor. Krabbe. 14. Iterum interfui. 15. Jac. Aurifaber petiit ut uxor sua introduceretur seq. Die Dni. Resp.: Exspectandum esse Responsum S. R. M. 16. Scripsit mihi illustr. Fredericus de Nørburg de injuria Rusticis suis facta a Dn. Christiano in Svenstrup. 17. Rescripsi et Dn. Præpos.

---

1) Visitavi Eccl. Eilbye et Meelbye, pueri negligentes. 2 Septem-ber. Visitavi Eccl. Serslev, dein Søndersee, hic Diaconus negligentissimus, sed culpam in pueros transferre voluit.

2) 8 September. scripsit mihi D. Brochman. de obligatione Lectoris.

3) Dn. Magn. Caasius loquebatur de tribus negotiis 1) de substituto in Marslev; 2) de agris pastorat. Østerskierninge; 3) de pædagogo.

negotium demandavi additis punctis accusationum. 18. Georgio Bangio rescripsi de siligine Wentzherredt. 20. Interfui nuptiis filiæ Gosvini in curia. 22. Consul. Otton. donavit mihi tonnam raparum¹⁾. 23. Uxor Dn. Ottonis in Veilby hinc abiit. Uxor Jacobi Johannis petiit domum meam in platea septentrionali pro habitatione²⁾, 25. Ligna mihi advecta sunt ex sylva Klarskoff³⁾. 29. In festo Mich. Arch. concionabatur M. Olaus Baggerus in tplo D. Can. 30. Coeptum est mutare concionem diei Mercurii ad veterem consuetudinem.

Oktober. 2. Misi literas Neoburg. ad Joh. Walterum, cui obtuli pædagogiam apud Joh. Oldeland⁴⁾. 4. Copulavi Nicol. Krabbe et Virginem Elisabetham Rud (fil. Birgittæ Rosenparre) in tplo D. Can. 5. Accepi literas Dn. Cornif. Ulfeldii scriptas Amsterodami⁵⁾. 8. Georgius Nicolai Consul emeritus inhumatus⁶⁾ est. 13.

-
- 1) 22 September. scripsi Dn. Jonæ in Viby de debito, quod ab ipso exigit Magnus Georgii.
- 2) 24 September. rescripsit præpos. prov. Montanæ de debito, quod exigit Magn. Georgii.
- 3) 26 Septbr. Scripsit mihi Nicol. Nicolai civis Nachsch. de plenipotencia uni ex præpositis communicanda in lite sibi a M. Georg Sadolino intentata.
- 4) 3 Oktober. Rogavit me Henr. Podebusk, ut se edoceram de eventu causæ D. Joh. Westenberg.
- 5) 6 Oktober. Scripsi M. Cancell. totum negotium causæ ejusdem. Rescripsi præsidi Halsted. de causa eadem.
- 6) Jacobus Aurifaber obtulit mihi Reg. Literas in causa sua impetratas, sed per subreptionem. 9 October. Dn. Præsidem compellavi de causa Aurifabri, unanimiter autem conclusimus, si adhuc juramentum prius impositum præstare vellet seqv. die lunæ, nos illius rationem libenter habituros, interim tamen totum rei negotium aperte R. M. aperiendum. 12 October. Dn. Præsides mihi indicabat, Jacob. Aurifabrum declinare juramentum nunc uti prius, Scripsi M. Cancell. de causa Jac. Aurifabri.

Isacum Abrahami examinavi in Nosoc. præsentem M. Wichmanno. Eundem ordinavi in tplo D. Can. Dn. Cornif. Ulfeld, me invisit. 19. Accessit ad me Paulus Johannis Getzoranus cum literis vocationis ad past. Gunslovianum. 20. Rumor erat Jac. Aurifabrum iterato Hafniam concessisse¹⁾ (excusandi sui gratia.) 21. Invisi Joh. Brun Senatorem lethaliter ægrotantem. Espiravit d. 24.²⁾ 24. Dn. Jacobus in Høyrup et Dn. Erasmus in Haagerup³⁾. Me compellavit Dn. Christian. in Spenstrup conqverens periculosam sibi litem a principe Friderico intentatam. Idem concessit ad M. Caasium expositurus ipsi totam causam. 27. Illustr. Princ. Frider. de Nørborg misit mihi documenta in causa Dn. Christiani in Spenstrup, delata ad Dn. Præsidentem Neoburgensem et me.

(Heic iterum invenitur lacuna magna ab hoc sc. die usque ad 18 Junii Anni seqv.). (Fortfættet).

Scripti Ivaro Wind, additis literis Dn. Præsidis de eodem negotio. 15 October. Jac. Aurifaber petiit ut uxor sua introduceretur seqv. d. Dom. Resp. expectandum responsum S. R. M. 16 October. Dn. Jac. Chartemundanus misit mihi $\frac{1}{2}$ tonnam hælcum. 18 October. Rescripsi præp. Nicop. de Joh. Georgii in hypod. schi Nicop. cooptato. Idem scripsi M. Arreboe past. Orthung. qui eum mihi commendavit.

- 1) 23 October. Jac. Aur. Hafnia reversus ad me accessit cum socero Dn. Olao, significans se tantum excusandi sui gratia Hafn. concessisse.
- 2) 22 October. Poul Joh. conc. in nosoc. et finita concione exam. Eum præsentavi præsidi principis D. Pal. Rosencr.
- 3) 24 October. Canutus Ulfeld petiit ut faber suus, qui ex Alsia cum uxore venerat, ad coenam Dni. admitteretur, scripsi ea de re ad Dn. Erasmum in Haagerup, utfacilem se præberet, siquidem uxor fabri vicina esset partui. Interea scripsi ad Dn. Jacobum in Høyrup, ut de fabri istius conditionibus certiozem me faceret.

Annus 1636.

Juni 18. Profectus sum Othonia Svenburgum. Scholam visitavi. Discipuli parvi et tenuiter progressi. Ludirect. offic. admonitus, qverebatur de ingratitude et tenacitate civium in victu suppeditando, similiter hypodidasc. 19¹⁾). Sumsi prandium apud Dn. Johannem Eccl. Montanæ in Tossingia pastorem, prandio aderat Dn. Petrus. 20. Pueri sch. Rudcop. bene instituti tum in literis tum in Musica et pictura²⁾). Ludir. qvartana admodum affligebatur. 21. Reconciliati sunt Dn. Jacobus in Snøde et Dn. Andreas in Semmenbølle. Hic pollicebatur se brevi initurum matrimonium cum filia sororis Dn. Jacobi. Pastores prov. australis in tplo Humbled comparuerunt. Comitabantur omnes ad ædes Præpos. ubi simul mansimus in prandio et coena præsentè Stigio Porsio et conjuge Dorothea Abilgaard. 23. Prandebam in aula Stoffsgaard invitatus a Stigio Porsio³⁾). 24. In Sandby me invisit Dn. Johan in Brandersleff cum lachrymis conquerens infortunium suum ob ædes suas sum omni substantia igne absumtas. 25⁴⁾) Indultum est infimo Collegæ Laurentio Brems uxorem ducere. 26⁵⁾). In

---

1) Visit. Eccl. Montan. Tossing; pueri satis frequentes, sed non admodum bene instituti, culpa rejecta in parentes, qui igitur admoniti.

2) pietate.

3) Vis. die bapt. Eccl. Liungelse, pueri freq. et bene inst.

4) Visitavi schol. Nachsch.; discip. rudiores in classe Rectoris. Qverebatur qvendam Zachariam schol. aperuisse latinam, senatus se excusabat, absqve suo consensu id fieri.

5) Eccl. visit. Vindebye, pueri non admodum bene instituti. Jussi, ut diaconus bis in septimana illos institueret. Pastor promisit se semel in septimana suam illis operam navaturum.

Uttersløf¹⁾) mecum prandebant Dn. Præpos. Canutus Erici et Dn. Johannes in Vindeby cum uxoribus; Dn. Dionysius in Horslund et Dn. Jacobus Commin. Halsted. Dn. Præpos. Stodæmarçicus me compellavit cum lacrymis conqvestus uxoris impatientiam ob litem inter ipsam et civem Nachsshov. antehac compositam. 28. Dn. Chilianus me accessit comitatus affine suo studioso Johanne Vinitore, qvem sibi in Commin. ordinari petiit. Profectus sum in Stodæmarç. locutus pluribus cum uxore Dn. Præpositi, utanimi impatientiam, qvam ob litem compositam usqve ad omnium admirationem satis diu ostenderat, ei excuterem²⁾). Sumto prandio apud Dn. Ericum in Ællike cui Dn. Øllegarda cum suis interfuit, ad prædium Rubbjergegaard concessimus, ibi coenavimus honorifice et opipare excepti³⁾). Dn. Georg. in Dannemarre et Johan in Ryde⁴⁾). 30. Conventus pastorum prov. austr. in Græshauge.

(Hic iterum duæ plagulæ absunt scilicet ad 20de August).

August. 20. Schol. Chartemund. visitavi. Scholastici negligentiores in lectionibus memoriter recitandis.

-
- 1) Etiam hæc Eccl. gaudet diacono residente, tamen neglecti videntur pleriqve catechumeni.
- 2) Jussi ut Præpos. Dn. Can. et Past. Nachsch. meis verbis prohiberet, ne Zachar. Petri qui scholam latinam contra ordinationem aperuerat, in instituto persisteret.
- 3) Substit. petiit diacon. vacantem. Vidua defuncti diacon. repugnans alium petit. Resp. me nullum admissurum, nisi qui viduam ducere velit, pastor et nobilis suum substituto assensum præbuerat.
- 4) Eccl. Danemare visit., pastore Dn. Georg. concion. pueri bene inst. — Hinc in Græshauge, ibi conventus past. prov. austr. Scotus quidam textor matrimonium sibi concedi petiit. Repugnabat pastor Dn. Joh. in Ryde, eo quod nullam haberet testificationem, se ab uxore liberum esse.

Reconcil. sunt Præpos. et Dn. Nicol. in Dalby, Ludirect. et Dn. Chr. Nicolai ejusque privignus. Prandium in ædibus Dn. Andreæ¹⁾). 22. Circa vesperam huc appulit S. R. M. ante diem hinc discedens Neoburg. 25²⁾). Convivio me excepit Consul. Medelfard. Claudius Mathiæ. 27. Audivi testimonium M. Christiani Johannis in causa rusticorum Ebyensium præsentè Præpos. M. Jac. Sperlingio³⁾). 31. Dn. Cornif. Ulfeld venit Dalumium. Huc venit uxor Dn. Ottonis in Veilby, et Dn. Claudius in Allested me consuluit de muliere adultera⁴⁾).

September. 1. Discipul. supr. Class. Scholæ Othon. dedi argumentum danicum latine vertendum. 3. Dn. Laurentius Mathiæ Commin. in Rife indicabat mihi obitum patris sui. Scripsi cum eo ad M. D. Cancel. 4. Lector, cujus nuptiis 28. Aug. interfueram, nos convivio excepit. 7. Mutata est concio diei Mercurij cum consensu Dn. Præsidis et totius ministerii. 8. Scripsi D. Resenio per Michaellem Mulenum. Campanam in Rønninge petebant. Dn. Mathias in Stelberup. 9. Commin. Foburg. cupit in statione sua manere donec melius sibi

¹⁾ 21de August. Visitavi eccl. Aunslev, dein Bogense. catch. utrobique non negligenter instituti. 22de. Hypodidascalos Neob. reconciliavi, dein domum.

²⁾ 25de September. Visit. pom. Medelf. scholam, disc. rudiores. 26de. Ego et præpos. pluribus adhortati sumus Dn. Ericum in Asperup, ut adversario Rustico reconciliaretur. Dein domum petii.

³⁾ 28de. Nuptiis Dn. Lectoris interfui.

⁴⁾ adulterii a marito accusata, sed lata in foro sententiâ, absoluta svasi, ut introduceretur in Eccles.

prospiceret¹⁾. 14. Prandebam in ædibus Pastoris præ-
sente Majore Georgio Mulero. Cœnabam Ellensburgi.
16. Prandebam in Raffholt invitatus a Dn. Hildeburga.
19. (Othinæ) interfui nuptiis filiæ M. Olai Baggeri²⁾.
21. Causæ matrimoniales auditæ. M. Ludovicus cum
Lectore³⁾ coepit expostulare quasi nomen ipsius e senten-
tia excusisset⁴⁾. Sed falsa erat suspicio, ideoqve recon-
ciliati.

---

1) Dn. Ericus in Asperup indicabat mihi, se experturum eventum
causæ in comitiis. 11te Visit. Eccl. Rolsted, pueri mediocr.
inst. a Diacono Joh. Gedio sene. Dein Ecc. Rønninge, pueri
paulo melius inst. 12te. Visit. Eccl. Ellinge, pueri non ad-
modum profecerant. Dein Eccl. Skellerup, pejus hic instit.;
ideoqve parentes reprehendi, quod culpa illorum deprehensa.
Promisit pastor Dn. Matth. suam diligentiam hac in parte. 13de.
Visit. Eccl. Refsvindinge, eorum profectum commendavi; dein
Kullerup non male. 14de. Eccl. Vindinge, adultiores bene
inst. usqve ad preces et tab. oeconomiae. Hæc jussi, ut
simul discerent. Pastor illos docuerat. 15de. Eccl. Frørup,
mediocriter, pastor suam addixit diligentiam. Dein Ørbek, non
male, substit. promisit se fore diligentem in docendis, quæ resta-
bant precat.; tab. oecon et quæst. 16de. Vis. Eccl. Ellested;
non male. Herrested, auditores frequentes, et pueri bene. Dia-
con. promisit porro diligentiam. 17de. Eccl. Hellerup, ignoran-
serunt, ideoqve reprehensi; pueri negligentiam suam monstra-
bant; hic emendatione opus. 18de. Eccl. Høyrup et Giesteløv;
utroque neglecti pueri, pastor et Diac. admoniti. Domum redii.

2) nuptiis Ol. Baggeri. 20de. Dna Christina Hardenberg nos in-
visit, indicans Dn. Nicol. in Dalbye ad publ. confessionem ad-
mississe coquum suum ante concionem, sed suo rogatu, mandatum
S. R. M. ignorantis.

3) sorore.

4) 16de. Visit. Eccl. Fraugde, hic quoque negligentiam diacon.
deprehendi, qui emendationem pollicebatur. 19de. Eccl. Allerup
et Davinde, hoc anno diligenter instituti.

October. 2. Magnum Høgium et Christentziam Rosencrantziam copulavi in tplo Dn. Can. 5. Synodus præpositorum celebrata, concionem habente Dn. Severino in Rønninge. 12. Visitavi eccl. Sønderum comitatus Dn. Præpos. Sperling. Pueri rudes. Pastor et Diaconus promittebant diligentiam. 21. Profectus Foburgum in via diverti ad Dn. Petrum in Hessinge ibique sumsi merendam. 22. Ludir. Foburg. qveritur victum sibi denegari a civibus. Compellavi senatum, sed nihil effeci. Commin. Dn. Georg. conveni de conditione a Dn. Georg. Braheo oblata, sed modeste se excusavit. Visitavi eccl. Ouby et Aastrup¹⁾ et sumsi prandium apud Dn. Georg Jacobi, cui intererat Hilarius Bille. 26. Eccles. Sønstrup visitavi. Nulli aderant ex parochianis. Illustr. princeps Fridericus per Magistr. aulæ et Secretarium me humanissime invitatum in arcem accersivit. Ubi recitatæ qveremoniæ rusticorum adversus Dn. Christianum in Sønstrup. Pernoctavi in Nørborg. 27. Iterum convocati rustici Sønstrup cum Pastore, ut reconciliarentur, sed fieri non potuit. Hic in arce rursus pernoctavi. 29. Trajeci in Insulam Arrhoensem. Reconcil. inter Dn. Mathiæ defuncti viduam et hæredes in Rîse tentavi, sed frustra²⁾. 31. Visitavi scholam urbis. Pueri negligenter instituti, qvod et pastor et cives conqverebantur. Luidirect. ab officio suspendi. Rectura scholæ Dn. Francisco interea commendata³⁾.

¹⁾ non admodum bene, diac. et substit. dilig. promittebant, culpam in parentes rejiciens.

²⁾ 30te October. Visit. Eccl. Rise, pueri pauci, sed medicriter instit. ; ut diacon. se culpa liberarit.

³⁾ Hinc in via pransi cum Dn. Georg i Oubye et hinc domum.

November. 2. Scripsi Gregorio Krabbe de lapsu Dni. Severini pastoris Medelfard. Dicam unacum Greg. Krabbe ei scripsi d. 5. Conrector qverebatur impudentem audaciam Gymnasistarum, qui feram carceris fre-gissent. 3. Scripsit mihi Ludir. Arrhoensis, licere sibi in officio manere usque ad tempus Paschatos. Rescripsi Præpos. 6. Invisit me Hilarinus Qvitzovius et uxor hic coenantes. 7. Dn. Riburg. Brochenh. misit nobis duos porcos saginatos. 8. Dn. Præses qverebatur de petulencia scholasticorum. 9. Expertus sum innocentiam scholasticorum, reos autem qvosdam e civibus. 10. Pastoratum Medelfard. ambiunt Conrector et pædagogus Georg. Brahei. Scholasticos canentes-intromisi præsentibus sorore mea Dn. Ottone et uxore. 11. Hinc abiit Dn. Otto et uxor. 13. Literas misi ad Dn. Præpos. de jactura pastoris in Klinte ex insperato oborte incendio. 14. Dn. Christina Munck scripsit conjugii meæ. 19. Causa past. Medelfard. examin. est in arce Hintzgavl, et graves ob causas ad aliquot septim. dilata est. 20. Nicolaum Jacobi in Commin. Dn. Christoph. Benedicti vocatum ordinavi in tplo Veilby. Domum. redii. 21. Uxor Dn. Georg Brahei me compell. de pastoratu Medelfard. 22. Literas accepi Dn. Cancell. de vocatione M. Georgii ad professionem in Gymnasio vacantem. 23. Concionem funebr. habui in exequiis Christophori Basse in tplo D. Can.¹⁾. 25. M. Georgius Georgii renunciatus²⁾ est Professor Logices Collegii Othon. præ-

---

¹⁾ 24de November. Falco Giæ narrabat mihi totum actum dissidii inter se et pastorem suum D. Joh.

²⁾ numeratus.

sentibus cæteris Professoribus in Gymnasio. 26. De vocatione Conrectoris ad pastorum Vindingensem actum est pluribus domi meæ inter matrem ejus et Dn. Helenam. De successu adhuc incertum est. Accepi literas D. Custeri de pecunia, quam exigit a nobilitate. 27. Concionem funebr. Joh. Frisii holoserico impactum misi viduæ ipsius Dn. Catharinæ Krabbe. 28. Dn. Præsidentem compellabam indicans vocatum Ludirect. ad Professionem, tum alia ædificationem auditorii et annum gratiæ post obitum Professorum concernantia. 29. Jacobum Nicolai vocatum in Commin. Dn. Laurentii in Husby ordinavi die 30 in tplo D. Can. 30. Accepi literas Reg. de examine Magistrorum pro attestatione impetranda.

December. 1. Scripsit Secretar. R. Jv. Wind de vidua Dn. Joh. in Næraa. 2. Rumor erat Dn. Nicol. Windinge obiisse. Conrector per matrem suam pastor. ambiebat. 3. Mag. Henricus Erii oblatum sibi Rec-toratum Othon. modeste recusabat. 6. Canutus Ottonis rogavit ut concionem in exequiis affinis sui Consulis Chartemund. Pauli Sfindælii¹). 8. Concionem funebr. habui in exequiis Dn. Nic. Paulini past. Winding. 11. Scripsit mihi Dn. Catharina Krabbe displicere sibi insignia familiæ a pictore exsculpta. 12. Remisit insignia a Lazaro (?) exsculpta cum magna indignatione. Rescripsi me libenter satisfacturum sculptori. (Ad 17de) Dono mihi dedit cantharum argenteum pro edita concione funebri mariti. Compellavit me Gregor. Krabbe

---

¹) 7de December. Conrector gratias egit, quod ejus meminisset de pastoratu Vinding.

de sententia in causa Dn. Severini Gludii pronuncianda. 15. Scripsi Dn. Jacobo Jacobæi in Østofte de mandato S. R. M. juberte ipsum huc advolare ad distributionem hæredidatis paternæ. Iterum hac de re scripsi d. 17de Martii 1637. 16. Scripsit mihi Dn. Pal. Rosencr. de eventu causæ Dn. Johan. in Dyllefelde. Adjunctis literis D. D. Custeri de argento sibi a nobilitate debito. Rescripsi, inclusis literis R. de contributione tplorum ad structuram Gymnasii. 19. Dn. Otto Petri attulit mihi literas Dn. Mich. Petrei de pastoratu Medelfard. 20. Rumor erat Dn. Helenam in arce Antvorschoviana Regi adesse. 21. Idem retulit Claudius Mulenus ex literis uxoris. 24. M. Christianus Johannis Jacobum Scanum in locum suum substituerat concionem ad populum habentem. 25. Fer. 1 nativ. Chr. concion. habui in tplo Francisci hora 12. Eodem die abducta est filia Dn. Christinæ Münd Dorothæa in prædium. Boller. 26. Conrector attulit mihi literas Dn. Helenæ Roschildia quibus testatur ipsum electum esse in pastorem Vindingensem. 27. M. Henricum Erici revocavi de Marsløff indicans ipsi animum Dn. Helenæ de ejus promotione. 28. Conrector detrectare videbatur iter ad Academiam pro attestacione impetranda. 31. Claudius Mulenus testificationem suam de anno gratiæ ex redditibus præposituræ Othonianæ post obitum Jacobi Ulfeldii. Prædebant mecum Dn. Georg Chilianus, Dn. Petrus in Hesinge et Dn. Claudius in Allested.

Finis anni 1636.

Anno 1637.

In nomine Dn. nostri Jesu Christi.

Januar. 1. M. Henricus Erici petit Rectoratum scholæ Othon. Dilatum est illud negotium in diem 20 a nativ. Dni. Scripsit mihi consanguineus meus Christianus Ester Nicopia. 2. Conrector ostendit mihi literas vocat. suæ ad pastor. Vinding. 7. Isaacus nuncius Dn. Christinae Mund̄ tristia nobis aperuit de sua hera. 11. Jacobus Johannis attulit mihi literas Reg. de contributione ad tplum D. Johannis. 12. Rumor constans de matrimonio Dn. Torberni et virginis de familia Bannerorum. 13. Dn. Torbernus dicitur aufugisse præterita nocte cum sua virgine. 14. Dn. Christina Mund̄ dicebatur conclavi inclusa in prædio Boller. 15. Dn. Otto in Veilby, Dn. Mich. in Gelsted et Dn. Petrus in Helsing ad nos diverterunt. 16. Literas misi in Scaniem ad Dn. Helenam de statu filiæ. 17. Scripsit mihi M. Henricus Erici se ad fest. purific. Hafniam concessurum attestationem impetraturum atqve inde Dn. Esto mihi volente Deo reversurum. Abierunt hinc affines. 19. Literas accepi D. Brochmanni de Conrectore Hafniam profecturo pro attestatione impetranda. 20. Pecunia in pauperes distributa ex legato D. Moleni. De Boetio Nachshoviensi deliberatum, num in carcerem conjiciendus ob nocturnas grassationes. 22. Scripsit mihi Consul Medelfard. de tergiversatione præpositi ad faciendum officium in vocando Erico Monrado ad pastoratum vacan-tem. Præpos. hac de re monui per literas. 23. Profectus sum Svenoburg. ascito filio Ludovico, siquidem amanuens. Laurentius Erasmi ægrotabat. 24. Concionem

funebr. habui ibdm. in tplo D. Virginis in exequiis Christiani Gaaß. (Qva de re rogatus antea die 10). 28. M. Johan Frisz rediit Hafnia cum Attestatione. Eum commendavi Præsidis arcis Neob. 3 Febr. Scripsit mihi Magnus Caasius licere ut ordinetur Conector. 5 Febr. Mag. Joh. Frisium ordinavi in tplo D. Can.¹⁾ Amanuensis meus Laurentius cogitat Hafniam ad attest. impetrandam.

Febr. 1. Venit ad me hesterna vespera Dn. Georg Chilianus Præpos. in Ventzherredt exponens acta vocationis Er. Monradi ad past. Medelfard. Consului ut acquiesceret et vocat. ejus approbaret²⁾. 2. Lazarus Pigratta candorem Italicum erga nos demonstravit. 4. Er. Monrad ostendit mihi literas vocat. ad pastor. Medelfard³⁾. 6. Per M. Henr. Erii iter Hafniam adornantem scripsi D. D. Resenio, Brochmanno, M. Thomæ Bangio et Sal. Sartorio. Misi una 54 daleros simplices cum 3 marcis ex redditibus Rusticorum Resenii.⁴⁾ 7. Eric. Monrad concionabatur in tplo. Francisci. Examinabatur postea in Nosocomio⁵⁾. 9. Literas accepi ex Falstria de fornicatione Ludirect. Stubbecop. d 17.

---

1) 29de Januar. Visit. Eccl. Fangel et Steenløse; pueri rudes, pastor et præpos. admoniti.

2) Scripsi Dn. Petro Severino pastori Tossinge.

3) Dn. Geor. Chil. huc abiit; monitus a me ne officio suo deesset die crastino,

4) Scripsit mihi Dn. præpos. in Vendsherred se fuisse in templo Causlunde præced. die Dom. 5te scripsi Georg Brabe de pastoratu Medelf.

5) 8de Greg. Krabbe misit mihi præfectum suum nunciantem herum expectare meum adventum Medelfardiam prox. die lunæ Hoc die citatus est præp. Dn. Georg. Chil.

Rescripsi Senatui et Præposito. 10. Scripsit mihi Dn. Andreas Brandius de optimo Principis Friderici affectu erga me. Literas misi ad Præpos. Lolland. et Falstræ de contributione pastorum ad structuram Gymnasii¹⁾. 13. Causa ob quam citatus erat præpositus Georg. Chilianus in Ventzherred examinata est in curia Medelfard. et tandem cum Greg. Krabbe composita²⁾. 15. Eric. Monradus ordin. est in tplo Medelfard.³⁾. 18. Famulus meus Laur. Er. dimissus est, ut Hafniam pro impetranda attestazione concederet. 19. Scripsit mihi Dn. Anna Frisia, ut precationem quendam concioni funebri mariti insererem. Scripsi M. Dn. Cancell. per Lectorem nostrum. Gener. Dn. Oligerus Rosencr. rescripsit Profess. Gymnasii de pecunia quam in usum alumnorum postulabant. 20. Dn. Mich. Petreus misit mihi tria volum. Bibl. 3 lingvium. Remisi Bibl. Hebr. cum interlineari vers. latina. 21. M. Henr. Erics rediit Hafnia cum attestazione. 22. Dn. Ivarus Andreæ offerebat mihi literas vocationis ad pastorum Nerøensem. Dn. M. Caasius scripsit mihi intercessorias pro filio Mathiæ Thomæ. 23. Conclusum est Petrum Medelf. et Laur. Rygbiørgium in hypodid. sch. Othon. adsciscendos, reiectis duobus aliis, qui easdem functiones ambierant. 25. Iam primum coeperunt mittere contributionem pro Gymnasio extruendo. Jacobum Johannis Falstrium verberibus excepi ob ebrietatem. 26. Ludirector promisit se

1) 12te Febr. Visit. Eccl. Rørup et Gelsted; omnia salva.

2) 14de Febr. Visit. Eccl. Gamborg; substit suas admiscuerat quæstiones, negl. quæst. Luth. ex visitationis Libello.

3) 16de Febr. Domum redii. 17de Rescripsi senat. Stubbec. de ludirectore, etiam præpos. scripsi de eodem negotio.

post octiduum officium suum resignaturum. Petrus Medelfard, qverebatur se odio Consulis ab hypodidascolatu addicto rejici. 27. Dn. Anna Gyldenstiern Conjunx Frid. Marcdanii petiit Diacon. Rolstadiensem pro pædagogico suo.

Marts. 2. Lector e Sielland. reversus salutem mihi renunciavit a M. Dn. Cancel. 3. Scripsi Dn. Nicolao Andreæ pastori Nestvedensi de 50 uncialibus ab affino meo Henrico debitis. Nudius tertius obiit filia natu minor Dn. Georg. Brahei, Metta. Concionem habui in exeq. ejus die 23. 5. Lector qverebatur felem mortuum foribus suis abjectum noctu, et die illucescente ingentes a Carnifice turbas excitatas. Dn. Georg. Braheus petiit per Margaretam Claudii Bangii, ut M. Ludovicus reciperet foundationem defunctæ Virginis Petronellæ Lycke. 6. Spurius Canuti Laurentii fregerat fenestras scholæ. Causa propter intercess. amicorum condonata est. 7 M. Henricus Erics creatus est Rector scholæ Othon. postqvam M. Georg. Georgii eadem hora rectoratum resignasset. 9. Magn. Dn. Cancel. me compellabat in coenobio Canutino. Hinc abiit meo vectus curru. 11. Tracta est divisio stipendiorum inter duos philosophiæ Professores Gymnasii præsentibus et consentientibus omnibus Professoribus. 12. Compellabam Barbaram M. Nicol. Muleni viduam de filia ejusdem nominis M. Georgio G. desponsanda. Optatum retuli responsum. 13. Ser. Rex pernoctavit in aula Othon. profecturus in Holsatiam. 15. Joh. Nicolai Consul me invisit comitatus Friderico Jacobi illustr. principis tornario, qui dicam impetravit contra M. Laur. Petrecum Præpos.

Nicipiensem. 16. Scripsi M. Thomæ Bangio et D. Custero¹⁾. 24. Alex. Chychelsenius me invisit præmissa tonna lentium. Rescripsi Dn. Georg in Ouby ut omissa lite paci studeret²⁾. 28. Petro Bingio misi duos daleros. 29. Causa nosocom. examin. est in Curia a Magno Caasio et Georg Braheo. Eodem die congregati erant Consules urbium totius Dioeceseos. 30. Johannem Erasmi Rudcopiensem in Rectorem scholæ Arrhoënsis cooptatum commendavi pastori et senatui urbis.

April. 1. Inceptum est examen in schola, aderant Professores et Pastores, servato ordine in ingressu scholæ, quem præscribit mandatum Regium. Interea dum componerent scholastici absolutum est examen in Collegio. 3. Flagellati sunt duo scholastici et duo ex alumnis Gymnasii in carcerem coniecti ob turbas in platea datas tempore nocturno. Exercitia styli schol. examinata ante et post meridiem³⁾. 18. Huc concesserant quidam ex

---

¹⁾ Iterum scripsi D. Jac. Jacobæo in Ørstofo, ut sine mora huc se conferret ad distributionem hæred. pater. 19de Marts. Rescripsi Magn. Cancell. meum iudicium de causa Dni. Christierni in Svenstrup, literas meas ipse Dn. Christiernus Flensburgum deportandas accepit. 23de Marts. Prætereuntem domum Consulis Joh. Nicolai me humaniter invitavit, petitioni ipsius locum dedi.

²⁾ 25de Marts. M. Dom. Cancell. jussit ut M. Ludov. et M. Vichman. serio reprehenderem ob violatum mandatum S. R. M., juxtaqve monerem, si posthac non præstarent, Magnif. ad Reg. delictum deferret. 26de Marts. Visit. Eccl. Dalum, Diacon. diligentia commendabatur, sed puerorum negligentia incusabatur, parentes propterea admoniti.

³⁾ 9de April. Fer. 1 Pasch. literas accepi illustr. Principis Freder. de Norborg de dica Dn. Christierno in Svenstrup scribenda. 10de. Huc venit uxor Dn. Joh. in Gisle. 11te. Dicam misi

senatu Daniæ et quidam ex Holsatiæ; quid actum nondum certum innotuit. 19. Synodus Præpos. celebrata Dn. Christierno in Humbled concionem habente. 21. Scripsit mihi Laurent. Sfindelius de concione funebri in exequiis Conjugis suæ habenda¹⁾. 23. Testis eram baptismi filiolæ Th. Broderi Sillæ. 24. Adventit famulus meus Petrus Buckelmannus a M. Thoma Bangio commendatus. 25. Illustr. Princ. Frider. de Norborg misit mihi 90 angvillas fumatas.²⁾ 28. Scripsit mihi nobilissima virgo Christina Gaas matrem suam in Dno. obdormivisse. 29. Rescripsi consolatoriam juxtaque pecuniam quam desiderabat promisi.

Maji. 2. Misit ad me Præses rogans ut interestem rationibus nosocomii cras audiendis. 3. Festinanter Ser. Rex huc transiit in Holsatiam³⁾. 5. Georg. Mand civis Asnensis petiit per Affinem Dn. Claud. in Tommerup ut se ad colloquium admitterem. Excusabam me ob concionem cras habendam. 6. Conc. funebr. habui in exeqv. Dn. Helle Grubbe in tplo D. Can. 7. Scripsi Dn. Nicolao in Engum consolatorias ob falsos rumores

---

ad Dn. Mouritz Isaaci in Alsiam transmittendam. 13de April. Scripsi Magn. Caasio lite mihi intentata nomine nosocomii, et plenius ipsum de toto negotio informavi. 15de. Literas accepi Magn. Caasii de citandis commin. et diacono in Svenstrup. 16de. Dn. Magn. Caasius me compellavit de causa Dn. Chr. in Svenstrup; promittebat simul suam operam in causa nosocom.

1) Scripsi Dom. Geo. Braheo, missis documentis quibusdam causam Nosoc. concernentibus. 22de April. Rescripsi Geo. Brahe de sententia concipienda in causa Nosocomii.

2) 26de April. Scripsit mihi D. Salchovius petens vel antecipationem vel procrastinationem causæ Svenstrupianæ [30ta. Visit. Eccl. Porup, non male.

3) Rationes auditæ. 4de Maji. Dn. Joh. in Gisle nos invisit.

de filio sparsos. Nuptiæ filiæ Joh. Sand. 8. Heri scripsi Dn. Andreæ Brand¹). Scripsit mihi Dn. Laurentius Commin. in *Evenstrup* se non posse comparere Neoburgi 22. Maji in causa Dn. Christierni in *Evenstrup*. 11. Consul primarius Johannes Nicolai significabat se velle scholam Danicam ædificare Latinæ contiguam. 12. Dn. Christoph. in *Vissenbiereg* petiit ut se Pastoribus *Lolland*. commendarem. 13. Scripsit mihi Nicopia cognatus meus Christianus *Sfer* de causa M Laurentii. Oligerus Boëtii ostendit mihi testificationes Professorum sibi communicatas. 14. Concessi ex visitat. eccles. *Uggerud* in *Taagerud* ob ligna postmodum advehenda. 15. Dn. Nicol. in *Egen* misit mihi qvædam programmata *Regiomonti* edita. 16. Lazarus Baratta minabatur meo Ludovico. 19. Concion. funebr. habui *Svenob.* in exequiis Dn. *Hildeburgis Porsisæ*. 20. Pernoctavi in *Døstørshøringe* apud Dn. *Echardum*.²). 22. Profectus sum *Neoburgum*. Dn. Magn. *Caasius* nondum redierat e comitiis igitur re infecta navigavi *Ellensburgum*. 24. *Examined* est causa Dn. *Christ. Joannis Pastor. Svenstrup.* in *Consist.* *Othon.* actoribus Dn. *Salchovio* Magistro aulæ *Norburg.* et Secretario Principis. Hi cum præfecto *Norburg.* mecum prandebant. 25. Rumor erat Dn. *Christinam Munc* libertate donata³). 27. Dn. *Helena Ellensburgo* rediens rumores præscriptos con-

¹) Scripsi Dn. *Georg. Brahe* et *D. Maurit. Isaaci*.

²) 21de Maji. Visitavi *Eccl. Ulbelle*, pueri rari sed mediocriter instituti. Diacono *Joh. Schmidio* adjunxi substitutum *Justin. Ivari*. Post prandium domum.

³) 26de Maji. *Valent. V.* in hypodid. schol. *Svenb.* cooptavi rogatus a *Ludirectore*, consentiente Pastore, Dn. *Petro Scano*.

firmabat. 28. Concionabar in tplo Franc. fer. 1 Pentecostes. 30. Scripsit mihi iudex Langelandiæ Ericus Bille. Invisabant nos conjuges D. Ottonis et Dn. Joannis Gisloviani.

Juni. 1. Sponsalia M. Georg. celebrata. Consules et alii amici me domum commitebantur. 2. Dn. Scultetus Medicus ad coenam me invitabat. 7. Disponsationem Dn. Johannis in Klinte et viduæ antecessoris ipsius peregi.¹⁾ 20. Baptizabam filiam Dn. Michaelis in Gielsted Marinam nominatam. Nicolaus Klinte mihi valedixit. 22. Funus gener. Dn. Francisci Ulfeldii in urbem transportatum. 23. Concionem funebr. habui in exeqv. ejus in tpl. D. Can. (Rogatus hac de re d. 12). 24. Compellavi iudicem gener. Claud. Brochenhus. de vocat. Commin. ad Eccles. Høyrup et Giesteløv et scripsi Dn. Petro pro Dn. Nicol. Mathiæ asciscendo. 25. Gen. Dn. Rosencr. me invisit pridie mecum ad bihorium locutus²⁾. 27. Prandebam apud Dn. Laurentium in Sandby et mecum Dn. Johannes in Taaagerup, Dn. Paulus in Kiøbbeløf, Dn. Joh. Theodori Commin. in Danemarre, apud Dn. Jacobum. Concionem Nachsch. habuit Commin. Dn. Andreas³⁾. Dn. Laurentius in Uttersløf. 29.

¹⁾ 9de Juni. Consul prima. Joh. Nicol. indicabat se fama et auditione accepisse, M. Sperling supplici libello attentasse, ut conciones vespertinæ dier. Dnic. per concion. funebres ejusdem temporis abolerentur. 11te. Resp. dedi, me satis expertum, falsos esse rumores de ipso negotio sparsos.

²⁾ 26de Juni. Perrexi in Liungelse, comitatus præposito Dn. Laur. Jac., Dn. Petro Scano et Dn. Jac. Snodano.

³⁾ senatum compellavi, omnia salva. Prandio interfuit senatus et Dn. Joh. in Vindebye. Intercesserunt consules pro Axelio Joh. et Sachar. Petri.

Coenabam cum Dn. Papenheimio. Oblatæ sunt nobis R. literæ de uxore Dn. Joannis in Bøsteborg, cui R. M. annuos reditus ex parochia indulserat ad sustentationem. 30. Perlustrabam tplum Halstadianum ut viderem sepulturam Borchardi Rud et reliqvam renovationem. Diverti ad M. Henricum pastor. Vesterburgium. Uxor ipsius Cameraria antehac principissæ nominata Maria. Eccles. ejus volui visitare, sed infirmitatem præterens non potuit concionari.

Juli. 1. Accessit ad me M. Henricus a Dn. Præsidente dimissus offerens viduæ sui antecessoris lectum et alia suppellectilia, sed recusans ei quotannis tributum pendere, illa vero præsens 80 thaleros annuatim petiit, postea ad 50 descendit. Atque ita non sine jurgiis M. Henrici discessum est, dilationem petentis, donec ad Reg. appellasset. 2. Finita concione quam habuit M. Georgius Theophili in tplo. Stockemarchicho paræneses ad populum institui. 3. Literas accepi Dn. Barbaræ Mormannæ¹⁾. Dn. Georgius in Arninge²⁾. 4. Past. Østoft Dn. Jac. Volvium ejusque Commin.³⁾ Dn. Mathiam Bieschium monui ut litigans cum vicino in foro publico a personalibus abstineret. 5. Coenabam Nicopiæ cum

¹⁾ de pædagogo Georg Joh. ad diacon. promovendo.

²⁾ Transactum est inter Dn. Jac. Erii ejus success. (probab. antec.) viduam de annua ope ad sustentationem, 1 Rb. Byg, 1 Rb. Rug, 2 Lam, 4 Gjøes; de cæteris promisit Dn. Georg in Arninge se acturum brevi.

³⁾ 4 Juli. Rusticus quidam, qui relicta paroch. Østoft, in Hillested concesserat, volens jam inire matrimonium impeditur a Dn. Wolfio. Aderat commin. Dn. Jacobi referens sibi interdictum a pastore, ne daret illi testificationem; jussi, ut copularentur a præpos. in Hillested.

Christierno Sartore præsentē concionat, aulico et secretario. 6. Prandebant mecum Dn. Custerus et Concion. aulicus M. Gottofredus. Dicam a me impetravit mulier quædam a M. Davide compressa. 7. Dn. Præpos. Provinc. borealis potestatem dedi meo nomine audiendi testimonia M. Laur. ejusque Commin. contra M. Davidem Commin. Helsingorensem. 8. Schol. Stubbecop. visitavi. Ludirector diligentiae laudem meruit. Jramento subscripsit, attest. simul et contestatione Professorum donatus Dn. Jacobus in Ørsløv. 9. Nicop. me accessit D. Custerus Medicus principis, cui sententiam meam aperui de mutatione, quam meditabatur, omnia dissuadens. Accersivi Christianum Sartorem Principissæ qui mihi capitegmen donavit¹⁾. Trajeci in Lolland. comitatus a M. Laur. Petri, M. Petro Bredallino, Dn. Alberto Bredallino, et diverti ad M. Petrum in Kettinge. 10. Schol. Neostad. visitavi. Commendabantur Rector et Collega ob diligentiam. Dn. Præs. per literas indic. demortuo jam fratre Erico, se non posse venire ad synodum. 11. Indicabat M. Can. Lerchius Commin. suum meditari matrimonium, assensum præbui, ita tamen ne scholam negligeret. Tentata est compositio de stipendio, sed re infecta discessi. Schol. Saxcop. cujus Ludirectorem non culpavit Dn. Andreas Martini, visitavi²⁾. Item Maribovensem. Dilig. fuerat Ludirect. hoc anno.

---

¹⁾ 9de Juli. Visit. Eccl. Systofte, conc. M. Laur., pueri bene. Eccl. Ørsløv; bene adulti cum junioribus procedebant utrobique. Prandio affuere Dn. Greg. Dn. Joh. Cocc. Dn. Georg. commin. in Tureby.

²⁾ sed delatus Mariebowiam altero die litteras accepi senatoris cujusdam de ipsius negligentia et *ασωτια*.

Petiit Joh. Druchenius liceret collegæ matrimon. inire. Concessi. 13. Abii in Hillested. Hic composui litem inter Dn. Michaellem Lucæ ejusqve Comminstrum Dn. Georgium. Hic culpam deprecans emend. promisit. Atqve reconciliatio animorum facta est omnium cum gaudio. Prandio interfuit M. Georg. Sadol. Dn. Jacobus in Østofte, Dn. Georg. Commin. in Tureby¹). 14. Nachschoviæ convocaram M. Georg. Theophili ejusqve uxorem et Nicol. Nicolai cum conjuge ejusqve matre, et post varios sermones illos reconciliavi. Deus servet illos in sincera amicitia. 15. In Langel. redditæ sunt mihi literæ uxoris meæ a D. Andrea Cragio. 16. Dn. Jacobus in Snøde petit sibi commin. ordinari Petrum Nicolai qvem examinatum et donis concionandi probe instructum ordinavi in tplo Rudcop. Scholam visitavi, hypodidasc. ex parochia nondum reversus erat. Puerum virgis ceciderat, qui longo post tempore extinctus est, ideoqve homicidii accusatus. In Tossingiam trajeci comitatus Dn. Laur. Præposito, Dn. Jac. in Snøde, Dn. Petro in Tranefjær, Olao Jonæ. 17. Dn. Nicolao Mathiæ Svenoburgi dedi literas vocationis ad Sacellanatum Høyrup²). 18. Scripserat mihi Mgn. Dn. Cancel. de fundatione qvam instituerat pro pauperibus Othoniæ sustentandis. Scripsit mihi Præpos. Alsiati, de studioso in locum Dn. Christiani Joannis in Svenstrup sufficiendo.

---

1) Dn. Mich. Lucæ, Dn. Can. Christierni et Magn. Petri judex Fulanus. Nachschoviæ transactum est inter Dn. Jacobum in Danemarre ejusqve antecessoris viduam,

2) Consulem Svenb. compellabam ut scholasticis parceret ne campanas pulsarent.

19. Andream Erii Othoniensem in hypod. scholæ Nicopiensis cooptavi¹⁾. 20. Scripsi Dn. Joh. in *Barløse* de pecunia mihi a Georgio Bangio debita. Oligero Boëtii egestatem conqverenti dalerum dedi²⁾. 22. Laurent. Pauli *Sammehafue* profectus est in Alsiam ambiturus paroch. *Svenstrup*. 23. Nuptiis M. Johan. Frisii interfui in *Vindinge*. 24. Prædium *Ellensburgum* perlustravimus non sine admiratione. Nuptiis iterum interfuimus³⁾. 25. Schola *Neoburg*. visitata et sumto prandio apud Consulem Petrum Nicolai, domum redii⁴⁾. 26. Dn. Petrus Bartholini in *Høyrup*, comitatus Petro Galthio me accessit petens ne sibi Dn. Nicol. Mathiæ obtruderetur, alium vocare compromittens⁵⁾. 27. *Ægro-tare* coepi. (Iterum, forsā ob morbum, nihil annotatum usqve ad 1 Novbr.).

Novbr. 1. Piscatura non contemnenda post meridiem. 2. Muros circa Gymnasium demoliri coepimus. 3. Gregor. *Høg*. remedium petiit contra singultum. 4. Lis magna orta est inter mulieres sacri ordinis de sedilibus templi contententes. 5. Johannes Wilhelmi petiit successionem Wilhelm Martini Helsingorensis. 6. Rector alumnū Gymnasii ferula excepit non immerito, quod

---

1) Conveni Consulem Joh. Nicol. de fundatione M. Cancell.

2) 21 Juli. Scripsi præpos. M. Laur. Petrejo commendatitias pro Andrea Erii.

3) 24 Juli. Commin. neglecta residentia aliam occuparat residentiam. Sent. tuli: Resid nunc bene reparatam ab ipso habitandam.

4) 26 Juli. Judex gener. Cl. Brochenhuus me convenit de commin. Dn. Petro in *Høyrup* associando,

5) Scripsit mihi Dn. Petrus Scanus Ludir. Svenb. velle matrimon. inire. Resp. per me licere, sed reddendam obligationem et consensum senat. impetrandum.

famulum ipsius usque ad sanguinem verberasset. 7. Can. Ulfeldius dono mihi misit 5 porcos saginatos. Et Dn. Anna Brabia 4 porcos saginatos. 8. Communicabam in tplo. D. Can. cum uxore et liberis¹⁾. 9. Rescripsi Dn. Christiano Burchardi de filii admissione ad Rectoratum Errhøensem. Rescripsi quoque Dn. Andreæ Brand.²⁾. 10. M. Georgio multis suadere conati sumus, ut litem ob templi sedilia declinaret, sed persuadere non potuimus. 11. Eleomosyna inter 10 paup. juxta Fund. M. Dn. Cancel. coepta est distribui. Scripsit mihi Dn. Maria Stensonii filia de Æberstrup de argento mutuo accipiendo. Rescripsi fieri non posse. Cath. Krabbæ commin. eccl. Snødanæ commendavi. 13. Dn. Christi. Stannarius indic. sibi imperatum a Regni Cancel. ut concionem haberet, sperans se adepturum paroch. Fraude. 14. Scripsit mihi Christiernus Harboe de injuria sibi immerito illata a M. Georg. Georg. petens satisfactionem. 15. Præterita nocte hora tertia Laur. Ulfeldius adscitis tribus nobilibus me invisit præter spem et votum, præsertim illo tempore. 16. Ser. Rex huc advenit, senatoribus Regni convocatis. 17. Tres alumni Gymnasii e Coenobio exclusi hoc die ad mensam Regiam recepti sunt consentientibus omnibus Professoribus. Literas ad Dn. Jacob. in Østofte deportabat ejus noverca. 19. Duo pastores a militibus Cæsarianis spoliati cum commend. Concion. Aul. illustr. Principis me access. donavi

¹⁾ Scripsit mihi Greg. Krabbe de testibus productis in causa Dn. Erics Monradi.

²⁾ Dn. Paulus Olai in Kelstrup me compellabat de pecunia, quam Barbara Wilh. ex pauper. indicta parochia mutuo acceperat¹⁾.

uncialem. 20. Culpa Dn. Joannis in Kierte a S. R. M. condonata quod mihi scripserat Secretarius Olaus Brochenhusius. Simul judicatum est inter Henr. Podebusk et Præpos. Schammensem. 21. M. Christi. Joannis alumnum Gymnasii Justinum Augustini in auditorio colaphis obtuderat. Uterque querebatur de injuria. (Et d. 23). M. Christ. Joannis iterum querebatur abfuisse cum clave Gymnasii Jacobum Joannis. Jussus est abire in carcerem, sed noluit. 24. Incarcerati scholastici turbam concitarunt hesternam nocte, ut M. Dn. Cancellario insomnem redderent noctem. 25. Dn. Petrus in Vesterhæsing M. D. Cancel. in Monast. D. Canuti compellabat eique Eclogas Virgilianas ostendebat. 26. Dna Rib. Brochenhusia bovem mihi dono misit. Scripsi Præpos. Foburgensi licere ut Dn. Christ. Joannis olim past. Sønstrup ad suggestum admitteretur. Puerperio interfuerunt filii mei majores natu in Sønstrup. 27. Invisi viduam D. Moleni ejusque matrem. Christiernus Jacobi scholæ nostræ hypodid. profectus est Hafniam¹⁾). 28. Invisit me D. Scultetus. 29. Scripsit mihi Dn. Joh. in Liungelse de filio Johanne, qui mensa Regia privatus in gratiam receptus est. M. Henricus Erics retulit sibi parari sponsalia. 30. Invisit me Gregor. Krabbe locutus de causa Dn. Erics pastoris Medelf. et Præposito in Bentsherredt nolente literas vocationis Dn. Erics obsignare. Hac de re scripsi ad Dn. Ottonem in Veilby.

December 1. Claud. Molenus importunitatem M. Christierni adversus viduam M. Svenonis narrabat. 2.

¹⁾ Rescripsit mihi M. Cancell. de causa M. Laurentii Præpos. et pastoris Nicop. 28 Novbr. rescripsi Dn. Petro Joh. Nachsch. de honorariis me transmissis.

Dn. Nic. Mathiæ commin. in Høyrup. minabatur se nolle sacra facere in Eccl. Gjesteløv nisi Dn. Petr. Bartholini currum ei subministraret in prædio Norschoy commoranti. 3. Hilarius Oenopola (?) misit mihi duos caseos Hollandicos. 4. Axelius Johannis accessit cum liter. vocationis ad parochias Ryde et Gurreby; ordin. in tplo Can. d. 6. Scripsit mihi Dn. Cathar. Krabbe ut ad se venire in prædium Løghuebe primo die Saturni propter vocationem pastor. peragendam postero die. Sed me excusavi. 7. Sensi horrorem febrilem. 8. Iterato accessit febricula. Accepi literas promotoriales Illustr. Dn. Dorotheæ de Snynderborg pro Alexandro concionatoris sui filio. 9. Defluxio e capite meo in dextrum brachium satis molesta. 10. Duo pueri Pharmacopæi Othon. prunarum fumo præterita nocte in laboratorio sunt extincti 11. Literas accepi ill. Princ. Philippi de viro idoneo ad pastorum Broagrensensem eligendo atque ad Celsitudinem ipsius mittendo. 12. Dn. Petrum Johannis Commin. M. Wickmanni illuc ablegavi. 13. Pecunia in pauperes scholasticos distributa a Dnis pastoribus me ob ægritudinem absente. 14. Rescripsit mihi Dn. Otto Petrejus responsum Præpos. de literis vocat. Dn. Erici obsignandis, et mulieris vinum consecratum non consecutæ. 19. Mag. Thomas Bangius cum uxore et affine Dn. Nicolao in Visløff mecum prandebat. 20. Christiernus Jacobi supr. nostræ scholæ Collega ordinatus est. 22. Stipendium principis mihi e Falstria transmissum. 23. Lis orta inter Ludirect. et hypodidascalos ob sessionem, introducto heri in scholam novo Cantore, Academico novennali. 24. Hisce diebus non potui ante meridiem ire in templum ob intensum frigus. 25. Fer.

1 Nat. Chr. pro me conciou, Ludirector in concione merid. 26. Mecum prandebat. 27. Accepi diploma Regium de auctario Lectoris. Et R. Literas de Dn. Joh. in Korup et Dn. Andrea pastore Nosoc. petentibus permutationem duorum Rusticorum. 31. Scripsi Dn. Præs. Valchendorf de Petro Wilhelmi. Nicopiensi in ædes Valchendorph. Hafniæ recipiendo.

In nomine Dni nostri Jesu Christi. Amen.

1638.

Januar. 1. Convivio excepi M. Sperling, Georg. Wilhelmi, M. Olaum. Baggerum et M. Casparum Johannis. 2. Rumor erat obdormivis se Hafniæ M. Joannem Thomæ Professore¹⁾). 3. Stipendium principis mihi deputatum Nicopia hic transmissum. 8. Scripsit mihi M. Dn. Cancel. de pauperibus Langelandiæ in Nosocomio recipiendis. 9. Præfectum nosocomii accersitum interrogabam de fundatione Nosocomii, dicebat nullum inveniri. 10. Coenabat mecum Dn. Anna Brahea cum filio Ottone et filia, Hatterslebia reversa. 11. Literas accepi D. Resenii de Dn. Jacobo Tolossano, hinc vocato ad pastoratum in Siellandia. 12. Uxor Dn. Joannis in Gisle huc venit ad nuptias Erici Kaas²⁾). 14. Copulavi Er. Kaas et Christinam Gaas in tplo Can. simulqve concionem habui. 15. Dn. Petrus Severini in Lande Toss. mecum prandebat cui binas literas de privilegiis pasto-

¹⁾ Rescripsi ludirectori Neoburg de ineptiis collegæ Laurentii.

²⁾ 13 Decbr. Præfectus Hilarii Bille ostendit mihi literas Dn. Georg Jacobi in Ouby, ægre ferentis, se inscio, alium in aulam pastorem advocari.

rum communicavi¹⁾. 19. Uxor Claud. Muleni meum consilium expetiit in matrimonio cum Dn. Olao contrahendo. Nesciebam dehortari. 21. Infans Christierni Lange in tplum allatus benedictionem accepturus, siquidem domi baptizatus fuerat. 22. Lector petiit ut a testimoniis Gymnasii alumnis impertiendis liberaretur. 25. Dn. Helena nobiscum prandebat. 26. Nicol. Albinus concionabatur in Nosocomio. 27. Scripsi Episc. Hafniensi et M. Thomæ Bangio. Ludovicus orationem de invidia recitavit in Gymnasio. 29. Consuluit me Anna vidua D. Muleni de argento Præsidi mutuo dando. Respondi satis tutum esse. 30. Dn. M. Jacob. Fijchio currum meum commodavi Neoburgum abeunti cum familia. Præses promisit Georg. Braheo et mihi sententiam. Nosocomianam latam, qva dudum ad eum pervenerat²⁾.

Februar. 2. Mathiæ Johannis præfecto aulae S. Canuti concionem funebr. Laurentii Lindenov tradidi. 3. Soror Dn. Pauli in Dalum petiit copulationem filiæ et sponsi ipsius. Accersitum M. Sperlingium eo nomine compellavi. 4. M. Olaus Baggerus e Scania rediit vocatus in Ludirect. Lundensem. 6. Rumor erat 14 homines una nocte in aula qvadam Cimbriæ subito extinctos. Prandebam cum Dn. Can. Ulfeld in ædibus Cl. Muleni. 9. Scripsit mihi Axelius Arnfeld

---

¹⁾ 16 Decbr. Soror mea nos invisit. 18de. Dn. Michael huc advenit.

²⁾ 24 Februar. Rescripsi Dn. Georg Brahe sententiam latam in causa Nosocomii ad nos non pervenisse. 31te. Præses promisit nobis sententiam latam Nosoc. cum dudum acceperat. (7 Febr. missa est.)

de quodam negotio lignario apud materteram expedi. Vidua M. Svenonis qverebatur de injuria sibi denuo facta a M. Christiano Johannis. 10. Laurentius antehac famulus meus scommata sua evomere non desiit. 11. Jacobus Petreus hypodid. sch. Haf., cui heri scripseram, me convenit subindicans se in Belgium profecturum. 12. Laur. Ulfeld comitatus Præsid. Valchend. et Biørnone Ulfeldio me invisit. 13. Inhumata virgo Abel Schinkelia in tplo. D. Virginis. Dn. Otto cum uxore nos invisit¹⁾. 16. Dn. Christiernus Stannarius vocatus ad pastorum Fraugde petebat compositionem amicam inter se et viduam antecessoris. Illa recusabat. 17. Scripsit mihi eadem vidua, ut ratio sui sicuti aliarum viduarum habeatur. Sensus erat ipsam successori nubere velle. 18. Catharina Wichmanni vidua indicabat mihi impatientiam M. Ludovici ob sessionem Professorum et Pastorum. Dn. Licentiatu Scultetus me alloqvebatur de arcano negotio sibi expediundo (conjugio²⁾). 20. Jacobus Petri indicabat se conditionem Sacellanatus a Dn. Jacob. in *Snøde* oblatum suscepturum. 22. Scripsit mihi Dn. David Monradus de fele pro illustr. principe Johan. Christiano. Dn. Laur. Jacobi indicabat mihi responsum acceptum de matrimonio ineundo. Scripsit mihi Dn. Birg. Rosenspar. de concione funebr. habenda in exeqv. matris. 25. Laurentium Johannis Nachscho-

---

1) Nic. Joh. Faaburg. adscitus in diacon. Birchet, quem præsidi Pappenheimio commendavi.

2) 19 Februar. Dn. Chr. Stannarium compellabam de certiore reddendo R. Cancellario, quomodo actum sit cum vidua antecessoris in Fraugde.

viensem in Ludirect. Saxcop. electum Senatui urbis commendavi. 26. Scripsi Dn. Er. Monrado de vidua Cathrina¹⁾ Burchardi ad sacrament. Coenæ admittenda. 28. Severinus Nicolai (rogatu Dn. Præsidis) ordinatus est in tplo D. Can.

Marts. 1. Rescripsi D. Laurentio Nicolai in Huusby²⁾. Scripsi D. Episcopo Alburgensi de filio scholæ nostræ alumno. Constitutum est de arnuis redditibus viduæ Dn. Christierni in Fraude a successore dependendis. 3. Scripsi M. Thomæ Bangio. 4. M. Thom. Bangius mihi scripsit misso programme de revocanda studiosa jüventute in Academiam. 6. Jacobum Petri vocatum in Commin. Snødanum examinavi. Eundem ordinavi in tplo D. Can. 7. Vocatus sum ad coenam a S. R. M. in aula Othon. 9. Georg. Affelmannus hypodidascalatum resignavit, accepturus Rectoratum Svenoburgi. 10. Intimationem Decani M. Thomæ Bangii accepi de promotione Baccalaureorum. 11. M. Henricus Michaëlis cum fratre M. Ludovico me invisit. 12. Heri constitutum est, ut M. Christ. Johannis testimonia daret alumnis Gymnasii, contradicente initio M. Georgio. 13. Funus in urbem deductum est 14. Concion. funebr. habui in exeqv. Dn. Elisabethæ Gyldenstiern. 15. Georg. Laurentii in Ludirectorem Foburg. cooptatum commendavi past. et Senatui urbis. D. D. Petrus Vinstrupius me invisit huc transiens Hafniam. 16. Illustr. Principi Frideric. de Nørborg dono mihi misit

---

¹⁾ Marina.

²⁾ licere ad publ. absol. admittere mulierem, quæ infantem invita oppresserat.

duos capreolos. 17. Nunciabat mihi Thom. Broderi nobil. eonjugem Dn. Rosencrantzii permisisse nobis pecuniam Gymnasio debitam ad festum Pashatos. 18. D. Scultetus iterum a me petiit ut negotium matrimoniale repeterem. 20. Falco Henrici Gøie misit mihi 18 unciales p. D. Henr. Custero. Dn. Thomas in Sønderfjæ me accessit culpam deprecaturus. Fuit quoque apud D. Præsidem. Convocaram Dn. Pastores, iisque prælegi R. literas concessas civibus Lagholmiensibus pro contributione ad extruendas domos suas igne absumptas. Resp. uno ore literas cives tam concerni (?). 21. Admonitus eram de affectu Præsidis erga me. 22. Idem mihi nunciavit Dn. Scultetus Medicus nobilitatis ordinarius. 25. Fer. 1 Pasch. concionabar in tplo Franc. hora 12. 26. Literas dedi ad D. D. Resenium, Brochmanum, Wormium et M. Bangium. 27. Annam D. Møleni viduam compellabam nomine Christophori Sculteti Medici, responsum referens optatum. 28. Filius meus Ludovicus Hafniam concessit. Dominus ipsum conducat et ab omni malo protegat. 29. Dn. Sculteto negotii nostri successum nunciavi. Valedixerunt nobis Dn. Otto et Dn. Michael cum uxoribus. 30. Bona nova nobis attulit Maria uxor Petri Jacobi de S. R. et Dn. Helena.

April. 1. Compellabam Barbaram Wilhelmi viduam nomine Sculteti, responsum retuli non admodum optatum. 2. Georg. Møndø volebat testimonium M. Georgii in causa Virginis Elisabethæ Frisiæ. Sed habere non potuit, obstante citatione, ut opinor, illegitima. 3. Hil. Qvitzovius cum conjugē et binis filiabus mecum prandebant. Post meridiem me inviserunt Dn. Cornif. Ulfeldius Regis Vicarius,

ejusque generosa conjux et matres utriusque¹⁾. 8. Jacobum Jacobi et Petrum Stubæum ad ministerium vocatos ordinavi in Nosocomio. 9. Trajeci Medelfardia Coldingam. 10. M. Dn. Cancel. compellavi. Conveni Dn. M. Caasium et Claudium Daa. 12. Sententia optata pro nobis est pronunciata (in causa nosocomii). 13. Audita concione, quam habuit M. Ancherus, et accepto prandio Coldinga concessi Medelfardiam. Eccles. et scholam visitavi, omnia salva. 16. Dn. Georgius in **Stebj** me invisit, indicans se filium Johannem disciplinæ nostræ commississe. 17. Andream Albinum in hypodid. Nicopiens. cooptatum præposito per literas commendavi. Misi Ludovico meo Calepinum per M. Christianum. 18. Audita sunt testimonia in causa Canuti Ottonis in Consistorio. Invisi Annam D. Moleni viduam et deinde Lectorem M. Joannem Pauli. 19. Ludirectori indicabam Conrectorem brevi nobis affuturum. 20. Joannes Julius Præfectus Dalumensis nobiscum coenabat. Dn. Olaus in Lundby petiit invectivam Canutis Ottoni seorsim annotandam. 21. Scripsi Dn. Juttæ Bild qvalis sententia in causa Torberni Erics sit pronunciata. 23. Literas accepi ex Falstria de Nicolao Tanderupensi in Collegam schol. Nicopiensi asciscendo. Rescripsi alium esse electum ante octiduum. 25. Scripsi M. Thom. Bangio et filio meo Ludovico per Joannem Julium præfect. Dalum²⁾). 28. Ludirect. Medelfard. ad scholam rediit, expectans vocationem ad sacellanatum Høyrupen-

¹⁾ 6 April. Compellavit me [Dna Cæcil. Høg de Dno Nicolao in Steenløse.

²⁾ 27 April. Convenit me uxor Claud. Brochenhusii de commin. Dn. Petro Bartholino adjungendo.

sem. 29. Georg. Bartholini ad me divertit comitatus uxore Dn. Ottonis. Laurentium Boviff et Christinam Lange copulavi in tplo D. Canuti. 30. Prandebat mecum Ludir. M. Erics et futurus Conrektor Georg. Bartholini.

Maji. 1. Georg. Bartholini schol. conrektoratui profeci. Dn. conatibus ipsius benedicat. 2. Prandebat mecum Dn. Riburga Brochenhus. M. Caspar. Johannis et Conrektor noster. Scripsit mihi Præpos. Nicop. de habitu Andreæ Albini et Nicolao Canuti in ejus locum asciscendo. Et Ludirect. Neoburg. de Jacobo Cajemontano¹). 4. Scripsi Dn. Resen. et Brochmann. per Conrektorem. 5. Pridie hujus diei literas accepi a D. Brochmann. de meo Ludovico, adjuncta posteriore parte concionum super Evang. et Epistol. qvas conjugii meæ donavit.²). 6. Nuptiæ fratri M. Sperlingii Henrico celebrata. Literas accepi D. Cl. Wormii. 8. Scripsit mihi Ludovicus de transacto ritu depositionis. 9. Tentabam reconciliationem M. Christi. et Margarethæ Richardi fil.; sed irritò conatu. Prandebat mecum Dn. Michael in Mefinge accersitus ob pecuniam debitam viduæ M. Petri Henii (?). 10. Literas accepi D. Resenii et Winstrupii adjuncto mandato Seren. Regis de Winstrupio ordinando ad Episc. Lundensem. Rescripsi statum utriqve me ordinationem dixisse Domin. Lazari. Scripsi una D. Wormio quid actum sit in causa viduæ de qua prius scripserat. 11. D. Scultzius me invisit. 12. Georg Bartholinus rediit Hafnia aportans secum

¹) in collegam scholæ N. adsciscendo.

²) Nicol. Canuti in hypodid. Nicop. electum præpos. commendavi.

litteras D. Brochmanni, M. Bangii et mei Ludovici. Laurentius Sfaage captus et incarceratus est. 13. Fer. Pentec. concionabar in tplo Franc. hora 12. 14. Uxor Dn. Ingvardi in Svanninge hic erat. 15. Ordinationi meditandæ occupatus eram. Convivio exceptus ab Anna D. Muleni vidua. 17. Conclusum de conjugio Dn. Christierni in Gfpe et filiæ Petri Christierni. 19. Trajeci feliciter Siellandiam. 21. Hinc profectus sum Hafniam. 22. Invisi M. Thom. Bangium, ubi D. Wormium compellabam, Deinde salutabam D. Brochmannum bihorium cum ipso collocutus. 23. Concionem audiebam M. Nicolai Poulini. 24. Creationi Rect. Academiæ D. Johannis Erasmi interfui. 25. In Scaniam feliciter trajeci delatus Malmogiam. Post prandium sumtum apud M. Severinum Ludirect. perrexi Lundam, divertens ad M. Nicolaum Georgii. 26. Perlustrabam templum et cryptam Ad absolutionem accessimus. 27. D. Petrum Winstрупium ordinavi in Episc. Lundensem; præsentem magna hominum multitudine, etiam ex nobilitate præcipua. 28. Gundæus Rosencrantzius judex Generalis convivio nos exceptit, præsentem fratre suo Erico Rosencr. 29. Hora 9 ante merid. profectus sum Malmogiam et trajeci Hafniam feliciter Prandebant mecum in ædibus Dn. Episcopi. 30. Dn. Claud. Plumius, D. Johan. Resen. et M. Olaus Vindius cum uxoribus. Coenabam cum D. Brochman. præsentem fratre D. Joh. Erasmi et M. Christierno Longomontano. 31. Hafnia profectus sum Orthingburgum.

Juni. 1. Trajeci in Falstriam divertens ad Dn.

Johannem in Riferup Præpositum¹⁾. 4. Prandebam cum Dn. Præsede Nicopiæ. Pastores utriusque provinciæ convocati se mihi sistebant in curia. Ubi binæ literæ Reg. prælegebantur 1) De contribut. ad redimendos captivos Danos in Turcia. 2) De vita pastorum emendanda. 6. Rheda ex Krenkerup vectus una cum Dn. Palæm. Rosencr. perveni Mariboviam. 7. Coenabam in ædibus Joh. Druchenii. 9. Saxcopiæ Dn. Andreas concionabatur²⁾. 11. Abii in Huntzeby. Calendæ pastorum hic celebratæ. Laborabam cholico dolore. 13. Calendæ pastorum in Rødbby quoque celebratæ; omnia salva, præterquam quod variæ qveremoniæ contra Commin. Dn. Joannem agitentur, sed omnes eo directæ, ut Rectoratu privaretur. 14. Pastores provinc. austr. convoc. in templo Greshaffue, ubi facta est compositio inter Dn. Jacobum in Dannemarre et Dn. Johan. Theodori Commin. illo valde importuno. Dn. Petrus iu Sloslunde omnes invitabat ad prandium. 15. Abii in Sandby. Scripsi Dn. Præs. Papeheim excusationem, quod eum non inviserim³⁾. 18. Coenabam in prædio Faareveld invitatus a Georgio Marsvin⁴⁾. 20. Scholam Svenburg. visitavi. Omnia salva, nisi quod quædam puerorum captum excedentia Rector prælegisset, præsertim in Rhe-

---

¹⁾ 3 Juni. Visit. Eccl. Riserup; bene.

²⁾ 10 Juni. Eccl. Mosse, Rustici qverebantur, sibi ademptam partem cerevisiæ pro decimis, non pulsari campanam mane et vesperi. Dyllefelde, hic quoque de cerevisiæ qveremoniæ.

³⁾ Nachschov. concion. pastor loci D. Petr. Johannis. 17de Conc. audiavi in Liungelse.

⁴⁾ 18 Juni. Visit. schol. Rudcop; omnia salva. Hypodid. diligentie admonitus promisit emendationem. 19de in Tossingiam.

toricis. Concessi in Gubbjerg. 21. Pastores provinciæ Gudmensis in ædibus Dn. Præpositi congregati. Præpositus officio Præpos. suæ se abdicabit. Dn. Laurentius in Langaa unanimes omnium consensu in præpos. est electus¹⁾. 22. Finita concione Dn. Cancell. in Coemeterio Canantino compellabam. Rector et Conrector petierunt pecuniam pro victu comparando. 23. Divertit ad me Episc. Arhusiensis.²⁾ 24. Episc. Alburg. ad me quoque divertit.⁴⁾ 25. Convenerunt ad deliberandum in Consistorio omnes Episcopi Daciæ excepto D. Resenio, qui in valetudine impeditus aberat. 26. Advocati in curiam Senatui Regni Sententiam nostram exposuimus. 27. Hoc die nihil actum. 28. Jussi sumus Conclusionem nostram scripto exhibere. 29. Domi meæ ulterius deliberatum præsentate Episc. Viburgensi, sed turbæ excitatæ⁵⁾ totum negotium turbarunt. Prandebat mecum Consul Hafniensis Jacobus Michaëlis. 30. Sedatior erat quorundam conventus.

Juli. 1. Prandebam cum Dn. Georg. Braheo. 2. Concionabatur Petrus Bogonianus vocatus in Commin. Heirupensem. 3. S. R. M. redibat ex Sielandia. Cancellarius renunciabat nobis voluntatem S. R. M. acceptata cum favore nostra contributione. 4. Valeridixerunt nobis Episcopi Arhus. et Alburg. 5. Episcopus Scaniensis intercessit pro Dn. Johanne Magni, dic-

---

¹⁾ Dein domum. In via diverti ad Dn. Johan in Gisle. Domum veni vesp.

²⁾ Matthias.

³⁾ Johannes.

⁴⁾ Vandal.

titans absque omni periculo ei concedi posse potestatem concionandi. 6. M. Christiernus Sommerus ostendit binas copias literarum S. R. M. de vocatione sua ad pastoratum Bollerianum, alteram ad D. Resenium de ordinatione sua, alteram ad præsidem loci Antonium Frisium. Lector et Conrektor licentiam petierunt peregre abeundi¹⁾. 10. Scripsi Ludovico meo. Invisi Henricum Gyldenstiern ejusque conjugem.²⁾ 11. Laurentium Christierni et Petrum Petri sacris initiavi in templo Canutino. Dn. Anna Lydæ me invisit. 12. Dn. Ingvardo Henrici dedi 3 unciales. M. Christianus Stougaardus me invisit. 13. Dicam petiit civis Foburg. Joh. Claudii contra Dn. Jonam Laurentii in Wiby. 14. Per binos cives postulabat, ut Dn. Jonæ interdiceretur suggestus. 15. Visitavi Eccl. Seden, deinde Aasum, Lectore hic concionem habente. Pueri utrobique mediocriter instituti. 16. Rediit dolor cholicus. 17. Dn. Catharina Krabbe hic coenab. cum Dn. Helena. Literas accepi a fil. Ludovico per uxorem Claudii Mathiæ. 19. Post visitationem Chartemund. prandebam cum Dn. Andrea Simonis pastore loci.³⁾ 22. D. Scultetus e Belgio reversus nunciabat mihi se titulum Doctoris adeptum. 23. Invisit me consilium meum petens de distributione hæreditatis inter liberos D. Moleni. 25. Johannes Georgii vocatus in Commin. Flintingensem ordinatus est

---

¹⁾ 9 Juli. Diacon. in Lyndese petiit sibi successorem generum accedente Nicol. Joh. intercessionem.

²⁾ 10 Juli. Divertit ad nos Dn. Otto et Michael.

³⁾ 20 Juli. In templo Ullerslev conventus Vinding. Hinc domum.

in templo D. Canuti. 26. Dn. Claud. Mand me accessit.¹⁾ Barbara Wilhelmi dolorem suum ex conjugio filiæ Annæ mihi aperuit. Ludovicus domum reversus est. Schol. Foburg. visitavi, pueri mediocr. instituti. 28. Senatam compellavi; multæ qveremoniæ. Pastor et Cons. permittebant ludirectori singuli unius diei victum, præter tres dies qvi prius illi addicti erant. Redditæ sunt mihi literæ Olai Brochenhusii de re ditibus Dn. Christiani Laurentii ex rusticis Svenstrupiensibus. Jussi ut me in Alsiam comitaretur. 29. Visitavi eccl. Diernæs, pueri pauci et rudes, pastor et commin. reprehensi. Convivio exceptus sum a Georgio Scult. 30. Trajeci ex Horne in Alsiam feliciter. 31. Dn. Jacobo in Høyrup interdixi suggesto. Visitavi eccl. Høyrupensæm Catechumeni pauci et negligenter instituti.

August. 1. Apud Pastor Ulchbøll. compellabam Dn. Petrum in Broager. Illustrissima de Synderborg favorem suum mihi addixit. 2. Dn. Jacobus in Høyrup data obligatione restitutus est. 3. Trajeci in Arrhoam. 4. Visitata schola Arrhøensi, ubi diligentiam suam mihi probavit Ludirector, in Fioniam navigavi, appellens ad S. Jørgensgaard. 5. Ob copiosam pluviam diverti ad Dn. Jvarum in Næraa. Visitavi eccl. N. et Aasløf; pueri non admodum bene instituti. 6. Coenabat mecum Conrektor cum sorore Dorothea, uxore Dn. Martini pastoris Nosocomii Coldingensis. 7. Seren. Rex hac transit Neoburgum. Mathias Jacobi Nachshov. in hypo-

---

¹⁾ et ostendit mihi literas nonnul; qvibus meretricem suæ parochiæ probavit haud insontem.

didasc. sch. Rudcop. electus est. 8. Herbatim deambulabam ut simul viderem pontem novum. 9. Claudius Mulus me compellabat de distributione hæreditatis inter liberos fratris. 10. Abii in coemeterium Franciscanorum cum Consule, visurus locum ubi exstrueretur habitatio æditui. 12. Invisit me Anna D. Mulus verba faciens de distributione hæreditatis. Scripsit nobis germanice Dn. Mich. Petrejus. 13. Ægrotare coepi. 30. Hinc abiit Hafniam Ludovicus meus.

September. 9. Copulavi in tplo Canut, præsentè Regia Majestate, Stenonem Bech et Idam Lindenov. 10. Oligerus Rosencr. me invisit in lecto decumbentem. Prandebam cum Reg. Mag. in aula Othoniensi. 12. Oblig. Rosenc. hic coenabat. 15. Rusticorum, qvos Nosocomio offert Georg. Brahe, recitus annotati. Nuptiæ Erasmo Anscario. 17. Henningius Christierni me accessit, impetrata dimissione a Georg. Braheo. 18. Dn. Helena huc misit stipendium Henningi. 19. Henning Christierni recepta obligatione stipendium primi anni numeravi centum unciales. Causæ matrimon. auditæ. Hodie mane obiit filia Dni. Cancell. Barbara Georg. Sæltii Othoniæ. 20. Invisi matrem ac maritum istius in ædibus Thom. Broderi. Concionem funebr. habui in exeqv. ejus d. 11 Octbr. 21. Rumor erat D. D. Resenium senioreni obiisse. 22. Severinus Nicolai rediit Nachschovia repulsam passus. Anna Wilhelmi filia honorarium mihi misit, indusium, strophium et Corollare. 23. D. Christophorum Scultzium et Annam Wilhelmi fil. copulavi in tplo Can. Nuptiis interfui. Scripsi Ludovico per Johan. Mulusium. 25. Dn. Præses mecum pluribus colloquebatur de lite inter se et Dn. Helenam.

26. Scripsit Dn. Laur. Jacobi rogans, ut Johan. Laurentii Ludirectorem Rudcop. ordinarem. Statim examinavi.
 27. Illum ordinavi in Nosocomio. 29. Concion. Conrector in tplo D. Can.

October. 1. Dn. Jacobus Jacobi ostendit mihi literas vocat. suæ ad pastoratum Husbyensem. Rescripsi Patrono ipsius Dn. Johan Lindenovio. 2. Scripsit nobis Ludovicus per studiosum Laur. Martini. 3. Synodus Præpositorum celebrata, in qua Dn. Andreas in Simmerbølle remotus est ab officio. 4. Præposito provinc. Ventzherret indicabam Dn. Jacobum in Husby a conjug. viduæ alienum esse. 5. Laurentium Martini vocatum ad pastoratum Nachschov. ordinavi in Nosocom.¹⁾ 7. Nicolaus pistor petiit siliginem. 8. Scripsit mihi Dn. Andreas Brandius de ferina mihi ante duas semanas donata a principe Frederico.²⁾ 9. Desponsatio Dn. Laurent. Jacobi et Annæ Georgii Muliæ filię. 12. Accepi literas Reg. de pietatis exercitio quotidie in scholis instituendo et continuando. Scripsit mihi M. Envoldus Nic. de duobus Vicariatibus in capitulo Roschild vacantibus. Rescripsi. 13. Steno Bille et Georg. Hartvici me accesserunt, pluribus locuti de fundatione virginis Petronellæ Lyde, contra protestantes. 14. Anna Johannis Dionysii vidua accepit Eleomosynam Dn. Cancel. 7 daleros simplices cum dimidio. 15. Heri

---

¹⁾ 6 October. Vidua M. Svenonis indicabat mihi conclusum nunc esse de tempore desponsationis Dn. Laur. Jacobi.

²⁾ Scripsi Dn. Claudio in Tommerup de bobus ad mactandum coemendis.

nunciabatur mors D. Johan Erasmi¹⁾ Theol. Hafniensis. 16. Dn. Helena ad nos divertit. 17. Concionem funebr. habui in exeqv. Dn. Anna Krabbe in tplo D. Can. 18. Jvarus Krabbe comitatus conjuge sua Eddel Grubbe me invisit. 19. Conrector duos hypodidasc. in scholam introduxit. M. Dn. Cancel. mihi scripsit de vicariatibus Collegii nostri. Rescripsi missa designatione redituum. 20. Catarhus me infestare coepit. Dn. Præs. Valchend. donavit mihi tonnam pisorum. 23. Calendæ Pastorum provinc. Othon. in tplo D. Johan. concione habente M. Wichmanno. 24. Literas misi Hafniam ad D. Brochmann, M. Thom. Bangium, Annam D. Resenii viduam et meum Ludovicum. 26 Antonium Henrici in Ludirect. Nahschov. cooptatum præpos. et Senatui urbis commendavi. Deliberatio instituta est de permutatione Rusticorum Nosocomii. 27. M. Casparus Johannis rediit Scanderburgo cum literis vocationis. 29. Coenabam cum Dn. Magno Caasio in ædibus Consulis Frederici Ammerbachii. 31. Scripsit mihi M. Dn. Cancel. de nova fundatione pro aliis decem elemosynariis.

November. 1. Bini pastores Dn. Andreas Francisci vocatus ad paroch. Simmerbølle et Dn. Johannes Laurentii vocatus ad pastoratum Gloslund acceperunt a me literas præsent. 2. Dn. Petrus Nicolai in Stenstrup et Dn. Georgius in Søllinge.²⁾ 3. Illustr.

¹⁾ Brochmanni.

²⁾ Scripsit ad me Dn. Petrus Nicolai in Steenstrup de quodam rustico, qui ante aliquot annos adulterium commiserat in Søllinge; jussi ut Dn. Georg in Søllinge illum ad publ. absolutionem admitteret.

princ. Fridericus de Nørborg misit mihi cervam cum dimidia tonna angvillarum muriatarum. 4. Christophorum Johannis vocatum in Commis. a Dn. Laur. Jacobi Rudcopiæ, ordinavi in Nosocomio. 5. Du. Olaum Jacobi lethaliter ægrotantem invisi. Obiit d. 14. Concionem funebr. habui in exeqv. in tplo Can. d. 23de. 7. Pauperes eligebantur fruituri eleemos. Dni Cancellarii. 9. M. Casparus Johannis reddidit mihi literas fil. mei Ludovici. 10. Coenabat mecum M. Casp. Johan. et Dn. Olaus Jonæ¹.) Dn. Petrus Joannis in Vesterulsløf.²) 19. Accepi literas Reg. de vicariatu magnæ imaginis tertio Professori Collegii nostri cessuro. Adjunctum quoque erat mandatum de ebrietate pastorum. 21. Communicabam cum filiis, uxore ægrotante ideoque in lecto sacra coena utente. 22. M Christianus tradidit mihi literas M. Dn. Cancell., Regiam voluntatem de vicariatu Magnæ Imaginis explicantes. Inviserunt me M. Biørno et M. Christianus Clementis. 24. Georgio Seefeldio misi concionem funbr. in exeqv. conjugis suæ habitam per Conrector. Georg. Bartholinum. 25. Rescripsi Dn. Elisabethæ Bryffe. 26. Scripsi Petro Basse intercessorias pro Petronella vidua Dn. Johannis in Giungelje. 27. Scripsit mihi Georg. Seefeld mittens honorarium pro conscripta concione funebr. uxoris. Rescripsi. 28. Scripsit mihi Dn. Andr. Brand missis uxori meæ variis medicamentis a principissa de Nørborg. 30. Scripsit

¹) 12 November. Dn. Mich. Petræus nos invisit. 16. Christo. Stenson scripsit mihi intercessorias pro Severino Canuti ad diacon. Fnglsanum; huic meum dedi consensum,

²) scripsit mihi, rogans ut substitutum Georg Johannis in Diaconi sui locum sufficerem, rescripsi annuens, si consenserit Præses.

mihī Dn. Birg. Rosensparre de obitu filiæ suæ ex partu, petiitqve ut concion. funebr. haberem. D. 15 Decbr. Conc. funebr. in exequiis Dn. Hedvigis Rud in tplo D. Can. D. 16. Conjux Nicol. Frisii Dn. Susanna Krabbe obtulit mihi honorarium nomine fratris petiitqve imprimis conc. funebr. habitam præterito die.

December. 1. Obiit filia Dn. Præs. Catharina Valchendorphia. 2. Invisi eum ejusqve conjugem in luctu eorum acerbissimo. D. 17de Concion. funebr. habui in exeqv. ejus in tplo D. Johannis. D. 20de Dn. Præs. misit mihi honorarium pro concione. 3. Scripsit mihi D. Otto Petri de morbo, qvo affligebatur Conrector. 4. Georg Wilhelmi accersitus abiit ad Conrectorem in Weilby. D. 27 Scripsit mihi Conrector ex Weilby. Rescripsi. D. 20 Jan. rediit ad me divertens. 5. Testis eram baptismi filii Dn. Lectoris nominati Johannis. 6. Dn. Jacobus Mathiæ Conc. aulicus me invisit. 7. Consul primarius Johannes Nicolai me invisit locutus de pulpito Gymnasistarum. Tandem conclusum, ut illud retizerent. Postmodum accessit alter Consul Frid. Ammerbachius conqverens illas turbas se inscio motas esse. 8. Heri nob. scripsit Ludovicus adjunctis literis M. Th. Bangii. 9. Dn. Paulus in Dalum petiit consensum Dn. Helenæ in vocando Comministro. 12. Richardus Johannis ostendit mihi literas vocationis a Dn. Jacobo in Snøde acceptas. Ordinatus d. 19 in tplo D. Can. 14. Scripsit mihi Dn. Christina Munck. Rescripsi statim. 21. Rogabam M. Sperling ut Ludirectorem officii admoneret, imprimis plagositatem illius et avaritiam reprehenderet. 22. Dn. Helena a fratre monita per literas, ut Coldingam se conferret. 23.

Lector hesterno die ad Cancellar. profectus est. 25. Fer. 1 Nat. Chr. concionabar in tplo Franc. hor. 12. Scripsi Ludovico meo per Ditlevii tonsoris. 26. Fer. 2 Nat. Chr. Scripsit mihi Canutus Ulfeldius remissa Epistola germanica, quam scripserat mihi qvædam Magdalena Cortzen. 27. Dn. Præses desiderat Psalterium a Dn. Helena editum. 28. Accepi literas M. D. Cancel. per Lectoræm de pecunia in usum pauperum collata. 30. Johannem Severinum vocatum in Commin. Dn. Joannis Olai in Lunde ordinavi in Nosocomio.

Soli Deo Gloria.

In nomine Dni Nostri Jesu Christi. Amen.

1639.

Januar. 1. Literas accepi Ludovici mei per Henricum Georgii. 2. Wilhelmum Nicolai in scholæ Medelfard. Rectorem cooptatum Præp. et Senatus urb. commendavi. 3. Dn. Andr. Brand mihi per literas nunciavit salutationem principis sui et principissæ. Rescripsi. 5. Steno Bille misit ad me, ut rationem haberem viduæ in Rolsåfue. 6. D. Scultzius me invisit. 8. Concionones Litaniarum jussu R. M. conscriptæ huc sunt apportatæ.¹⁾ 9. M. Christian. Joh. Profess. et Georgium Martini senatorem altercantes audiebam in tplo Canutino de verbis quibusdam, quæ M. Christian. dixerat Dn. Præsidi, concernentibus rusticum nuper e medio

---

¹⁾ 8 Januar. scripsi Dn. Ottoni Petræo per Nicol. Bedeslev de ægritudinem Conrectoris me certiore faceret.

sublatum. 10. Scripsi D. Brochmanno eiqve misi *σκεδισμα* quoddam manuscriptum. Dn. Helviga Delphinia filia sua Catharina comitata nos invisit. 15. Divertit ad nos Dn. Joh. in Barløse cum conjugē. Venerat etiam huc Dn. Joannes in Gisle. 16. Consul Medelfardensis me accessit indicans se in animum induxisse filium suum una cum meo in Hollandiam missurum. 17. Literas accepi Hafnia Ludovici mei cum oratione solenniter habita in collegio majori d. 22. Scripsi Ludov. eiqve remisi orationem. 21 Febr. Ludovicus misit nobis aliquot exemplaria Orationis suæ impressæ. 18. Falco Gøieus et Fridericus Marddanus accesserunt Dn. Helenam cum Regio Mandato. 19. Negotium illud concernebat filiam Dn. Christinæ natu minimam. 20. Alteram contrib. portionem accepi demum ex Falstria. Invitatus eram ad coenam a M. Casparo Johannis. 21. Scripsi D. D. Custero principis Medico. 22. Medicum accersitum consultabam nomine Dn. Joannis Mathiæ oculis laborantis. 23. D. Scultzius me invisit. 25. Scripsi D. Brochman. M. Bangio et filio meo Ludovico. 27. Accepi literas M. Dn. Cancell. de redivibus Vicariatus Magnæ Imaginis consignandis eiqve mittendis. 28. Dn. Axel Arnfeldt me invisit. 29. Dn. Paulus in Rølfstrup ostendit mihi Reg. literas de recompensatione rustici amissi. 30. Literas accepi Henningii Christierni per Nicolaum Klinte.

Februar. 3. ¹⁾ Visitavi Eccl. Verninge, pueri bene instituti; pastor diligens. Dn. Claudius in Fiellerup.²⁾

¹⁾ 2 Februar. Visitavi Eccl. Brylle et Tommerup, non male.

²⁾ Post prandium in Auby, concessi ad D. C. in F.

6. Visitavi Eccl. Fielsted ibique ordinavi M. Augustinum Pauli ad pastorum Æureby. 8. Examinata est causa Dn. Caspari Johannis vocati ad pastorum Røls-hæffue. 9. Stenoni Bille misi declarationem causæ cum omnibus documentis. 10. Nuptiæ factæ Hilario scriptionario.²⁾ 11. Nicolao Bangio mecum prandenti donavi 4 unciales. 12. Claudius Mulenus querebatur sibi litem intentatam ob dona in filiam collata a D. Olao Jacobæo. 13. Contributio pastorum ad patriæ defensionem Canuto Ulfeldio appensa. 14. Ser. Rex. hac transiit in Siellandiam. 15. Scripsit mihi princeps Fridericus de Nørborg promotoriales pro Philippo Laurentii³⁾ filio B. Dominici. Rescripsi. 10. Eleemosynam in usum Pastorum exulantium et captivorum in Turcia misi Hafniam per Canutum Gosvinum. Invisi Lectorem lethaliter ægrotantem. 18. Scripsi Dn. Elisabeth Ulfeld de Joanne Bistrupio, ut mutationem diplomatis impetrare conaretur. 19. Scripsit mihi Steno Bille de Dn. Johanne Severini ad pastorum Guldagriensem cooptando. Literas præsentationis ipsi communicavi. 20. Scripsi Dn. Mathiæ Albino de comministro, quem a me petiit.⁴⁾ 23. Literas ill. Principis Philipi de Glucksborg accepi de Dn. Petro Johannis pastore in Broager. 24. Rescripsi et dedi simul literas ad Dn. Petrum. Consul Medelfard. mecum loquebatur de filio

---

¹⁾ Conrector ostendit mihi literas sororis de ludir. Coldingensi.

²⁾ Ph. Nicolai.

³⁾ 22 Februar. Præpos. Neob. misso contractu inter Dn. Petrum in Heyrup ejusque commin.

n Belgium mittendo. 26. Scripsi Ludovico, D. Brochmann. Bangio et Finckio juniore. 27. Concionabar in tplo Can. 28. M. D. Cancell. compell. in Coenobio Canutino.

Marts. 1. Concionem funebrem habui in exequiis Dn. Joannis Olai pastoris in Lunde. 2. Petitioni M. D. Cancell. de nuptiis faciendis N. N. se facturum satis pollicebatur¹⁾. 4. Rationes Nosocomii audivimus in Nosoc. præsentè Dn. Præsidi. 5. Primo die Litaniarum visitavi eccles. Fangel et Stenløse. Catechumeni melius instituti, quam ante biennium. 6. Apud Dn. Christiernum in Lynbølfe²⁾ mansi duas noctes. 8. Dn. Laurentio Christierni dedi literas præsentationis ad Dn. Præsidentem, vocato legitime ad pastorem in Lunde. 9. Dn. Birgitta Rosenspar scripsit mihi, missa fundatione filii b. m. Ottonis Rudii, 1000 uncialium. 10. Visitavi Eccl. Bellinge et Brendkil. pueri bene instituti. (d. 21). Dn. Petrus Bangius pastor in Brendkil. dono mihi misit examen apium. 11. Accessit me Claudius Mathiæ Consul Medelfard. de filio Erasmo locutus, atqve tunc conclusum est, quo tempore iter in Belgium ingrederentur. Ipsi numeravi 150 daleros. 12. Joannem Joannis Bidstrupium in Ludirectorem Asnensem cooptatum præposito et Senatui urbis commendavi. 13. Concionabar in tplo D. Can. 14. M. Thom. Bangio misi 50 unciales pro Ludovico meo per Annam Georgii Muleri filiam.

¹⁾ Olaum Georg in diacon. eccl. Kiertø cooptavi.

²⁾ mediocriter, novitius ille diac. addixit nobis suam diligentiam. 7 Marts. Heden et Søbye; non male; diacon. non admodum sanus, male canit; hinc domum.

15. Ludirector Asnensis Nicolaus Petri recepit se Lugdunum Batav. comes filio meo futurus. 16. Censum pastorum ex insula Errhøensi attulit nuncius qui juxta referebat Dn. Petrum etiamnum manere in officio.¹⁾ 18. Ludovicus rediit Hafnia. 19. Dn. Catharina Krabbe solvit mihi 300 unciales. 20. Concionabar in tplo Can. Conventum est inter Dn. Laurent. Christierni et viduam antecessoris de annuo reditu quoad vitam ejus.²⁾ 22. Adventit Philippus Dominici ab illustr. princ. Frider. de Nørborg commendatus. Feram apportans. 24. Ludovicus concionab. in tplo Weile. Petrus Christierni nos convivio excepit. Scripserunt mihi Consules Asnenses se nolle recipere Joannem Bistrupium in Ludirectorem. Respondi me non revocaturum quod semel concluseram. 25. Die Annunc. Mar. visitavi Eccles. Marslev et Birckinde. Prandebam cum Dn. Abel in Sellebjerg, præsentè Anton Bille ejusque conjugè. 26. Johan. Nicolai vocatus in Commin. Stodemardensjem examinatus est in Consistorio. 27. Ordinatus est in tplo D. Can. 31. Filius meus Ludovicus concessit in Belgium. Deus ipsum servet et omni benedict. secundet.

April. 2. ³⁾Literas Reg. accepi de 4 pastoribus Hafniam mittendis ad comitia. 4. Interfui examinationi alumnorum supremæ classis in schola. 5. Dn. Nicol. in Virsløff me accessit locutus de sua profectione Hafniam. Postea advenit etiam Dn. Mathias in Bren-

---

¹⁾ 17 Marts. Visit. Eccl. Brobye et Allese, mediocr.

²⁾ Dn. Petrus Bang in Brendkild dono mihi misit examen apum.

³⁾ 1 April. scripsi Dn. Magno Caasio intercessorias pro Dno Petro in Hesinge, petente Decimas suæ parochiæ.

derup. Honoraria ex Lolandia. 6. Filius meus Michael orationem habuit in schola publice, cum laude. 7. Prandebant mecum M. Brunoldus Designatus Episc. Islandiæ, Ludir. Conrect. et Magnus Mulus. 8. Scripsi Nicolao Bangio eiqve obtuli conditionem non contemnendam, rogatus a D. Paulo in Dalum. (d. 26). Nicol. Bangius ostendit mihi literas vocationis D. Pauli in Dalum una cum obligatione ad conjugium, qvæ ab eo exigitur. 3 Maji. Nicol. Bangius ab amicis suis reversus, eorum nomine gratias mihi egit pro optima promotione. Literas accepi illustriss. principis Johannis. Christierni de Sønnerborg, pastorum Høirup concernentes. 9. Dn. Severinum Nicolai illuc amandavi primo ante alios concionaturum. Dn. David ipsum sibi comitem adscivit. Literas accepi Johan. Jbsonii de vocato ad pastorum Høirup Dn. Severino Nic. et in locum ejus substituendo Dn. Christiano Laurentii. 11. Th. Broderi Hamburgo reduci numerabam 50 unciales, quos Ludov. meus ibi acceperat pro Nicolao Petræo. 12. Consul primar. Johannes Nicolai dono mihi agnum bene pingvem misit.¹⁾ 14. Fer. 1 Pasch. conc. in tplo Franc. hora 12. 16. Ser. Rex hac transiit in Sfanterup. 17. Ludir. M. Henricus petiit veniam concedendi Neoburgum ad Dn. Secret. Ivarum Windium. 18. Infans Lectoris præterita nocte expiravit, inhumatus d. 21. Hoc die filius meus Michael concessit Hafniam. Deus sit ipsi ductor et doctor. 19. Dn. Math. Albinus pastor in Brenderup concessit Hafniam. Translatio

---

¹⁾ 13 April. Dn. Sever. Nicolai ex Alsia rediit eventum itineris mihi exposuit.

discipul. et distributio beneficiorum. 20. Scripsit mihi M. Thomas Bangius de examine Georgii Crucovii. Scripsit quoque ipse Georgius per Ericum internuncium Alsingum. 22. M. Paulus Vindingensis præter Dn. Lectorem me inuisit¹⁾. 24. Synodus præpositorum celebrata. Fridericum Iustini ordinavi in tplo D. Can. 25. Scripsit mihi Dn. Laurentius Martini pastor. Nachsch. se in Comm. adscivisse Jacobum Claudii, qui ordinatus est in Nosoc. d. 28. 27. Literas accepi D. Brochmanni de professione hic vacante et de filio meo Michaelae, M. Bangii et Mich. mei. 28. Prandebat mecum M. Casparus Johannis. 29. Dn. Otto rediit ex Gisle ubi puerperio interfuerat. 30. Scripsi meo Michaeli per Canut. Jacobi.

Maji. 1. Uxor mea scripsit Michaeli per uxorem Claudii Muleni. 2. Scholam Othon. visitavi. 5. Scripsi D. Brochman. M. Bangio et Michaeli per Nicol. Bangium. 8. Filia Petri Samsingii Elisa deducta est in carcerem suspecta quod peperisset. 9. Literas Ludovico meo Henningo scriptas tradidi Paulo Johannis mercatori. 10. Scripsit mihi meus Michael Hafnia et Conrector. M. Henricus Michaelis me inuisit. Absoluta est concio funebr. Elisabethæ Gyldenstjerne (imprimenda a Salom. Sartorio). 11. Duo Rustici ex Simmerbølle significabant mihi dissidium inter ipsos de vocando pastore. 12. Scripsi M. Laur. Petræo de Calepino meo, quem abstulerat Nicolaus Tanderupius.²⁾ 13.

¹⁾ Literas accepi Joh. Ibsonii de vocatu ad past. Hørup Sever. Nicolai, et in locum ejus substit. Dn. Chr. Laurentii.

²⁾ Literas accepi ex Lalandia de tragico exitu Ludirect. Saxcop. Scripsi præpos. M. Can. Lerche de successore.

Literas accepi Ludirect. Henrici scriptas Hafnia 10 Mai, qua suam excusabat absentiam. Docui in schola. 15. Scripsit mihi Petrus Basse de Christierno Sfaldfendorphio ad pastorum Sinnerbølle vocando. 17. Olig. Rosencr. me ad coenam invitavit. 18. Dn. Lector et Consul Medelfard, mecum prandebant. 20. Docui in schola. Coenobium inuisi. 21. Uxor Laur. Aurifabri cum sorore Margareta me accessit cum lachrymis conqverens notam infamiæ sorori affictam, qvòd uterum gestaret, petens fulmen excommunicationis e suggesto. Respondi me compellaturum pastorem M. Ludovicum. 23. In Eccles. Kyng reconciliavi pastorem Nicol. Sfindelio acerbe in illum invehenti. Visitavi deinde eccles. Flemløseianam. pueri non male instituti. Bonus concionator et pius. Hic pernoctavi.¹⁾ 25. Dn. Michael in Gølfsted cum uxore aderat mihi in Børløse, venit postea Dn. Mathias in Gamtofte. 27. Scripsit mihi Vincentius Stensonius de²⁾ Diaconatu in Humbled. Literas accepi a D. Brochman; M. Georg Bartholino et meo Michael. 28. Paulus Georgii desiderat paroch³⁾. Medelfard. 29. Scripsit mihi Leida Nicolaus Petri de progressu itineris et victitandi ratione. 30. Consulebat me Dn. Johan Bregius.⁴⁾ Thom. Broderus petiit conrectoratum scholæ nostræ pro suo affine Jacobo Ottonis. 31. Illustr.

---

¹⁾ 24 Maij. Dreslette, mediocriter; hinc Asniam et Børløse. 26. Turup; pueri pauci; neglig. instituti; commin. admonitus promisit diligentiam.

²⁾ de pædagogo suo ad diacon. H. promovendo. Rescr. ipsum minus idoneum esse, utpote rudem cantus Gregoriani.

³⁾ desiderat pædagogiam Medelf.

⁴⁾ de causa fornicationis.

princeps Fridericus de Nørborg invitavit me per literas ut essem testis baptismi filii sui Dn. 2 Trinitatis. Dn. Helena rediit Hafnia Dalumium.

Junii. 1. Hic coenabat. 2. Fer. 1 pentecostes concionabar hora 12 in tplo Franc. Ante vesperam profectus sum ad Dn. Martinum in Søllesteb.¹⁾ Post meridiem visitavi eccles. Ørsted; pueri optime eruditi. Hinc abii ad Joannem Julium in Laagaard. 4. Visitavi eccles. Sfydebjerg.²⁾ Deinde eccls. Orte. Sumto prandio apud Joannem Julium domum reversus sum. 7. Convenit me Dn. Laur. Mathiæ in Nife. Prandebant mecum in ædibus pastoris Snødani Vincent. Stensonius, uxor ipsius et Dn. Catharina Urne. Dn. Andreas in Bøstrup. Dn. Præses Petrus Basse me humanissime excepit. Post coenam Rudcopiæ me invisit Vincent. Stensonius comitatus Stichone Porsio et Georgio Marsvin.³⁾ 13. Schol. Rudcop. visitavi absente Rectore, qui in Falstriam se contulerat ambiens Pastoratum Vols. (5 Juli). Dn. Christoph. Johannis dedi literas præsentationis ad Præsidentem, qvippe vocato ad pastor. Volsonianum. 14. Visitavi Eccles. Humbled, prandebam

1) Visitavi Vedtofte, non male; Søllested, similiter.

2) Diacon ægrotabat, pueri neglig.

3) 9 Junii. Visitavi Eccl. Hesselager, pueri plur. et dilig. instituti. 10de. Visit. Stoense et Snøde, ubiqve probi et numerosissimi. 11te. Bødstrup, past. Dn. Andr. et Dn. Jac. in Snøde. 12te. Tranekjer. Tulebølle, numerosissimi et illic quam hic dilig. instituti.

cum Stychone Porsio.¹⁾ Dn. Laurentius in Uttersløf. Dn. Georg. in Arninge. 19. Apud Pastorem Vestenskoviensem²⁾ mecum prandebant Hartvicus Passov, Gunterus Passov, Johan Hoben et Frid. Bannæus (v. Barnæus). 20. Dn. Erasmus et Diaconus ejusque uxor reconciliati sunt.³⁾ Prandebam cum Dn. Johanne in Lande, ubi aderat præpositus Dn. Jacobus in Rødby, et Dn. Johannes in Taaagerup, me comitabatur Dn. Erasmus in Vestenskov. Scripsi ad M. Envald pastor. Roschild. ei que indicabam Vicariatum Magnæ Imaginis cessurum M. Georg Bartholino.⁴⁾ 22. Catechumenos Rødbyenses in tplo congregatos et in duas classes distinctos examinavi. Qvi Danicam scholam aperuit longe plures habebat discipulos quam Comminister.⁵⁾ 24. In Fulse accepi Regias Literas de censu Pastorum, de nova fundatione Gymnasii, et vocatione Dn. Mathiæ Albini ad Pastoratum S. Nicolai, qvi est Hafniæ. 25. Discipuli sch. Maribovenss parvi erant, sed mediocriter instituti pro ratione ætatis. Invisi viduam Johannis Druckenii.

---

¹⁾ 16 Junii. Visitavi Nordlund in Loland, pueri neglecti. Vesterborg, non male. 17de. convoc. past. boreales, solus aberat Dn. Laur. in Utterslev. 18de. Senat. Nachsch. compellabam, nullæ querimonîæ, nisi quod altercatio quædam fuisset inter Rectorem et hypod. præterita hieme, quæ jam erat composita.

²⁾ (utriusque parochiæ juvenus coacta. ex parte neglig. instit. diac. officii admonui).

³⁾ Dn. Georg in Arninge pluribus accusationibus oneravit suum diaconum, hic querebatur se verberibus ab inso exceptum, tandem diac. culpam deprecatus, in gratiam hac vice est receptus.

⁴⁾ 21 Junii. Visit. Eccl. Lande et ann; bene; Prandio interfuit Dn. Erasmus in Weylebye.

⁵⁾ 23 Junii. Visit Eccl. Sedinge, dein Nebel. Diacon. est senio confectus, officium facere non valet. Dein ad Fuglse.

27. Senatam et Pastorem Saxcopiensem compellabam; omnia salva. Prior Ludirector Laurentius N. jam approbatus est, altero misere trucidato (de cujus exitu tragico antea monitus erat Dn. Episcopus a Præpos. M. Can. Lerchio d. 12 Mai). Hic accepi literas Concion. aul. S. principis, quibus me invitarat ad nuptias suas, rogans juxta ut copulationem peragerem.¹⁾ 29. Prandio Nistadii interfuit M. Petrus Bredallinus cum affine Christierno Andreæ attestationem consecuto. Dira mihi narrabantur de quodam Erasmo Præceptore Danico. Deus ipsum puniet. 30. Visitavi eccles. Tureby M. Augustino Pauli concionem habente. Catechumeni pauci sed bene instituti. Hortatus sum parochianos ut liberis recte informandis nullis sumptibus parcerent. Concessi Nicopiam, ubi nomine principis invitabar ad nuptias crastinas.

Julii. 1. M. Gotfredum Gesium²⁾ ejusque sponsam Catharinam Jacobi copulavi in arce Nicop. præsentate illustr. principe ejusque illustr. conjuge et magna nobilitate multitudinis. Nuptiis quoque interfui eodem die.³⁾ 5. Dn. Casparo Jepsonio donavi 5 unciales ad restorationem ædificii incendio devastati. Scholam rursus visitavi. Duos discipulos transferebam ex secunda in classem supremam. M. Claudius in Råsted. Dn. Christi. Johannis dedi literas præsentationis ad præsidem

¹⁾ Visit. Eccl. Ingetofte, dein Vaabensted, diligenter,

²⁾ Conc. aulicum.

³⁾ 2 Julii. Visitavi Eccl. Horbelev, optime. 3die. Carlebye, past. Dn. Georg, bene. 5. Præpos. in Riserup obtulerat Principi supplicem libellum pro Diacono, sed ego ante quatrimum alium constitueram.

vocato ad pastor. Volsensem. Cohortatus pastores ad sobrietatem. 8. In Langelandiam trajeci cum Dn. Johan in Brandersløf, perveni ad Dn. Petrum in Lande. 9. Scholam Svenburg. visitavi, omnia salva. Dn. Laurentius Helvaderus unius diei victum promisit Ludirectori. 10. Literas accepi ex Hollandia Ludovici et Henningii. Eis misi 200 unciales. Et Claudio Mathiæ Cons. Medelfard. solvi 50 Joachimicos, quos a mercatore ipsius acceperat Ludovicus. 12. M. Nicol. Sassium in Conrect. scholæ Othon. elegi. Jacobo Ottonis successionem in ipsius locum Rectore abeunte addixi. 14. Nicol. Klinte ancipiti cura distrahebatur circa conjugium. (Ad 18.). Nic. Klinte examinatus est in Consistorio. (Ad 19.). Idem sacro ordinî inauguratus est in tplo D. Can. Sponsalia fiebant D. Nicolao Bangio et filiæ Consulis Johan. Nicolai. 15. M. Nicol. Sassius Conrectoratu publicè præfectus est.¹⁾ M. Georgio Bartholini officium resignante. 16. Christiernus Weyle et Johan. Christophori in Consistorio sunt examinati. 17. Uterque ordinatus est in tplo D. Can. Finita concione Catharinam Wilhelmi filiam compellabam rogatus a M. Georgio Bartholini, responsum optatum retuli. 19. Jacobum Johannis in Ludirect. Maribov. cooptatum Senatui et præpos. commendavi. Scripsi Ludovico, Henningio et Nicolao Petræo per D. Petrum Trønnè medicum Parisiensem. Scripsi M. Erico Olai et Michaeli meo per Jacobum Ottonis. 21. Ad coenam me vocavit Dn. Lector. 22. Ludirector scholam dimisit ad dies 14. 23. M. Georg. Bartholini orationem habuit in auditorio

---

resignante Taulowio.

Collegii pro introitu. 24. Claudius Mulenus lethaliter ægrotare coepit hesterno die orationi M. Georgii auscultans. Illum comitatus D. Scultzio invisebam. 25. Scripsi Consuli Rudcop. de lignis in structura Consistorii. Literas accepi Michaelis per M. Wichmannum. 27. Invisit me uxor Magistri aulæ Nørborg.¹⁾ 29. Uxor D. Jvari in Sterninge horrenda retulit non pauca de mariti ebrietate, adulterio, crudelitate et impietate.²⁾ 31. Scripsi meo Michaeli, D. Brochmanno et M. Erico Olai per Andream Nadre.

August. 1. Dn. Christierpus Jacobi recepit se sacellanatum Rudcopiæ. 2. M. Wichmannus me accessit indicans successum suæ vocationis. 3. Petrus Bernardi petit promotionem. 4. Accepi literas M. Erixi et mei Michaelis per Jacobum Ottonis.³⁾ 5. Hic ostendit mihi testificationem Facultatis philosophicæ, quam in examine nupero impetrarat. Prandebat mecum Johannes Mulenius Claudii fil. Hafnia reversus. 6. Scripsi meo Michaeli et M. Erico Olai atqve una misi 50 unciales, solutionem pro quadra semestri. Dn. Mathias Albinus Hafnia reversus cum literis vocationis ad pastorum Dn. Nicolai Hafniæ mecum prandebat. Scripsit mihi vicarius Regis Dn. Cornificius Ulfeldius de vocatione Dn. Mathiæ. 7. Filii Comitatus Holchii se mihi stiterunt examinandos, præsentibus Conrectore Sasso et

1) 28 Julii. Sponsalia Dn. Nicol. Bangii et filiæ consulis Joh. Nicolai.

2) 30 Julii. Dn. Laur. Jacobi Rudcop. me accedebat ante abitum loquens de nuptiis suis et comministro.

3) Visitavi Herringe, vis. Ringe; sub vesp. domum.

novo illorum pædagogō. Sponsalia fiebant M. Georgio Bartholini. 8. M. Ludovicus et M. Christiernus Johannis in mea præsentia se invicem objurgarunt. M. Ludovicus alteri dicam scripsit ob decimas denegatas. 9. Dn. Petrus in Stenstrup accepit literas vocationis ad eccles. D. Johan Othoniæ. (10). Ostendit mihi literas vocationis suæ. Dn. Jutta Broch donat mihi concionem funebr. filii Axelii Sfeel. 10. Examinata est causa M. Christierni Johannis in Consistorio ob decimas pastori et ecclesiæ denegatas accusati. 11. Nuptiis, quas M. Wichmannus ancillæ suæ celebrabat, interfui. 12. Senatores Regni hic comparebant. 13. Dn. Catharina Krabbe me consuluit de pastore Dn. Petro successuro. Misi Michaeli meo 10 unciales per affinem M. Wichmanni. 14. Prandebam cum Mag. D. Cancell. in Monasterio S. Canuti. D. Henricus Christierni in Frørup numerabat mihi 50 unciales fratri Henningio mittendos. Coenabam cum D. Cancell. 15. Christoph. Walchendorphius mihi valedicebat, ipsum donatum munusculo dimisi. 16. Per illum scripsi Ludovico meo. 18. Visitavi eccles. Ore et Brerderup, omnia salva. Prandebam cum Erico Bille in Kiersgaard. 29. Domum redii; non tamen interfui nuptiis Erhardi Christierni in curia celebratis. 20. M. Dn. Cancel. ante abitum compellabam. 22. Scripsi Hafn. per M. Georg Bartholini. 23. Vicarium Regis conveni in ædibus M. Sperlingii. Transegi cum Claud. Mathiæ Consul Medelfard de frumento. 24. Vicarius Reg. Cornif. Ulfeld. me accessit abiturus Neoburgum. Profectus sum in Farsbølle. 25. Eccles. Haarsløf visitavi. 26. Scholam Bogon. visitavi, pueri bene profecerant, licet præceptor

negligentiæ accusaretur. 27. Scholam Medelfard. visitavi. Ruditas hic ingens. Inscitia Ludirectoris deprehensa in repetitione Decalogi: Licetne ire cubitum. Negligentiæ quoque accusatus. Ipsum simul et hypodidascalum officio abdicavi. 29. Thomæ Broderi numeravi 200 unciales in usum Ludovici et Henningii. 30. Christiernus Johannis Zeuthenius ostendit mihi literas attestationis et dimissionis. 31. Compellabat me Albertus Alberti petens commendationem ad Dn. Jacobum in Snøde.

September. 1. Eram testis baptismi filioli D. Christophori Scultzii, Joannis nominati. 2. Invisi Annam Wilhelmi fil. graviter ægrot.¹⁾ 4. Paulum Georgii vocatum in Commin. a Dn. Petro in Tranekier ordinavi in tplo Mundebo. 5. Audivi concionantem Dn. Casparum Stampium in templo Neoburg; postea scholam visitavi. Bona Musica; coetera mediocria. Senatus qverebatur de donis Comministri.²⁾ 7. Rescripsi Dn. Catharinæ Krabbe de Johanne Petri Collega primario scholæ nostræ. 8. Prandebam cum Henningio Povisk in Hollegaard.³⁾ 9. Rescripsi senatui Medelfard. de Ludirectore quem in officio retinere cupiunt. Rediit Johannes Petri ex Stenstrup accepta vocatione ad pastoratum. Scripsi Dn. Catharinæ Krabbe de vocatione ejus differenda, ne cum periculo ordinaretur. 11. Rescripsit,

---

¹⁾ 3 September, Laur. Matth. Brenderup ambientem diacon. Rolfsted commendavi Dn. Severin in Rønninge.

²⁾ et negligentia intimi hypodid.

³⁾ Visitavi Eccl. Fraugde, non bene, petebant pædagogum, promittentes singuli rustici modum hordei.

ægre ferens causam ipsius non esse omni ex parte salvam. (3 Octbr. Eum ordinavi in nosocomio). Claudius Bangius Bogonianus aperuit mihi animum suum de pædagogia apud Dn. Nicolaum in *Skjby*. M. Ludovicus Michaelis et M. Christ. Johannis reconciliati sunt in Consistorio de sessione ut M. Ludovicus superiorem teneret locum. 12. Scripsi meo Michaeli per filios Claudii Mathiæ. Dn. An. Andreas in *Tuntofte* me in-visit. Dn. Martino Severini pastori Nosocomii Colding. misi 42 unciales pro emendo panno Scholasticis. 17. Scholam Othon. visitavi. Interdixi M. Henr. Ludirectori, ne cui testimonium pro dimissione communicaret. Scripsi meo Michaeli per M. Sperlingium. (30te). M. Sperlingius reversus ex Scania me salutatum venit nomine Episcopi Scan. et D. Finchii. 19. Dn. Richardus Johannis vocatus ad pastoratum *Herredløff* in Loll. obtulit mihi literas vocationis suæ. Scripsi Dn. Palæmon Rosenc. de præpositura Fulsana, defuncto jam Dn. Christierno in *Hillested*. (11 Novbr.). Rescripsi Dn. Jacobo Jacobi past. *Østoftensi*, eiqve commendavi præposituram Fulsanam. 20. Compellabam professores finita concione de sessione Consulii primarii. Respos. uno ore se libenter illi cessuros, siquidem illud petat, sed non aliis. *ἀραξίαν* circa offertorium in summis festis omnino nolunt, sed ut quisquam ordinem servet sub-sellii. 22. Copulavi Dn. Laurentium Jacobi et Annam Georgii Muleni filiam in tplo D. Can. 23. Prandebat mecum Dn. Jacobus in *Snøde* ejusque frater Dn. Erasmus Nicolai in *Vestenskov*. Iterum nuptiis interfui. Broderus Broderi in *Commin*. ascitus est Dn. Jacobo in *Snøde*. 24. Scripsit mihi Nicol. Petræus Lugd. Batav.

25. Christiernus Andreae et Henricus Grif petunt aliquam functionem. Dn. Laurentius Mathiae in *Wife* me compellavit de structura templi sui. 26. Dn. Fredericum Justini vocatum in Pastorem¹⁾ Hillestedensem Praesidi Rosencr. commendavi.

Octbr. 2. Synodus Praepos. celebrata, concionem habente Dn. Georgio in Føns. 3. Rumor erat Dn. Cancell. 1 Octbr. obiisse. 4. Literas scriptas ad Ludovicum, Nicol. Petraeum et Erasmum Hammerum misi Neoburgum ad Petr. Petraeum.²⁾ 6. Coenabam cum Seren. Rege in aula Othoniensi, praesente Waldemaro Comite. 7. Dn. Georg. Braheo misi conc. funebr. filiae Methae. 12. Catharro laboravi cui superveniebat diarrhoea. Cathar. Wilhelmi filia dono mihi misit tonnam asellorum. 13. Prandebat mecum Elias Ammerbachius. 14. Indicabat mihi Dn. Georg Braheus Commin. in *Synderby* (Nicolaum) ab ancilla pastoris puerum enixa proditum esse.³⁾ 18. Scripsi Dn. Christophoro in *Synderby*, ut Commin. suum ad me remitteret. 20. Inhumata est uxor Johan. Eberi. Mauricius tabellarius Regis deferebat literas Reg. ad Olig. Rosencr. 23. Broderum Broderi et Albertum Alberti, vocatum ad sacellanatum Vestenskoviensem, ordinavi in tplo D. Canuti. Piscatorem meum offendi in campo portantem duos corbes piscibus recentibus plenos. 24. Dn. Jaco-

¹⁾ 27 September. Dn. Olaus commin. lethaliter.

²⁾ Dno Petro Scano misi usuram pauperum Svenb. 100 unciales per uxorem suam.

³⁾ 16 October. Casp. Laur. ostendit mihi litt. D. Georg. Braheo quibus diacon. Skydeberg ipsi confirmat. Vocatus erat d. 9de.

bus in Østrup promisit solutionem 30 uncialium, quos fratri ipsius Henningio miseram. 25. Piscatura in amne non infelix. Dna. Rib. Brochenhus. misit mihi bovem. 26. Rumor erat M. Thomam Bangium in delirium incidisse. 27. Scripsi Dn. Laurentio in Rife.¹⁾ 28. Invisit me concionator Germanicus militum. 30. Dn. Joannes in Egenſe ebrietatis accusatus a præfecto Hil. Høgio.²⁾ 31. Heri vesperi ad nos rediit Michael Johannis, allatis ad me literis D. Brochman. et M. Erici.

November. 3. Nuptiis interfui M. Georg. Bartholini. Scripsit Dn. Magn. Cæsius de Dn. Ivaro in Sferninge. (d. 7.). Rescripsi de illo et Dn. Joanne in Egenſe. 4. Nuptiis iterum interfuimus. 5. Desponsatio Dn. Ivari Joannis et Annæ Friderici filiæ. Rescripsi Dn. Georg Sfulte de adventu meo ad Foburgenses. 6. Interfui convivio celebrato a Friderico Ammerbachio consule. 7. Profectus sum Foburgum. Scripsi D. Georg. Schulte.³⁾ 8. Audivi concionantem Dn. Georg Mathiæ in tplo Foburg. Scholam visitavi. Senat. compellavi. Omnia salva. Sumto prandio in ædibus præpositi præsentem Georg Schulte et senatu abii in Nørrebro. Domum redii. 9. Georgium Johannis Foburgensem compellavi nomine præpositi Foburg. num velit in comministrum ipsius cooptari. Petiit de-

1) Joa. Ottonis substitutum in Velby commend. Dn. Nicolao in Ringe.

2) Bartholinus præfectus Dn. Georg Brahei referebat Dn. Nicolao, commin. in Senderbye intentari stuprum a muliere infantem enixa.

3) 7 November. Rescripsi Magn. Caasio de Dn. Ivaro in Skierninge et Dn. Joanne in Egenſe.

liberandi spatium in crastinum. 10. Recusabat oblatum sibi Comministerium Foburgi. Ea de re scripsi ad præpos. Foburg. 11. Scripsit mihi vidua Dn. Martini pastoris et præpos. Foburg. maritum suum nudius tertius obiisse, rogans velim conc. funebr. in exeqv. ejus habere. 12. Huic viduæ scripsi commendatitias pro Dn. Brodero Broderi. 14. Rescripsit mihi Dn. Laurentius in Rife se mutasse institutum de matrimonio ineundo propter infirmitatem et alias causas. 16. Filii mei cum M. Georg Bartholini profecti sunt in Barløse. 17. Filius meus Michael concionabatur in tplo Barløsiano. 19. Conc. funebr. habui in exeqv. Dn. Martini Johannis. Dn. Johannes Pregius past. eccl. Brobyensis in præpos. est electus. 22. Dn. Helena rogabat, num fieri posset, ut Dn. Nicol. Klinte in pastorem vocaretur Dalumensem? Negabam quia duo pastores esse nequeunt unius functionis. Esset quoque contra Regias Literas et literas vocationis Dn. Pauli.¹⁾ 24. Concionem habui in aula Othoniensi coram Regia Majestate commoratus una in prandio. 25. Scripsit mihi Senatus Chartem. de reparatione templi sui indultu R. M. Rescripsi factam esse a Rege istius negotii mentionem, quid futurum sit, me ignorare. 26. Scholam Othon. visitavi. D. Jvarus in Sferninge obtulit mihi obligationem severam satis, ideoque in officio manere permissus. 27. Falco Gøie pastorem suum Dn. Joh. Montanum partim excusabat partim intercessione adjuvit. M. Christianus Johannis Profes. deprecabatur injuriam mihi factam hesterno die, præ-

---

¹⁾ 23 November. Scripsit mihi Magn. Caasius de citandis binis pastoribus ad 12 Decbr.

sente ministerio et Professoribus. Scripsi M. Thomæ Bangio per Mathiam Lerchium. 28. D. Georg. Brahius vocavit filium Dn. Georgi Veloviam¹⁾ in Commin. Synderbygenfem. Ordinatus in tplo. D. Can. 11 Decbr. 29. Dn. David dedit mihi ferinam. 30. Herlovius Mormand hic erat peteus sibi prædicatorem ordinari, qvi binas singulis septimanis conciones in prædio suo habiturus esset. Remisi eum ad Regem, cujus est ejusmodi extraordinaria permittere. D. M. Jacobus Mathiæ concionator aulicus me invisit.

Debr. 1. Dn. 1 Adv. concionantem audivi filium meum Michaëlem domi meæ. 2. Dn. Helena Dalumio migrabat, Comiti Waldemaro præfectura ista commissa. 3. Rumor erat Dn. Kristinam Hardenberg vita functam in Æstebjerg. 4. Præterita nocte videbatur mihi per somnium funus domi meæ. 5. Scripserunt mihi hæredes de concione funebr. habenda in exeqviis ejus Othoniæ. 6. Filius meus Michael hinc abiit Hafniam. 7. Stabulum et horreum Lectoris satis ruinosa in fluvium delapsa sunt. 8. Scripsi mihi Ludovico, misiqve literas cambii centum uncialium. 9. Invisi Dn. Olaum Comministrum comitatus Lectore.²⁾ 11. Alb. Georgii in Commin. Synderbyensem vocatum ordinavi in æde Can. finita concione actum est cum Consule de Commin. vocando ægrotante Dn. Olao Jonæ. 12. Dn. Ivarus in Æferninge, data obligatione, in officio manere permissus ect. Dn. Claud. Julius præpositus, sententia sua confirmata, liber pronunciatu est. Actum

1) Urloviani.

2) Scripsit mater Michael. quanto periculo appulerit Corsoram.

est cum Consule de Commin. vocando ægrotante Dn. Olao Jonæ. De pecunia quæ ex Musica colligitur et ex funeribus constitutum est in Consistorio, ut pari sorte inter Rect. et Conrectorem distribuatur. 14. Dn. Broderus Foburgo reversus recusavit oblatum sibi pastoratum. 15. Scripsi Viduæ Dn. Mart. quid animi sit Dn. Brodero de functione oblata. Rescripsi Dn. Andreae Brand de Comministro, quem desiderat, quod nemo esset, qui conditionem illam acciperet. 16. Rescripsi Petri Petræo civi Neoburgensi qui dono mihi miserat aliquot mala aurea. 17. Fuimus in ædibus D. Scultzii deliberaturi de distributione hæreditatis paternæ inter liberos defuncti D. Moleni et matrem. Sed re infecta dicessimus. 19. Rescripsi Dn. Georgio Schulte per duos Senatores Foburgenses de vocatione Dn. Broderi. Accessitus a duobus Senatoribus illuc se contulit Henricus Ørbstøffer. (24de). Henricus Martini ostendit mihi literas vocationis ad pastoratum Foburg. (25de). Scripsi Magno Caasio et meo Michaeli per eundem. (6 Jan. 1640). Eum commendavi Dn. Magn. Caasio pro impetrandis lit. vocationis. (d. 9). M. Caasius dedit ipsi Collationem ex parte, (11te) examinatus est (12te) Idem in nosocomio sacris initiatus est. 20. Mathiam Petri Lerchium ordinavi in tplo Dom. Can., qui postmodum una cum Lectore et M. Bartholino mecum prædebat. 22. Funus Dn. Kirstinæ Hardenberg in urbem delatum. 23. Conc. funebr. in exeqv, ejusdem in tplo Dn. Can. 24. Mathias Johannis Lollandus ostendit mihi literas voc. ad pastoratum in Lørø. (26.) Examin. est domi meæ (27), in nosocomio ordinatus est. 25. Fer. 1. Nat. xsti concionabar in tplo. Franc. Petrus Petreius civis Neo-

burg. misit mihi tonnam cerevisiæ Rostochiensis. 27. Prandebam cum Marina Johannis Brunonis vidua, præ-
 sente Lectore et M. Bartholino eorumque uxoribus 29. Convivio excepi D. Scultzium, M. Sperling, M. Bar-
 tholinum eorumque uxores. 30. Scripsi Dn. Annæ Braheæ rogans licere binis filiabus ipsius comitari sororem
 in prædium Lammehaffue ad nuptias. Dn. Claudius in Alsted misit mihi tonnam musti. 31. Clausit hæc acta
 Dn. Nicolaus in Steenløse ovorum et gallinarum muneribus.
 Soli Deo Gloria.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Amen.

Anno 1640

qvi est mihi Climactericus magnus.

Januar. 1. Filius meus Henricus latinam orationem
 recitavit ex memoria in Gymnasio non sine laude. 2.
 Petrum Severini pastorem Tosingensem ad nos ob sacellana-
 tum Lørøenſe adventantem hospitio excepi; rediit d. 4de.
 3. Dn. Claud. Laurentii in Tommerup misit mihi dimi-
 diam tonnam asellorum. 6. Invisit me Dn. M. Chilia-
 nus Pastor Christianensis.¹⁾ 8. Deliberatum cum Dn.
 Helena de sacello Lørøenſe. 9. Hinc abiit in prædium
 Sundegaard. 10. Scripsit mihi Dn. Axel Arnfeldius
 etque dono misit tonnam angvillarum. 11. Scripsi
 præpos. Rudcop. de concione habenda in synodo proxima.
 13. Scripsit mihi aulæ magister in arce Nørborg de

---

¹⁾ Reditus mei Norveg. allat per. Dn. Chr. in Lyndelse.

pecunia apud me deposita. (1 Febr.). Christoph. Offenb. hinc deportari curavit suam pecuniam. Dn. Laurentius Helvadius, pastor Svenburg, recepit in se æstate et hyeme sacra peracturum in sacello Tørrønsje. 14. Compellabam Dn. Magn. Caasius de hoc negotio. Declarationem meam scripto conceptam et obsignatam ei misi. 15. Steno Bille addixit mihi piscaturam in fluvio Dalumensi. 17. M. Henricus Michaëlis me invisit. Andream Christierni Acthonium compellabam de Rectoratu Medelfard. 18. Eundem cooptavi, et præpos. et senatui urbis commendavi. 19. Christierno Joannis Zeuthenio delatus est sacellanatus Mesingensis. 20. Pecunia inter pauperes distributa juxta foundationem D. Muleni. Dn. Andr. Mand me invisit. 21. Scripsi Præpos. provinciæ montanæ ut hypodidasc. Chartemund. Hafniam propelleret ad attestationem impetrandam. 23. Accepi Ser. Princ. literas de sententia in causa Johannis Joannis (matrimoniali) pronunciata. Respondi statim tradita eidem Johanni mea excusatione. Dn. Jacobus in Østrup misit mihi 30 unciales in usum fratris Henningii. 24. Christophorus N. Minister Chori Roschildensis accessit ostendens mihi attestationem professoriam nuper impetratam. 25. Illum per literas commendavi Dn. Petro Scano past. ad D. Virg. Svenburg. (30.) Rescripsit mihi de Comministro. 26. Dn. Petrus Severini past. Tøfing, misit mihi 3 gallos Indicos, 9 Columbas et pisa alba et viridia. 27. Dn. Johan. Severini past. in Rolsjøffue conabatur se ab intentato crimine purgare, qvoad uxor ipsius 9 septimanis ante tempus peperisset. (4 Febr.). Dn. Johan NB. Christierni ostendit mihi testimonia scripta de puerperio uxoris

suæ (9 Febr.). Steno Bille misit mihi legendas præpositi Bogoniani literas de exitu causæ, ob quam citatus fuit Dn. Joh. in *Rolsbæffue*. Aperui ipsi meam de isto negotio sententiam. 29. Claudium Mulenum accessi nomine Annæ Wilhelmi filiæ locutus cum eo de hæreditatis distributione. Re infecta discessi, utroque cautiones pecuniæ liberis assignatæ apud se deponi cupiente. 30. Uxor Claud. Muleni me invisit, collocata de tutela liberorum D. Muleni. (12te Martis) Uxor D. Scultzii aperuit mihi impetrata a Claudio Muleno permissione Regis, ut liber esset a tutela liberorum fratris D. Muleni. (24 April). Eodem petiit executionem mandati Regis de distributione hæreditatis inter liberos. (30 Mai). Interfui una cum Dn. Præsidi distributioni hæreditat. inter liberos D. Muleni. Mânsi in coena apud D. Scultzium. Auriga meus et ancilla mea domo ejecti ob stuprum. 30. Scripsi præpos. Nicopiensi per Joh. Stagium. 31. Scripsi Michaeli meo de studioso quodam in hypodid. Neoburg. cooptando.

Februar. 1. Rescripsi Dn. Johanni Lindenov eqviti aurato, Ludir. Medelfard. in officio amplius manere non posse. 3. Scripsit mihi Dn. Hilarius in Munchebo quod Dn. Michael in Mesinge mutasset animum de Christierno Joannis in Comminstrum asciscendo.¹⁾ 4. Christoph. Johannis Choralem Roschild. commendavi Dn. Petro Scano. 5. Scripsit mihi Dn. Georgius in *Tandflet* patrem suum velle in Commin. sibi cooptare Henricum Johannis Alsingium. 6. Hic se excusavit, cupiens

---

¹⁾ Dn. Joh. in Kierte uxore comitatus Diacon. suum obstinationis et inobedientiæ accusabat.

in hypodidascalatu suo manere. Responsum illius rescripsi¹⁾. 8. Scripsit Claud. Brochenhus. Dn. Petrum Petri Comministrum in Høyrup sacra non incipere nisi post meridiem. Illum itaqve scripto monui ut faceret officium. 11. Sepultura pueri Henning. Povischi in templo Fraude. Scripsi Dn. Elisabethæ Sophiæ de ludirectore Medelfard. Rescripsi Dn. Christinæ Munck. 12. Christoph. Joannis ordinavi in tplo. D. Canuti (in Com. P. Scani). 13. Dn. Helena hinc abiit Neoburgum, amittens in via integrum vestitum holosericum preciosissimum. 14. Dn. Michael in Mesinge me compellabat, dubius qvemnam sibi adscisceret in Commin. 15. Rescripsi ludirectori Neoburg, non licere hypodid. Mathiæ Lerche resignare, priusquam successor ejus advenisset. 16. Dom. Estom. scripsi Claudio Mathiæ Consuli Medelfard. de reditu Frederici Andreæ cum fil. defuncti Dn. Cancellarii. 17. Ludirectorem M. Henricum ad me accessitum de quibusdam officium ipsius concernentibus admonui²⁾. 18. Scripsi D. Martino Severino past. Nosocom. Coldingensis eiqve misi literas M. Tavlovii ad Frider. Andreæ. 20. Scripsit mihi Canutus Ulfeldius de Petro Bernhardi in Commin. Dn. Michael in Mefinge cooptando. Rescripsi me assensum facile præbiturum.³⁾ 21. Inhumata est filia Stenonis Bille in tplo Wefinge. Compellabam Consulem Joh. Nicolai de

---

1) Georg. Wilhelm. me accessit nomine ludirect. Medelf.; scriptum oblatum respui.

2) Rescripsi Dno. Erico Monrado de fabro quodam fornicationis accusato.

3) de eodem negotio scripsi præpos. Montano.

lite intentata quibusdam pastoribus ob ædificia Othoniæ extracta vel redempta. 22. Literas accepi a meo Ludovico per manus Frider. Andræ. 23. Lector M. Barthol. et Claud. Mathiæ Consul Medelfard. mecum coenabant.¹⁾ 25. Ericus Christierni Sjumleeb refert se examen attestationis sustinuisse. Joh. Bogonianum in hypod. scholæ Neoburg. cooptatum præpos. et Senatui commendavi. 27. Literas accepi ex Alsingia de obitu Dn. Præpositi Caspari Johannis. Henricus Johannis collega 4 Classis²⁾ pastoratum Atzerballensem sibi oblatum acceptare noluit. Consul Joh. Nicolai me accessit Henricum Johannis excusans. 28. Scripsi Dn. Georgio Caspari in Tandslet responsum Henr. Johannis. Scripsi Dn. Christiano Burchardi in Hagenberg, ei que præposituram vacantem commendavi usque ad meum adventum. Jacobum Alberti in Rectorem sch. Stubbecop. cooptatum Præpos. et Senatui commendavi.³⁾ Scripsi de eodem negotio ad M. Gotfred. Gesium aulæ concion.⁴⁾ 29. Andræ Beirholmio mihi valedicenti dedi uncialem. Dn. Hildeburg Krause mecum loquebatur de Andrea Christierni Ludir. Medelfard. indicans pastorem suum Dn. Erasmus in Herrested velle eum in Commin. asciscere.⁵⁾

1) 24 Febr. Dicam scripsi Dn. Joh. in Colshauge ad 2 Marts,

2) scholæ nostr.

3) Jac. Outzenium in Ludir. Nicop. ascitum præpos. et senatui commend.

4) Axel Bredal in hypodid. sch. electum præp. commend; de qua re consuli urbis, Jac. Christierni rescripsi.

5) Scripsi Con. Ulfeld per Petr. Bernh. quod negotium successerat cum Dn. Mich. in Mesinge. 1 Marts. Scripsi consuli Medelf. de vocatione Ludir. Andr. Christ. ad sacell. Herrested, quam machinantur ipsius amici.

Marts. 2. Audita est causa Dn. Johan. Severini in Kolshaffue (cui dica scripta erat 24 April) et pro illo iudicatum est. Invisi Fredericum Andreæ in coenobio Canutiano reversum ex Gallia, et de filio meo Ludovico evangelizantem. Mecum prandebat cum M. Taulovio. 5. Ditlevius Barffter inhumatus est. 6. Elias Ammerbachius petit stipendium Helenianum. 7. Scripsi Magn. Dn. Rectori Claud. Plumio de Mich. Jacobi, qvi sine testimonio hinc aufugerat Hafniam. Dn. Echardus Christierni misit mihi tonnam farinæ siliginæ, et Dn. Christiernus in Humbled tonnam pisorum. 8. Dicebatur Georgium Wilhelmi ambire matrimonium cum Catharina M. Svenonis vidua. Scripsi Joh. Andreæ civi Asnensi de contributione 600 dalerorum e templis præposituræ Asnensis ad structuram tpli Mariagræci. 13. Examen in Gymnasio institutum. 14. M. Georgius Georgii disputabat publice. Literas accepi a meo Michaele cum paraphrasi trium¹⁾ cap. ad Romanos. Joh. Johannis Mullenius ex Stofemard ostensis literis vocationis ad pastoratum Dannemare mecum prandebat. (17) examinatus est in Consistorio. (18) Concionabatur in tplo D. Can. sacris prius initiato Joh. Johannis. 15. Jacob. Ottonis concionabatur in tplo D. Can. hera 12. Rescripsi Dn. Jacobo Petræo in Siungelſe.²⁾ 22. Petrum Bernhardi, vocatum in Commin. D. Michaelis in Mesinge, ordinavi in Nosocomio.³⁾ 25. Præterita nocte

¹⁾ noni.

²⁾ quem mihi commendavit, non posse in diacon. Lindese cooptari. Scripsi Dno Erico Monrado, ut hypod. Medelf. actutum ad me concederet.

³⁾ 23 Marts. Prandebat mecum Dn. Petrus in Hæsinge.

intenso frigore adeo congelata est aqua, ut pueri in glacie discurrere visi sint. 26. Scripsi meo Michaeli per Jacobum Ottonis et Dn. M. Thomæ Bangio commendatitias pro Georg. Georgii Söllingensi. Dn. Magnus in Qverndrup misit mihi examen apum. 27. Dn. Daniel in Sfalckenbr. me compellabat de filiis suis. 28. Mathiam Petri schol. Othon. alumnum in Collegam sch. Svenburg. ascitum Dn. P. Scano commendavi. Scripsi cognato meo Christi. Rær et M. Laur. Petræo, misso programme de Baccalaureis.¹⁾ 30. Scripsi Dn. Helenæ commendatitias pro Georgio Wichmanno. 31. Ingens tempestas retinuit Regem in Siellandia. Scripsi Dn. Jacobo in Farsbølle.²⁾

April. 1. Rescripsi Jac. Mathiæ conc. aulico Hatterslebiæ. 2. Serens. Rex huc venit Neoburgo. 3. Concionabar in aula coram Røgia Majestate die passionis Dni. Henricus meus orationem habuit in Gymnasio. 4. Severinum Johannis Tarnovium in ludirect. Neostad. electum præpos. et senatui commendavi. 5. Fer. 1 pasch. concion. in tplo Franc. hora 12. 6. Invitatus ad prandium a Dn. Paulo Olai Dalumii. 10. Eqvos meos vendidi. 12. Prandebam in aula Othon. invitatus a nob. Hanibale Sested, præsentibus filiabus seren. Regis. 13. Scripsi meo Michaeli per Petrum Joannis Zeuthenium, missis 30 daleris pro meis stipendiatis. 14. Visitavi coenobium. 17. Concion. funebr. habui in exequiis Dn. Abelis Norby. 19. Honorarium

¹⁾ 29 Marts. Johan. Joan. scholast. Nicop, in substitutum Turup optatum M. Augustino Past. loci commendavi.

²⁾ de muliere ob infantem oppressum ad confessionem admittenda.

ex Lollandia. 20. Dn. Severinus in *Høyrup* misit mihi dimidiam tonnam asellorum salitorum. 22. Misi Hafniam duas tonnas farinæ cum dimidia lentium, unam Episcopo, alteram M. Erico Tormio. Dn. Zachariæ in Lindelse.¹⁾ 25. Profectus sum in insulam *Æorøe* divertens in via ad Dn. Magnum in *Qverndrup*. 26. Novum templum quod Dn. Helena in insula *Æorøe* propriis sumtibus extruxerat, inauguratum est. Domum redii sub noctem. 27. *Qverebatur* Conrektor fuisse qui præterita nocte januam Gymnasii expugnasset, sera fracta et ablata. 28. Consul. Medelf. Claud. M. numeravi 200 daleros. Christiernum Joannis Zeuthen. in ludirectorem Medelf. electum senatui et pastori commendavi. 29. Examinati sunt in Consistorio habitantes in Gymnasio, ut exploraretur quisnam seram januæ abstulisset. Invisi Marinam Johan. Brunovii ægrotantem. 30. Funus Hilar. *Qvitzovii* in urbem deductum est.

Maji. 1. Conc. funebr. habui in exeqv. ejusdem in tplo D. Canuti (rogatus 18 April). 2. Vidi Elephantum Othoniæ. 4. Invisi utramque classem Gymnasii, docentibus Lectore et M. Bartholino, unaque intromisi Petrum Laurentii, qui ante semestre se nobis subduxerat. 6. Andream Christierni et Henricum Johannis Alsingium ordinavi in tplo D. Can. 7. M. Paulus Andreæ dono mihi misit haleca fumata. 8. Rumor erat Dn. Christ. Thomæ in Regis Cancell. cooptatum, et una qvot Regni Senatores constitutos (qvos inter Georg. Krabbe et Johannes Lindenov). 9. Rector Acad. Hafn. mihi re-

¹⁾ commendavi Henric. Joh. hypod. Medelf. in diacon. Lindese.

scripsit, missa copia testimonii falsi, quod sibi confinxerat Petrus Laurentii. Mater ejus me multis rogabat ut filio periclit. subsidio esse vellem. 12. Præterita nocte in domum nostram fures irruerunt. 14. Scripsi meo Michaeli per M. Mathiam Ripensem. 16. Dn. Johannes Jonæ in *Skæarup* vocavit in Commin. Andream Barn. 20. Hic ordinatus est in tplo D. Canuti. Ludovicus scripsit matri suæ et M. Bartholin. 21. Mathiæ Johannis præfectus coenob. S. Can. et molitor Cajus me inviserunt bene poti. 22. M. Georg Bartholinus nunciavit Dn. Nicol. Klinte nolle pecuniam Ludovico debitam solvere, nisi certior factus de apocha hospitis sui Lugdunensis. 23. Scripsit mihi Mag. Thom. Bangius per Johannem Rhonæum. 26. Literas accepi a meo Ludovico per Erasmum Paulimum. 30. Nicolaum Canuti Arrhøensem in ludirect. Foburg. cooptatum præpos. et senatui commendavi. 31. Inhumata est vidua Joh. Brunii Marina Bangia.

Juni. 1. Literas misi meo Michaeli per M. Jac. Sperlingium. 2. Iter ingressus sum in Lolland. schol. Svenb. visitavi, Rector accusabatur *ἀνορθότως*. Monitus est, ut consilio uteretur pastorum. Iudex generalis multis mecum loquebatur in tplo Coenobii. 3. Visitavi eccles. *Senmenbølle*, pueri pauci, quidam non male instituti. Pastor Dn. Christiernus (Oligeri) promisit diligentiam. 4. Trajeci in *Stryn*, Eccl. visitavi, omnia salva. Redii comitatus Dn. Laur. Jacobi, Dn. Christiern. Oligeri et consule Rudcop; qui invitavit me ad coenam. 5. ¹⁾In *Siungelfe* aderat mihi Dn. Erasmus

¹⁾ Visitavi Lindelse; pastor non concion. ob infirmitatem valetudinis; pueri rari, et in his pauci probe instituti. Finito prandio trac-

Snøde pastor in Westenscoff et præp. Dn. Christian. in
 Humbled.¹⁾ 7. Prandebam apud Dn. Paulum in
 Kiøbelev. Compellabam Dn. Laurentium in Uttersløf
 ægrotantem.²⁾ Dn. Chilianus in Birket.³⁾ 9. Hic
 aderat mihi Dn. Joh. in Taaagerub ostendens mihi testi-
 monia qvædam contra Pastorem in Wolfe, viduam Dn.
 Erasmi defuncti adulterii insimulantem. 10. Visitavi
 eccles. Xvned concionem habente Dn. Præpos. Canuto
 Erics, Hinc abii ad templum provinciale Serrefkirde,
 ubi convocati pastor. provinciæ borealis.⁴⁾ 11. Schol.
 Nachsch. visitata⁵⁾ post meridiem seqvebar funus Henr.
 Stolhovii civis Nachsch. Constitutum est de distributione
 pecuniæ ex musica collectæ, qvæ in tres æqvaes partes
 distribuetur, qvarum una cædet Ludirectori, altera
 Collegis, tertia discipulis. Qvicquid præterea donatur
 discipulis extra urbem in exequiis canentibus, hoc illi
 soli retinebunt. De precibus vespertinis dierum Domini-
 cal. et festorum ita conclusum, ut pastor, comminister,
 Ludirector et hypodid. per vices conciones haberent.
 Dn. Laurent. in Ønsløf Falstr. exposuit mihi causas
 litis intent. suo privigno Dn. Christophoro in Wols. Re-

tata est compositio litis inter diacon. emeritum et Henr. Johannis,
 quem ibi diaconum constitueram, sed nihil effectum, qvia senex
 qvædam bona abalienarat, sentent. iudicis recuperanda.

- 1) 6 Juni. Prandebam in Sandby præsentem Dn. Joh. in Branderslev.
- 2) ibique offendi præp. D. Can. Erics cum uxore.
- 3) 9 Juni. Visit. Birket Eccl.; pueri frequentes et plerique bene instituti. Diacon. negligentis et ebrietatis accusatur, substit. suum fecerat officium test. pastore Dn. Kiliano.
- 4) Dn. Joh. in Windebye in convocatione non aderat.
- 5) Hypodid. Nic. Sever. negligentis accusabatur; reprehens. emendationem promisit.

misi eum ad amicos viduæ Christinæ. Sed hi et amici sententiam definit. postulabant. 12. Conv. pastorum in tpo Græshaffue; hic reconciliati sunt Dn. Johan. Mule- nus in Dannemarre et Commin. Dn. Johannes Theodorus. San skal hæffue aff Sognepræsten: 2 Lønder Biug, 2 Løn- der Rug h. e. 12 Stepper oc en Michelsmesse Mad (med?) aarligen. Comitatus in Lande ad prandium a Dn. Præ-posito, Axelio Johannis past. in Ryde, Dn. Erasmo in Weileby, M. Petr. Bredallino et Dn. Canut. in Nebbe- lunde.¹⁾ 13. Comes Waldemarus paulo post meridiem huc (Rødbye) venit, mari se committens navigaturus in Hol- satiam cum comitatu. Visitavi eccl. Ryde.²⁾ Compel- labam Dn. Annam Sparre lugentem mariti obitum. Hic pernoctavi ob pluviam. 15. Profectus sum in Østofte fuis ab æthere nimbis. Hic congregatis pastor. prov. Falstriæ Dn. Jacob. Jacobæus in præpos. electus est. 16. Dn. Georg. in Femø.³⁾ Prandebam in Haarlyche

¹⁾ Hic me accessit vidua diaconi in Weylebye gravida, petens dia- conum, cui nubere possit. Rødbye convenit Dn. Erasmus in Weylbye petens confirmationem diaconi, quem ipse adsciverat. Resp. viduam juvenem non esse ejiciendam. 13 Juni. Rursus me accessit Dn. Laur. in Ønslev, urgens reconciliationem, sed vidua Christina ejusque amici, qui mihi hesternæ vespera mentem suam aperuerant, sententiam definitivam postulant. M. Petrus Bredallinus et Dn. Can. in Nebbelunde petunt ordinationem Christ. Andræ; jussi ut concionaretur in Østofte proximo die Martis.

²⁾ Solus eram in prandio cum past. Dn. Jacobo, abii pernoctaturus in Ryde apud Dn. Axelium. 14 Juni. Visitavi Gurrebye, pueri optime licet diacon. sit discip. sch. Nach. Pueri Rydenses fre- quentes, sed non æque diligenter instit.

³⁾ querebatur de obstinacia diaconi sui; jussus est, dicam illi scribere.

invitatus a Lagone Bille. Concessi Mariboviam. Hic ordinavi Christiernum Andreæ vocatum in Commin. Dn. Canuti. Pastor in Wols reconciliatus viduæ antecessoris. 18. Nistadii me convenit Dn. Laur. pastor Nachsch. rogans ut suus commin. adjungatur Andreæ Cragio, coadjutorem expetenti.¹⁾ 19. Visitavi eccl. Vixnes. Dn. Arnoldus concionabatur. 20. Visitavi eccl. Maybelle.²⁾ Hinc trajeci in Falstriam ad trajectum Gulborgensem et perveni in Sundby. Dn. Erasmus past. Sundensis me et alios plures lauto convivio excepit. 21. Cognatus meus Christ. Kier Nicopiæ me compellavit. 23. Ludirect. promisit proxima visitatione discipulos fore meliores; præstitit mihi juramentum. Prandebant mecum in ædibus pastoris M. Gottfredus, M. Augustinus et cognatus meus Christianus Ker.³⁾ 25. Prandio in Uggersløse interfuere (præter pastorem loci Dn. Joannem) Dn. Gregorius in Kirkebye, Dn. Nicolaus in Alsøf, et Dn. Isaac in Dyllefelle. 26. Schol. Stubbec. visitavi post auditam concionem, quam habuit Dn. Casparus Jepsonius. Omnia⁴⁾ salva. 28. Coenabam cum concion. aul. M. Gottfredo, præsentem cubiculario principissæ Ge-

1) Conqueritur Præp. esse 2 pastores in Dollefelde et Østerulslev, qui in censu reddendo obstinatos se præbent.

2) 21 Juni. Pueri Kirkebye non male instituti a diacono, sed totum catechism. non dederant nec quæstiones de confessione. Pueri Stadager similiter.

3) 24 Juni. Visitavi Gedesbye, pueri bene. Skelbye, diligenter instituti, sed non adeo prompti. 25. Pueri Weggersløse bene; sed non adeo expediti.

4) Nullæ quærelæ, nisi contra Marcum Diacon. in Eskildstrup; sed composita est lis in Riserup; respondi: redituum in usum Scholasticorum, ut tonnam hordei quotannis daret, et 3 tonnas ad diem Mart. ob retentos apud se reditus scholæ debitos.

strupio. 29. A. Seren. principe invitatus sum ad prandium in arce Nicopiensi. Hinc iter maturabam in Krenkerup, ubi erat Henr. Ramel. Hic pernoctavi. 30. Post lustratum Dn. Rosencr. hortum amoenissimum juxtaque artificiosissimum¹⁾ abii in Stodæmarck. In Sandby inveni literas Christoph. Stensonii, quibus me ad prandium invitavit.

Juli. 1. Trajeci in Langel. sed totum diem in magno æstu navigationi insumimus. Pervenimus Siungelfe neque pastorem neque conjugem ipsius domi offendi, quia literas meas per nuncios non acceperant.²⁾ 5. Rescripsi Ludovico per typographum Leidensem Jacobum Marci. Huic dedi Biblia Resenii, ut mihi redderet sex exemplaria ejusdem versionis post annum. 6. Consulem Joh. Nicolai accessi exponens illi causam Mariæ Zachæi³⁾ Leidensis contra Johannem Johannis. Promisit se ejus rationem habiturum. 7. Stipendium Regium inter 10 scholæ nostræ alumnos in ædibus meis distributum est, sic petente Præsidente S. R. Henning. Walchendorph. 10. Claud. Brochenhus. me compellavit de Commin. Petro Petræo successuro Dn. Petro Bartholino. Ea de rescripsi præposito Dn. Joh. Pregio. 11. Scholastici magnos excitarunt tumultum in foro eqvino. Consul Nicop. misit mihi Chartemunda egregium vitrum imagini-

---

¹⁾ in Krenkerup.

²⁾ Locutus Rudcop. cum Dn. Laur. Jac. et uxore ægrotante. Pernoctavi apud Dn. Petrum Severini in Lande, quem 2 Juli. audivi concion. 3 Juli. Coenab. mecum Othin. M. Joh. Pauli Lector et M. Georg Bartholinus.

³⁾ Jacobi.

bus plenum. 12, Sutorum servi prosequabantur nostros discipulos. 13. Scripsit mihi D. Custerus de literis Cambii ad filium Lugduni degentem. Respondi: Mercatores Hafnienses hac de re compellandos esse. 14. Discipulos scholæ et Gymnasii, qui turbas nobis dederant, in Consistorio examinavimus præsentibus tribus sutoribus. E carcere dimissi duo Gymnasiastæ.

(NB. Heic duo sequentia folia vi a quodam homuncione abrepta et dicerpta sunt).

August. 27. Trajeci feliciter in Alsiam. 28. Ferinam mihi donabat uterque princeps et pisces recentes. Scripsit mihi vidua Canuti Laurentii de sepultura mariti. Rescripsi me ad diem lunæ volente Deo reversurum. 29. Profectus sum in Xuntoft. 30. Eccles. visitavi. Mandatum principis de translatione subselliorum in templo proclamatum. Curru principis in arcem devectus sum. Prandebam et coenabam cum ill. princ. Dn. Frederico de Nørborg. Sub noctem redii in Kettinge. 31. Trajeci in Fioniam, ante vesperam domum redii.

September. 1. Scripsit mihi D. Petrus Thomæ past. in Huntzbye, missis centum daleris pro filio Lugduni commorante. 2. Conc. funebr. habui in exeqv. civis Othon. Canuti Laurentii. 3. Illustr. princeps Frider. donavit mihi ferinam. 4. Scripsi Dn. Andrea Brand. 5. Scripsi Dn. Christiano in Humbled pro Petro Baggero Nidrosiensi per me licere ut in Commin. vocetur Dni Zachariæ in Lindelse. 6. Georg. Chartemundensis petiit in Commin. ascisci a Dn. Georgio in Allerup. 7. Scripsi Dn. Casparo Stampe de meo adventu. 8. Invisi uxorem D. Scultzii et Catharinam Cornelii de Hamsfort. Dn. Mathias in Sømtoffte me

accessit oraus verbis fratris ut hæreditatis distributio differatur ob invaletudinem fratris. Respondi, per me facile licere, sed bona relicta esse consignanda, si forte frater ante distributionem moriretur. 9. Nunciatum est Johannem Mullenium cum nobili suo Cajo Lychio ante duas septimanas Hamburgo profectum in Belgium. 10. Dn. Martinus in Skydebjerg me accessit, orans sententiæ suæ mitigationem. 12. Schol. Neoburg. visitavi, scholasticos tonderi feci in schola. Constitutum est quomodo per vices concionaturi sint in precibus vespert. dierum Dominic. pastor, comminister, rector et hypodidascalus. 13. Copulavi Frider. Parsberg et Sophiam Kaas in templo Neoburg, et simul concionem habui. 14. Literas accepi a meo Ludovico per Georgium. Hic mecum coenabat. 15. Piscatura non infelix.¹⁾ 17. Scripsit mihi Dn. Laur. Martini pastor Nachsch.²⁾ Funus Tych. Brahe in urbem devectum. 18. Conc. funebr. habui in exeqv. T. Brahe in templo D. Canuti. Turbæ post concionem datæ, cum hæredes se omni abdicarent hæreditate. 19. Dn. Johan. in Brandersløff spes bona frustata est. 20. Profectus sum i Gelfted, ubi offendi Dn. Ottonem in Weilby locutus cum illo de distributione hæreditatis in Barløse. 21. Illi concesserunt in Barløse. Ego domum redii. 24. Lupulus decerptus. Prandebant mecum Lector Theol. M. Georg. Bartholinus.³⁾ Dn. Otto huc

1) Scripsit mihi præpos. Asmens. de causa Dn. Mart. in Skydeberg.

2) de errore Ludirectoris circa electionem hypodidascali. 16 Juli. Lud. scr. matri suæ per Nic. Wichmann.

3) et Joh. Mullenius Cl. filius.

venit referens factam esse distributionem hæreditatis in Barløse. 25. Ser. Rex hic transiit Neoburgum.¹⁾ 29. In Fest. Mich. concionabatur M. Georg Georgii. Joannes Juel ad nos divertit. 30. Michael meus hinc abiit Hafniam, Deus ipsum conducat.²⁾

Oktober. 1. Dn. Mathias in Brenderup me compellavit litem sibi intentatam ab Ev. Bille conquerens. 2. Dn. Joh. Pastor Maribov. me compellavit, Othoniam devectus, ut Regi supplicaret pro redituum suorum auctario. 3. D. Magn. Caasius misit mihi egregium honorarium pro copulatione filiæ et Fred. Parsbierg. 4. Henricus meus concionem habuit in Gymnasio. 6. Scripsit mihi Dn. Laurentius Hellevad quod milites petunt ab ipso singulis septimanis concionem Germanicam, utque iis coenam administret, et infantes eorum baptizet. 7. Synodus præpositorum durabat ad secundam pomeridianam. Scripsit mihi M. Caasius de promotione Ludirect. Char-temund. ad eccl. Skydebierg. 10. Scripsi Dn. Johan Pregio de qvadam Christiana Maur. fil. petente absolutionem publicam a Dn. Mathia Longomontano. Illustr. princ. Fridericus misit mihi 94 angvillas fumatas. 11. Remisi ei tonnam mulsi cum literis. 12. Inhumatus est Lucas Wilhelmi. 13. Dn. Georg. Bartholini in Sielland. profectus est ad nuptias; rediit Hafnia. d. 31³⁾.

1) 26 August. Can. Corvinus petiit consensum Cancel. in sua vocatione. 27de. Christoph. Organistam commendavi Dno. Henn. in Kyng et Dn. Michael in Gjelsted.

2) Scripsit mihi Dn. Jasp. Stubbec. et Dn. Johan. in Veggerløse.

3) Uxor Dn. Nicolai in Skebye qverebatur residentiam diac. ad profanos usus convertendam.

14. Obiit Dn. Nicolaus in Dalby. (d. 21) Conc. funebr. habui in exeqv. ejus in tplo Dalby. 18. Nuptiæ fiebant Dn. Ivaro in Bøssunde et fil. Frider. Ammerbachii. Scripsi Frederico Andreæ et Ludovico meo.¹⁾ 25. Dn. Mathiam Petri et Elisabetham Andreæ fil. copulavi in tplo Neoburg; M. Canuto Lerchio concionem habente. 27. Coenabam cum Reg. Majestate in aula Othon. negotio mihi a principe Frederico de Nørborg (demandato) feliciter expedito. 28. Petrum Canuti et Canutum Petri Gosvinum ordinavi in tplo D. Can. 29. Dn. Erasmus in Bestenstoff misit mihi dimidiam tonnam halecum et aliquot lucios fumatos. 30. Mecum prandebat. Vidua Johan. Petri in Rudkiøbing misit mihi dimidiam tonnam halecum. Ablegavi nuncium ad Ducem Fredericum cum literis de responso, quod retuli a Reg. Maj.

November. 1. Uxor Claud. Muleni nos invisit de pecunia filio destinata verba faciens. Scripsi Henning. Christierni per Joannem Petri Studiosum. 3. Invisi Lectorem a sepultura utriusque parentis reversum. Rescripsit mihi ill. princ. Frider. de Nørborg, missa ferina. 5. Olaus Erasmi me accessit ostendens literas vocationis suæ ad pastorem in Dalby, sed non nisi a 5 præter præpositum obsignatas. Remisi eum ad Canutum Ulfeldium, quod unus ex iis, qui non obsignarant, est rusticus ipsius. 6. Senat. Othon. dicam petit contra Lectorem Theologiæ ob censum quem debebat socrus ipsius. 7. Scripsi Dn. Catharinæ Krabbe ejusque

---

¹⁾ 22 October. Jac. Johannis ostendit mihi citationem et testimonia contra Dn. Joh. in Gudberg, qui in actione bapt. errorem commiserat.

sorori Elisæ K. de pecunia ab hujus marito (Hilar. Høg) mihi debita. 8. Eram testis baptismi filioli Henr. Bibov in templo D. Virginis. Sed impeditus de fluxione in femur dextrum per famulum id effeci. 9. Reconciliati sunt nostri Professores post longam disceptationem, datis invicem dextris sinceræ fraternitatis et concordia. Lector et M. Taulovius mecum coenabant.¹⁾ 11. Scripsi præposito Asnensi de intimatione pro pastoratu in Stjndebjerg et justa reprehensione mulieris, quam in distributione coenæ præterierat Dn. Martinus. Qvæ negotia possent demandari præposito in Bentsherret, ægrotante præposito Asnensi. 12. Pannus in schola distributus.²⁾ 13. Catarrhus me vehementer vexavit. 14. Jacobus Johannis nomine præsidis me consuluit, num Dn. Johannes Lopdrop litem sibi intentatam citare deberet, vel quiescere permetteret (in Gudbjerg, qui in actione baptismi errorem commiserat). 15. Magdalena M. Laurentii vidua qverebatur esse qui ipsam de loco sibi in templo assignato deturbare conantur. 17. Joh. Martini civis Neoburg. dono mihi misit 10 modios tritici et caseum Italicum. Terchillum Andreæ in collegam scholæ Neoburg. cooptatum Dn. Præposito commendavi. Dn. Helena misit nobis catellum. Dn. Dionysio in Magleby.³⁾ Dn. Christiernus in Lyndelse. 24. Legati Cæsariani apud Regem. Tycopoli de pace Germaniæ. 25. Dn. Erasm. Monrad petiit consensum meum in vo-

---

¹⁾ 10 November. Olaus Erasmi commend. Magno Caasio.

²⁾ Olaus Erasmi accepta collatione a Præsidi abiit in Cimbriam.

³⁾ commendavi Magn. Joh. in diac. cooptatum.

catione fratris ad pastorum Tanderupensem.¹⁾ 26. Scripsi Præposito Asnensi, quod Dn. Johannes in Dreslette pastorum suum resignasset. Scripsi Dn. Præpos. in Bendsherret, quod Dn. Otto Petri in Veilby excusarit se in sententia ferenda in causa Dn. Math. Albini ac proinde necesse sit Dn. Præpositum istud negotii expedire. Vicarius Regis Dn. Cornif. Ulfeld hac transiit Hafniam. 27. Scripsi Præpos. Dn. Christierno in Humbled licere ei coenam Dni administrare Erico Kaas ejusque conjugii ægrotanti atque infantem illorum per baptismum in eccles. recipere. Quod alii ex pastoribus non concederent. 28. Johannem Nicolai, qui duas sorores vitiat, examinavimus in nosocomio. 29. Olig. Rosencr. ad prandium me invitabat in Monasterio S. Canuti. 30. Idem me invisit, postmodum uxor ejus et conjux M. D. Cancell. nos domi meæ compellabant.

December. 1. Henr. Petreus abiit in Gielsted futurus postridie testis baptismi filioli D. Michaelis. D. Henr. Gusterus me invisit.²⁾ Andream Petri vocatum in Commin. 2. Nachschov. ordinavi in tplo D. Can. Scripsi conjugii Dn. Joh. Lindenovii commendatitias pro Nicolao Cramero in Commin. Allerupensem cooptando. Dn. J. Lind. assensum præbuit. 3. Ericus Erasmi ostendit mihi literas vocationis suæ ad sacellan. Tuntoftensem, eum commendavi Præsidi Regio Dn. Magno Caasio. 4. Prandebam cum Regni Cancell. Dn. Justinio Høgio in ædibus Thom. Broderi. 5. Major Møller

¹⁾ Scripsi præp. Asnens. differendam esse intimationem ad pastorum Skydeb.

²⁾ Dn. Joh. Pauli voc. ad past. Dreslette confirmavi et commendavi,

mecum prandebat. Scripsi meo Michael. per viduam Ivari Paulini Consulis olim Hafn. eiqve misi 10 unciales et candelas. Profect. sum in Gielsted⁴.) 9. Habui concion. funebr. in exeqv. Dn. Georgii Chilianii in Føns Præpos. in Ventzherredt. Dn. Michael Petri in Præpos. est electus. Pernoctavi in Veilby. 11. Dn. Christiernus Nicolai de Dalby petit parochiam Mundeboe, Dn. Paulus Georgii similiter et ludirect. Chartemund. Dn. Henr. in Frørup me consuluit. 13. Nuptiæ fiebant Casparo N. et viduæ Mathiæ mercatoris. 14. Claudio Nachschov. hypodid. Sorano addixi Rector. Svenburg. ad festum pasch. Johannes Haqvini me invisit. 15. Dn. Jac. Mathiæ me invisit hac transiens Coldingam. 16. Olauum Erasmi, Nicol. Erasmi et Ericum Erasmi ordinavi in tplo D. Can. 17. Dn. Nicol. in Stenløse petiit past. Skjæberg pro filio Georgio. 18. Johannem Petri Ronæum vocatum ad past. Tanderupensem examinavi in Consist. Ordinatus est cum Claud. Johannis vocato in Mundeboe d. 30 Dec. in tplo D. Can. 19. Scripsit mihi Witteberga D. D. Jacobus Martini. Rescripsi statim per Mich. Lummert. 21. Scripsi Henningio Christierni, atqve una misi literas Cambii ad Johannem Cornelii 500 dalerorum, Ex quibus destinati erant solvendo æri alieno, quod Ludovicus contraxerat Leidæ. 22. Literas accepi Hafnia per Georgium Georgii Klingebergium. 23. Rumor erat domum Dn. Caspari Stampii pridie flagrasse

---

¹) Joh. Lindenou assensum dedit Nic. Erasmi Cramero ad sacell. Allerup. 8 Decbr. Scripsit mihi D. Brochmann commend. pro Olao Erasmi.

incendio. Pauperes electi ad eleemosynam M. D. Cancell. 25. Fer. 1. Nat. Christi conc. in tplo Franc. hora 12. 26. Dolor dentium me totum diem domi detinuit. 27. Canut. Ulfeldius obligationem mihi dedit mille uncialium.¹⁾ 31. Scripsi Dn. Theologis Hafn. expetens eorum consilium in causa Dn. Johannis Lopthorpii. Scripsi simul meo Michaeli.

Finis Anni.
Soli Deo gloria.

In nomine Dni. Jesu Christi. Amen.

1641.

Januar. 1. Communicavi in tplo D. Can. 2. Dn. Elisab. Broch me inuisit, locuta mecum de filio suo Cajo Lychio. Ludirect. M. Henr. Erics ostendit mihi copiam Lit. Reg. de pastoratu Asnensi. 3. Vidua Dn. Nicolai in Søbø qvrebatur cum lacrymis sibi obtrudi Dithlevium Monradum. 4. Profectus in Barløse, ibi pernoctavi. 5. Conc. funebr. habui in exequi. M. Pauli Præpositi et Past. Asnensis in tplo urbis. 6. Nuptiæ celebrabantur filiæ Caji Molitoris. Henricus meus abiit in Gisle testis baptismi filiolæ Dn. Joannis Caspari. 9. Scripsi meo Ludovico per Dionys. Joannis. 10. Elisabeth Sophiæ Georgium Foburgensem per literas com-

---

¹⁾ 28 October. Claud. Joh. vocat. ad Muncheboe exam. et commendavi Walchendorphio. 29de. Literas de concione in exequiis præp. Asn. 30te. Joh. Petri et Claud. Joh. ordin. in æde Can.

mendavi. 13. Literas accepi Ludovici mei Parisiis. Scripsit meus Mich. per filium M. Pauli Asnensis. 14. Conc. funebr. habui in exeqv. Marinæ Nicolai Baggeri. 15. Dn. Johannes in Barløse, Dn. Otto in Veilby, et Dn. Michael in Gielsted hinc abierunt. 17. M. Henr. Michaelis me invisit. Scripsi Dn. Math. in Brenderup de vidua antecessoris postulante reditus sibi ab ipso debitos. 18. Scripsi præfecto Reg. Sorensi, Henr. Ramelio, atqve una misi contribut. temporum 205 imperial. (ad reparationem residentiarum professorum) per Dn. Claud. Johannis, pastor. in Mundeboe. Piscatura copiosa. Scripsi Præpos. Arrhoensi de substituto in Nise ex schola oppidi constituendo. 19. Scripsi Dn. J. Pregio de ludirect. Foburg. vocato ad hypodidasc. Othoniensem. 20. Dn. Præs. Walchend. me compellabat in tplo Francisc. de sessione Cons. Joh. Nicolai, accessit Lector respondit quod se ad præscriptum ordinationis Regiæ tenere velit. 21. Decanus misit mihi programmata de promotione Magistrorum initio Maji. 22. Dn. Nicolaum in Dalum, Dn. Petrum ad D. Johannem ad gradum Magisterii invitavi, misso singulis programme. Conc. funebr. habui in exeqv. Dnæ Annæ Lychiæ in tplo D. Can. (rogatus 12 Jan.). 24. Transactum est inter Claudium Veck et me de prædio Bøltehoffue. 25. Georg. Laurentium in ludirect. Foburg. cooptatum Præpos. et senatui commendavi. Ludirector noster Coldingam accessit de pastoratu Asnensi. 27. Composita est lis intentata Dn. Johanni Lopdorpio, postquam deprehensum est infantem rite fuisse baptizatum. 28. Binos hypod. absentibus Rectore et Conrectore, in scholam introduxi, Nicolaum Canuti et Georgium Georgii. Illi

quartam huic primam classem assignavi. De illo¹⁾ scripsit senatus Foburg. petens ne scholæ præficeretur ob supinam negligentiam, quam prius illic admiserat in officio scholastico. Idem uno ore clamitabant omnes cives et pueri simul in curiam producti. Petitioni illorum merito locum dedi. 30. Dn. Joh. Bogonianus ostendit mihi literas vocat. ad pastor. Karleby (16 Febr.). D. Johannem Georgii Commin. Turebyensem vocatum in Commin. Nicopiensem confirmavi.

Februar. 1. Dn. Anna Brochenhusia hic erat, ob cujus intercessionem scripsi Præpos. Gudmensi de causa Dn. Benedicti in Svinninge, svadens compositionem. 2. Literas accepi a meo Michael. per Joh. Jacobi Barlosianum. 3. Scripsit mihi Henning Christierni Leida. Dn. Joh. in Stenstrup et M. Barthol. mecum prandebant. 4. Scripsi meo Michael. M. Thomæ Bangio et M. Er. Olai, missis juxta 50 uncialibus semestris quadræ solutione. 5. Rescripsi Dn. Præpos. Christi. in Humbled²⁾, quid in causa Dn. Pauli in Tryggeløff fieri debeat. 6. Ericus Caasius petiit a me præceptorem pro fratre suo Nicolao. Narravit una quid in ipsum deliquerit Dn. Paulus in Tryggeløff. 7. Scripsi Johan. Mulenio et Ludovico meo. 8. Profectus sum Neoburgum. 9. Conc. funebr. habui in exeqv. Dn. Caspari Stampii præpos. et pastoris Neoburg. Finita concione advocatis pastoribus Vindingensibus Dn. Mathiam Petri Præpos. constitui. 10. Præfectus Henr. Gyldenstjerne intercessit pro Studioso fil. Dui. Johan. in Næraa. 11.

---

¹⁾ De Georg. Laur.

²⁾ de lite intentata Dn. P. in T.

Scripsit mihi Dn. Andreas Brand de instituto principis
 Friderici de Nørborg. 12. M. Henricus Michaelis me
 invisit inter alia orans ne sibi desim in causa nosocomii.
 13. Conc. funebr. habui Chartemundæ in exeqv. Joh.
 Oldeland. 14. Scripsi Henning. Acthonio ei qve obtuli
 Conrektoratum hic vacantem. 15. Dn. Petrus Commin.
 Bogoniensis ambiit pastorum in Sfydebjerg; eum qve
 obtulit impetr. lit. Regiis initio Martii. 16. Dn. Nico-
 laum Christierni vocatum ad pastorum in Riserup Dn.
 Pal. Rosenc. commendavi¹.) 20. Uxor Dn. Joh.
 Magni ostendit mihi suplicem libellum mariti, qvem pro-
 bare non potui. Scripsi Friderico Andreae Coldingam.
 Literas accepi Michael. et M. Tormii per Petrum Bag-
 gerum. Consuluit me Dn. Christoph. in Fuglevig. 22.
 Dicam a me petiit Er. Bille contra Dn. Mathiam in
 Brenderup. 23. In curia congregati erant ecclesiastici
 et omnes cives designantes quid singuli contribuerent,
 præsentè Dn. Walchend. 24. Fridericus Gerhardi re-
 signato officio hypodidascalatus Slaglosiæ ostendit mihi
 attestationem suam cum testimoniis. 25. Rescripsi
 Stenoni Bille in Langel. de obsignatione citationis².)
 26. Scripsit mihi Dn. Andr. Brand Ducem Fridericum
 Coldingam profectum cum suo filio Johanne Bugislao.
 27. Rescripsi ei qve petii ut Commin. suum retineret.

Marts. 3. M. Nicol. Sassium Conrect. (vocatum
 ad past. Asnensem) et Georg. Johannis hypodidas.

¹) Dn. Joh. Georgii symmystam Thurebyensem vocatum in commin.
 Nicol. confirmavi.

²) Conr. M. Nicol. Sass ostendit lit. vocat. suæ, eum commend.
 præsidè D. Georg. Braheo. 28 April. Ostendit mihi M. Sass
 lit. collationis a Braheo impetratas.

ordinavi in tplo Canuti. M. Georg. Theophili, M. Can. Lerchius et M. August. Pauli.¹⁾ 4. Scripsi Dn. Nicolao in Halsted per Dn. Nicol. Pauli ministrum senem, pauperem et ferme emeritum mihi a M. D. Cancell. commendatum. 5. Uxor Dn. Johan. in Gisle huc venit, ei tradidi exemplar literarum Regiarum de contributione liberis Dn. Caspari Stampii denegata. 6. Dn. Mathias Petri past. Neob. me accessit ostendens supplicem libellum Regi offerendum. Misit ad me Ivarus Windius, qui moneret crastina vespera Neoburgi comparandum. 7. Dn. Estomihi profectus sum Neoburg. 8. Concessi Ellensburgum cum Ivaro Windio et Dn. Jacobo Mathiæ concion. aulico. Executurus mandatum Regiæ Majestatis. 9. Scripsi M. D. Cancell. de auctario stipendii M. Georgii Bartholini. 10. Scripsi meo Michael. per uxorem Claud. Mulenii. Et secret. Iv. Vindio pro confirmatione Dn. Mathiæ Petræo impetranda. 11. M. Nicol. Sassius Conrectoratum sch. Othon. resignavit. 13. Georg. Wilhelmi me invisit²⁾.) 16. Sereniss. Rex mecum in arce accersito ultra bihorium locutus est de conventu hic indicto post festum paschatos. Christianus Efer sartor illustrissimæ principis nobiscum coenabat. 17. Rescripsi Dn. Michaeli Arctandro, qvod probarem ipsius animum de gradu magisterii ambiendo. 19. Dn. Paulus Christophori me accessit, exponens litem sibi

---

¹⁾ Scripsi senat. et pastori Nachsch. de controversia concernente pastor. et commin.

²⁾ 12 Marts. Dn. Georg. Brahe misit mihi Lit. Reg. de commin. Bogon. ad past. Skydeberg promovendo. 15de. Dn. Math. Petri past. Neob. mecum coenabat.

intentatam. 20. Ericus Raaß me invisit, atqve dicam a me impetravit contra Dn. Paulum in Tryggeløff. 21. Joannem Jbsonium vocatum in Commin. Bogoniensem ordinavi in nosocomio. 22. Scripsi Michaeli per M. Mejerum. Rescripsi Alexandro von Kübelsom. Scripsi Dn. Birg. Rosenspar. de absoluta concione funebri filiæ Dn. Helvigis.¹⁾ 23. Dn. Petrus Commin. in Mesinge qverebatur super fraude Dn. Christierni de Dalby ambientis officium ipsius inviti. 24. Literas accepi a meo Ludovico Parisiis.²⁾ 26. Georgius Friis inhumatus est. 27. Prandebam Bogoniæ cum Joanne Mathiæ.³⁾ 29. Scripsi M. Nic. Sassio et pastoribus provinciæ Bøgherret eosqve convocavi ad 5 Aprilis. Scripsi Dn. Mag. Caasio intercessorias pro Dn. Nicolao in Drenghø. 30. Dn. Henricus pastor in Atzerballe misit mihi platessas fumatas. Dn. Christiernus in Lyndelse. 31. Heri in Dno. obdormivit Dn. Claudius Daa Regni Admiralius, eqves auratus.

April. 1. Examen in Gymnasio institutum post meridiem.⁴⁾ 5. Visitavi schol. Asnensem ante et post meridiem. 6. M. Nicol. Sassius in præpos. electus est. Scholam rursus visitavi. Senatam compellavi, nullæ qveremoniæ, nisi qvod ludirector nimium peteret pro musica, et minervali, qvod ipsi interdictum.⁵⁾ 8. Schol. Medelfard. visitavi. Omnia salva. Tria hic postulabam: 1) Infantes baptizandos non in choro juxta pastorem,

1) Scripsi Dn. Erico in Asperup rogatus a consulibus Slaglos.

2) 25 Marts. Scripsi Dn. Christierno in Lyndese.

3) 28 Marts. Visitavi Guldberg, optime; Sandager, ibi rari.

4) 4 April. Hølevad, non male; Sandager, omnia salva.

5) Tanderup, omnia salva.

sed prope baptisterium, ut passim servandos. 2) Habitationem pastoris reparandam. 3) Coemeterium a porcis defendendum. Promiserunt Senatores, revertente Consule, petitioni meæ satisfactum iri. Sumsi prandium apud pastorem loci, præsentem conjugem Consulis. Domum reversus sum. 9. Scripsit mihi Dn. Elisabeth Daa de concione funebr. in exeqv. patris habenda. Literas accepi a meo Michael per Ingeburgam Mullenianam. Una attulit argentum Norvegicum cum literis M. Bangii. 10. Donabam Lectori tonnam tritici, et M. Bartholino tonnam tritici cum demidio farinae. 11. Iterum rogatus sum de concione funebri habenda in exeqv. Ingeburgæ Parsbjerg, accepto textu pro concione explicanda. 12. Literas tradidi Abigaeli Hasebart ad meum Michael. 13. Profectus sum in Weilegaard ubi ægrotabat Dn. Helena. 15. Marina Dn. Nicol. in Dalby vidua qværebatur austeritatem Dn. Olai successoris mariti. 16. Prandebam cum M. D. Cancellario in coenobio Canutino. 19. Joh. Bistrupio Ludirect. Asnensi testificationem meam communicavi. 20. Funera Dn. Claud. Daa ejusque conjugis Ingeb. Parsbjerg cum magna pompa et solennitate in urbem invecta sunt. 21. Conc. funebr. habui in exeqv. eorundem. Holigerus Rosencrantz. insignem gratiarum actionem ad Comitatum instituit pro Dn. Claud. Daa; et Dn. Justus Høgius Regni Cancell. pro Coniuge. Oliger. Rosencr. me accessit circa vesperam. 22. Literas accepi a meo Michael per Georgium Laurentii, qvod attestationem Professoriam impetravit. Coenabam in coen. Canut. invitatus a conjugem M. D. Cancell. Coenæ interfuerunt Ol. Rosencr., Falco Gøgius et alii. 23. Scripsi meo Michael per pædagogum Dn. Cancell. atqve

una misi aliquot conciones. Alex. von Kükelsom me inuisit, de nuptiis mecum locutus. 25. Fer. 1 pascatos concion. in tplo Franc. hora 12. 26. Consul primarius Johannes Nicolai petiit aliquam translationem filii. 27. M. Thomas Bangius misit disputationem quam publice habuerat in Academia. 28. Georg. Laurentii ordinavi in tplo D. Can. Prandebat mecum cum M. Georg Georgii. 29. Scripsi D. D. Brochmanno per Dn. Michaelem Petri. 30. Dn. Math. Petri pastor Neoburg. qverebatur fundum sibi auferri a Dn. Magno Caasio. Svasi ne cum illo litigaret, sed per intercessores omnia tractaret.

Maji. 1. Dn. Helena ad nos divertit rediens ex Hafnia, re illic bene expedita. 2. Illustr. Frederic. de Nørborg misit mihi cervum per Philipum Antonii. 3. Facta est translatio discipulorum in schola. 4. Dn. Præs. Walchend. donavit mihi pisces recentes. 5. Synodus præpositorum celebrata. Dn. Paulus in Æruggeløff ab officio est remotus. Scripsit mihi Dn. Georg Braheus de Johanne Andreæ ad pastoratum Barlesianum vocato. Examini se subject. 9. Ordinatus est in Nosocomio. 7. Scripsi Dn. Petro Scano Iudirectorem eo disponderet, ut in officio adhuc per 15 dies maneret, donec Petrus Baggerus concionem habuerit in Æruggeløff. Facta est distributio beneficiorum in schola et Gymnasio. 8. Dn. Christina Gaas me inuisit. 10. Henricus meus hinc concessit Hafniam. Deus ipsum conducat et spiritu sancto suo regat ac gubernet. 13. Scripsit mihi uxor Dn. Michael in Gielsted filium suum natu minimum diem suum obiisse. 15. Qvatuor Gymnas. alumni ad secundum examen sunt admissi, sed non ad-

modum bene steterunt. Nicol. Severini Corsoranus hypod. Asnens. factus.¹⁾ 17. Accepi literas Dn. Cancell. de Dn. Brodero ad vocationem Stenlosianam promovendo. Id quod statim indicavi Dn. Laurentio Jacobi hic præsentī. Petrum Baggerum Nidrosiensem Rectorem Schol. Svenb. designatum Præpos. et Senatui urbis commendavi. Severinus Francisci a Canuto Ottonis accusatus ob turbas domi ipsius excitatas in carcerem abire jussus est. 18. Severinus Francisci præsentibus Professoribus et Consule Joh. Nicolao traditus est seculari Magistratui. Henningius Christierni Achtonius Leida veniens ad me divertit. 19. Eum Dn. Decano M. Svaningio commendavi hinc in Siellandiam contendentem. Scripsi quoque commendatitias pro eodem ad Dn. Episcopum. 20. Scripsi Dn. M. Bangio commendatitias pro Mathia Petri. Dn. Henningius in Kyng scripsit. 22. Conc. funebr. Dn. Annæ Krabbe absolvi. 23. Visitavi eccles. *Sønderbroby*, omnia salva. Prandio ibi interfuit Christianus Normand cum conjuge et præposito Dn. Joh. Pregio. 26. Ericus Christierni Humble ostendit mihi literas vocationis ad pastorum *Æryggeløff*. 27. Eum examinavi et præsidi Ottoni Tott commendavi per literas collationis impetrandas. Rusticus quidam, defuncti fratris sponsam cupieas, responsum a me retulit: id concedi non debere, eo quod honestatis ratio sit habenda, nec solum quod liceret spectandum. Dn. Petrus in *Mefinge* historiam réferebat rustico præsentē. 29. Accepi literas Reg. de censu

---

¹⁾ *commin.* Dno Sassio.

pastorum ad festum Michaelis exponendo. 31. Scripserunt uxori meæ Hafniæ Dn. Michael Petri et Henricus meus.

Junii. 1. Accepi Ludovicum meum profectum esse Andegavum. 2. Scripsit mihi Dn. Cathar. Krabbe de mille uncialibus actatum solvendis nomine Tychonis Brahei. Rescripsi id commodum mihi non esse ad diem S. Canuti. Profectus sum in Gaagerup. 3. Die Ascensi. Dni visitabam primo eccles. Krarup, deinde Rantzholmianam. Pueri utrobique bene instituti. Finitis sacris literas accepi a meo Henrico de concione laudabiliter habita a fratre Michaele. Axelius Brahe de Gffehjerg invitabat me ad coenam in Rantzholm. Petitioni ipsius locum dedi. 4. Visitavi eccles. Svanninge; deinde eccl. Horne, pueri utrobique bene instituti, sed isthic erant promtiores. Prandebam cum Dn. Georg Braheo in Hvedholm. 5. Schol. Foburg. visitavi; omnia salva. Eccles. Vesterh. et Lyndese visitavi, illic pueri mediocriter, hic negligenter instituti, qva propter injunctum Diacono ut substitutum sibi ascisceret. 7. Filius meus Michael rediit Hafnia. Literas accepi a meo Henrico, M. Bangio et M. Erico Olai. Scripsi meo Henr. et M. Bangio per Erasmus Vintherum. 10. Scripsi M. Dn. Cancellario integram narrationem de mutatione beneficiorum inter professores, Ludirect. et Conrectorem, occasionem præbente M. Christiano Johannis. 11. Dn. Helena per literas rogabat ut Michael meus Ellensburgum concederet concionem ibi habiturus fer. 2 pentecostes. 12. M. Henningius Christierni Conrector scholæ profectus est. Deus conatibus ipsius benedicat. 13. Fer. 1 pentec. concion. in tplo Franc. hora 12. Pro-

fectus sum Ellensburgum. 14. Michael meus concion. in templo Ellensburgensi. Redii sub vesperam. Henricus meus mihi scripsit, missa oratione quam conscripserat. 15. Johannes Eberi inhumata est. 16. Christiernum Johannis Zenthenium vocatum ad parochias Brendekilde et Bellinge commendavi præsidi. Eum ordin. 18de in tplo D. Can. 17. Lector me invisit, Michaellem meum secum abduxit in Hebræis informandum, prandebat mecum et Dn. Andreas pastor nosocomii. 21. Scholam Rudcop. visitavi ante et post meridiem. Alumni classis superioris bene instituti legendo, scribendo et canendo. Ludirectori dedi testificationem meam scriptam. 22. Navigavi feliciter in Lollandiam in Sandby; advenerunt Dn. Johan. in Brandersløff et Dn. Richardus Johannis. 23. Conc. interfui Nachschoviæ; quam habuit commin. Dn. Andreas Petri. Scholam visitavi, discipuli placuerunt, licet parvi. Dn. Dionysius in Horslund. 24. In Østofte me accessit M. Georg Theophili. 25. Scholam Neostadiensem visitavi. 26. Iterum visitavi. Ludirectoris diligentiam non potui non laudare. 27. Hinc abii in Krenkerup. Concionem audivi in tplo Rastadensi. Nosocomium extra coemeterium extractum perlustravi optime ordinatum pro sex pauperibus. Hortum Dn. Rosencr. perambulavi prandio ibi sumto. Circa vesperam concessi Nicopiam, ubi illustr. princeps me ad coenam in ædibus concionatoris aulici accersitum voluit, sed hora nona vespertina demum veni in urbem. 28. Schol. visitavi. Prandebant mecum in ædibus Dn. præpos. M. Gotofredus et consanguineus meus Christianus Sfer. 29. Scholæ valedixi examine absoluto. Discipuli rudes ob invaletudinem

Ludirectoris. 30. Congreg. in tplo Nicopi. pastoribus provinciæ borealis, Dn. Olaus Theocari in præpos. provinciæ borealis electus est.

Julii. 1. Accessit ad me Jacobus Johannis Leida reversus. Prandio in Riserup interfuerunt Dn. Laurentius in Ønsløf, Dn. Nicolaus in Misløf et Fridericus portitor. Dn. Nicol. pastor Møeonæ. 3. Scholam Stubbecop. visitavi, omnia salva. Ludirector egregius buccinator. 7. Fridericum Gerhardi et Antonium Henr̄ici in tplo Mariboviano ordinavi. Sumto prandio in ædibus Johanne Lerchiæ concessi in Sandby. 9. Ericum Christierni Humbledum ordinavi in tplo D. Virg. Svenburgi. 10. M. Henningius Christ. Conrektor mecum prandebat. Filius meus Michael concessit in Gielsted illic concionaturus. 11. Prandebam in ædibus Th. Broderi præsentē D. Laurentio Scavenio. 12. Thom. Broderi dedit mihi obligationem 600 dalerorum per Cambii literas filio meo Michaeli et Johanni Mulenio Amstelodami numerandorum. 13. Dn. Georg Braheus me compellabat de Johanne Samsingio ad Gubernatorem Axelii Brahe asciscendo, deque pastoratu Svanningenfi jam vacante. Transactum est inter Joh. Samsingio et Axel. Brahe. 15. Concion. funebr. habui in exeqv. Erii Bille de Kiersgaard in tplo Can. (monitus hac de re d. 1ste). Soror defuncti Cancell. Ingeburga mecum loq̄ebatur de fundatione fratris pro pauperibus. Ostendi ei omnes fundationes Dn. Fratris. 16. Steno Bille misit mihi honorarium poculum argenteum pro habita concione funebr. 18. Copulavi M. Nicolaum Bangium et Annam Johannis filiam in tplo Canut. Michael meus concionab. in tplo Canut. in precibus matutinis, et postea in templo D.

Virginis in summa missa. Nuptiis interfui. Sereniss. Rex hac transiit in Holsatiam. M. Thom. Bångius me domum comitabatur. 19. M. Georgius Hilarii mihi valedixit Hafniam profecturus. 20. Dn. Jacobum Jacobi et Catharinam Ottonis filiam desponsavi in ædibus Abigaelis Hasebardæ. Invisi Barbaram Wilhelmi et Canutum Ottonis lethaliter ægrotantem. Prædebant mecum M. Thomas Bångius ejusque soror, M. Georg Hilarius, Johannes Hagæi, Magister Michael Petri, Dn. Otto et Johannes Mulenus. 21. In consistorio comparuimus deliberantes de quibusdam petulantibus in coenobio. Objurgationes coeptæ inter M. Christian. Johannis et M. Taulovium. Johan. Wilhelmi dicam scripsit M. Christi. Johannis. M. Henricus pastor in Vesterborg me accessit sub noctem, enarrans omnia quæ haberet contra Dn. Marinam Stens Datter. 22. Compellabam gen. Dn. Præs. Walch. de tempore itineris filii Axellii W. 23. Scripsit mihi Joh. Marckdanius de conc. funebri hab. in exeqv. Dn. Annæ Gyldenstiern. (4 Aug.) Conc. funebr. habui in exeqv. ejus in tplo Neoburg. 24. Jacobum Johannis vocatum in past. Svaninge examinavi. Ordin. in tplo Canut. 28de. 25. M. Johannes Svaningius professor lingvarum Orientalium Hafniæ me invisit transiens in Cimbriam. 28. Olig. Rosencr. ejusque uxor et tres filiæ nos inviserunt. Deus illis benedicat. 29. Ericus Eri Pontoppidanus in Belgium profectus mihi valedixit. 30. Lector in Cimbriam profectus ad nuptias.

August. 1. Michael meus concionab. in tplo D. Can. in precibus matutinis Dn. VI. Trin. Nuptiis interfui filiæ Frider. Ammerbachii. 2. Scripsit mihi Hildeburga Aftersleben rogans ut concion. funebr. habere velim

in exeqv. mariti Nicolai *Stindelfii*. 3. Michael meus profectus est Asniam in Belgium concessurus. Deus ipsum deducat et reducat. 6. Dn. Christiernus Nicolaus Dalby me compellabat de anno gratiæ matris suæ. 10. Petierunt milites licere Dn. Johanni Magni concionari germanice in templo Francisc. Ego consensum meum præbui. 11. Lector promisit se instituturum Henricum meum in Hebræis durantibus hisce diebus canicularibus. 12. Illustr. princeps Frider. de Nørborg misit mihi ferinam et 100 angvillas. Remisi tonnam mulsi et caseum. Rationes auditæ in nosocomio. 13. Dn. Christophorus in *Søby* ostendit mihi literas vocationis suæ, sed a præposito nondum obsignatas. Qua propter illum remisi. 14. Dn. Christina *Mund* misit huc 100 unciales, usuram pro nosocom. *Svenburg*. 15. Profectus sum in Kyng ibiqve pernoctavi. 16. Conc. funebr. habui in templo Kyng in exeqv. Nicol. *Stindelfii*.¹⁾ 19. Dn. Can. *Ulfeldius* me accessit intercedens pro Dn. *Ivaro* in *Skerninge*. 21. Scripsit mihi Dn. *Jacobus Martini Vitteberga*. Collocutus sum *M. Ludov. Michaelis* de petitione Dn. *Hilleb. Ufersleben*, num possit sacra illi coena ab alio pastore administrari. 22. Copulavi *Levinum Bylovium* et *Idam Qvitzoviam* in tplo *Sti. Canuti*. 24. Invitatus fui ad coenam a Dn. *Anna Brahea* in curia Nobilitatis. 25. Dn. *Georg Braheus* indicabat voluntatem suam de *Dithlevio Monrado* in *Commin*. Dn. *Christoph. Benedicti* asciscendo.²⁾ Accepi

¹⁾ 18 August. Dn. *Joh. in Kolshave* me compellabat de lite sibi intentata a vicino rustico.

²⁾ Rescripsi Dn. *Caasio* de pastoratu *Skerningensi*, ad quem promoveri cupit hypod. *Neob*.

Literas Reg. de jure patronatus Ørbedø quod petit Casparus Frisius. 27. Canutus Canuti ostendit mihi literas pastoris cujusdam Holsatici, moris non esse isthic loci homicidas ad publicam absolutionem admittere. 28. Scripsit mihi M. Dn. Cancell. de decimis Gislevianis qua de re statim compellavi præfectum Nosocomii. 29. Rescripsi M. Dn. Cancell. per præfectum Andream Petri. 30. Henricus meus iter Hafniam ingressus est, comitatus Andrea Paulino Asnensi. Deus illos conducat. 31. Rescripsi Catharinæ Ottonis filiæ me copulationem ipsius et Dn. Jacobi libenter peracturum. Axel Walchend. in Belgium profectus mihi valedixit.

September. 1. Scripsi præpos. Neoburg de hypodidascolo Torchillo Andreæ (officio se abdicaturo). 3. Catharina M. Svenonis vidua ostendit mihi literas obligatorias 500 uncialium acceptas ab Hermanno Rippethal. Dn. Georg. Commin. Stubbecop. hic fuit petens reditus ex Diaconatu Aastrup prope Stubbecop. Responsi: me consensum meum præbere non posse, propter obstantem ordinationem nostram et Reg. mandatum. 4. Johannes Samsingius et Conrector mecum prandebant. Congregati erant in Consistorio pastores et Professores, consilium communicantes de sessione sua et Consulis. Concludebant tandem ab ordinatione Reg. Maj. non esse recedendum. 5. Nuptiis interfui Georgii Tornavii in aula Othon. 6. Rescripsi præpos. Neostad. de ludirectore Saxcopiensi removendo ob fornicationem et negligentiam in officio. 7. Scripsi Can. Ulfeldio excusationem quod Dn. Jvarum in Vesterferninge citarim. Accepi literas Lugduno Batav. a meo Michaelae. 9. Sepulturæ con-

jugis Dn. Olai in Liungby interfui.¹⁾ 11. **Pro**fectus sum Chartemundam. 12. Dn. Jacobum Jacobi et Cathar. Ottonis filiam copulavi in tplo Chartemundensi. Redii sub vesperam. 13. Cathar. M. Svenonis vidua me con-
sulebat de matrimonio sororis. 15. Andream Erasmi ordinavi in tplo D. Can. M. Georgius Frommius mecum prandebat, scripsi per eum meo Henrico²⁾ 17. Nunciabatur Dn. Riburgam Brochenhusiam in Dno obdormivisse, meam meorumque fautricem fidelissimam. 18. Scripsi Dn. Alexandro in Ouby.³⁾ 19. Concionabar in tplo S. Can. Dn. 13 Trin. præsente sponso et magna nobilium multitudine. Copulabam Oligerum Rosencranzium et Catharinam Krabbe in Curia Othon. 20. Dn. Georgius in Ouby narrabat mihi viduæ cujusdam insolentiam, dum nolit cum aliis ad communionem accedere, sed ipsa sibi singulares dies eligat. Respondi: si juxta præscriptum ordinationis se gesserit, nihil timendum pericli. 21. **Ex**aminata est causa Dn. Ivari in **B**esterfærninge. Multatus est 50 daleris in usum pauperum, atque admonitus ut ministro ecclesiæ digne vivat, nisi velit ab officio removeri. 22. Dn. Johannes Coccius pastor in **B**eggerløse misit mihi lac ovinum sale conditum. Et Dn. Erasmus in **B**estenstov dimidiam tonnâ asellorum. 23. Scripsi meo Michaeli et Justino Augustini per Petrum . . . mercatorem Othon. 26. Dn. Hildeburga Cruse

1) 10 September. Rescripsi D. M. Caasio in causa D. Ivari in Skiærninge.

2) 16 Septbr. Rusticus dicam impetravit contra Dn. Joh. Severini in Colshave.

3) de quodam servo admitt. ad s. coenam, licet aliquandiu se abstinuerit.

pētiit a me habitationem Dn. Riburgæ Brochenhusiæ, obligans se ad solutionem debiti defunctæ. 27. Profectus sum in Skamby. 28. Concion. funebr. habui in exeqv. Dn. Jacobi Johannis in Farsbølle in templo Haarsløff. (Rogatus eram hac de re d. 22). 29. Litteras accepi a meo Michael Lugdun. Batav. per Nicolaum Petri Brun.

October. 1. Prandebant mecum Joh. Petri Sam-singius et Ludirector Neoburg. abiturus in Horsløff ad concionandum. M. Georg Georgii exsolvit mihi debitos 20 unciales. 3. Dn. Præses Walchend. me compellabat in auditorio inferiori de lite inter Consulem et professores ob sessionem. Consul Joh. Nicol. aderat recitans supplicem libellum Regi offerendum de superiore loco impetrando. 4. Gerhardus Caspari Lud. Neob. rediit ex Farsbøl habita illic concione sacra hesterno die, eventum Deo commendans. 5. Dn. Casparus commin. in Eñlby expiravit. 6. Synodus præpositorum celebrata. 7. Scripsi meo Henrico per Andream Rabere. Scripsi M. Dn. Cancellario responsum de decimis Brenderupensibus. Laurentium Nicolai Neoburgensem in ludirectorem Sax-copiensem cooptatum Senatui urbis commendavi.

(Triste mihi hactenus fuit, quoties saltus subinde me facere coegerint rarissimi et accuratissimi hujus Diarii lacunæ; sed longe tristius mihi est, cum defectus ejusdem quoad reliquam hujus anni partem et sequentium usque ad obitum nostri rarioris exempli Præsulis (cujus mihi ob divinas animi dotes sancta semper erit memoria) calamum me jam prorsus deponere jusserit).

Deproperabam Othenis d Julianæ sive 16 Febr. 1757.

Christianus Brandt

Petri Fil. Othinia-Fionus.

III. Actstykker fra Bispearchivet,

meddeelt af Biskop C. Engelstoft.

1. Knud Venstermanns Drabsfag.

Det Factum, at Knud Venstermann til Finstrup (Holsteenshuus) og Pederstrup (paa Lolland) i Aaret 1591 fljød en Bonde paa sin førstnævnte Gaard, har fundet en saa forskjellig Dmtale i Tidernes Løb, at det maa ansees ønsteligt, at de Actstykker, der endnu ere tilbage, blive bekendte og yde den Tjeneste, de kunne yde, til at klare Forestillingen om, hvad der skete baade fra Statens og fra Kirkens Side ved denne Leilighed. Historien om dette Drab er stundom benyttet som et Træk af Adelsstyranniet i Adelsvældens Tid, og unegtelig viser den første trykte Beretning hen dertil, saaledes som det fortælles i Pontoppidans Annal. eccles. III, 519: „Sr. Knud Venstermann havde i Brede ihjelslaaet En af sine Bønder, stillede hans Venner tilfreds med Penge og ogsaa faaet Pardon af Kongen eller egentlig af de regjerende 4 Rigsraader, og vilde derpaa gaae til Herrens Bord. Men Sognepræsten i Faaborg, til hvis Annesfogd han hørte, vilde ikke antage ham, inden han af Biskoppen blev beordret at afsløvere ham offentlig og da tilstede ham.“ Ulige simplere synes Sagen efter

Beretningen i Danske Atlas III, 563: „Knud Benstermann blev frebløs for et Manddrab“; men denne Beretning er ikke heller rigtig i nogen Henseende. Sandheden nærmest kommer Beretningen i Danske Herregaarde (af Richard og Secher) XI Bd. Holsteenshuus: „Knud Benstermann fik 1591 kongelig Tilladelse til at maatte stedes til Naderen, naar han først havde aflagt offentligt Striftemaal; thi han havde af Vaade ihjelskudt en Karl.“ Men denne Beretning støtter sig til Kongebrevet alene, og giver derfor ingen Oplysning om Kirkens Forhold til Sagen, som Pontoppidan syntes at kjende saa vel, skjønt ikke tilstrækkelig til at undgaae en fuldstændig Forvanskning. I Bispearchivet her forefindes baade Kongebrevet af 5te Decbr. 1591 til Fyens Biskop og et andet Brev fra Knud Benstermann til samme af 29de Decbr. 1591, hvilke begge vi her skulle meddele.*)

Christian thet fierde med gudz Naade Danmarkis,
Norgis, wendis och gothis Udualde Konning.

Wor Synderlig gunst thilsorn. Wiider epther att wy forfare, huorledis of Elstelige Knud wenstermand thill finstrup, wor mand och thienner, Nogen fort thiid hidenn skal werre kommen udi wløcke med Gen wdaff hans Egne Karle och thienner och thend skal haffue wdi hjell stuth, huorføre hand och aff hans hoguepreft formenis Sacramentit, thill saalenge hand haffuer stillit thend dødis slecht och wenner thillfridz, wy och nu formerker forne hans Karl, som død bleff, selff att ihulle haffue giffuit Ursag thill sin

*) Bispe-Arch. Stift. alm. Breve Nr. 191.

død og wløde, Iha eptherdi thett dog wdi sig helff er
 Christeligt och ret thilbørligt, att forne Knud wenstermand
 jo gjør Een Alffuorlig Boed och Bekiendelse Emod gud
 Almechtige for samme begangne mandslæt, Bede wy ether
 och wille, Att naar forne Knud wenstermand haffuer Oben-
 barlig sitt schriftemaall och Bekiendelse for menigheden
 wdi hans hogne Kircke, [sic] I tha forordner, Att hannom
 Aff hans hogne Prest maa giffuiff och medbellis Sacra-
 menthit. Hermed shier wor wilge. Befallendis ether gud.
 shreffuit paa wort flott Rispnehaffn thend 5 December Aar
 1591. Under Vort Signeth.

Høghne wor Allernaadigste Udualde hert Prinz och
 Konnings thilforordnide Regierings Raadt.

Nils Raas. Ped. mund. Tørgen Rosenkrans. Sacd wolstand.
 egen hand. egen hand. Egen handt. Egen hand.

Udskrift: Ds Elskelige Hederlig och Høglerdt mand Mester
 Jacop Madsgønn Superintendent wdj hgens stigth.
 (paategnet af Bistoppen: Accepi 13de December.)

Man seer, at Regjeringsraadet gaaer ind paa den Op-
 fattelse af Sagen, at Drabet (Mandslet) er skeet af Vaade
 eller (som det følgende viser) ved Nødværge, og der er
 hverken Tale om Tilgivelse (Pardon) eller om at paalægge
 ham det offentlige Skriftemaal som en Straf; men da Kirke-
 Ordinantsen forbød Præsterne at absolvere for Drab, førend
 Dyrigheden eller Herfskabet og den Dræbtes Slægt var tilfreds-
 stillet, indeholder Brevet intet Andet end blot Tillabelsen
 til at antage ham og behandle ham som Enhver, der havde en
 aabenbar Synd at afbede. Den danske Kirke-Ordinants er
 den eneste, der i dette ene Tilfælde gjør Absolutionen af

hængig af den borgerlige Dørrigheds Tilfredsstillelse (og dog med Forbehold af Absolution in articulo mortis), og det er rimeligt, at man holdt paa denne Regel for at fremtvinge Erlæggelsen af de Bøder, hvormed Drab skulde Jones. Her finder imidlertid Regjeringen, at Absolutionen kan gaae for sig uden det, saaledes som den skulde stee ved offentlig Bekjendelse og Menighedens Opfordring til Forbønner. (Ordin. VI Stykke. Udg. 1640 Bl. 40.) Der dicteres ikke Knud Benstermann nogen særegen Straf dermed; og man kan ikke af dette Brev ulede noget særligt Beviis paa hans Sognepræsts Christelige Nidkjerhed. Men spørger man, om Regjeringen har med Rette betragtet Drabet som en Vaadegjerning eller blot for at kunne skaane sin Standsfælle, saa vil det andet Brev, som er opbevaret, vise, at Andre gjorde det samme, endog den Præst, som nu fik Lov til at tage ham til Alters, medens det tillige underretter os om en heel anden Retsfag, som knyttede sig til denne bedrøvelige Tildragelse.

Det andet Brev, som vi nu skulle meddele, er vel dateret 29de Decbr., men det er alligevel skrevet uden Kundskab om Regjeringens 3 Uger ældre Brev, hvilket vel kan forklares af Afstandene og Aarstiden: det er skrevet paa Holland, og det er ganske naturligt, at Kongebrevet, som sees at have naaet Odense d. 13de Decbr., kunde forblive ubekjendt paa Holland i tvende Uger efter. Det handler tildeels om en anden Sag, der imidlertid var affødt af den første. Knud Benstermanns Sognepræst i Faaborg havde allerede absolveret ham og taget ham til Alters, før Kongebrevet kom, eller vel endog inden det blev begjært, og han trueedes derfor med Tiltale af sine Foresatte. Til Anbefaling for ham skrev nu Knud til Biskop Jacob Madsen:

Mynn gandtste mennlige helkenn nu och altiid for-
 fennt med vor Herre, kiere M. Jacob, Synderlig gode wenn.
 Næst mynn wennlig Takfigelke for allt gott, som y migh
 altiid giord och beuist haffuer, huilcket Jeg gandtste
 goduilligen och gierne mett Ether forstulle will y alle thj
 Maade Jeg weed Ether till willigh Ere och gode kandd
 werre, kiere M: Jacob, giffuer Jeg ether wennligh att wide,
 at her Hans y Faaborigh haffuer schriffuitt migh till, att
 hand skal werre tilltald aff ether och hanns herris prouft
 och therhos att werre besøgt mett proustens breff och steff-
 ning wdaff thenn orsage at handd haffuer epther min be-
 gjeringh wddelit migh Sacramentit, som er Christi legomme
 och blod till mine synnders forladelke wdj min skrøbelighet,
 som Jegh waar aff hannom paa then tiid begierendis. Nu
 fornercket Jegh, att handd skal werre tilltald, at handd
 skulle haffue sig forseett formedelst sodann Sacramentis
 wdgiffuelke wdaff then orsage Jegh er kommen y wlycke,
 difuer! med thuende aff mine karle, som haffue woldeligen
 fordriftidt sigh till och giord migh offueruold wdj min
 gaardt mett moduillighed som thet nocksom skal beuifis med
 widniskbyrdt att Jegh haffuer weridt nødt och thuungen till
 att giøre nøduerrige, eptersom wel beuifis skal, nar behoff
 giøris, och beklager then fattige Mandd sigh wdj sin
 schriffuelke, at handd skulle were mistenkt och till thet
 werfte wdlagdt att handd haffuer migh meddelt Christi
 legomme och blod, wdaff thenn orsage At thenn, som død
 er bliffuenn och aff hanns egenn orsage er bliffuenn hanns
 egenn Manddrabere och hanns slegtt och wenner nu wille tale
 therpaa och giøre hannem nogenn forhindringh eller skade
 y nogenn Maade, och weed Jegh icke heller, onnn handd

haffuer forseett siigh ther wdj y nogenn maade, och icke heller nogen epthermoldsmannnd haffuer talb therpaa, huilckett ingenn aff thennom ey heller kannnd gjorit mett retthe, menn therfomm thet kannnd findis, att Jegh er thennom nogidt plictigh [er] epther lougenn att giffue nogenn bodt wdt, tha will Jegh were offuerbodiigh thenn gierne wdt att giffue wden ald giensigelcke wdj alle maade. Kiere M: Jacob, y wille therfor betencke ald leylighedenn och were thenn fattige Mannnd behielpeliigh att hand ther wdoffuer icke skulle komme y nogenn skade. menn migh att gjore nogenn obenbare schryfft wiſthe jegh thet icke at kunde gjore, eptherdi jegh waar forendt till nøduerriigh, menn Jegh haffuer giord mitt schriffthemoldt wdj tiercken y gudz och menighedens neruerelcke och siden haffuer prestenn paa prædikestolen, som migh haffuer affløst aff mine synder, offuenntligh ombedit alle Sognesoldene athj wille for gudz skyld gjore enn christeligh Bønn for myn bekiendelcke och mine synders offuertrædelcke. Jegh tender well, om sagen maa bliffue offuerweyet oc betenckt, tha er ther wdj thj maade giord schrifftemaalbt nock, epther thj wilkor, som paa ferde er. Kiere M: Jacob gjører nu herwdj som mynn gode tillforladendis wenn, och werer niigh behielpeliigh ij thenne herfomme (sic) myn sagh, som migh siunnis rettferdigh er, och ingen erliigh mannd troer iegh well kannnd sige anderledis. Jegh haffuer sennd hr. Hans een Copie mett mynn egenn hannnd wnderſchreven, somm er gaaet till landztingit, huorwdaff mannd kannnd forfare ald lejligheden. Kiere M: Jacob, ij alle thj maade iegh kannnd thienne ether igienn, ij kunde haffue Ere og gott aff, skulle ij altid finde migh gandtſte goduilliigh. Och will hermett nu och altid haffue Ether gud almechtigſte befallendis. Vader mynn

kone och jegh helke Ether och ethers fiere høftru mett mange gode netther. Actum perstrup themn 29. Decembris Anno 1591.

Knud Benftermand t.

Mett Egen handtt.

Udskrift: Hederligh Wiif och høiglerdt Maandt M. Jacob Magenn, Superintendent offuer Fyens Biscopsftigt, Mynn Synnderligh gode wenn gandtke wennligenn tilfchriffuit.

[Bifkoppenn har paategnet: Anno 1592 Jan. 14 fra W. Knud Benftermand for Hr. Hans i Faaborg.]

Det fremlyfer heraf, at Hr. Hans allerede forlængft havde abfolveret ham og taget ham til Alters paa et Skriftemaal, der dog altid var mere end det ganfke private, om det end ikke fuldstændig havde Formen af det aabenbare Skriftemaal. Han maa altsaa have betragtet Drabet fom en Vaadesgjerning, og først da Eftermaalsmændene reifte Krav paa den Sone, fom de kunde have fordret afgjort forud for Absolutionen, maa han have tilkjendegivet Knud Benftermann, at han ikke atter vilde tilfiede ham, førend han affandt fig med dem. Paa dette Standpunct af Sagen maa Knud have gjort fit Andragende til Regjeringen, og da han fik det Svar, at Eftermaalsmændenes Krav ikke fculde være tilhinder, er Sagens kirkelige Side dermed afgjort, og vi vide kun ikke, om den første Absolution er anfeet for tilftræffeligg eller der er fordret en mere formel Kirkeact af aabenbar Skriftemaal og Absolution: efter kirkelige Grundsætninger kunde den dog neppe fordres, og i faa Falb er Knud Benftermann fluppet med den ene

Abfolution, han allerede havde opnaaet. Han synes ogsaa selv forud at imødegaae Fordringen paa et forestaaende aabenbart Skriftemaal, naar han skriver, at han ikke fandt, at der var Sted for det ved en Vaadesgjerning af Nødværge, eller maaskee har han ved disse Ord meent at ville undskyldte, at han bragte Præsten i den uheldige Stilling ved at begjære og modtage Abfolutionen. Da han modtog Regjeringens Resolution, som gik ind paa denne Betragtning af Sagen, maatte han formodentlig fremdeles paaftaae, at der var steet den kirkelige Fordring Fyldest.

I Henfende til Sagens retlige Side sees af hans Brev, at Regjeringsraadet ikke uden Føie kunde antage Drabet for Vaadesgjerning og altsaa strafalde Kronens Krav paa Bøder. Thi Knud Benstermann førte det lovbestemte Beviis for, at hans Gjerning var en saadan: han skriver, at han (dengang da han blev absolveret af Hr. Hans) var forsvoret til Nødværge o: at han med de befalede Eedsmænd til Thinge havde godtgjort, at Gjerningen var Nødværgemaal. Sagen er altsaa gaaet sin retlige Gang, og det vilde blive Eftermaalsmændene, der havde at søge, hvad de meente at kunne opnaae, ved Landstthinget, for hvilket Sagen ogsaa sees at være bragt af dem. Knud trøstede sig til at kunne godtgjøre sine Eedsmænds Udsagn ved Vidnesbyrd, medens han var villig til at udrede, hvad Erstatning Retten vilde paalægge ham. Det endelige Udfald af Sagen er vel ubekjendt; men der er intet Spor af, at Dommen skulde være gaaet ham imod. Han var i Besiddelse af begge sine Herregaarde, Finstrup og Pederstrup, til sin Død 1609.

Knud Benstermanns Brev til Biskoppen giver tillige Underretning om en anden Sag, hvorved der kastes Lys over nogle dunkle Ord i Biskop Jacob Madsens

Visitatsbog. Man seer, at der mod Præsten Hr. Hans Jensen i Faaborg, som ikke har noget godt Lov i sin Biskops Antegnelser*), reistes en anden Sag i Anledning af Knud Benstermanns Gjerning. Hans Provost, Hr. Laurids Jespersen i Espe tiltalte og stevneide ham, fordi han havde overtraadt Kirke-Ordinantsen ved at absolvere for Drab, før Dvirighed og Slægt var tilfredsstillet. Denne Sags Gang kjendes ikke nærmere; men Provosteretten maa have fældet sin Dom og deri paa en eller anden Maade inddraget Knud Benstermann; thi i Aaret 1592 vare begge disse Geistlige anklagede for Rigsraadet. Biskoppen jævne da Sagen ved sin egen Nærværelse ved Herredagen i Kjøbenhavn, da han afbad hos Raadet begges Forseelse: den Enes at have absolueret for Manddrab mod Ordinantsen, den Andens at have dømt mod Recesjen, hvorved formodentlig menes Haandfæstningen, Adelens Privilegier.***) Det bliver saaledes Provsten, der snarest maatte have viist Ridkjærhed i denne Sag, og dersom det skulde have nogen Grund, at Knud Benstermann blev dømt fredløs, maatte det være Provsten, der har fældet denne Dom; thi Statsmagten faae Sagen i et andet Lys, i hvilket den altid kan være beklagelig og ikke uden Brøde, men dog ikke betragtes som et stort Exempel paa Adelens Overmod og Tyranni overfor Bønderstanden.

*) Fore indoctus, regitur ab uxore, siges der om ham i Sac. Madf. Visitatshog udg. af Crone S. 245.

**) Sac. Madf. Bif. B. S. 247: „No 1592 absolueret (o: absoluerede) Her Hans Knud Benstermann mod Ordinantsen for et Manddrab, oc Her Lauris i Espe, Prousten, dømt mod Recesjen. Seg forbad Raadet i Herredagen paa begge deres Begne i Absolon Oyes Stue No. 1592 Majj 29.“

2. Albani Kirkes saakaldte Kirteløkke.

Svorledes den Mark, som kaldtes Kirteløkken, og de dermed forbundne Agre er fratommenet Graabrødre Kirke, til hvilken de blede overførte fra den nedlagte Albani Kirke, har hidtil ikke været oplyst med tilstrækkelig Sikkerhed. Navnet betegner den Mark næst ved Nonnebakkens, medens dog to Kort over Odense Omegn af 1700 og 1750 kalde den Skriverløkken og vise Kirteløkken meget længere mod Syd ud imod Rødegård eller Kragssberg.*) Det har hidtil været almindelig antaget, at Kirteløkken er fravendt Kirken paa en hemmelighedsfuld Maade, og navnlig er Mistanken faldet paa Byens Magistrat som Bestyrelse af Graabrødre Hospital og Kirke, i hvilken Henseende Ringo unægtelig maatte synes at være en god Hjemmelsmand, naar han i en Erklæring til Kongen over den af Magistraten over ham indgivne Klage 1688 skriver om Hospitalsforstandernes flette Bedlighedsbølge af Graabrødre Kirke: „ Gud veed bedst, hvor hendes Midler hende er fratommenet, hvortil hun skulde holdes vedlige; i den fgl. Forordning (om Menighedens Forlæggelse til St. Knuds Kirke 1618) meldes om en Kirteløkke, hvilken uden Tvivl Borgermester Jens Erichsen har i Brug, men at Graabrødre Kirke har af den nogen aarlig Indkomst, tvivler jeg ikke lidet paa, hvilket ved nu forestaaende Regnskaber kommer for Lyset.***) Denne Forventning vil ikke heller være bleven opfyldt; thi Kirteløkken var forlængst afhændet til Privateiendom, og Ringo vidste ikke, at Hospitalsbestyrelsen og deriblandt En af hans egne Forgængere, lovformelig og med kongelig Approbation havde solgt den tilligemed de 4 Agre, som ganske rigtig engang havde været tillagte Graabrødre Kirke.***) Stjødet paa denne Kirkeiendom findes i Copi i Bispearchivet og meddeles her efter samme:****)

*) I min Odense Byes Hist. Tab. 3 (disse Samlinger 2det Bind).

**) Heiberg, Ringo S 151.

***) Ved Kongebr. af 12. Marts 1618 i Actst. udg. af d. I. S. 1, 63 - 64.

****) St. alm. Br. Nr. 453.

Jeg Holger Rosenkrantz thill Rosenholm, Danmardts Riges Raad och Kgl. Maj. Befalingsmand paa Ottenseegaard, Och wi Doctor Hans Michelsen superintendens offuer Fyens Stigt och Doctor Jens Mulle, som nu det Almindelige hospitalis forstander, gjøre witterligt for Alle, adt wi effter Kong. Maj. wor Allernaadigste Herris och Kongis Naadigst forordning, daterit Kjøbenhavn den 17 Aprilis Anno 1622, haffuer thill ewindeligh Eiendomb Soldt, Schiødet och affhendett fra bemeldte Almindelig hospital och till Erlig och welbiurdig Mand Henning Walkendorph till Bramstrup och hans Arffvinger*), denne Effterkreffne Hospitalis Jord och Eiendomb for Ottensee Smellum S. Knuds Klosters Lyde och Eiendomb och Sunderup marck liggendis, som kalldis Kierdelunden, desligest firre Agger paa Sunderup Marck liggendis**), Huilcke samme Lyde och firre Agger her till dagh thill forne Hospitalis Kierde her wdi Ottensee haffuer ligget, som samme Lyde och Eiendomb samtt forkreffne firre Agere nu begreben och foresunden ehr och som dertill aff Arilds Thid haffuer merit och bør dertill at werre med Rette, och betiende wi os at haffue effter høgstbemelde hans Kongl. Maytt. Naadigst forordning paa forne hospitalis wegne annammet aff Bemeldte Henning Walkendorph fullkommen fyldeste werd och Betalling for forne Eiendomb och firre Agere och det thill des gaffn och tharff anlagt och henwent, Och beplichter os ochsaa derepter at fri hienble och fullkommelig tillstaa Bemeldte Henning Walkendorph och hans arffvinger forne Lyde Eiendomb och forne fire Agere for alle och huer mandh tilltale, som derpaa i Nogen maader kandt thalle wdi Rette och dersom saa scheede att forne Lyde Eiendomb och fire Aggere bliffuer bemeldte Henning Walkendorph eller hans Arffvinger formedelst bemeldte hospitalis Wanhiemlig brøst styld i nogen

*) Henning Walkendorph til Bramstrup skrives ogsaa til Klingstrup, som han kjøbte 1637, og til Glorup, som var hans fedrenes Gaard. Han var født 1595, var Stiftslehnsmand paa Ddenssegaard 1628—55, derefter forlehnet med et jydsk Lehn, og døde 1658, samtidig med sin Moder, Anna Brockenhuus, og blev begravet i det af ham opførte og doterede Capel ved St. Knuds Kirkes nordre Side.

**) Der er en besynderlig Usikkerhed i Angivelsen af disse Agres Tal, thi Kongebrevet af 12te Marts 1618 har baade to og fire (Actst. a. St. og to Copier i Wispearchivet) og en Uffkrift af det i en Magistratsprotocol af 1649 har 14 Agre (K. ar. Br. Bibl. Doc. om Ddense).

Rettergang affvunden, Da skal bemeldte hospitaal vere forpligtet inden Sef Ugerß dagh dernæst ep̄ter at vblege thill bemeldte Henning Walkendorph eller hanß Arffvinger en anden saa god grund och Eiendomb och hannem saa well beileiligt, Saa det skal vere och bliffue bemeldte Henning Walkendorph och hanß Arffvinger aff bemeldte hospitaal stadeløß holden i alle mader. Deß till ydermere windißbørd haffuer wi thrøgt wor Signeter herneben for och med egne Hender Vnderstreffuit. Actum Ottesee den 1 Mai Anno 1625.

Hollger Rosenkrantz.   Hanß Michellßen.   Jenß Mülle.
Egen Håndt.   Egen Hånd.   Egen Håndt.

Saaledes kom Kirkeløffen altsaa allerede 1625 i privat Eie, og kan man end ikke rose Handelen, hvorved Kirken Eiendom frastiltes den og forsvandt i Hospitalets Formue, uden at dette var istand til at vedligeholde Kirken, saa maa man indrømme, at Handelen var lovmædhelig i fuld Maade. Beskrivelsen af Kirkeløffens Beliggenhed svarer fuldkommen til den Mark, som endnu bærer Navnet; den laae mellem St. Knud Klosters Løffe, den saakaldte Beseløffe, ligeoverfor den catholste Biskops Residens (nuværende Frøstentloftet), og Gunderup Mark; den begrændses mod Vest af Nonnebækken og mod Nord af Abredden, som, saavidt den var Eng, regnedes til St. Knuds Klosters Eiendom og forbandtes med Beseløffen. Terrainet selv stadsfæster Identiteten af denne Løffe og den gamle Albani Kirkeløffe; thi St. Knuds Kloster havde Ret til Fiskeriet i en Fiskebæm paa Albani Løffe*), og dens Spor er uagtet al Opfyldning kjendelig endnu. Kun var den gamle Kirkeløffe noget mindre end den nuværende, saafom endeel af Beseløffen er i Tidens Løb lagt sammen med den. I Matriflen 1688 ere de nemlig satte hver for sig for Hartkorn, men senere, da ogsaa Beseløffen var bleven privat Eiendom**), engang imellem 1743 og 1797, er endeel af den (Hartkorn 1 Td. 3 St. 2 F. 2 A.) kjøbt af Cieren af Kirkeløffen, hvorved

*) Ved. Sim. Dønsen 2, 2, 52.

**) Beseløffen blev privat Eiendom ved Rytterkoblernes Oprettelse under Frederik d. 4de, da den blev givet i Vederlag for Jorber, som udlagdes, paa den nordlige og østlige Side af Byen, bl. A. for Bangs Løffe, hvormed fulgte den Afgift til Frue Kirke, som endnu svares af den med Kirkeløffen forenede Deel.

denne omtrent er blevet dobbelt saa stor, som den oprindelig var. Henning Walkendorph har rimeligviis folgt den til Borgemeister Hans Nielsen Rølenbrunn, saasom hans Enke eiede den, da Matricken blev udarbejdet 1680—88; medmindre man kunde antage, at denne Enke selv har kjøbt den efter sin Mand's Død (1651), da Henning Walkendorfs Eiendomme bleve folgte ved hans Enkes Dødsb 1661.*) I hendes Tid maa altsaa det af Ringo omtalte Forhold have fundet Sted, at Borgemeister Jens Erichsen, † 1689, har haft den i Brug. Senere tilhørte den Sg. Jens Brylle og Hans Pedersen Vognmand, og i Aaret 1743 Laurids Knudsen, Slagter og Vognmand, og 1797. (tilligemed endeel af Bese-løkken) Procurator Bagge, medens en liben Deel af den dog da var udfiklet og tilhørte Postmester Lausen.***) Hvorledes det er gaaet til, at den paa de to forannævnte Kort, som begge ere tegnede her i Byen, er kommen til at hedde Skriverløkken, er ikke let at forklare; mulig har den nævnte Seigneur Jens Brylle været Regimentsskriver eller Byttriver og har givet den dette Navn for en Tid; men ogsaa muligt, at en Mand af Navnet Skriver, som fra det 16de Aarhundrede var hyppigt og anseet i Odense, kan have eiet den efter Rølenbruns Enke. Om de fire Aagre, som oprindelig folgtes med den, kan derimod Intet oplyses; men rimeligt er det, at de have ligget ved Siden af Løkken ind paa Hunderup Mark, hvor idetminste i senere Tid en Marklod var forbundet med den Deel af Kirkeløkken, som Postmester Lausen eiede.

Kirkeløkken er nu i Begreb med at forsvinde paa samme Maade som Bjørnløkken, Graabrødre- og Sortebrødre-Løkke og Bese-løkken ere forsvundne, ved at indtages i Byen: Gaderne ere afdrukne, Huse reise sig allerede i betydeligt Tal. Men i det sidste Dieblit tilbrager den gamle Løkke sig almindelig Opmærksomhed ved Fortidslevninger, der vise tilbage til fjerne Tider. Ved Udgravning er der paa den hvieste Deel af Løkken forefundet en stor Deel Liig, omtrent 30 ere hidtil udgravne, alle liggende i Rader med en Aens Mellemrum og uden noget som helst Spor af Liigtætte eller Noget, som kunde tyde enten paa Oldtiden eller paa senere Tiders Livsforhold; de ligge alle med Hovedet mod Vest,

*) Doc. i Bisp. A. (Gudme S. Nr. 18).

**) Af Byens trykte Fordebog 1797 og en af de aarlige Indberetninger til Rentekamret af 1743.

fun $\frac{1}{2}$ Aen under Grønsværet i det Sand- eller Gruuslag, som der begynder. De synes alle at være store mandlige Liig, dog er et enkelt Barmelig fundet iblandt dem. Er det en hedenskt Gravplads ved Siden af den Bakke, Nonnebakken, som udgives for Odins Grav eller Tempelhøi? eller er det en christelig Begravelsesplads anlagt for en siebliffelig Brug, som i en Pest, eller for Personer, der ikke kunde finde Plads paa Byens Kirkegaard? Løffens Historie synes at godtgjøre, at den i Aarene 1618 og 1625 betragtedes som en almindelig Markjord og en Eiendom af Værdi, som kunde afgive Indtægt til Kirkens Vedligeholdelse, som den tilhørte: den kunde derfor ikke have afgivet Gravplads i mange Aar før denne Tid. Neppe kan man da tænke paa en midlertidig Brug i det 16de Aarh., da rigtignok Kong Christian den Tredie 1551 forbød i 10 Aar at begrave noget Liig paa Graabrødre Kirkegaard inde i Byen, fordi den da var overfyldt, og det derfor kunde synes saa rimeligt, at Kirken havde tyet til sin egen Løkke. Tanken maa vistnok søge længere tilbage i Fortiden, og naar den standser ved den sorte Død 1350, vil ikke heller det Forefundne ret svare til den store Landsjoets Tid, da Offerne snarere begravedes i store Fælledsgrave end i saadanne Rader, som disse Liig findes. Et Aarhundrede før havde et Kloster staaet paa Nonnebakken, men Nonnernes Grave ere forefundne indenfor Klosterhøiens Omraade, og denne Mark er adskilt fra den ved en Jordybning og et Vandløb; Klosterets Efterladenskab var ogsaa snarere tilfaldet St. Knuds Kloster ved St. Albani Kirke. Skulle vi blive indenfor den christelige Tid, maatte vi vel snarest tænke paa en Foranstaltning, som Sagens Natur medførte, og som tilsidst fandt sit Udtryk i den gamle Lovgivnings Bud, at naar smitsom Sygdom udbrød i en By, skulde „Borgermester og Raad anordne et Pesthuus eller en Boed eller to ved en Kirkegaard, eller naar ingen laae dertil beqvem, skal strax hos Pesthuset en Kirkegaard anordnes til Fattiges Begravelse“ (Rec. 1643—2—4—7). Men kunde vi gaae ud over den hele christelige Tid, blev Fundet langt interessantere og vilde lade formode, at Odins Tilbedere havde ladet sig højsætte nær ved hans Høi, og at den første Christen-Kirke, der opførtes efter Hedenskabets Fald, havde arvet Templets Jord som sin Kirkeløkke. Undersøgelser, der endnu ikke ere anstillede, maa afgjøre dette Spørgsmaal.

IV. Tvevad Slot.

Efterladt Manuskript af
Provst J. L. Rohmann.

I.

Tvhyvad, Tvivvad, Tvevad er Navnet paa et Sted, hvor to Aaer løbe sammen til een, paa Grændsen imellem Rolffsted Sogn i Masum Herred og Ellinge Sogn i Bindinge Herred i Fyen. Dette Navn har rimeligviis sin Oprindelse deraf, at man lige fra de ældste Tider indtil 1852, da der først blev anbragt Gangbroer over begge Aaløbene, maatte vade over dem for tilfods at komme fra det ene Sogn til det andet*). Suhm figer ogsaa derom (S. R. D. VII, p. 582) Twywath significat duplex vadum. Paa Deltaet imellem Vadestederne ligger en ved Udsiftningen fra Ferritslev By udflyttet Bondegaard, som kaldes Tvhyvadgaard. Nordost for Aaernes Sammenløb hæver sig en for denne Egn temmelig høj Banke, som i Forening med det ligeledes højt stigende Jordsmøn paa

---

*) Endnu 1877 maa de, som passere Bejen fra Rolffsted til Ellinge, kjøre i Vandet over begge Aaer, hvilket til visse Tider endog er forbundet med Fare eller umuligt.

Aaens vestlige Bred danner Grændserne for to ikke ubetydelige Engstrækninger, der see ud til i ældre Tider at have været en Sø eller en under Vand staaende Flade, saaledes som det endnu viser sig, især naar Sneen smelter om Foraaret og Aaen gaaer over sine Bredder. Fra denne Eng slynger Aaen sig i nordøstlig Retning med en Brede af 6—8—9 Alen imellem de mod Øst og Vest værende Høider, som i en vid Strækning ere bevoxede med Skov; den vestlige i Kolssted Sogn kaldes Kallehavestoven, og den østlige i Rønninge Sogn Lange-skov. Imellem disse Skove er Aaen og Engen noget sammentrykt, men denne udvider sig atter strax igjen norden for Højderne, saaledes at et betydeligt Areal imod Nord synes i Oldtiden at have udgjort ligesom en sammenhængende Sø med flere mindre og større Der. Af denne ere ved Vandets Formindskelse og Afdæmning fremkommen Mølledammen ved Høltz Mølle med dens Enge, Engen og Sletten imellem Møllen og Aalekistestoven ved Rønningesøgaard, endeel af denne Skovs Areal, om ikke det hele, samt Bomesøen med dens afdæmmede Udstrækning mod Vest ind i den saakaldte Park ved Rønningesøgaard. Igjennem dette flade Jordsmøn har Aaen dannet sit Leie langs med den høiere liggende vestlige Rand og løber imod Nord i forskellige mindre Krumninger til Rønninge By; derfra gaaer den imod Nordost og affætter efter en Bugtning imod Øst den betydelige Rønninge-Mæe samt de store Enge ved Hindemæe, hvilke ligeledes synes at have staaet under Vand i ældre Tider. Derfra gaaer den videre imod Øst igjennem den lange Hjulby Sø til Byen Bindinge, og derfra ud i Beltet. Hele dette Vandstrøg udgjør den i Historien bekendte Bindinge Aa. Der kan neppe være Tvivl om,

at den jo i gamle Dage har været feilbar for Smaasfartøier og Baade fra dens Udløb i Beltet og næsten lige op til Aasammenløbet, det nuværende Løypad; thi tør man antage, at den mindre Ørbæk Aa var feilbar op til Nykkesholm, hvilket Baden har gjort (i Afhandl. 1, 198), saa tør man vistnok med mere Rimelighed antage det samme om den større Bindinge Aa med dens Søer og omfattende Vanddrag næsten heelt op til Løypad — en Strækning af omtrent $1\frac{1}{2}$ Miil i en ret Linie, men over 2 til $2\frac{1}{2}$ Miil efter dens mange Krumninger og Bugtninger, uden at man just behøver at antage det som et Beviis paa, at Havet selv i den historiske Tid er gaaet opad Aaen til Rønninge Mæe, at man for 7—8 Aar siden i en Mergelgrav der i Nærheden fandt en meget stor Klump Rav. Et tydeligt Beviis paa Namundingens overordentlige Dybde under det beriværende Dynd fik man imidlertid, da man for nogle Aar siden ved at flaae en Bro derover paa den nye Landevei havde den største Vanskelighed ved at erholde saa lange Bæle, som kunde drives fast i Bunden.

Hele den nærmeste Omgivelse af Rønninge har i ældre Tider været bevoxet med Skov. Langeskov ved Løypad og Langeskøvs Kro, skjøndt en stiv halv Mil fra hinanden, have deres Navne af een og samme Skovstrækning, der som en stor Arands har omspændt Rønninge. Endnu 1590 taler Biskop Jacob Madsen derom i sin Visitationbog (udgivet af Trone S. 53), hvori han ved dette Aar bemærker om Rønninge: „Stoff paa alle Sider“, og af Thingbøger fra det syttende Aarhundrede, som jeg har gennemgaaet, sees, at det samme paa den Tid endnu var Tilfældet. Paa den østlige, sydlige og vestlige Side har

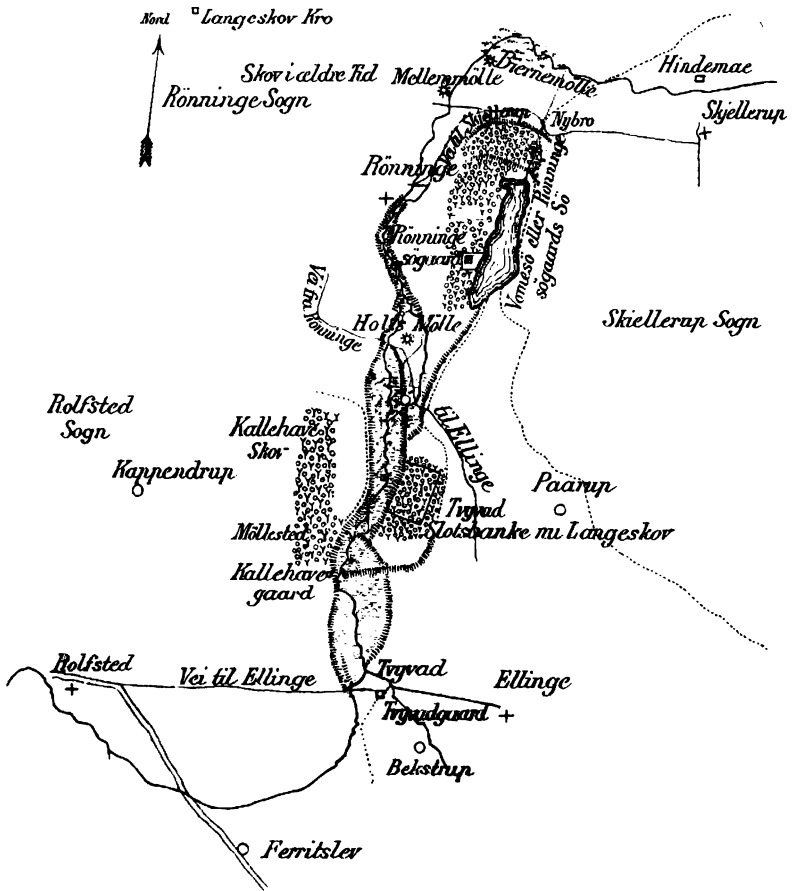

Stoven endnu stedse vedligeholdt sig som Fredstov, dog er den ved Rhydningen efterhaanden rykket noget længere tilbage fra Byen, og alene paa den nordlige Side er Stoven borthugget i det attende Aarhundrede.

I den sydøstlige Ende af denne Stovstrækning paa den nordlige Deel af den nævnte Banke, hvis Stov endnu kaldes Langeskov, nogle hundrede Stridt nordost for Naernes Sammenløb paavises det Sted, hvor Tøhvad Slot skal have ligget; men det har kun efterladt sig meget faa Spor af sin Tilværelse. Hele Banken er nu overgroet med Skov; der sees ingen Levninger af Bygnings-Fundamenter eller Muurværk, maaskee neppe af en Jordbold; ifkun Levningerne af en Grav, der dog ikke synes at have været meget bred, omkring et Areal af Skovgrunden paa omtrent 140 Stridt bredt og lige saa langt, og Steilheden af Strænten ned til Aaen tyde hen paa den Plads, paa hvilken dette Slot skal have staaet. Den formeentlige Slotsplads indenfor Graven udgjør omtrent 16,000 Kvadrat-Alen.

Vigesaa tarvelige som hine Levninger ere ogsaa de virkelige historiske Efterretninger om Slottet eller Borgen Tøhvads Tilværelse, ikke at tale om dets Oprindelse. Det eneste Sikke jeg veed om den, er dette, at den nævnes i Kong Valdemar den Andens Fordebog i den første Halvdeel af det trettende Aarhundrede; der staaer den nævnt som en Kronens Eiendom (S. R. D. VII, 524); dette er ei alene det ældste historiske Vidnesbyrd, der findes om dens Tilværelse, men tillige det eneste virkelig historiske Auktstykke, der, saavidt jeg har kunnet opdage, nævner dens Navn; og saa ubekjendt har dens Beliggenhed været for Mænd som Langebek og Suhm, at ingen af

Oversigtskort over Tryvad Slotsbanke og Omgivelser 1855.

dem ret har vidst, hvor de skulde søge den, hvorfor de ogsaa, forledte af den tilfyneladende Lighed i Navnet, have antaget, at Tøhvath var det samme som Landsbyen Tved i Sunds Herred. Langebek har da ifølge heraf givet den Plads paa sit Kort i dette Herred, og Suhm har i Anmærkningen til Stedet i Jordebogen bestræbt sig for at begrunde sin Formodning om Tøhvads Beliggenhed i denne Egn af Fyen (S. R. D. VII, 582). Ogsaa jeg var for 24 Aar siden i min historisk geografiske Afhandling om Fyen (Bland. fra Sorø 6 S. 44) af samme Mening, men maa nu forkaste den, deels fordi Landsbyen Tved i gamle Dokumenter altid kaldes Tvet, deels fordi jeg først efter min Ankomst til Rønninge er kommen til Kundskab om, at Navnet Tøhvad findes der uforandret, og den derefter opkaldte Borg endnu lever i Folkesagnet, dels fordi andre Omstændigheder, som i det Følgende skulle blive fremstillede, bestyrke Sagnets Sandhed.

Den udførligste Dmtale, der ellers er bleven Borgen Tøhvad tildeel, findes i Bendz's Efterretninger om Rønninge og Kollsted Sogne S. 129. Her hedder det: „Udi Rønningesøgaards Skov, Langeskov kaldet, her i Rønninge Sogn, skal efter almindeligt Sagn i Sognet, fordem have staaet et Slot, som skal have heddet Tøhvad Slot. Man seer en temmelig stor indgrøftet Plads, hvor det skal have staaet, og vist er det, at man ved at grave, det jeg selv har ladet gjøre, finder brændte Mursteens-Brokker paa Stedet og Grundstene, som sidde over 2 M. i Grunden. Efter Sagnet skal dette Slot være nedbrudt, men hvad Tid vides ikke, og Kollsted Kirke være bygget af Stenene, som ere glatte og tilhuggede, og Grundstenene under bemeldte Kirke ere ogsaa smukkere og zirligere end de i Almindelighed

ellers findes under en Landsbykirke. De have for oven en indhulet Kant eller Karnis, og paa 2 af dem findes 2 Menneskehoveder udhugne, og et Kors ved Siden af det ene. Har det været et Slot, som har staaet paa ovennævnte Plads, da har det lagt (ligget) overmaade smukt i Kanten af en skøn Stov, hvorved der er en stor Eng eller Aamae, igjennem hvilken Rønninge Aa paa langs slynger sig i adskillige Bugter, endog ganske nær det formeente Slot. At dette Slot har hedt Tvidad Slot, kan mulig være, fordi det har staaet ikke langt fra Tvidad, som er et temmelig stort og dybt Vand, hvor begge de Aaløb, som udgjøre Rønninge Aa, samles og blive een Aa."

Saavidt Bendz i sine trykte Efterretninger. I Manuskriptet, som endnu findes i Rønninge Præstearkiv, findes endnu denne Tilfætning, som er udeladt i den trykte Bog: „og der lægges til, at Kong Valdemar Atterdag har havt en Frille, som der (paa Tvidad Slot) havde sit Ophold.“ Imidlertid har han nedenunder i en Anmærkning tilføjet: „Efterat dette er skrevet, har jeg ved Brevvevling med Professor R. Nyerup i Kjøbenhavn faaet at vide, at Kong Valdemar Atterdag havde ingen Frille i Fyen.“ Det er heraf klart, at Bendz hverken har kjendt Fordebogen eller nogen anden virkelig historisk Omtale af Tvidad Slot; det er endog uvist, om han har kjendt det unøjagtige Udtag af Præsteindberetningerne af 1623, der findes i Saml. til den d. Historie 1 B. 1. S. 92, hvori det hedder: I Ellinge Langeskov, som ligger til Søgaard, sees Ruderne af et gammelt Slot, som menes at være Slottet Tvevad, hvorom Kong Valdemar den Fjerdes Concubine i en gammel Bise saaledes taler til Dronningen:

„Han gav mig Slot, han gav mig Been,
Han gav mig Tvevad Slot i Fyen.“

At Bendz har udeladt Dmtalen af Kong Valdemar den Fjerde og dennes Frille, synes at tyde paa, at han blot lejlighedsviis mundtlig har hørt den, jeg tør troe af G. L. Baden, men har siden ikke videre ændset den paa Grund af Svaret fra Nherup.

Smidlertid kan jeg ikke undlade her at optage den udførligere og nøjagtige Udskrift af Præsteindberetningen, som den er meddeelt af S. Grundtvig i Danmarks gamle Folkeviser 3. D. 1. S. S. 34, hvor den lyder saaledes:

„Nasum Herriidt. Rønninge Sogenn. Ubi Ellinge Langeskov, som ligger thill Søegaard, haffuer i gammell Dage standet enn herregaard, eptersom stædenn endnu kiendis, i sønderlighed enn brynd neder i iorden, omsat met kampesteene, dog mesten igienstudt med iord. Somme meene, at det skal haffue værít itt lidet slot ved naffn Tvevad-slot, aff aæn, der ligger der neden westen fore, som kaldis Tvevad, hvildet de wille colligere udaff en gammell danske wisse, siungis om Rege Valdemaro 4to, skall haffue hafft enn sleffred aff adell, huilckem, thillspurd aff Dronningen, huad hendis morgengaffue var, skal hun iblant andet haffue swared:

Hand gaff mig borgh, hand gaff mig lehn,
hand gaff mig Tvevad-slot i Fyen.“

Denne Indberetning maa være af Søren Iversen Winum, der var Præst i Rønninge fra 1606 til 1652. Man veed intet Videre om denne Mand, end at han 1626 blev Provst i Nasum Herred; her kan da heller ingen Grund være til at antage, at han har udmærket sig ved historisk Værdom eller haft nogen særlig Interesse for

antiquariske Underføgelfer, og saa beraaber han sig blot paa „Sommes“ Mening og Slutning, ligesom Bændz paa den almindelige Folketro i Rønninge Sogn.

Endnu er der et andet Sagn, som Bændz ifkun tildeels, men Winum slet ikke synes at have kjendt, men som nu findes i Thieles Folkesagn (4. D. 99), der ogsaa handler om Tøhyvad Slot: „Da det engang blev beleiret af Fiender, forraadte en Pige det i Fiendens Vold, i det hun efter Aftale satte Lys i et Vindue i den Fløi, hvor Borgen var svagest befæstet. Siden blev dette Slot nedbrudt, og af dets Stene ere Kolfsted og Ellinge Kirker opbyggede.“

Den eneste paalidelige Oplysning, disse Meddelelser give os, er den, at der paa den ovenfor betegnede Banke i Langeskov har staaet en Bygning paa et stærkt Fundament med en Brønd derhos og en Grav udenom, og at det ei alene 1623, men endnu 200 Aar derefter var en Folketro i Rønninge Sogn, ligesom maastee ogsaa Andres Mening, at denne Bygning havde været et Slot ved Navn Tøhyvad eller Tvevad. Men naar man seer af Præsteindberetningen, „Somme“ blot ville slutte dette af en gammel Vise om Baldemar den Fjerdes Frille, som skulde have svaret Dronningen, at hun af denne Konge havde faaet Tøhyvad Slot til Leen, saa vakler strax den hele Folketroes Bygning; alligevel troer jeg, at den ikke derved styrter sammen.

Det første Spørgsmaal, her paanøder sig, er da dette: har Borgen Tøhyvad ikke ligget paa hiin Banke i Langeskov eller hvor har den ligget? Dette Spørgsmaal vil jeg nu see at besvare saa godt jeg kan.

At Tøhyvad var til i den første Halvdeel af det 13de Aarhundrede, fremgaaer, som ovenfor allerede er bemærket,

af Kong Valdemar den Andens Fordebog, hvori det nævnes. Fordebogens Alder sættes i Almindelighed til Aaret 1231, dog kan det gjerne være, at det er skrevet noget senere paa det Blad, det er optaget paa; thi det er ikke blandt de kongelige Eiendomme, der ere anførte under bestemte Herreder, men er iblandt dem, der rimeligviis ere skrevne til, efterat den egentlige Fordebog var færdig. Naar man imidlertid bemærker, at Tøhvad er opstillet jevnsidez med andre kongelige Eiendomme i den Orden: „Hægnæzholm, Nyburgh, Tøhvath, Hæzleaker,“ o. s. v., tør man dog vel næppe ansee denne Opstilling for ganske tilfældig; den synes mig at hentyde paa, at Skriveren har optegnet disse Eiendomme efter deres Beliggenhed fra Nord til Syd, og at Tøhvad maa søges imellem den første og den sidste. Thi i hele dette Mellemrum fra Beltet indtil Odense nævner Historien paa den Tid, her omhandles, ingen andre kongelige Borge end Nyburgh og Tøhvath, og da det nuværende Afsammenløb ligger lige vesten for Nyborg, falder det af sig selv, at jeg ogsaa der maa søge Borgen af samme Navn, og da veed jeg intet andet Sted at finde den end paa den Banke, hvor Sagnet og Folketroen i flere Aarhundreder har henlagt den. Maaaskee vilde Noget sige hertil, at det gamle Tøhvad Slot rimeligere var at søge i Bondegaarden Tøhvadgaard, der netop ligger paa det Delta, som dannes af Aærnes Sammenløb, saa svarer jeg: at denne Bondegaard ikke er ældre end fra 1796, da den ved Udflytningen blev udflyttet fra Ferritsølef By i Rolfssted Sogn, hvilket foruden med dette mit Udsagn ogsaa godtgjøres af Bendz's Efterretninger S. 142. Sagnet holder sig alene til Rønninge Sogn, og Erfaringen har viist, at den Bygning, som har staaet der, hvor Beliggenheden

af den gamle Tøhyvad Borg paavises, ikke har været ganske ubetydelig. Nu er det vel fandt, at de Levninger paa Stedet, som i Udtoget af Præsteindberetningen af 1623 kaldes: „Rudera af et gammelt Slot,“ efter den af S. Grundtvig meddelte fuldstændige Afskrift ikkun nævner „en Brønd omfat med Rampeftene“; alligevel hentyde Udtrykkene dog ogsaa paa andre, skjøndt unævnte Tegn, hvoraf det kunde kjendes, at der havde været „en Herregaard“; men den ovenfor meddelte Beretning om den paa Stedet af Præsten Bendz foretagne Undersøgelse, der udførtes af ham i Forening med Geheimeraad Bülow til Sanderumgaard i Aaret 1816, sætter det udenfor al Tvivl, at Bygningen maa have været en af de Smaaborge, af hvilke endeel i Middelalderen fandtes her i Danmark. Hvad Bendz fortæller om hiin Undersøgelse, har jeg for ganske nylig hørt bekræftet af en af de Mænd, der vare med at udføre Gravningeu. Han var dengang en ung Mand og er nu 68 Aar gammel. Han fortæller da, at de ved at grave paa Banken, fandt Levninger af Muurværk, men ingen Mure, med Undtagelse af et langt Muurfundament af store Rampeftene langsmed den yderste Kant af den bratte Skrænt, som gaaer ned til Aaen; om disse Stene havde været Grunden af Bygningen eller af en Befæstningsmuur, kunde ikke afgjøres. Derimod veed han ingen Bested om den i Præsteindberetningen omtalte Brønd. De paa Banken værende Rampeftene lod Ejeren af Rønningesøgaard, Major Lemwich nogle Aar efter bortføre og benytte til Steengjærde omkring Skovlykken. Der staae de endnu, og Enhver vil kunne overbevise sig om, at den Bygning, under hvilken de have været anbragte som Grundstene, ikke kan have været ganske ubetydelig. Med disse Stene

forbandt hvert synligt Spor af Ruinerne, da Bladsen, hvor de toges, blev jebnet; blot Graven, den bratte Skrænt og Navnet Tøhvad Slot ere blevne tilbage.

Men Navnet er, efter min Mening, saameget mere betegnende, som det igjennem Aarhundreder er vedblevet at knytte sig til denne Banke, som Tøhvad Slotsbanke, skjøndt Sammenløbet af Aaerne, det egentlige Tøhvad, ligger omtr. 300 Skridt derfra sønden for Banken. Ligeledes kaldes undertiden det lidet s. v. for Banken beliggende Møllested: Tøhvad Slotsmølle. Naar nu dertil kommer et andet Sagn, at Ellinge og Kølsted Kirker skulle være opførte af Sten fra Tøhvad Slot, saa kan Tanken vel ikke let undgaae at færste sig til det Sted, som endnu den Dag i Dag bærer dets Navn. Vistnok ere blotte Sagn en løs Grund til at opføre historiske Bygninger paa, men hvor andre historiske Grunde mangle, nødes man til ogsaa at benytte dem, og da dette netop er Tilfældet her, hvor dog Tingen over 150 Aar, førend Valdemar den Andens Fordebog blev trykt, let vilde falde paa at opfinde Sagnet om et Slot og et Sted, der i Historien er saa lidet bekjendt som Tøhvad, dersom ikke noget virkelig historisk laa til Grund, saa troer jeg, man efter Omstændighederne, uden stor Fare for at tage fejl, nok tør antage, at Tøhvad Slot har ligget paa den Banke, der endnu bærer dets Navn, i den saakaldte Ellinge Langeskov i Rønninge Sogn.

Saameget om Tøhvads Beliggenhed; nu Noget om dets Anlæg.

II.

Jeg har ovenfor bemærket, at Slottet Tøhvad allerede var til i Valdemar den Andens Tid, altsaa i

Begyndelsen eller i den første Halvdel af det 13de Aarhundrede; og efter det i Præsteindberetningerne anførte Vers af en gammel Folkevise skulde det endnu have været til i Baldemar den Fjerdes Tid eller i den anden Halvdel af det 14de Aarhundrede, derefter skulde det være blevet nedbrudt og Stenene anvendte til Opførelse af Ellinge og Kollsted Kirker. Her paanøde sig nu to andre Spørgsmaal: naar er Anlægget steet og Nedbrydelsen foregaaet? Besvarelsen af disse to Spørgsmaal har sine store Vanskeligheder, thi jeg kommer her ind paa Gjetningernes grændseløse Mark; imidlertid skal jeg ikke undlade at sige min Mening derom. Da Borgen Løvbad allerede nævnes i Fordebogen og der ingen historisk Efterretning gives om dens Anlæg, henpeger denne Omstændighed til en Tid, der er ældre end Baldemar den Anden. Forklaringen af Folkeviseverset i Præsteindberetningerne gaaer ud fra den paa hin Tid og indtil vore Dage gængse Formening, at den i Verset meddelte Efterretning viser hen til Baldemar IV, og ved første Dickast seer det ogsaa virkelig ud, som om Verset var en Strofe af Folkevisen om Lovelille og Kong Baldemar. Men nu har i sin kritiske Undersøgelse om denne Vise Hr. Sven Grundtvig, efter min Formening, uigjendrivelig beviist, at Lovevise og Lovefagnet ikke kan eller bør henføres til Baldemar IV, men til Baldemar I. Dersom det nu ogsaa var afgjort, at det ovennævnte Vers var en ægte Strofe af den gamle Lovevise, havde vi dog een bestemt Udtalelse om Løvbad's Tilværelse ved omtrent Midten af det 12te Aarhundrede; men denne Udtalelse er hverken sikker eller som historisk Beviis betragtet, at lide paa. For det Første forekommer det i Præsteindberetningerne nævnte Vers ikke i nogen af de ægte gamle Opskrifter af

Folkevise om Kong Valdemar og Lovelille, og for det Andet kunde det, selv om det fandtes der, intet Sikker bevise om Tiden, da Vise selv ikke kan henføres til nogen bestemt Tid. Men i sig selv er det sandsynligt, at en Borg som Tølvbad tilhørte den Tid, da slige smaa befæstede Pladser anlagdes i Mængde baade til Forsvar mod fjendtligt Overfald og til Sæde for Herrer, der feidede paa deres Naboer. I det 13de Aarhundrede var det i ethvert Tilfælde til og var da Kronens Ejendom.

Til Valdemar Utterdags Tid turde snarere dets Medbrydelse knytte sig. Thi vel er det ogsaa dunkelt, hvortil det andet Sagn figter, da det hverken siges, af hvem Slottet er beleiret, eller af hvem det er blevet indtaget; men dersom der virkelig ligger noget Historisk til Grund for Sagnet, kan Beleiringen og Indtagelsen med Rimelighed henføres til en af de mange Smaafeider, som Kong Valdemar efter sin Tronbestigelse i en lang Række af Aar førte med de holfstenske Herrer omkring i de forskjellige Egne af Fyen. Det er her en Mærkelighed, som ikke bør forbigaaes, at Hvitfeldt figer, at Kong Valdemar 1353 sluttede Overeenskomsten med de holfstenske Grever angaaende deres Panteret til Fyen „ved Vindinge Aa“*); dersom det var steet i Nyborg, vilde han neppe have betegnet Stedet paa denne Maade, men da der paa den Tid neppe fandtes nogen Kongsgaard, hvor Kongen kan have opholdt sig, lige fra Udløbet og opad Aaen, førend Tølvbad, er det muligt, at det var paa dette Slot, at Overeenskomsten blev sluttet. Da derfor Holfstenerne 1357 under det jydsk Oprør trængte ind i Fyen, erobrede Odense og alle de kongelige Slotte,

*) Hvitf. F. 1,507 ff. Suhm XIII, 279.

de kunde, have de vel heller ikke tabt Tøvhvad af Sigte, og ved denne Leilighed kan det da være skeet, at dette er blevet beleiret og indtaget af Holstenerne ved et saadant Forræderi, som Folketagnet beretter. Betragte vi Localiteterne, som de nu ere, maa Angrebet antages at være skeet paa den østlige Side. Borgen kan ikke have været meget stærkt befæstet uden imod Vesten eller paa den Side, som vendte mod Naen. Her har Angrebet formedelst Vandet, den høie og steile Brink og Slotsmuren vistnok været temmelig vanskeligt; men paa de tre andre Sider, især den nordlige og østlige, frembyde Localiteterne ingen stærke naturlige Befæstningspunkter, da Slotspladsen udgjør en jevn Flade i Flugt med det udenfor Borggraven værende Terrain; paa den østlige og sydlige Side er slet intet Spor til nogen Vold; om en saadan har været til tæt indenfor den nordlige Rand af Graben, er tvivlsomt. Befæstningen mod Landsiderne kan altsaa blot have bestaaet af en ikke meget bred og dyb Grav og maaskee af en Muur. Efter Slaget ved Hamborg knækkedes atter Holstenernes Magt, og Tøvhvad kan da igjen snart være kommet i Kongens Vold, hvorved det ogsaa kan være kommet til at dele Skjæbne med Hamborg og flere saadanne befæstede Smaaborge fra ældre Tider, som nu ikke længere anfaaes værd at vedligeholdes.

Thi det anførte Sagn siger fremdeles: „Siden blev dette Slot nedbrudt, og af dets Stene ere Kolfsted og Ellinge Kirker opbyggede“. Vel kunne vi ikke paavise noget andet Vidnesbyrd end dette Sagn for, at de to nævnte Kirker ere opbyggede af Tøvhvad Slots Ruiner; dog er der een Omstændighed, som ikke er ganske uden Vigtighed til at stadfæste Sagnet's Sandhed. Naar man

nemlig undersøger Grundstenene under disse to Kirkebygninger, finder man, at de bestaae af temmelig lange, smukt tilhugne Kampesteen af omtrent 18 Tommers Gjennemsnit, med en net indhugget Kende eller Fals langsmed den øverste Rand, og de ere ganske rigtigt, som Bendz allerede har bemærket om Kolfsted Kirke, smukkere og ziirligere end de i Almindelighed ellers findes under en Landsbykirke*). Disse Stene under begge Kirker ere saa eens i alle Maader, at de virkelig synes at være komne fra eet og samme Værksted, eller at de allersørst have været anbragte i een og samme ældre Bygning^o og fra den ere blevne fordelte til begge Kirker. Af Grundstenene under begge Taarnene er det klart, at disse ere nyere Tilbygninger, og man seer tydeligt, at de falsede Stene, som førend Taarnenes Opsørelse have været Grundstene i Kirkerens Gable, sidenester, saavidt de kunde strække til, ere anbragte under Taarnbygningerne, ligesom det Samme ogsaa sees at have været Tilfældet ved Udvidelsen af den østre Deel af Ellinge Kirke. Disse Kirker kunne efter deres Bygningsstil vel antages at være fra omtrent Midten af det 14de Aarhundrede, og saaledes bliver der heller intet Urimeligt i Sagnet, da hverken dette eller Historien omtaler Tilværelsen af Løvbad Slot efter Valdemar den Fjerdes Tid.

III.

Saalænge Løvbad Slot stod, havde det sin egen Vandmølle. Denne laae omtrent et Par hundrede Strid S. V. for Slottet midt i Engen og blev dreven af Aaen.

*) Bendz 129.

Man sees endnu paa det anførte Sted to Jordhøje*), som ikke kunne være fremkomne paa anden Maade end ved Menneskehænder; de omgives af Aaen, der tillige strømmer igjennem dem, og det er endnu ikke en Menneskealder siden, da man i Bunden fandt Bøle, som tydelig viste, hvor Møllekarret havde været. Derfor vi efter det Ovenanførte tør sætte Slottets Nedbrudelse under Kong Baldemar den Fjerde, kunne vi ogsaa let forklare os den slynlige Forandring, der maa være foregaaet med den tilstødende Egn mod N. V. Borgen Lyhbad er rimeligviis i Sørøverperioden, det tolvte Aarhundrede, blevet anlagt som et Hoved eller Værn imod Fribyhterne, der paa deres Smaafartøier ofte løb ind i Vigen og opad Aaen dybt ind i Landet, og det var bygget paa et Sted, sønden for hvilket Aaen ikke mere var seilbar; skjult af Skov paa alle Sider gav det en beqvem Veilighed til derfra at foretage en uventet OVERRUMPLING paa de fremmede, fjendtlige Gjæster. Man kan ogsaa heraf forklare den stærkere Befæstning udad imod Aaen. Paa Baldemar den Fjerdes Tid vare disse Forhold forandrede; for Sørøvere var nu saa langt inde i Landet ingen Fare paafærde; men Erfaringen havde nyligen viist, at Slottet i Feidetid kunne hde Kongens Fiender, Holstenerne, et befæstet Tilholdssted, af hvilken Grund man vel kan antage, at dets Nedbrudelse blev besluttet. Maa ske kun endog den høsliggende Slotsmølle hos Kongen have fremkaldt Tanken om det for den Tid store og vidtløftige Mølleanlæg ved Aaen.

Det er af Historien bekendt, at Anlæg af Vandmøller var et af Baldemars Yndlingsforetagender,

---

*) Bøndz 38.

som blev til stor Byrde for Undersaatterne. Det var netop 1356, at han gav Befaling til Inddæmningen af alle Bække og Aaer, for at de kunde blive stiftede til Mølleanlæg, og intet Sted kunde være mere beqvemt til Iværksættelsen af dette Kongebud end Aaen fra Lyvbad Slot indtil den nordlige Grændse af Rønninge Sogn. Sætte vi Slottets Erobring af Holstenerne og dets Tilbageerobring af Kongen til 1357, kan dets Nedbrydelse vel være fulgt snart derpaa og Mølleanlægget være begyndt. Slotsmøllen laae desuden meget ubeqvemt for hele Omegnen, da den fra alle Sider var vanskelig at komme til*); ogsaa synes den, af Møllestedet at slutte, at have været meget lille og blot været indrettet til Slottets Behov, men ved Dæmninger kunde større Møller blive tilgængelige for hele Egnen paa begge Sider af Aaen. Saaledes opstode da langsmed Aaen i Rønninge Sogn 3 Vandmøller: Holts Mølle, Bierne Mølle og Mellemmølle, og bleve alle tre opnævnte efter deres Beliggenhed. Holts Mølle, som paa alle Sider var omgivet af Skov, fik da Navn efter Skoven, og selv den Omstændighed, at den ikke fik det danske Navn „Skovmøllen“, men det tydske „Holz“-Mølle, peger hen til den Lyshedens Periode, der endnu ikke var udløben under Valdemar IV, da jeg sætter dens Anlæg til omtrent 1380. Den anden erholdt Navn efter en stor tætved liggende Mose, Biernelong**), og blev kaldet „Bierne Mølle.“ Disse kunde maaste synes at være de ældste, da den tredies Navn „Mellemølle“ vel kan hentyde paa, at den ligesom er bleven skudt ind imellem de to andre***);

*) I. c.

**) I. c. 37.

***) I. c. 38.

men jeg skulde dog være mest tilbøielig til at troe, at de alle tre ere anlagte paa eengang og udgjøre eet samlet kongeligt Mølleanlæg.

Ved Opførelsen af disse Møller blev Aaen opdæmmet paa flere Steder og Egnen langsmed Aaen meget forandret dog mest i Nærheden af Løvhvad Slotsbanke. Det kan være tvivlsomt, om Aaen, som i det hele er temmelig dyb, i ældre Tider havde noget egentligt Overtjørselfæstet lige fra Sammenløbet ved Løvhvad til Rønninge By; fra denne og saalangt som Rønninge Sogn strækker sig mod Nord og Øst, har den neppe været til at kjøre over, og selv den Dag i Dag kan man blot om Sommeren, ikke om Vinteren, kjøre over den ved Løvhvad og Rønninge*); al øvrig Fjorsel over den kan alene stee over Dæmningerne og Broerne ved Møllerne. Hvorlangt tilbage i Tiden de nuværende Enge have staaet under Vand og det tilstødende lave Agerland været Eng, kan naturligviis af Mangel paa historiske Efterretninger ikke angives. Vist er det imidlertid, at naar Vandet i Aaen stiger $1\frac{1}{2}$ til 2 Fod, ere alle Engene og endeel lavt Agerland oversvømmede, og Højderne udgjøre Der. Nærmest ved Løvhvad Slotsbanke paa den sydlige Spids af en saadan Højde, hvilken tydelig sees engang at have været en Ø, er Holts Mølle anlagt. Overtjørselfæstet fra Ellinge Sogn har paa dette Sted vistnok været umulig i ældre Tider, og fra Rønninge Sogn vanskeligt; her blev det altsaa nødvendigt at danne en Forbindelse imellem begge Abredder ved to Dæmninger, af hvilke den, som gaaer fra Ellinge Siden lige til Møllen, er et anseeligt

*) I Rønninge By er dog nu omfjer Overtjørselfæstet gennem Aaen selv afløst af en Bro.

Red.

Værk, da den baade udgjør Kjøreveien af en ikke ubetydelig Længde og tillige opdæmmer Mølle dammen. Ogfaa Rønningesøgaard har omtrent ligget paa en Ø, thi flere Iuddæmninger, Moradser og Engstykker omkring den vidne om, at den til en Tid maastee har været ganske omgivet af Vand. Ved Dæmningen til Holts Mølle blev Rønningesøgaards Sø afftaaren fra Aaen, hvorfra den i ældre Tider synes at have erholdt Tilløb, og har maastee engang udgjort en af denne affat Bugt. For at frembringe mere tørt Land omkring Gaarden, blev det ogsaa nødvendigt at skaffe Søen Afløb, da Vandet i de nærliggende Moser holdt sig i lige Høide med dens Vandspejl; dette bevirkede man ved at gennemgrave den Høideryg, som ved dens nordlige Ende forbandt Skjellerup med Rønningesogn. Thi der uledes Vandet af Søen, ikke ved et naturligt Afløb, men ved en meget bred og dyb Grav, der som et betydeligt Værk af Menneſtehaand er ført tværs igjennem den nævnte Høideryg, langsad hvilken Veien fra Skjellerup til Rønningesø ufeilbarligen maa have gaaet i ældre Tider. Ved denne Gjennemgravning blev Veien overſtaaret og derfor lagt nedenfor Banken, hvor den nu gaaer. Over den Kende, som dernede modtog Vandet fra Søen, blev ſlaaet en Bro, som nu er en Stenkiste og kaldes „Nybro“, uagtet Ingen veed, hvor gammel den er. Det tør imidlertid vel antages, at hiin Gjennemgravning er langt yngre end Holts Mølle eller Baldemar den Fjerdes Tid, thi alle Forandringerne der i Omegnen ere neppe ſkete paa een og ſamme Tid, men efterhaanden; at den dog er af temmelig høi Alder, derpaa henpeger den Omſtændighed, at Vandet i Søen nu ſjældn er ſaa høit, at

det kan naae at løbe ind i Graben, og at der i denne staaer meget store og gamle Bøgetræer.

IV.

Der er endnu en isæregen Omstændighed ved Tvhyvad Slot eller Slotsbankte, som ikke bør forbigaaes i en historisk Undersøgelse. Den hører nemlig nu og hørte ifølge Præsteindberetningerne allerede 1623 under Rønningesøgaard og regnedes til Rønninge Sogn og Aasum Herred; men saaledes kan det ikke have været Tilfældet i ældre Tider. Efter Beliggenheden maa Slottet Tvhyvad useilbarligen have hørt til Ellinge Sogn og Bindinge Herred, og det er ikke uden Betydning, at de omtalte Præsteindberetninger sige, at det laae i „Ellinge Langekov.“ Naen med dens tilhørende Oversvømmelser og Rønningesøgaards Sø lige til dens nordlige Ende har efter alle Kjendemerker udgjort Sogne- og Herredskjeldet fra det Sted, hvor dens Arme træde ind i Kollsted Sogn. Naar man nemlig følger begge dens sydlige Arme, vil man finde, at de i ældre Tider have været Sogneskjel imellem Sognene Hellerup imod Vest og Ellinge mod Ost og den mellemliggende Deel af Kollsted Sogn. Vel overstjærer den vestlige Arm nu Kollsted Sogn imellem Kollsted og Tvhyvad, men ogsaa her var den i ældre Tider Sognegrænse indtil Tvhyvad, thi Ferritslev, som nu hører til Kollsted, og Bækstrup, som nu ligger i Ellinge Sogn, udgjorde fordem et eget Sogn, Ferritslev Sogn; først efter Reformationen blev dette Sogns Kirke nedbrudt og Bjerne henlagte til Nabo sognene, Ferritslev til Kollsted og Bækstrup

til Ellinge*). Fra Løvbad imod Nord gjør Aaens gamle Vandstjæl, nu den østlige Rand af de høsliggende Enge med samt den østlige Rand af Rønningesøgaard's Sø, Stjället imellem Rønninge Sogn imod Vest og Ellinge og Stjellerup Sogne imod Øst, indtil det N. Ø. for Søen atter støder paa Aaen. Ikkun Løvbad Slotsbante eller Langeskov med den høsliggende Løkke mod Nord, der fordem har hørt til Slottet og siden som skovbegroet i Mandss-Minde været en Fortsættelse af Langeskov, gjør paa hele den nævnte Strækning en paafaldende Undtagelse, i det den danner ligesom et Indsnit i Ellinge Sogn, saa at Sognegrændsen gaaer fra Aaen eller Engranden østen uden om Skoven og atter mod Vest ned til Dæmningen ved Holts Mølle eller Engens østlige Rand. Man ser saaledes tydeligt, at det gamle Vandstjæl engang har været Sognegrændse, og at Engen og Ugerlandet imellem Rønningesøgaard's Sø og Holts Mølle er efterhaanden ved Udtørring kommen til at høre til Rønninge Sogn. Men hvorledes er da nu Slotsbanten som en Deel af Ellinge Sogn kommen ind under Rønninge Sogn og Aasum Herred? Dette Spørgsmaal staaer i Forbindelse med et andet: hvorledes er den kommen under Rønningesøgaard?

Vi mangle ogsaa her historiske Vidnesbyrd og kunne blot lede os frem ved rimelige Slutninger. Slottet Løvbad var Kronens Eiendom, og efter dets Nedbrudelse vedblev

---

*) Kongebrevet derom af 1555 i Supplem. til Krags Christian III's Historie S. 233. Dog maa det bemærkes, at her nævnes hele Ferritslev Sogn, som lagt til Rolfsted Kirke. Beboerne ville imidlertid vide, at Bækstrup ogsaa har hørt til Ferritslev, men er senere formodentlig dens Nærhed ved Ellinge lagt til dette Sogns Kirke; men noget Dokument derom, har jeg ikke fundet.

vel Banken tilligemed Holts Mølle ogfaa at være det. Rønningesøgaard tilhørte dengang en privat Mand, og endnu i Slutningen af det 14de Aarhundrede maa Slotsbanken have ligget udenfor denne Gaards Omraade; men paa den Tid maa der være opstaaet Spørgsmaal, om Kongen dog ikke havde lovligt Krav paa Rønningesøgaard og dens Tilliggende. Thi 1397 udstedte Herredsfogden Johan Thyrnæ, een Ridder, 8 Bødnere og en Borger af Odense et Thingsvidne om, at Gerard Andersen, kaldet Rynnigh, havde erholdt et Thingsvidne og beviist, at Godserne Rønningesøgaard og Rønningefang albrig havde været afhændede eller pantfatte ved Ridder Nikolaus Rynnigh, eiheller været i Kongens eller Kronens Besiddelse, og at bemeldte Ridder døde paa sin Gaard Søegaard og begroves i Rønninge Kirke*). Da Lybyad Slot virkelig havde været i Kongens Besiddelse, tør man vel antage, at Godserne Rønningesøgaard og Rønningefang ikke have indbefattet Andet end de Torder og Eiendomme, som laae Vesten for Aaen, og at Slotsbanken endnu dengang var Kronens Eiendom. Spørgsmaalet kan da muligen have været, om Rønningesøgaard eller noget af dens Tilliggende havde hørt under det nedbrudte kongelige Slot Lybyad.

Imidlertid maa Rønningesøgaard dog imellem 1397 og 1521 være bleven en kongelig Gaard, paa hvilken Maade dette er skeet, lader sig ikke paavise, men af Kong Christian den Andens aabne Brev sees, at i det sidstnævnte Aar fik Kongens Underfoged paa Nyborg Slot, Peder Bang og „den Husfru, han nu først fangende vorder“, Brev for

*) Suhms d. S. XIV, 394.

deres Livstid paa en Gaard, som kaldes „Sjøgaard“, liggende i Rønninge Sogn i Nyborg Leen, med al Gaardens rette Tilliggende, Ager, Eng, Skov, Mark, Fiskevand, for en sædvanlig Landgilde, dog skulde han have den i fire samfulde Aar uden al Afgift, og skulde de samme Gaard bygge og forbedre*). Gaarden var i Kongens Eie indtil 24de Juli 1567, da den blev skjødet af Kong Frederik den Anden til en Henrik van Raden, som døde der 1575. I dette Skjøde kaldes Rønningesjøgaard en „Dyftgaard“**), og maaskee kan da en eller anden af de forrige Konger have tilkjøbt sig den for Jagtens Skyld. Alt hvad der i Nærheden af Gaarden tilhørte Kongen, er da rimeligviis, imedens den var en kongelig Eiendom, blevet lagt ind under den, og saaledes vel ogsaa den kongelige Skov, som siden Slottets Nedbrudelse var været frem paa Tvivvad Slotsbanke, og hang sammen med den Skov, der strakte sig lige fra Rønningesjøgaard til den sydlige og østlige Ende af Holts-Mølleedæmning. Tiden, naar dette er skeet, kan naturligviis ikke angives med Nøiagtighed, men synes at falde imellem 1397 og 1521. Fra den Tid har Slotsbanken været regnet med til Rønningesjøgaard, hvorved den blev draget bort fra Ellinge Sogn og gik som et umiddelbart Tilliggende til Gaarden over i Rønninge Sogn.

Over de funktne Levninger af en af vorre lidet kjendte Fortidsborge har jeg her forsøgt at opføre en lille kritisk

---

*) Suhms Saml. 2. B. 2. S. 51.

**) Bændz 55. Dan. Herregd. 1, 4.

Mindebygning. Grunden, hvorpaa den hviler, er kun kort og smal, thi den bestaaer af det eneste, blot eengang som historisk nævnte Ord „Twywath“. Det følger af sig selv, at en kritisk Bygning, der blot har et eneste historisk Ord at støtte sig paa, maa være opført af Materialier hentede fra forskjellige Læder og Steder, fra Sagn, rimelige Slutninger og andre historiske Efterretninger, der kunne bringes i Forbindelse med den eensomme Grundsteen. Jeg udgiver derfor heller ikke dette lille Arbejde for Andet end hvad det er: et kritisk Forsøg, der er gjort uden egentligt kritisk Apparat.

V. Præsten Christiern Bruns Optegnelser

hæer fra Aarene 1572 til 1591.

Meddelte af Holger Fr. Rørdam.

De efterfølgende Optegnelser findes i et Oktavaandskrift i Universitetsbibliotheket i Upsala, og Udgiveren skylder Hr. Bibliothekar Dr. Styffe Takken for Meddelelsen af samme. Haandskriftet, der er indbundet i Pergamentsomslag (Fragment af et religiøst Skrift fra Middelalderen), bestaaer af 92 Blade. Paa første Side staaer skrevet: „Christiernus Nicolaus Brunius Ottoniensis me possidet“. Indholdet, der er skrevet med en meget fiin Stil, er af høist forskjellig Art. Her findes Uddrag af theologiske Skrifter, underlige „Historier“ fra fremmede Lande, Vægeraad og mange Slags Anviisninger, f. Ex.: „Saalebis som her effterfølger beredde Caspar Maler eller contrafeher den grønne farffue, med huilcken Kon. Maiett^s skib S. Michell ved naffn, her y strømmen (o: ved Nyborg) ligger, Anno 1582 bleff farffuet.“ Iblandt Notitser om Tegtestabet findes følgende i al sin Simpelhed sande Lovpriisning af samme:

Alt stolbrorstaff oc vennstaff ieg offuer setter
 En from quinde, der inted ont anretter.
 Nar alle din stolbrødre wige fraa dig,
 Da staar hun med dig trofastelig.
 I nødt, forrig, fare hielper dig din wiff,
 Oc setter tiill wedz ære, godz oc liff;
 Hun trøster dig och det beste hun kannd,
 Nar dig forlader alle manndt.

Ungaende Narstider og Dage findes bl. A. følgende
 Vers:

Doctor Christiernus Morsianus dixit.

Tarda hyemalia: cito æstivalia:
 faciunt coemiteria inæqualia.

Nota de 25 die Januarij.

Clara dies Pauli bona tempora denotat anni.
 Si fuerint venti, designat prælia genti:
 Si fuerint nebulæ, pereunt animalia quæque:
 Si nix, si pluuiæ, designat tempora cara.

Hovedmassen af Optegnelserne ere dog af historisk
 Indhold, deriblandt en Række Notitfer under Overtitfer:
 „Annales observatu digni“, der kjendelig nok ere afftebne
 af en ældre Kilde og væsentlig ere de samme, som ere
 meddeelte i nærværende Udgivers „Historiske Kildekrifter“
 1ste Bind, S. 550—55, hvorfor de her forbigaaes. Resten
 er Christiern Bruns egne Optegnelser, deels mere sagn-
 agtige Træk, som han har hørt fortælle, deels og for-
 nemmelig Begivenheder, som han selv har oplevet og
 deeltaget i, navnlig da forskjelligt, der knytter sig til
 Sjens Stift og især til Nyborg By, hvor han havde sit
 Hjem og sin Virkefreds, samt en Deel vedkommende hans

ogt Liv og personlige Forhold, hvoraf noget ganske vist ikke er af særlig Bigtighed, men dog formeentlig ikke burde udelades, da Haandskriftet findes i en fremmed, for danske Bidsenstabsmænd ikke let tilgængelig Samling. Sagnene om Dronning Margretes Fødsel og Gurre Slots Bygning fortjene nogen Dpmærksomhed, da de her foreligge i en tildeels baade ældre og udførligere Form, end man hidtil har kjendt dem¹). Optegnelserne fra Forfatterens egen Tid have nogen Lighed med Abjalon Pedersens kun lidet ældre saakaldte „Kapitelsbog“ fra Bergen²), der dog indeholder et endnu rigere Stof til Skildring af den Tids Sæder og Forhold. Christiern Brun havde den for hiin Tids Menneſter sædvanlige Interesse for allehaande Ulykkestilfælde og frygtelige Forbrydelser; hans Optegnelser indeholde derfor meget af den Slags — vistnok mere end der falder i vor Smag — men ogsaa deri høves et Billede af Tiden, ligesom i mange andre Træk i disse „Memorabilia“, der isolerede ikke ere af sænderlig Betydning, men betragtede i Forbindelse med Træk af Sæder og Forhold, der ere os bekjendte fra andet Hold, dog tjene til at fremstille hiin Tidsalder's aandelige Fysiognomi og materielle Livsvilkaar klarere for os.

Skjønt Forfatteren af disse Optegnelser, Hr. Christiern Nielsen Brun, selv har omtalt de vigtigste Omstændigheder i sit Liv, kan her dog kortelig bemærkes, at han var født 1541 i Odense og var Søn af Præsten Niels Brun, der er hæderlig bekjendt som en af Reformationens første Talsmænd i denne By. Tyve Aar gammel kom

¹) Sml. S. Grundtvig, Danmarks gamle Folkeviser, 3die Deel.

²) Trykt i Nicolajsens Korste Magazin, 1ste Deel.

han 1561 til Kjøbenhavns Universitet fra Odense Skole¹). Efter halvtredie Aars Forløb vendte han tilbage og blev Hører ved samme Skole, hvorfra han selv var udgaaet. Fra denne Stilling kaldtes han i Aaret 1566 til Rektor i Nyborg, 1572 til Kapellan og Slotsprædikanter og endelig 1574 til Sognepræst i samme By. I denne Stilling døde han i Februar 1592. Biskop Jacob Madsen omtaler ham i sin Visitationbog som en brav og lærd Mand²). Hans her omtalte Optegnelser have saavidt vides aldrig før været omtalte eller benyttede i Literaturen. Hvorledes de ere komne til Upsala, kunne vi ikke oplysse; dog kan det med Føie formodes, at de have gjort Følgeskab med saa mange andre danske Sager i Stephanius's Samling.

Ved Udgivelsen ere enkelte Stykker for en bedre Ordens Skyld stillede paa en anden Plads end i Originalen; men da dennes Bladtal er angivet i Randen, vil Enhver, som ønsker at kjende Notitsernes oprindelige Orden, der dog idelig er afbrudt ved de ovenfor omtalte, her forbigaaede, uensartede Bestanddele, let kunne tilbageføre vedkommende Stykke til sin oprindelige Plads.

¹) See den af nærværende Udgiver i Programmet for Odense Skole for 1866 meddeelte Fortegnelse over sjenste Studenter ved Kjøbenhavns Universitet 1479—1611, S. 49.

²) Mester Jacob Madsens Visitationbog, udg. af N. Cronc, S. 73.

Anno domini 1348 gik der saa stor en pestelenge **Bl.40.** offuer all verden, som kaldes den sorte død, at der døde wd̄y H̄bte Sancti Laurig afften fraa afftensang oc tiill anden dagen ad afftensang xv hunder mennister. Och tiill Florenz xl tusinde mennister: y Danmark̄ bleffue mange byer øde.

Anno 1405 wor saa stor regen offuer all Danmark̄, at det aldrig holte op at regne fraa S: Oluffs dag om høsten oc tiill juledag. Oc der fulde steax saa stor en pestelenge effter, at huer tiende menniste bleff icke leffuende.

Origo arcis in Sælandia, que vocatur Gorre, hec est Bl.62. (vt mihi relatum est). Den sifte konning Woldemarus her wor y riget, hand haffde en drotning: haffde saaledis bestilled dett wed noget, hun haffde hengd paa sin hals, som wden tuil har werred trolldom, at hand elste hinde saa inderligen, at hand kunde aldrig ha øyne aff hinde. Saa døde hun da, der hindis tid kom, oc beholt dog dette samme hindis trolstaff, hun brugte, hengende om hindis hals; aff huilcked det kom, at hand kunde icke for kierlighed komme til at lade hinde begraffue, men hand lod hinde førre om effter sig y riget y lang tid, huort hand drog, y en kiste, oc lod samme døde lig beuaage huer nat wed visse enspender eller drauantere. Men som der vor nu en nat 2 forsamblet offuer det at beuaage oc beuaare, falt den ene af dem y søffn, saa fordristed sig den anden til at gaa tiil kisten oc wille see, huaad der monne werre høß samme dødning, effterdi at kongen haffde hinde saa kier: oc listed saa lenge wed kisten, at hand fik den op, oc saa alle uegne, da kunde hand inted finde y kisten høß

liged, vden alene noget hengde om hindis hals y en liden klud aff gyldestycke, som vor svøbt omkring noget, laa der y etc. Det tog hand aff halften oc gembde. Strax det wor skeed, oc kongen kom ind till liged om morgenen, bad hand strax sine tiennere, at di skulle tage den arme døddning hen fraa hannom oc lade den komme til iorden, det tiennete hinde best etc. Men siden der effter fick hand saa stor villig till denne samme karl, at hand motte altid verre høß hannom som en liffknecht, oc hand kunde aldrig lade hannom verre fraa sig: hand gaff hannom skiold oc hielm oc gjorde hannom til en aff riggens raad eller sin cançeler paa det sifte. Men denne arme karl, som vor icke fød til saadant, och mente det kunde icke sømme hannom, hand wor saa gierne aff med den ære, som hand haffde den; wiste aldrig, huaad hand skulle tencke her om: hand mente, at det tingeste volte dett, som hand haffde faatt aff forne døde lig, oc tenckte fordi, at hand ville heller verre aff med det, end ha dett. Saa kom hand da med kongen en dag til dett sted, som Gorre staar paa, oc det sted wor da et wørrre, der drog hand vd oc tryckte dette samme tingeste ned y skarned oc dhynden med et glaffuen, det allerdybeste hand kunde, oc lod det siden ligge.

81. 63. Effter den dag fick kongen saa stor lyst til samme sted, at hand tog sig strax for, at hand ville bygge der ett slaat: oc begynte strax paa samme bygning. Zblant andre brugte hand di munde aff Efferom kloster oc fick dem huer en hjuibar y haanden at trelle med dagen igiennem. Der abbeden aff samme kloster fornam dette, schreff hand kongen venligen til, at dette wille icke sticke sig wel, at hand skulle saa tage brøderne aff klostered til saadant arbed oc lade stolene eller cellerne staa tomme y køred: bad fordi,

hand vilde betencke denne leylighed etc. Der kongen fornam dette, sende hand abbeden alle munkenis cucullas oc for-
kapper tilbage igien oc bad, hand skulle fylle dem med
halm eller h  oc fette dennom y stolene, saa stode di icke
tomme. Abbeden bleff her aff noget selsom oc schreff til
kongen igien, at det vilde icke saa sticke sig, som hand be-
gynnte, thi endog at stolene wor fulde y saa maade aff straa
fede, saa kunde di dog eligeuel inted siunge och giøre
tienst y kircken. Der kongen dette fornam, sende hand
abeden bud tilbage igien oc lod hannom sige, at kunde di
icke siunge, som hand haffde sticket til hannom, saa aad
di ey heller inted fraa hannom, ey fort ered klosters ind-
komst, det wor oc en fordeel etc.

Y saa maade oc aff saadan aarsage er det kommen,
at forne konning Woldemar lod bygge Gorre, oc fick til
dett slot sliq en lyst oc villig, at den tid hand skulle d ,
sagde hand aff galskaff, at vilde Gud y himmelen lade
hannom ha Waaringborrig oc Gorre, da wille hand lade
hannom ha himmelen oc den part oc deel, hand skulle ha
der y. Der aff kom det nu, at hand løber igien (som
folck nu tal almindelig) oc blef mangengang om natte tid
y et horn, som hand vilde iage effter dyr, at mange
mennister der omkring kand h rre det.

Anno 1579, som ieg hører, wor der en frimodig
bundemand, som gick om natte tid imellom disse 2 slott y
S land, oc som hand gick, da kom der en fort mand
hannom y m de om natte tid paa en fort hest med
en fort mynde y et baand. Oc som hand kom ner til
bunden, da bad hand hannom, at hand skulle holle hannom
den miunde, hand haffde, oc hand skulle icke slippe hannom
l f, for end hand h rde, hand blefte tredie gang y sit

horn. Bunden torde icke: hand bad fluz igien, hand skulle giørre det, hand vilde inted wnt giørre hannom. Saa fordrifstede bunden sig da til oc tog samme mynde. Saa bleste da samme genganger (vt aiunt) førstegang, oc mynden vilde ha verred løß, men bunden holte fast paa hannom. Saa bleste hand andengang: da drog mynden saa hart om baandet, bunden haffde fat paa, at hand sleffte bunden lang vey effter sig: men hand holte eligeuel hart ved oc vilde icke slippe, saa at hand vøffuede snoren, hand

Bl.64. holt med, 2 gange omkring en hessel, eligeuel drog mynden saa hart, at hand drog barken aff hesselen runt omkring, saa viit som snoren strackte sig. Saa bleste hand da 3 gang: saa slap hand mynden oc lod hannom løbe. Der effter kom samme forte rytter (som folk mener viist at ha verred en dieffuel y konning Woldemars skickelse) til hannom oc høljed hannom oc haffde da en fort hind eller hiort paa hesten høß sig: oc spurde saa bunden ad, huor hand mente, at thenne samme hind vor, der hand bleste første gang: oc der hand taffde, sagde hand, at then vor da y diffuels møße: men der hand bleste andengang, wor hand paa drotning høyen paa Steffns: men der hand bleste 3 gang, da vor den paa kongis høyen paa Møens klint, som er mange mile veyß der fraa oc dett aller høyeste sted, folk ved der er y Danmarkis rige. Saa bød hand da bunden gode nat oc rakte hannom haanden. Men bunden torde icke recke hannom sin haand. Saa bad hand hannom andengang, oc sagde, hand motte vel, hannom skulle inted stade. Saa rakte da bunden hannom sin haand, oc der hand tog den igjen, da bleff den mitterste finger paa bundens haand kraaged oc liggendis paa det

flade inden y handen, oc er end nu saa kroged paa denne dag etc.

Saaledis som her effterfylger, er dronning Margareta kommen til verden (som mig er jagd for), som wor drotning en tid lang her y Danmark oc want Suerrig til Danmark y konning Albrek tid, som wor konning y Suerrig.

Denne for bemelte fiste konning Woldemar wor hindis fader oc affled hinde aff saadan aarsage. Hand wor wd-faren y Siffland at kri, oc want samme tid Siffland til Danmark som en veldig krigzmand: Men som hand toffde nu der wd aff riget et aar eller saa paa paf, bleff hans drotning beført for hannom, at hun skulle ha boled med en synderlig herre her y riget, och holte hannom icke med ret oc loffue, som hun burde: Der for den tid hand kom nu hjem, da lod hand fange samme herre, som hun wor berhæftet for, och lod gjørre en tønne oc besatte den inden vdy med skarpe pige, oc lagde hannom saa der vdy oc lod hannom løbe y samme tønne vnder samme pige neder aff et bierrig y Seland, heder Bisgebierrig¹⁾, oc fick dette naffn af denne aarsage, at for^{ne} kong Woldemar jagde om den, hand lod saa løbe der neder: biße nu for det, du har bißet y stammen tilforne. Oc saa lod hand samme tønne løbe hans hals y tu. Der effter lod hand samme for^{ne} sin dronning sette y et hart fengzel.

Men som hand wor nu saare lystig en dag paa 31.65. samme slot, som hun vor fengled paa, sende hand bud til

¹⁾ En Bafte af dette Navn findes ved Utterslev nær ved Kjøbenhavn.

sin hoffmesterinde, at hun skulle sende hannom om natten den smukkeste jomfru, hun hoffde y sin fruerstue. Der hoffmesterinden hørde dette, wiste hun aldrig, huor hun skulle stikke sig: thi hun tænkte, at hun hoffde taged gaat folkis børn til siig, at hun skulle holde dem til ærren och ick til skammen, der for ville det ick stikke sig, at hun skulle gjøre kongens villig y saa maade. Oc fordi hun hoffde ick flere paa slotted at raade med y denne sag end marskalden oc slogherren, oc her vor stæked tid til at raadslaa vdy, da gick hun strax til samme forbemelte marskald oc slogherre oc raadde med dennom y denne sag, huaad hun skulle gjøre; men di wiste ingen gode raad at giffue hinde. Saa fick hun da dette raad y finde, at hun vilde lade hente konningens egen ækthustru, som vor drotningen, op aff fengzeled oc smycke oc bepryde hinde paa det allerhysterste oc sende den om natte tid ind til kongen y jomfruens sted, som hand begerede. Och det stede lige saa. Den samme nat da afflede hand denne drotning Margrete wed samme sin egen ækthustru: oc hun gick saa facteligen fraa hannom mod dag oc bleff saa foruaared y sit gamble fengzel, hun kom aff. Saa der effter spurteis det, at hun vor trind oc fructfommelig y fengzled, som hun sad. Strax der kongen spurde dette, lo hand spotteligen oc sagde saa: see nu maa mand forfare, huaad hun er for en seck, hun kunde ick holde sig erlig y hinders fengzel, hui skulle hun hoffue holt sig erliger tilforne, der ieg vor vden landz, oc hun vor fri etc. Saa klagede hand det en dag for hoffmesterinden; men hun lo ad hannom oc smilde, oc spurde, om hun motte friligen tale noget med hannom om denne sag: oc hand mente io, hun motte wel; da sagde hun til hannom: komme y herre y hu, at

h begere de det aff mig en afften, at ieg skulle sende ether om natten en af myne jomfruer; hand sagde ja; saa berette hun hannom denne forne handel, ligesom den gik. Saa bleff strax dronningen hent op aff fengzeled, oc hand leffde tierligen och wel med hinde effter den dag etc.

Mirabile mirum, quod mihi dictum est Neoburgi a Bl. 3. viro fide digno. Der wor en gang (credo ante etatem mei parentis) saa stor en vinther h fordom tid, dog icke saare lang tid sidenn en stor winther saa stor(!), at (nisi minus recte percepi) mand kunde gaa her fraa Nyborg oc till Byhø offuer isen. Saa wor ther da paa samme tid bygd paa isenn en kro paa Koberheide¹⁾, som er imellem Gulstad²⁾ oc Femmren, vij eller viij vgesøs offuer; ther stod then samme kro bygd, och wor ther en mand, som holte fall mad oc øl menlig for alle, ther wille kiøbe. Saa stod thet saa langt hedenn imod medfaste eller paaaste, da ville thenne samme mand forsøge, om isen wor sterck eller thøt at gaa paa. Saa hug han en lidenn waage paa isen oc gif saa ther fraa oc mente, at then wor endnu thøt nock, saa at ther wor icke endnu nogen nød paa ferde. Noget ther effther hand kom igjen, tha fant han i samme vaage en mechtig stor hantske, wor skaaren aff klede, saa at ther wor well h samme hantske ij iij eller iiij alne klede; thenne tog hand op oc forundred sig storlig, huaad thet skulle bethyde, oc wiste en anden mand then oc spurde, huaad hannnd thødes ther om, oc thi forundred dem baade her paa møget. Tha bleff kroer manden saa til sindz,

1) D. e. Kolbergheide.

2) D. e. Gulstav, Øndspidsen af Langeland.

at hand lod sterre en anden, lige saa som then wor, och kaste thennom baade y waagen; da kom ther siden strax en røst till hannom, saa sigendes: huem est du mand, ther hanften fand, thet snariste du land, far aff det wand, oc siden at bygge er best paa Flygge (o: en gaard eller landsby paa Jemmen, som wor ther nest høf). De strax skyndet hannud sig thenn samme affthen aff med allt, hand kunde saa med sig, med thet allersnariste, oc om morgenen hand saa sig om, da kunde hand icke see en taffue enthen aff hußit eller isen, der wor, etc.

ØL38. Anno 1541 da bleff ieg Christiernn Brun Niellßon fød y Dttthenze y præstegaarden ved Graabrødre tiergaard, hen ved v eller 6 wger før S. Michels dags tidt, vt mihi retulit mater mea et affinis dominus Christiernus in Querndorp.

Nota, y 34 aar aut 36 wor myn salige fader Her Niells Brun predicanter y Dttthenze: och døde anno 1569 pridie purificationis Mariæ. Vide calendarium Eberi, ibi annus mortis eius et matris meæ annotatus est. Præparabitur illi epitaphium.

Nota. Anno 1574 da stod mit brullup her y Nyburg med myn hustru Karren Teroni(midotter), hvilken er fød anno 1553.

Nota. Hindis søster, som er Ellen, er fød anno 1565.

Anno 1542 da skede Dorritte Biørnekiers brullup med Christiern Biørnekier y Dttthense.

Anno 1546 da stod hindis søsters Karren Busfs brullup sammested.

Anno 1569 døde myn fader Her Niels Brun, som

wor di sygis prest y hospitalet oc capellan til Graabrødre fogen y 36 aar: oc hand døde kyndermyß afften: oc wor en aff di allersørste predicantere, der predicked y Ottenze, effter mundene bleff vddreffne¹⁾).

Anno 1572, then 19 dag Januarij da kom kong. Bl. 5. maiett⁶ her for broen fraa Sælland y sin egen jagt wed naffn Snufatt, och med hannom wor hertug Ulrich aff Meckelborrig med sin førstinde Elizabeth, som er kong. maitt. farføster, oc med hinde wor tuende wnge frøiden, then ene wor hindis egen dotter, then anden wor hertugens dotter aff Pommerenn, huilken frøiden di menthe wor naadig herre skulle haffue til dronning. Her till dags tillforne wth y then neruerrindis winther haffde ingen frost eller winther werredt, men ekon regnweder oc milt, men then neste nat her effther kom, som wor imellom løffuerdag oe then anden søndag effther hellig trekonger dag, som er dominica nuptiarum in Cana Galileæ, den nat beghnthe thet ath fryse indtill then tredie wge y faste, som wor then 3 eller 4 dag Martij, som wor hen ved vij wgers tid. Saa at mand kunde well gaa offuer fraa Sproe oc hid oc tilbage igen, oc wor thenn gannste strøm offuerlagd imellom thette oc Korsør wndertagen en liden waage saa bred som ij saffne, som wor imellom Korsør oc Sproe. — Thi ath then 8 dag Martii, som wor i løffuerdag, da gick Maie Tues offuer fraa Sælland oc hid till Nyborg (en quinde haffuer hiemme y Riøbenhaffn oc boer hart

¹⁾ Infr. Scr. Rer. Dan. VII, 242. Bloch, Den syntse Geistligheds Hist. I, 268—70. Saml. til Fyens Historie og Topographie VI, 1—2.

wed Høystrebe ved flottet). Hun laa til herberge till Hanns Volterßen till ydermere widnisbyrd etc.

Bl. 6. Anno 1572, hellig trefoldigheds Søndag, som wor then 1 dag Junij, bleff ieg ordinerid till prest y wor Frue kirke y Nyborrig aff M. Niels Jespersen, offueruerrindis Her Lauriz Ganzen sogneprest y Nyborg oc prouft y Windinge herrit, oc Herr Rasmus Laurizen y Schalchendrop oc Her Michell Brixen y Windinge.

Then 15 dag y samme maaned nest effther, som wor Viti dag, then anden søndag effther Trinitatis oc den søndag, ther thet euangelium fald de magna cæna parata etc., da sang ieg myn første messe y Nyborgs kirke oc døbte den tid iij børn. Thet første hed Rasmus oc wor en mandz, som bode y Skaubags huß wden for Nyborrig. Thet andet wor Jacob Ganzens, en pige hed Sicell. Thet tredie wor Peder Homlemandz oc hed Karren etc. Samme dag berette ieg 19 folk etc. Anden dagen, som wor om mandagen, begroff iegh Tørgen Holstes barn, som wor hen wed iij vger gammelt etc. Thette wor thet første lig, ieg begroff etc.

Anno 1572, then 26 dagh Junii, som wor anden dagen nest effther then formørckellike, som stede paa maaned (!), oc then anden dag effther S. Johannis Baptista dagh, da resignered ieg scholen her wdy Nyborg, effther ieg haffde werred ther y sex samfulde aar och i fierdingaar. Offueruerrindis paa samme tiid wdy scholen neruerrendis Her Lauriz Ganzen prouft oc sogneprest, Niels Ganzen borgmester, Rasmus Schriffuer raadmand, Sep Mannnd raadmand, Marquord Ibßen raadmand, Borobabell Milich

Kong^e Maitt^s toller, Lauritz Underßen byfoged, Henrick van Baaden borger her sammesteds, Hans Wessell och borger her etc., Her Sorgen Orgemester, Hans Orgemester oc Thomas Jenßen, som samme dag oc samme time anammedt samme scholethienniste igien. Oc de wor saa alle oc nogle flere till myn gest om effther middagen oc gjorde thennom glade etc.

Samme aar 1572 then sette dag Julii, then søndag S. Peder faste sit garn wd wdh Jesu naffn oc fick da Guds gode oc mangfoldige benedidelse etc., then samme dag faste ieg oc mit garn wd h Jesu naffn oc begynte selff at holle miin kost her wdh Nyborge¹). Thi at borgerne erre icke plictig at holle capellanen med kaast. Och Azell Wessert Slozherre fornegted h samme tiid capellanen sin kaast paa slottett, huilket hand haffde haffd altid tilforne, indtill saa lenge ath mand kunde giffue kong^e maiett^s tilkiende der om.

Anno 1573 then søndag i faste Reminiscere, som wor then 15 dagh Februarij, tha bleff sorte Henrickis dotter her h Nyborg, wed naffn Sigell, christnet, oc ieg wor hans fadder till samme barn oc stendte hannom i gammell daler til fadderpenge. Then samme dag om morgenen weyde ieg tilsammen galne Karren oc Sep Hilde i ecteskab. Seg predicked fiden till fropreden. Seg stod fiden til høymesse fadder. Seg iordet fiden et lig aff Hiulby. Seg Bl. 7. gid fiden till barjell.

¹) Oven over er skrevet: Jeg kom til et brøllup samme dag, Hans van Parkes.

Anno 1573 den 13 dagh Septembris da bleff Anders Mandz søn Tørgen Underfæn christned y Nyborrig kircke, oc jegh stod fadder till hannom. Jegh skenckte hannom til fadderpenngē i goltgylde, vor saa god som iiii þ oc j gammell daler etc. Den samme dag, tid oc sted stod iegh oc fadder till Her Underfæns barn, som da bode wdh Nyenstad oc wor tilforne sogneprest y Windinge oc fick Her Jacob Magenns effterleuerste. Jegh gaff hannem j mʒ tiill fadder penngē etc.

Den 25 dag Septembris aar 1573 da døde Niels Hannzen borgmester y Nyborrigh, som wor myn gode menn, och bleff hand begraffuen om søndagenn nest effther kom; di (o: thi) den 25 dag Decembris (!) falt det aar paa en Fredag etc.

- 81.13. Anno 1574 then 26 dag Februarij om affthenen, der flockenn wor imellom 8 oc 9, da døde Her Lauritz Hannzen sogneprest her wdh Nyborrig, som vor fød i Ottenze oc der haffde gaat til schole oc siden studerid i Københaffns vniuersitet i 6 aar, oc wor siden kalled til Ottenze, oc wor der hørere oc scholemester y scholen hen ved ij aar (ni fallor) eller mer. Saa wor hand j aar sogneprest y Røninge. Saa bleff hand der fraa kalt oc hid til Nyborrig til en capellan, wdhi huilcked capellani hand wor j 2 aar. Der nest bleff hand kalled till en sogneprest paa samme sted oc wor y thette embed 16 aar etc.¹⁾ Hand bleff siug Fastelagens søndag, effter hand haffde predicæd til afften sang i kircken, oc om fredagen ther nest effter,

¹⁾ Se Rørdam, Mester Tørgen Jensen Sadolin, S. 158—61.

som vor then forbemelte 26 dag Februarii, da døde hand salig oc sag[t]modig fraa denne verden etc.

Anno eodöm 1574 then fegtende Martii, som vor tisdagen nest for Vetare søndagh, da bleff iegh Christiern Nielsken kalled louligen til en sogneprest igen i Her Lauritzis sted her y Nyborrig by aff borgmester oc raad paa menige byes oc almues vægne, offueruerrindis Axel Westert till Axeluold kong. maiett^s lensmand her paa Nyborrig slott, huilken thette med thennem gierne samtycke etc. Jeg gick aff et barn til schole y Ottenze, jeg wor iij aar y Københaffns vniuersiteet, jeg wor der effter vij fierding aar hører y Ottenze schole. Anno 1566 then tisdag nest effter Vetare søndag resignered ieg Ottenze schole. Then tisdag ther nest effther kom bleff ieg indførd igen y Ny-Bl.14. borrigs schole¹⁾.

Anno Christi 1572 hellig trefoldigheds søndag bleff iegh ordinered oc weyd till prest her wd Nyborrigs by wd wor frue kircke I. N. P. F. et S. S. aff hederlig høylerd mand M. Niels Jessperken superintendent offuer Thens stigt etc., offueruerrindis Her Lauritz Hanzen prouft oc sogneprest her wdi Nyborrig, Her Rasmus Lauriken y Schalkendrup, Her Mickel Brixen wdi Bindinge etc. Lidt ther effter wdi samme aar om S. Johannis Baptiste dag, som er midsummer, da resignered ieg scholen her wd Nyborrig, oc Thomas Jensen, borgmester Jens Magens søn her y Nyborrig, som wor nogle aar tilforne myn egen

¹⁾ Om en tidligere Rektor ved Nyborg Skole, Jon Pedersen Sampt (Jemte), der siden (1563) blev Rektor i Bergen, se Norste Magasin I, 229—32 (o. fl. St.).

discipel her wd̄y Nyborgs schole, hand fick oc anammed
scholen igen effter mig samme dag.

Huor aff er ad beslutte, at ieg wor her y Nyborrig
6 samfulde aar oc et fierding aar scholemester, og siden 2
aar nesten capellan etc. Huius presentis mei pastoratus
finem et euentum scit deus ipse optimus ter maximus,
omnipotens, misericors, eternus, verus et verax deus, cui
omnia mea commendo & cui sit gloria, honor, laus, gloria
& gratiarum actio nunc et in perpetuum, Amen.

Anno 1573. then 22 dag Februarii, som wor Dominica
Oculi, oc paa huilken søndag som Peder Hanzzen her y
bhen oc Anne Her Bertels haffde brøllup, da wor ieg tiill
den dannemand Ter(onimus) her y bhen om et synderligt
erinnde etc¹). Siden wor ieg icke y hans huß det aar,
før end den selff samme 22 dag Februarij anno 1574, paa
huilken dag hand haardelig laa wnder Guds haand oc
begerede, at ieg da wille giffue hannom det hellige sacra-
mente, Christi legom oc blod etc. Da wor oc Her Laurig
fognepresten siug oc laa wd̄y sin hellsott. Omnia mode-
ratur Deus optimus sapientissimus sapienter & bene iuxta
voluntatis sue beneplacitum, cui sit laus et gloria in eternum.
Et eodem Deo nostro adiuuante nullum impedimentum
est efficax etc.

Anno 1574 tredie paaßedag da stod mit festenøll her
y Nyborrig med Jeronimus Marquordhøns dotter Karren
till hendes faders y Jesu Christi naffn, oc myn suoger
Her Christiern y Querndrup troloffuet ofß sammen.

---

¹) Forfatteren af disse Optegnelser blev senere gift med en Datter
af denne „Dannemand, Jeronimus“ (se nedenfor).

Anno 1574 om S. Michaelis dags tid da kjøbte ieg **xl.15.** aff forte Henrif viij alne klede til myn brøllups kiortell oc ieg gaff for huer alne viij m $\mathcal{L}$ danste. Oc thette kom alt sammen i myn kiortel, oc dog fick ieg ther offuer j par hanske; thet vor iij fynst alne bret.

Samme tid kjøbte ieg ij alne sïdendort, kom til samme kiortels dolslag; ieg kjøbte alnen for ij m $\mathcal{L}$ danste oc x ð aff Knud Tørgenßen y Otthenze. Jeg kjøbte oc samme tid viij alne sardug til samme kiortels vnderfoer etc., oc ieg gaff x ð for huer alne etc., der kom ij lod sticfilke til samme kiortel.

Jeg kjøbte samme tid viiiij lphst alne groffgrin (sicut mihi relatum est) til en samari, oc ieg gaff for huer alne xxiiij ð danste: det er ekun iij søelandz korter bret. Jeg kjøbte oc saa ij alne sïdendort til ij ermer oc gaff vt supra ther for.

Jeg kjøbte viij alne rist sagen til en anden samari, ieg fick, oc for huer alne gaff ieg ij m $\mathcal{L}$ iiij ð etc. aff Sep Mand.

Anno 1575 then første dag Septembris, som vor en **xl.13.** Taarfdag, da sagde Bent Mægen y Hiulby for mig, myn hustru och hïndes moder, at y samme sommer, then tid at di ryfser hør, da vor hand, Hans Perßen ibidem, Jesper Andrißen oc Mæz Zenßen ibid. hof Slettebierrigs marc, oc saa effter borgmester Peder Holstis begering, som samme tid oc tilstede war hof thennom, di samme, siger ieg, saa, huor sognesteel skulle verre imellom Hiulby sogn oc Munssløf sogn. Da sagde oc bekiende di, at di icke andet wiste at sige eller mintes, end at sognesteller gick io saa aff arildz tid, som deris foreldre oc hagde sagt for

dennom, da gick thet skell saa, at Slettebierrigs marc skulle ligge mdi Hiulby sogn eller paa Hiulby sognegrund etc. Oc thet for skeer oc skeed er, at then tind, som falder at tinde aff Slettebierrigs marckis korn, kommer presten til, y Njborrig boer, oc har aff arildz tid kommen hannom til. Men huorledis thet er tilkommen, at then samme Slettebierrigs marc er kommen fraa Hiulby mend, det viste icke Bent Måsen at sige om, men han sagde, at hand troer, at Niels Underþen hand skulle vide thet etc.

Thomas . . . y Hiulby, prestegaardz tienner, sagde for mig Søffuerdagen nest efter kom, at Hans Þerþens gomoder¹⁾ i Hiulby, en gammel quinde, hun hagde sagd tit oc offte, at det gick saa til, at Slettebierrigs marc kom fraa Hiulby, at der wor for lit iord til Rehstrup by i gammel tid: die for tog kong. maiett²⁾, som paa then tid vor, hand tog oc lagde Slettebierrig fraa Hiulby oc til Rehstrup. Dog fordi at Slettebierrig laa paa Hiulby sognegrund, da skede thet saa, at then tind, thet aff gick, then skulle komme presten aff Njborrig til, effterdi then vorte paa Hiulby sognegrund, hvilket Hiulby er lagd til Njborrigs sogn etc.

- 81.16. Anno 1575 then 24 dag Decembris om natte tid, som wor Julenat, den tid kloken wor imellem 8 oc 9, da bleff myne tuende datter Heluig oc Anne fød aff Gudz naade til denne werden: Helleuig først oc Anne fiden, felici partu²⁾, sit Christo gratia, cui etiam educandas, promouendas et seruandas humiliter commendo etc.

1) D. e. Svigermøder.

2) Hbstr. har: parti, hvilket formentlig bør rettes, som sket er.

Paa nyt aars dag der effter kom nest, som fald paa en søndag wdi det aar saa wel som Zuledag, da bleff di baade døbt i naffn Gud faders oc søns oc then euig helligandz. Oc da wore disse effterschreffne deris gudsfader oc gudmoder.

1. Fru Anne Krabbe welbyrdig Axel Weffert hans hustru, oc hun stendte dennom . . . ij gylben y guld.
2. Welbyrdig Sorgen Abelgaard, kong. maiett^s høffuitzmand paa galehen, hand gaff. . . . . ij gammel daler.
3. Borgmester Peder Holst, hand gaff. . . . . ij gylben.
4. Knud Abraham, hand gaff oc. . . . . ij gylben.
5. Sorte Henric, hand gaff. . . . . ij gylben.
6. Her Christiern i Querndrop myn suoger, hand gaff
ij gammel daler.
7. Her Rasmus Laurigen i Schalchendrop, hand gaff
ij gammel daler.
8. Bortfort van Hassenlund, hand gaff. ij gammel daler.
9. Klaus Berider, hand gaff. . . . . ij gylben i guld.
10. Anders Mand, hand gaff. . . . . ij gammel daler.
11. Jeronimus Marquordzen, myn godfader, hand gaff
ij gammel daler.
12. Hr. Laurig Nielsen y Rhyndeby hand gaff ij gylben i guld.
13. Kirstin Mandz, hun gaff . . . . . ij gylben.
14. Marren Marquordz. . . . . ij gammel daler.
15. Wiuide Bommels, hun gaff. . . . . ij gammel daler.
16. Eddel Her Laurigis, hun gaff. . . . . ij m $\frac{1}{2}$.
17. Kirstin Kortez, hun gaff. . . . . ij gammel daler.
18. Kirstin Her Balzers, hun gaff. . . . . ij gammel daler.
19. Kirstin Her Lauriges, hun gaff. . . . . ij gammel daler.
20. Anne Hansdotter, Hans Schriuers daatter, hun gaff
ij gammel daler.

21. Anne Niels Hansens dotter hun gaff . . . . . i m $\ddot{u}$.

Anno 1577 then 5 dag Martij da døde myn dotther Heluig, som wor den første af disse forbeneffnde tuillinge.

Den 14 dag wdy samme Martio, som fald i dette samme forbemelte aar 1577, da gaff Gud i himmelen aff sin naade myn hustru oc mig igien en vng dotther, som heder Karren, oc bleff fød formiddag imellom 7 oc 8 vnder det tegeu in Zodiaco, som er aquarius, och hun bleff christned dominica iudica och hindis faddere wor disse effther følgere:

1. Welbyrdig Axel Wiffert slogherre her paa Ryborrig, som gaff hinde til fadderpenge . . . . . i engelot.
2. Appelloni Stampis, hun gaff . . . . . i daler.
3. Lauritz Schriffuer paa flotted, hand gaff i gammel daler.
4. Peder Schriffuer slogschriffuer ibidem, hand gaff i ghlden y guld.
5. Hans Sorgenben Fris, hand gaff .. i gammel daler.
6. Zahanne Knudz, hun gaff . . . . . i ghlden y guld.
7. Elfe Schriffuers, hun gaff . . . . . i ghlden y guld.
8. Anne Her Rasmuhses y Kullerup, hun gaff i gammel daler.
10. Her Sorgen i Suindinge, hand gaff . . . .
11. Meynert Basters hustru y Otthense, hun gaff . . . .

Bl.17. Anno 1579 then 2 dag Februarij, som wor kyndermiske dag, da christned ieg myn suoger Her Christiern Jacobhsens dotter y Querndrop, huilket barn heder Elizabeth effter hans faster dotter etc.

Bl.18. Anno 1579 then 1 dag Junij da fiøbte ieg aff Gert

til Lauritz Schriffuers iij alne gement sort engelt oc i korter, som jeg wille haffue til en kappe, oc gaff eller stal giffue for huer alne iiiiij m $\mathcal{L}$ danste, som beløber sig tilsammen regned — xix m $\mathcal{L}$ danste ij $\mathcal{R}$. Nota, dette kledet tog hand igien, fordi det vor icke nock, der ieg haffde krymped det, thi det krymped sig ind it korter paa huer alne paa bredelsen oc et korter paa lengelsen etc.

Item samme tid kiøbte ieg foerbug aff hannom, som wor bay ix alne oc et korter med Sælandz alne, alnen for ij m $\mathcal{L}$ danste: halffemte alne aff dennom kom til en groffgrims samari at fore med, det andet til myn kappe. Summa for dette er — xviiiij m $\mathcal{L}$.

Item kiøbte ieg v Otthense lit tilforne i stycke groffgrin aff Arnt Behrterßen, som wor xi alne med Sælandz alne, men med fynst alne maalt da vor det tolff oc et korter: oc stal giffue for huer Sælandz alne iij m $\mathcal{L}$, om ieg kand icke faa bedre kiøb: viiiij alne Sælandz der aff kom til en samari, det andet bleff gembd. Summa tilsammen regned, nar det er betald, beløber sig xxviiij m $\mathcal{L}$.

Item samme tid købte ieg aff forbeneffnde Gert til Lauritz Schriffuer[s] iij alne silke frenzer, som kom til samarien at bremme med til forforterne (!) langs neder ad, oc thiße iij alne vor iij lod, der di vor veyd, oc kosted huer lod xij $\mathcal{R}$, er tilsammen regned — xxx $\mathcal{R}$.

Item kiøbte ieg samme tid v korter silcke frendzer, som vor noget større end di andre, til opstøperne at bremme med paa ermerne, oc vou di ij lod, oc kosted loddet lige faa meged som aff di andre smaa, se. xij, beløber sig dette fordi tilsammen — ij m $\mathcal{L}$.

Item kiøbte ieg samme til kraffue bremmed floehel for — xij $\mathcal{R}$.

Item købte ieg siden nogle større frendzer til kraffue bremmed oc kostede . . . .

Bl.19. Anno 1579 then 5 dag Julii, som wor en søndag oc then 3 effther trinitatis, da gaff thenn almectigste Gud y himmelen myn hustru oc miig en wng søn, ther for ste hannom ære euindelig. Hand bleff fød om forniddag wnder meße imellom 8 oc 9, cum sol fere pertransisset signum cancri etc., oc wy haffde aff maaneden det andet forter y nymaaned. Hand bleff christned then 19 dag Julij. Her Christiern Jacobßen myn suoger christned hannom, oc hand heder Niels effter myn salige fader Her Niels Brun. Hans gudfedere oc gudmodere ere diße effterschreffne:

1. Welbyrdig Laurið Brochenhusen, som er slogherre, hand gaff hannom . . . . . i daabelt ducar.
2. Welbyrdig fru Hilleborrig Klaus Daas, oc hun gaff hannom . . . . . ij gamble daler.
3. Welbyrdig fru Wiuicke Paadebusk tiill Raunholt, oc hun gaff hannom . . . . . i rosenobel.
4. Borgemester Peder Holst effter hans egen begering, oc hand gaff hannom . . . . . i gammel daler.
5. Kongelig Maiestaz capiteen, som den tid wor wdligger her y belt, wed naffn Adam Vestmand, oc hand gaff hannom . . . . . i daler.
6. Thenne forbeneffnde capiteens hustru effter hindes egen begering, dog hun wor icke tilstede y kircken, oc gaff hannom . . . . . i daler och ett smycke.
7. Sep Vercke y Haundrup, men hand wor inted tilstede wdy daaben.

8. Hans søn Matz Vercke her wdy byen, oc hand gaff hannom .....
9. Welbyrdig fru Sybilla Gyllenstiern til Sköring, oc hun wor inted tilstede.
10. Hindes hster jomfru Hilleborrig Gyllenstiern, oc hun wor ey heller tilstede.
11. Christiern Schriffuer floßschriffuerens hustru Dorrithe, oc hun gaff hannom..... j daler.
12. Ulric Schräder paa flotted, oc hand gaff hannom j daler.
13. Lauritz Schriffuer her wdy Byen effter hans egen begering, oc hand gaff hannom..... j golt gylden.
14. Meynert Kettler baster wthy Otthenze, oc hand gaff hannom..... j frune.
15. Anne M: Niels Jesperfens bispens hustru y Otthenze, oc hun gaff hannom..... j golt gylden.
16. M. Sorgen Simmenßen pastor Otthoniensis ad diuum Albanum, men hand sende sin hustru frem for sig, oc hun gaff hannom..... j gylden.
17. Bertel Schreder hufogedens hustru her y byen, oc hun gaff hannom..... j mß.
18. Klaus Bagers hustru ibidem, oc hun gaff hannom lige saa meged o:..... j mß.
19. Klaus Beriders dotter, som er Karren, oc hun gaff Bl.20. hannom..... j daler.
20. Peder Maler myn nabo, oc hand gaff hannom j golt gylden.

Anno 1579 fiorten dage før S: Ibs dag eller Bl.21. Jacobi apostoli dag skede der en stor forfærdelig torden oc liunild aff himmelen offuer en stad y Nien Marcke

heder Tremborig, som ligger vnder den tyrførste aff Brandenburg, oc liunild oc slag slo der neder, at der bleff et forfærdelig iordstell. Item der kom samme tid hagelstene saa store som gaaseæg oc gnistene, huilken der slo korned neder, paa marken stod, oc deris queg ihiel. Der nest bleff der hoß en stor grusommelig vandflod, som forderffued oc fordrucknet 30 landzbyer, oc kom aff Raszuben oc Lantepommeren.

Anno domini 1580, den første dag Maij, som wor en søndag, da kom høybemelte kongelig maiett. Fridericus Secundus ind wthh Otthenze wdh et statelig, practig oc maiestetiske indtog, wdhy huilket hand wndfangede di Holste herrer hertug Hans, hertug Adolff oc wnge hertug Hans, kongelig maiett. herre broder, til den belønning da ste
 Bl. 22. skulle ibidem; oc wor wdhy samme tog hen wed 17 hunder statelige stafferede rytter baade aff herrer, adels personer, oc hoffmend, oc saa stateligen wdpußed, som nogen haffde seet nogen tid her y Danmark, som ieg haffuer hørt. Och wor danske adels berystning, rytteri oc heste, gick offuer di Holste deris, som ieg hørde. Jeg saa dennom alle wndertagen nogle led, som wore fremfarne, før ieg kom til byen. Huordan di wor ordinered annoterit M: Hans Lang¹⁾ saaledis:

Om anden dagen, som wor then 2 dag Maij, da wore di Holste herrer oc Danmarks raad paa raadsteffue med huer andre wdhy S. Knuds kirke ibidem y lang tid, men kongelig maiestat wor selff y S. Hans kloster stille.

¹⁾ Lektor eller Læsemester ved St. Knuds Kirke i Odense, bekendt som historisk Samler, (se Rørdam, Hist. Kildestrifter I, 692).

Den 3 dag, som vor om tisdagen, da skede belemningen stateligen oc maiestetist h saaa maade.

Først red di Holste herrer wd aff byen om morgenen imellom 7 oc 8 med deris ganste hoff oc rytteri ordentlig oc førde med sig 3 faner fløhende, den ene wor blaa, den anden gull, den tredie wor en rød blodfane. Siden waare di paa mode med hinanden oc holt sproch tilfsammen paa marcken hen ved 2 hele timer. Saa komme di da ordentlig wd by saaledis, at then rode blodfane wor først h speken, och op til den allernest red di 3 Holster herrer høf hinanden, oc kom saa offuer Flackhaffn oc red hen ad pallagen, som wor byggen stateligen paa et witt torrig wed bispgaarden høyt op fraa iorden oc omkring dragen med røt engelst oc staffered med en statelig stoel, som stod paa den øster ende oc offuerdragen oc strød med stateligt røt fløhel, paa huilcken kongelig maiestat skulle sidde, oc trappen der op til wor befatt med kongelige maiestetis draffuanter practig kled. Men som di kom nu igenom det strede, som welbyrdig Moritz Paadebustis murede huß staar, holt di stille oc fortoffuede kongelig maiett. Oc kongelig maiett^s trometer, som vor 16 (ni fallor) støtte h at bleße stateligen. Saa kom da kongelig maiett. ridende paa en graa hest offuerdraget oc behengd **Bl. 23.** stateligen med røt fløhel (ni fallor). Seg hørde sige aff en, at hans kongelige maiett^s kiortel, som haffde leffuer farre hsprengd med gult, och (!) hand haffde paa then kosted 16 tusind daler. Oc saa red hans kongelig maiett. til pallagen oc antuordet saa Hesten fraa sig, oc gid saa stateligen op: for hannom først h speken gid rigens marskalk kled h stateligt huit silketø, som vor Henrick

Bylo¹). Der nest gick 2 herolder nest for kongen, som wor Inguor Glad²) og Sahan Mari, fordi at kongelig maiestatis regimente strecker sig offuer 2 riger, som er Danmark oc Norrig. Inguor Glad wor herold for Danmarkis rige, den anden for Norrig, og kand nu diß(e) 7 tungemaal, som di sige alle herolde skal kunde, om di skal verre nøhactige.

De diße samme 2 herolde wor offuerdragne med silcke tøy, malet oc lige saa sticket som et messeshagel, en prest kand ha paa.

Effter diße fulde nu kongelig maiestat, oc effter hannom fulde strax Danmarkis raad. Hans maiestat stod hoß stolen nogen tid lang, oc Danmarkis raad stod omkring hannom paa begge sider. De trometerne houered, som tilbørligt wor.

Saa rende da den røde blodfane oc alle di med den wor wndertagen førstene y fuld rend stateligen 3 gange omkring pallazen oc holt saa stille, och trometerne oc alting bleff da stille. Saa gick der 4 af det Holster raad op alene stateligen oc ærbødig paa pallazen for kong. maiestat oc satte sig y kne for hans naade op til stolen, oc da sad kongelig maiestat: di satte sig dog eligeuel huer ekun paa et kne oc bleff siddendes wel en halff time oc haffde en statelig beretning eller vrax til kongelig maieitt. paa deris førsters oc herstoffs wegne: dog en første ordene, som mig er sagt. Som det ene kne vor tret, saa satte de sig paa det andet. Den tid di haffde da bestilled, huaad

1) Her skulde sikkert staa: Below. „Kigens“ Marskalk kan han dog vel ikke med Rette kaldes.

2) Broder til den bekjendte D. Rasmus Lætus eller Glad.

di stulle, reisste di dem op med stor reuerentz oc gick baglengs fraa kongen. Som di gick en trin eller 2 tilbage, saa knebucked di for hans kongelig maiestat igien. Som di kom atter 2 trin fraa stolen, knælet di igien for hans naade, indtil saa længe di kom till trappen, saa ginge di da neder. Den tid dette wor steed, saa stigede førstene aff deris heste oc lod 3 herremænd berre for sig di tre faner, di hoffde, til trappen paa pallagen, der hoffde di sproch et lit med disse forbeneffnde 4 Høfste raad. Saa kom da welbyrdig Arild Huitfeld kongelig maiett^s secretarius oc doctor Baslich¹⁾ den tyfte canzler (ni fallor) neder fraa kongelig maiett. med nogle breffue och antuordede dennom fraa sig til di Høfster paa kong. maiett^s vegne. Saa gif da di Høfster herrer op paa pallagen til kongen oc lod berre for sig di 3 faner, oc effter hannom (!) fulle di forbeneffnde raadzherrer. Oc di credençet kongelig maiestat med stor reuerentz. Da stod kongelig maiestat op stateligen imod dennom oc racte dennom haanden, oc di hoffde da tillsammans et forter aff en time wenlig sproch oc tale. Saa kaste da den ene herold den røde blodfanc neder aff pallagen til priß for alle, oc dette stede paa den nordre side paa pallagen. Der nest kaste hand siden di andre 2 neder paa den anden side, som wor den synder **Bl. 24.** side, y lige maade oc besteden. Saa bød da kongelig maiett. dennom alle oc huer, som paa pallagen wor, tack oc welsignelse: og gick saa neder oc satte sig paa sin hest oc reed ad S. Hans kloster. Førsterne fulde siden strax effter oc raadet aff begge slaff: men imellom huer act

¹⁾ Caspar Baslich var ikke Doctor men Licentiatus juris (se Rørdam, Kjøbenhavns Univ. Hist. II, 397—400).

blefte trometerne altid stateligen. Saa den tid kongelig maiestat vor neder riden, oc herre Ξ e oc raadet vor aff pallazen, star drabanterne det røde klede sønder altsammen oc kaste det ud til priß. Da toges landzknetterne weldeligen oc starpeligen der om saa wel som andre, huem først kunde komme, saa vel som di tilforne droges om fanerne oc reffue dennom smaa som handske. Føld di sagde, somme miste 2 eller 3 fingre her offuer, somme bleffue stamferede y hender oc ansict ilde her offuer, en miste en søldolck oc et helt pund, y det hand want et quintin: en miste en engelst kappe: en miste et floeyels bonnedt etc.

Om anden dagen gjorde kongelig maiestat dennom et stateligt gestebud først y klostered oc siden paa raadhuse, som di vor fallen til danck etc.

Y sytten aar oc hundred haffde det staad y stillestand med denne belønning, oc saa lenge er det siden, at di · Holste herre toge forlenning aff kongen aff Danmark, som di plictig er, di skal giørre etc.

Nota. vj offne fulde aff mursten vor sat her paa Nyborrigs tiergaard, den tid di ville begynde at bygge tiercketaarnet anno 1581, oc huer offuen vor xvj tusinde steen y.

81.37. Nota. Anno 1581 then 9 dag Nouembris da bleff diße effterfylgende herremend sat y Danmarkis raad aff kongeliig maiestat y Ottenze.

1. Den herre van Donnatw.
2. Erick Hardenbierrig paa Matteredup.
3. Absolon Gøe.
4. Hack Holgerþønn.

5. Christiernn Skeill.
6. Anders Vinng.
7. Axel Gyldenstiernn.
8. Henrick Brade.
9. Jacob Sefellb.
10. Brede Rangou.
11. Coruiß Tønnihønn.
12. Albred Friis.
13. Henrick Belo.

Anno 1581 Sancti Andree dag, som wor then 30 Bl.34. eller fiste dag Nouembris, da kuldsehede Lauriß Berßøn her y Nyborrig, oc sanct med sin skude her wden for byen wed Klostet aa med 28 fodgangere oc 2 heste, som hand haffde inde samme tid, oc folkene wor nesten allesammen smucke unge folk. De af alle disse bleff etun 8 folk reddid oc wed liffuet, di andre bleff druckned allesammen, oc bleff saa begraffen her y Nyborrig en part y kircken, en part paa byes tiergaard, oc en part her wden for byen y den ny tiergaard. Saa nær som 2 eller 3, dennom kunde icke findes oc opfiste, dog di mange dage haffde fisted effter dennom. Der wor iblant di døde 4 festemend.

Nota. Iblant di der bleff druckned wor der en statelig instrumentist, der kunde lege paa alle haande strengeleg oc wor y kunsten excellent, oc wor kommen y høybemelte kon. maiett^s tienste och wor der saa tagen, at hand fick, som mig er sagd for, iij hundrede daler om aar. Hand hed Teronimus oc wor en Stalianer. Effter hand wor død, spurde ieg, at wor lensmand welbyrdig Lauriß Brochenhußen berettede om hannom her paa slotted, at hand skulle, nogen tid lang før hand bleff drucknet, stend

en pige y Røbenhaffn oc affled foster med hinde: men som hun nu vor bleffuen fructsommelig ved hannom, at hand fornam hun kunde icke lenger skiule det, saa har hand kiøbt en byhestytter y Røbenhaffn til, at hand skulle echte hinde, eller huorledes deris forening wor nu y denne sag, oc har stilled hinde tiill fredz oc offuer taled hinde her høf, at hun loffuede hannom, at hun ville gierne ha denne for^{ne} byhestytter, oc loffuit thenne samme Teronimo, at hun ville aldrig legge hannom vd til sin barnefader, men ville altiid, huaad nød oc trang hinde gid paa, giffue hinde[~~s~~] tilkommende hosbonde, som vor den byhestytter, sag oc skyld y denne maade. Rand ste hand tog aff hinde her paa en sterck eed, at hun bad, hun skulle bliffue vild och gall, om hun nogen tid røbte hannom y denne sag. Der effter skede da nu hindes brullup med den for^{ne} byhestytter: 20 wger effter hindes brullup fødte hun sit foster til werden, oc y hindes barselseng oc høyeste nød bekiende hun, ingen anden at verre fader til hindes foster wden thenne hindes ecktemand, hun vor wehd wed: ingen menniste kunde tuinge eller trenge hinde til andett. Men manden foer for dett oc nectede det hart oc sagde, hand wor ingerlunde fader ad barnet oc kunde icke werre for den sag skyld, at hand haffde aldrig nogen [tid] beuaared sig med hinde y ektestaffs omgengelse, før theris brullups dag wor oc di wore wehde sammen. Dis imellom bliffuer thenne rette barnefader, som wor thenne instrumentist, druckned, som tilforne sagd er. Den tid quinden skulle nu gaa y kircken effter sin barnebyrd, da frestede presten hinde, huem hindes rette barnefader vor, bad hinde icke sette briller paa den almechtiste oc alluidende Gud, der alting ved oc ser oc straffer alle dennom, saadant wnderstaar sig at giørre,

haarbeligen oc høyligen, med andre flere ord, hand brugte **Bl.35.**
 der høß. Da begynte hun først at bestaa sin sandhed
 her om, at thett wor kon. maiestatis instrumentist Terz-
 ninus, som druckned for Nyborrig. Strax der effter bleff
 hun obenbare vild oc gall for huer mandz aasiun oc er
 endnu saadan paa denne dag. Hec scripsi anno 1582
 4 die Aprilis.

Samme forbeneffnde aar oc dag da bleff mig sagd af
 en dannemand y Krangelund wdhy Herrested sogen, heder
 Sost Niellgen, som siuntis mig en trofast louactig danne-
 mand at verre, at der vor nu y disse dage om 8 eller 14
 dage mod en bondemand y Dauinde wed Otthenze, hed
 Hans Gressue, en karrig girig aagerkarll eller girig hund,
 som haffde indkøfft tiill forprang at giorre for andre oc
 stor offuermaade fortiennste oc vinding en hel hob korn,
 langt mere end hand selffuer haffde behoff, etun at selle
 vd til baade: och fatte huer steppe haffre for di, der wille
 købe af hannom, for vij þ, og huer steppe byg for xij þ.
 Hand vor en wgift suend, som holte gaarden med sin
 gamble moder, som vor høß hannom samme tid. Men der
 den samme hans gamble moder fornam sliig girighed høß
 hannom, bleff hun wonderlig oc forferded her offuer oc
 straffede hannom her for bestedeligen, som tilbørligt wor,
 oc bad hannom icke saa tage ad sted etc. Suaad, sagde
 hand, will du gamble kierling ha, lad mig raade for mit,
 som mig tilhør, effter myn villig; oc slo hinde her til
 med, som skam er at tale om etc. Den anden eller 3 dag
 nest effter kom, døde hand hen sin kaaß. Hand laa etun
 siug halffanden dag eller saa paa paß.

Anno 1582 then første dag Aprilis, som vor en søndag, wor der kommen en fin præstemand tiill mester Niels Jesperhø, som den tid wor superintendent og bisp her y Fyens stigt. Och samme præst, hed her Daniell, haffde hienme paa Als y Thjappell og wor en prouft der paa landett, huilcken ieg oc selffuer haffuer kiend och seet in synodo tilforne wdy Otthenze. Denne samme begynte at klage sig samme forbeneffnde søndag for bispen, at hand wor saa bange oc bedrøffuit y sit hiarte, hand viste aldrig, huort hand wille hen, oc tycktes hans sammuittighed wor meget wrolig. Dominus episcopus trøstede hannom oc bad hannom bede Gud om naade oc syndernis forladelje for Christi skyld etc. Men om anden dagen skar hand sin strube wd oc sad saa oc blødde y et becken paa for^m M. Nielses stenstue, oc ingen viste aff det, før end folk wor gangen y høymeke om morgenen, da sende mester bud tiill hannom, om hand wilde gaa med hannom y kircken: den tid budet kom til hannom, sad hand oc blødde y et becken. Oc strag sende mester Niels bud y Graabrødre kircke effter Bl.36. M. Jørgen Simenhø, som er pastor ibidem, oc nogle flere folk, oc di kom til hannom oc trøstede hannom oc bad hannom schriffue, huaad hans hiertelaff vor, om hand kunde icke tale med munden. Oc der di haffde rackt hannom papir, pen oc bleck, schreff hand paa et stycke papir sliig en mening, hand haffde, som y en sunt er nu, som her effterfylger:

Sensi hodie reipsa iustitiam Dei et misericordiam immensam: iustitiam eius aduersus peccata mea, et misericordiam in hoc, quod non statim sum extinctus, postquam incepì manum mihi ipsi imponere. Causa autem huius horrendi facinoris mei hec est, quod aliquando ante

nuptias meas has postremas deperierim virginem desponsatam alii viro, re tamen pacificata ante meas nuptias. Deinde fraudulentè et subdole egi cum rege et ecclesiis in meo districtu: 3 quod grauatus sim summo ære alieno etc. (Nota, quidam autumant, ipsum etiam fuisse delatum coram principe suo et duce Johanne Juniori ac ob hanc rem valde timuisse etc.). Der effter finge di basteren til hannom, at hand forbant hannom, oc kom end til sig, at hand kunde noget snacke og tale med folck, men dog døde hand hiemme y sit huß paa Nalk 8 dage der effter wdy en sand penitens oc Christi bekiendelse, effter hand denne samme sin aluorlig poenitens haffde bekient y Ottenze for predicanterne, der vor, oc hiemme y sit huß, oc haffde tagit det høhuerdige Christi legom oc blodz sacramente til sig etc.

Nota memorabilem relationem mihi dictam anno 1582 die 22 Nouembris a ministro quodam verbi diuini. Der boer en medalderne mand wdy Otthenze wnder skomager huset, er en skomager paa 50 aar heller saa paa paf: hand haffuer sagd, at dett wor hannom sagd, der hand wor en wng dreng, at for nogle hundrede aar da begynte det at regne om S. Laurentii dags tid y wger for S. Michels dags tid, oc regnede saa nesten huer dag indtil jull. Men noget før jull kom, da kom her iblant menniften en forskrefelig brad død paa tre dages tid, y huiften der døde paa samme tre dages tid den tredie part aff alle menniften der wor y all Christendommen¹⁾, saa at dette spurdes till soldannen wdy Thykied oc den

¹⁾ Formodentlig et Minde fra den sorte Døds Tid.

Muscouiter. De den tid di hørde dette, gjorde di dennom strax ferdig med alt deris mægt oc wille her ind y Christendommen den at indtage. Men Gud y himmelen forbød dennom det strax y saa maade, at meninge mand y deris krigs herr døde strax aff samme siuge.

Lige slig regen oc wædemehr wor der nesten huer dag fraa Julii maaned anno 1582 oc indtil nytaars dag 1583, som wor et halt aars tid, at mennisten sig her offuer forundrede storligen, oc da døde her y Nyborrig y samme wædemeyer oc halluf aars tid hen wed 300 mennister, wuge oc gamble, aff pestelenge: oc ieg miste selff myne 3 børn samme tid, som wor Niels Brun, Karren oc Marren. Jeg miste oc saa da myn hustrors moder, myn søster dotter Anne Christens dotter, myn barne pige Zahanne oc myn suend Rasmus etc.

- Bl.38. Nota miserabilem casum. Anno 1577 eller saa paa paß da wor der en stomagerc suend y Flensborrig, som miste ibidem fader oc moder oc wor eniste arffuing til deris godz; oc der foreldrene wore døde, gjorde hand hans federne, som wor iord oc godz, y penge oc lagde sig et liggendefæ tilfammen at vandre med til sin forbedring, hen ved 1000 balex. Der effter drog hand med samme sum penge offuer til Sælland til Bogslund oc gaff sig der y tienste hoß en stomager; men hans penge oc liggendefæ offuerantordet hand sognepresten samme sted Her Michel Raffn til tro hende at foruaare, ind til hand traffde det igien: Men som hand haffde nu werre[t] hoß forue stomager y tienste y et halt aar eller saa paa paß, fick hand y finde at wille wandre paa sin forbedring, oc begerede fraa presten sin bylt med penge oc andet, hand

haffde antuordet hannom, oc bad presten her hoß om et pasbord, hand kunde vandre med oc beuise, huorledis hand haffde sticket oc staað sig y hans sogen oc by. Presten antuordet hannom pengene oc loffuit hannom pasbordet om anden dagen. Den tid at hans werdinde, som wor Bl.39. skomagerens hufstro, fornam, at hand haffde sliq en sum penge oc klenodium hoß sig, opueckte hun strax sin hosbonde til at hand skulle drebe hannom, før hand kom fraa hannom, med saadan en mummeskank etc., at di kunde bekomme pengene etc. Men skomageren suaared oc sagde, hand kunde icke komme til med at opholle hannom lenger oc bestille saadan iugierning hoß hannom. Da sagde quinden, saa beder hannom da, at hand ville saale ether et par sto y afften, før hand wandrer, at y kunde ekun saa hannom paa werckstedet, saa kand y giørre hannom, huaad y ville. Da talde manden samme skomager suend til om denne sag effter quindens formaledidede raad oc begering. Suenden suaarede oc sagde: ieg har tient ether nu y saa maade, saa lenge ieg har lyst til, oc har nu begered pasbord aff vor sogneprest oc vil mig forse nu anderstedz y morgen etc. Dog lod hand sig eligeul siden offuertale oc satte sig paa werckstedet effter hosbondens begering oc begynte at bøde hine gamble sto, di haffde antuordet hannom. Men som hand nu sad best y arbeidet, triner hosbonden ind med en buløye oc slaar bag til hannom y nacken, at hand styrte paa iorden, oc saa drebte hannom oc myrde hannom skendeligen oc lagde hannom saa hen oc bredde nogle kleder paa hannom, til saa lenge afftenen kom, saa iordet di hannom begge y deris mydding y gaarden. Disimellom kom prestens suend ind til samme skomager mett et ærinde, huaad det kunde nu verre, oc der hand fornam, at

ſtomageren ſaa noget blodigt wd, ſpurde hand hannom, huor for hand var ſaa blodig: da ſuared hand oc ſagde, hand haffde ſlacted et lamb. Kierre (ſagde preſtens ſuend) ſelger vor fader en fierding der aff. Mey ſagde ſtomageren, det er bor(t)ſold. Om anden dagen der ſognepreſten fornam, at den døde perſone kom icke effter ſit paſbord, ſom hand begerede, forundrede han ſig her paa ſtorligen oc gick til ſtomagerens oc ſpurde ſig for, huor hand vor, om hand ville icke ha ſit paſbord, hand haffde begered: da ſuared ſtomageren oc ſagde, at hand wor affſaren om morgenen tidlig wden paſbord oc ſagde, at hand var traadzig, ſom Holſter gierne er, oc paſte inted paa paſbord. Men dog eligeul begynte folk noget at ymbte om det, at ſamme forbeneffnde ſtomager ſkulde haffue miurd hannom, ſaa at fogeden wdy Underſkouff kloſter wed naffn Beder Holſt, ſom nu dette aar 1583 er raadmand y Stelſtiør, tog oc lod ſætte hannom y kloſters fengzel hen ved iiij wger, eller ſaa paa paß; der effter, for der vor icke mange hannom ſaged oc ſatte effter hannom, lod di hannom aff fengzel: den tid hand nu kom wd, rømbde han hen hemmeligen. Der det vor ſteed, kommer der en fattig mand og beder for^{ne} foged, at hand ville wnde hannom den mydding, ſom fandt liggende y for^{ne} ſtomagers gaard, til at gøe ſin iord med: oc fick ſaa lou til at tage den. Men ſom hand haffde taget der aff ij eller 3 leß møg, finder hand benene liggende aff den murde oc døde ſtomager ſuend: ſtrag ſende hand bud til fogeden wed ſin dreng, ſom hoß hannom [wor], at ſaadant vor forhaanden, hand motte oc forfare det: diſimellom ville hand foruaare den rømbde ſtomagers huſtro, at hun ſkulle ingen ſteß komme etc. Der fogeden nu kom, fant hand det ſaa at verre,

som hanuom sagd wor; oc lod strax denne quinde sette, som fandz y gaarden oc haffde giffuet dette wnde raad wd om den dødes mord, oc lod hinde saa der effter sette paa en steyle. Men denne forbeneffnde mordere hindes højbonde wor da rømbd op til Suerrig eller andersted lang wey med en vng persone, vor hans søn. Men thenne samme søn hand ville noget der effter reyse neder igien til Skone **Bl.40.** oc kom til Malmø, tiende der lit vitti (!) oc behlede saa til en rig ende, hand wille ha: oc fik sliig besteden der paa, at kunde hand hente breff oc beuisning fraa den sted, hand wor fød y, at hand wor fød aff erlige foreldre oc haffde sticket oc staaed sig tilforne som en erlig persone, da skulle hand der effter komme igien oc saa god besteden oc gensuar efter sin willig. Men hand haffde tilforne sagd, at hand wor barnfød y Skelstjør: der for bleff det hannom forlagd, at hand [skulde] di[b] søge hen om samme breff oc besteden. Hand gjorde oc saa. Men der wor en malere y byen, hed Hans Malere, som wor meget fikerlig med strengeleg oc andet saadant, oc haffde lerd 2 handschriffter. Denne samme malere gjorde forbeneffnde persone hemeligen contract med, at hand loffuede at sli hannom et breff effter sin begering med stadzens secret wnder: saa gick samme malere hen oc schreff hannom et breff med en anden hand schriff, end hans menlig oc daglig handschriff wor, paa denne samme sag, oc groff saa selffuer falskelig stadzens secret wd y bli eller træ oc sette det der nedent for. Der hand kom nu tilbage her med til Malmø oc skulle fremuise det, kom der en, som kiende retteligen Skelstjør stadz secret oc sagde, at det vor icke ret, hand for med, men hand haffde stolen sig skendeligen samme breff oc secret til: oc fagen kom saa til Skelstjør y rette, oc denne samme malere

bleff offuerbeuist, at hand haffde giord dette stelmerj: der for lod øffrighed hannom halshugge, som tilbørligt wor: Vide hic, quid prosit interdum, quod aliquis duplicem manum sciat, qua scribat etc. Hec retulit mihi chirurgus M. Jacobus, bonus et probus vir, anno 1583 in Junio.

Bl.41. Anno 1583 S. Hans Baptiste afften, som wor en søndag, brende der elleffue landzgaarde aff y Sælland y Tersløß.

Anno 1584 then 3 dag Februarij da bleff der en gulmedz suend ret y Suenborrig, som hed Anders oc haffde tient Peder Maler her y byen tilforne for en lerredreng paa embedet, oc bleff halshuggen, for hand slo en anden karl ihiel ibidem.

Item then 5 dag Februarii samme aar bleff der retted en fin forfaren wng persone y Otthenze, som haffde lenge tient Hans Mule for en købsuend, oc hand bleff halshuggen paa det ny torvi, for hand slo Sahan Grot ihiel ibidem, oc samme mandrabere hed Rasmus.

Item then neste dag effter kom, som wor den 6 Februarij, da bleff her en persone retted y Nyborrig, som hed Peder Hansøn, en prestesøn, oc haffde haffd tilforne Anne Her Bertels til ekte oc hand haffde lenge tient gamle Hans Schriffuere. Oc hand bleff retted, for hand haffde giort parlamente oc wfred y gamle Hans Schriffuers huß tit oc mangesinde oc haffde forplicated sig selffuer fraa halfen wed breff oc segel, om hand giorde det mer. Item hand wor forren fredløß her y Nyborrig tilforne oc sad

fangen lenge, for hand haffde sagd, at hand wille brende byen aff, oc bleff saa førd til Røbenhaffn at gaa der paa galeen med andre fanger. Der effter kom hand løß oc drog til Morrig oc anderstedz; paa det fiste kommer hand hid igien til Nyborrig oc gjør perlamente paa ny til Kirstin Schriffuers, saa bleff hand angreben, dømd oc retted.

Anno 1584 then 16 dag Februarij da wegede ieg Bl.42. Hans Perþøn her y Nyborrig oc Marren Niels dotter sammen, oc brudens frende borgmester Peder Schriffuer gjorde dem et smuct brullup paa sin fall y 3 dage.

Anno 1584 then 17 dag Februarij, som vor mandagen y samme forbemelte brullup, da bleff myn anden Niels Brun oc 3. søn fød om natten imellom 10 oc elleffue, der solen haffde verred 8 dage y fiftens tegen. Oc hand bleff døbt den 23 dag y samme maaned, som vor søndagen nest effter kom; Mester Sorgen Simmenþøn y Ottenze christnet hannom; welbyrdig fru Karren Brochenhuþes lensmandens frue holt hannom til daaben. Hans barsel stod mig mer end 20 daler; den tid ieg regnet all kosten. Oc disse effterschreffne erre hans faddere:

1. Welbyrdig fru Karren Lauritz Brochenhuþes effter sin begering, oc hun gaff hannom. . . . j rosennobel.
2. Mester Sorgen Simmenþøn wd y Ottenze effter hans egen begering, oc hand gaff hannom. . . j rosennobel.
3. Her Niels Frankøn wd y Stalchendrup, oc hand gaff hannom . . . . . j daler.
4. Her Morthen Nielþøn paa Toþing, oc hand gaff hannom . . . . . j daler.

5. Jens Wiborrig her y byen, oc hand gaff hannom
j wongers gylden.
6. Else Mester Niellhjs y Otthenze, oc hun gaff han-
nom..... j frank krune.
7. Her Balsers hustru y Frøruppe, Margrete, oc hun
gaff honnom ..... j daler.
8. Karrenn Christierns dotter tiill Christiern Schriffuers,
oc hun gaff hannom ..... j daler.
9. Henrick de Ricke, den vintappere tiill Beder Schriffuers
borg(mesters), oc hand gaff hannom ..... j daler.
10. Gertrud Hans Wolters, oc hun gaff hannom j daler.

Di andre gester, ieg haffde, gaff hinde¹⁾ hen ved 12 daler. Sblant disse 12 daler vor ett stycke guld, som mester Hans Lang y Ottenze gaff myn hustru, som vor (ni fallor) en krusat. j daler, som Beder Schriffuer borgmester gaff. j daler, som hans hustru Sahanne gaff. j m $\frac{1}{2}$, Henrick van Baaden²⁾ gaff. j m $\frac{1}{2}$, hans hustru gaff. j daler, Borkart van Hassellund gaff. j daler, hans hustru Anne gaff. j daler, Gert Torborg gaff. j daler, melbyrdig Hans Bylo gaff, som tiener Laurik Brochenhus. j daler, som Her Anders y Fløsterup gaff etc. Aliorum hospitum dona seorsim non potui annotare. Men summen paa alle gaffuerne er, som tilforne sagd er . . . . 12 daler.

Bl. 44. Anno 1584 wdy Aprill maaned wor der en kunstrig glarmester wdy Suenborrig, som stæck sig selffuer ihiel med en kniff, fordi hannnd haffde forligtis ilde med sin hustru, oc øffrigheid ther samme stedt willde ha lat set

¹⁾ D. e. Barnets Moder (se nedenfor under 26. Novbr. 1585).

²⁾ Kalbes ndf. S. 287 (formodentlig ved en Fejlstrift): Henric van Braaden.

hannom y fengzel. Dog leffde hand, effter hand haffde stungen sig y liffuet, en dag eller saa, oc effter en christen poenitentz tog sacramented til sig etc.

Item samme 1584 aar y den neste effterhyllgende maaned, som vor Maii maaned, gick der en landzknecht vdi aen rdy Odenze wed bispgaarden oc sagde, at hand til den dag, som vor enten den 3 eller 4 dag Maii, haffde tient vor herre, nu der effter ville hand tiene dieffuelen y helffuede, y men Gud har en dag. Oc saa søgte hand wd y vandet ind til hagen oc gick end da op igien. Andengang gick hand der effter vd igien, men dog icke saa langt, oc gick op igien. ¶ Det kom der en svedicker, vor tiend med hannom, oc rakte hannom haanden oc spurde, huaad hand gjorde der: der hand nu rakte samme svedicker den høyre haand, slaa hand hannom paa munden strag med den wenstre. Der det vor skeed, drog svedickeren sin dagert oc willde ha der med heffnd stade[n]: men som denne landzknecht[t] saa det, søgte hand wd y vandet 3 gang, oc da begynte hand oc robe om hielp, at folck ville redde hannom; men der kunde ingen komme til med det: saa bleff hand der drucknet paa det fiste.

Item icke lenge tilforne samme forbeneffnde sommer druckned en quinde sig selff y Melfard.

Item y samme 1584 aar in Maio slo Sep Verkes søn y Gaffuendrup, Beder, en karl ihuell y Otthenze, som vor rifogedens tiennere, som vor paa kongens gaard ibidem.

Item samme aar den 1 dag Julij da druckned en sneediker sig her wdy Nyborrig med møllen, oc dette stede, den tid kongelig maiestat laa børsøf her paa slotted oc wor y sit tog tiill den wnge herris hylling, som skulle ste y Sælland. Oc samme sneediker wor fangen her paa slotted aff slogherren welbyrdig Lauritz Brockenhuß oc gid med en wgle y smeden nogen tid lang, for hand tog arbeidet fraa di sneedikere y Suenborrig paa herregaarde oc anderstedz oc wille icke tage borgestaff med di andre sneedikere y byen wor.

Den 4 dag Julij samme forbemelte 1584 aar da døde den herre Christopher aff Donnow her y Nyborrig tiill Hans Wolters borgmesters y nogle aff kongelig maiett^o hofffinders neruerrølse, oc bispen M: Niels Jesperþøn oc ieg stod oc høf oc saa der paa. Guilden samme herre wor kommen her y Danmarkis raad, effter han haffde tient kongelig maiett. oc riget lang tid.

- Bl. 45. Anno 1554 eller saa paa paß wor her om sommeren en stor thyrcke, lang tid effter foldæ haffde saad byg, oc kom enten lit eller ingen regen: aff huildet mennisten bleff meget bedrøffuet oc mente, at den saade byg skulle slett bliffue borte. Iblant andre wor der en mand her y Thyen y Gudmeherret y Gisleb¹⁾, som hed Peder Bertelþøn: oc hand haffde en høffid eller en toffte, wor saad samme tid med byg, oc hand holt saare meget aff samme toffte oc mente, at y huor det gid, da wille hand io saa byg y den: oc lod berre oc age well mer end hundrede

¹⁾ D. e. Gisleb.

tønner vand dertil at vande den med: oc mente, at then byg, der wor saad, kunde da icke andet end den motte koume op oc vege. Men se (miraculum diuinum) noget der effter gaff Gud y himmelen merkelig støn regen aff himmelen oc det regnede nesten al landet offuer oc trint omkring denne samme Beder Bertelbøns toffde, hand haffde vandet, oc paa alle sider op til den, men der kom icke en eniste draabe vand paa tofften: oc det, som vor saad der y, bleff saa gaat som alt sammen borte oc forsuang, men andre fick rigeligen Gudz laan paa deris iord oc marke, for herren vandet deris iorde oc gaff benedidelse der hoß. Den anden, forbeneffnde Beder Bertelbøn, mente (sand ske), at hand wille finde paa raad til byg at bekomme, heller Gud wille eller hand wille icke.

Dette stycke sagde mig en gammel mand, haffde hiemme y Ellerup y samme for^{ne} Gudme herred, oc hand hed Niels Nielbøn oc wor hart ad halffierdesindiftiue aar gammel etc., oc hand sagde mig dette anno 1584 S: Knud kongis dag.

Nota. Der gaar 28 bismer pund lag wd y Norrig wd y en hiel tønne, nar mand saltet den der: oc fordi at wor bismerpund her y Danmark er noget større, da er det well tilsammen regnet effter wor bismerpund, wy ha her y Danmark, 24 pund, som gaar y en tønne.

Item aff disse norste bismerpund fandt mand faa v pund for en daler, thi di Norste selger saadan fiif y pundetall.

Morten Baad y Norge, som er en skipper, der seyler aarligen y Tysland oc andersted med norst godz, hand førde et aar hen wed ziiij lester salted lag aff Norrig

oc h Tyſkland oc fid for huer tønne ziiij gamble daler.

Nar di Norſke nu ſelger ſpegelar, da ſelge di dem effter ſlig wilkor, ſom nu ſagb er etc.

Bl.47. Anno 1584 wdj Octobri maaned da lod ieg giørre en beſlagen vogen aff gaat egetemmer, ſaa ner ſom naffuene, di bleff giørde aff elletra: Zens hiullmand her h byen giørde hannom, oc hand ſtod her paa h 9 eller 10 dage, oc hannom gaff ieg for ſit arbed h ſamme dage — iij m $\frac{1}{2}$ danſke oc 2 ſ. Till ringene om ſamme vogens hiul, ſom vor 24 ringe, komme 72 mark ſtange iern: oc tiill ageliern oc ſto oc ſaadant, ſom kom paa aglene, kom xx m $\frac{1}{2}$ iern. Oc til ſmedeløn for ſamme forbemelte iern at ſmede kom 4 m $\frac{1}{2}$ danſke. Till ſtinerne paa hiullene kom 161 mark iern, oc der for gaff ieg tiill arbeðz løn — —¹⁾

Regner ieg nu temmered, ſom kom til ſamme vogen, for 3 m $\frac{1}{2}$ danſke, oc huer mark iern for 1 ſ; oc ieg regner hiullmandens fortæring h 9 dage for iij m $\frac{1}{2}$, da er ſummen paa all denne vogens befoſtning 32 m $\frac{1}{2}$ 14 ſ.

Ther mand ſchreff 1578 eller wed det laff, da wor der wdj Neſbyhouit leen her wdj Fyen paa et aars tiid 3 lenſmænd wd ad ſleð: iblant huilke den ene oc førſte hand ſaade iorden, ſom ligger til Otthenzegaard; then 2 høſtede grøden, oc den 3 lod terſke den. Hæd Wiffzand tiill Hækebierrig hand wor den førſte oc lod pløye oc ſaa iorden. Men ſtrag om ſommeren der effter, den tid

¹⁾ Beløbet er ikke anført.

herredagen bleff holt y Kjøbenhaffn om helligtrefoldighedz søndags tiid, da kom hand aff med forlenningen: oc Eric Rosentranz fick den igien, oc høstet saa korned y huß, tog aalben suin oc andet saadant. Men saa døde hand om S. Morthens dags tid nest der effter. Saa kom da Sorgen Marsuin den 3 oc lod tørste samme for^{ne} grøde. Ecce, den ene pløyer, den anden saar, den 3 ved aldrig, huem det saar!).

Anno 1585 thenn 17 dag February da bleff erliig Bl.48. oc welbyrdiig fru Margrete Waalchendorff aff Gloruppe begraffuen y Suindinge kircke wd y en hederliig stateliig oc synderliig begraffuellße, y huilcken der wor forsamled mere end 35 herremend, xx fruer og xx prestmendz neruerrellße. Mester Niels Jesperßøn superintendenten hand begroff hinde oc predicæde offuer hinded lig textum ex Jobi cap. 19: Scio, quod redemptor meus uiuit etc. For hinded lig wor bored xij vorliuß, oc di personer, som bar dem, wor tagen aff Suenborriges schole: oc huer aff dem, som miig er sagd for, fick ij eller iij alne engelsk. Di sang stedze, fraa liget kom fraa Gloruppe, oc tiill dett kom y kircken: saa begynte for^{ne} mester Niels der effter thenne psalme: Wy tror alle sammen paa en Gud. Der den wor wode, gick hand paa predicæstolen, oc først talde kortelige om den dødes herkomst, anher eller slect oc byrd: paa hinded federne wor hun aff di Waalchendruppe, paa hinded mörne vor hun en Friser. Siden om hinded liff oc leffnet, død oc affgang etc. med sliig ord: Wdy

1) Dette Rim tillægges M. Jon Lursen i Joh. Ol. Slangendorpii, In Ecclesiasten Salomonis. Hafn. 1590, p. 9.

Christelige mennisters begraffuelse pleyer wy at tractere 2
 sthcker: 1. er om den dødes lifff oc leffnet, død oc aff-
 gang; 2. er kort wnderuisning aff den hellige schrifftis
 forklaring for di leffuende, tilstede er, at di der aff kand
 bekomme nogen salighedz wnderuisning etc. Der for wille
 wy nu y denne begynte ligpredicken korteligen disse 2 sthcker
 oc forhandle etc. Der predicken vor wde, begynte peb-
 lingene denne psalme: Med glede oc fred far ieg nu hen
 etc. Dis imellom lagde herremendene liget y graffuen.
 Der effter begynte peblingene end en danff psalme, der
 kort wor. Saa traadde M. Niels til oc kaste 3 skoule
 fulde aff iord neder y graffuen, med sliig en tale: Det
 har verred en gammel seduane hoß oß, at nar nogen
 christen brgraffuis, da pleyer mand at kaste 3 skoule iord
 paa deris lig tiill en god paamindelse, oß skal paaminde,
 at wy erre icke kommen paa legomens vegne aff nogen
 hyperlig materi, som stierner har y sig oc saadane kroppe,
 men aff denne ringe elemente iorden, oc skal der hen paa
 det fiste, der for skulle wy nu aldrig oß hoffmode nogen
 tid enten aff wor welbyrdighed, adelsstaff, slect, byrd, styrcke,
 krafft, godz, rigdom, stønhed etc., med andre saadane ord.
 Der for siger mand nu saaledis: aff iorden har Gud
 stafft dig, kød oc blod har hand isørd dig, til iorden est
 du kommen igien, Gud giffue dig en gledelig opstandelse
 paa den yderste dommedag. Der effter begynte kored
 Bl.49. thenne psalme: Nu lader oß hinded legom begraffue, indtil
 di 2 fiste verß. Saa traadde erliig oc welbyrdiig mand
 Absolon Gøe frem oc skød hinded staakmaall: saa der
 effter sang kored di 2 fiste verß aff for^{ne} psalme: Nu
 lade wy hinde søffue y fred etc. Nota: allerførst yblant
 di, som fulde liget til kircken, red nogle hoffmend paa

hefte: der nest di 12 degne, som bar lyßene: 3 effter dem gic præsterne: 4 der effter kom nu liget y en vogen: saa aag da herremendene effter hinanden etc. Der tiensten wor nu wde, ginge alle prest mendene, som haffde faat breff oc wor bøden der til, op paa gaarden til maaltid. Der maaltid wor hart ad giort, kallte welbyrdig Erick Waalchendrup alle kjøbstedpresterne neder y gaarden oc gaff huer aff dem en rojennobel: der effter (som miig bleff sagd) wille hand giffue huer aff landzpresterne, som bøden wor, vj alne engelst tiill en affmindelse effter hinde. 20 retter wor der anretted offuer maaltid.

Den winter, paa huillen wy begynte dette 1585 aar effter Christi fødzell, da wor dett sliig end milld winter, som mand har icke mintis y mandeminde, ia lige saa milt vor det da nesten den ganste winter, som dett kunde werre sommer. Der kom icke frost paa iorden den ganste winter igiennem wden 3 netters frost. Der effter kom nu iordz zens grøde saare tiillig, hasteligen oc mangfolldeligen, saa at mennister har icke mintis y mandeminde sliigt et herliigt grøssommeligt weyer, som dett vor da effter samme winter y foraaered. Før Pinßdag wor rogen kommen y dri mangeded paa landet. Der wor seet bygaz før pinßdag. Rogen stod saa høh om pinß dags tid, at hand rechte op tiill mennistens azle oc sommestedz til næse oc øyne. Oc den ganste sommer igiennem oc hart ad høsten igiennem, da vor det regne weyer nesten huer dag eller huer anden dag. Der effter om høsten gaff wor herre y himmelen øß saa megen oc mangfollig grøde paa iorden, rog, byg oc haffre, at folck bekiende, at di haffde icke faat saa meget en høst y 20 samfelde aar. Der wor icke

mange, der kunde faa rom y hufene til deris korn. Men meenligen gjorde di store hefß aff det y deris gaarde. Gud fader y himmelen fte ære oc tack her for ved Chriftum fin føn y den Helligand fraa nu oc indtil euig tid, amen.

Bl. 56. S: Michels wge, det er i den wge S: Michels dag falt wdy anno 1585, wor en wnd oc farliig wge: Thj wdy denne wge 1. flo en bondemand y Rynckebj fogen wed Rierteminde en aff for^m Rynckebj mend ihiel, fom hand laa drucken y fin vogen. Der nest 2. wdy denne wge styrt Bertel Schreders byfogeden her y Nyborrig hans elste føn, fom vor en smuk vng dreng hen ved 15 aar gammel, neder aff en trappe, ftaar y hans gaard, oc flo fig faa iammerligen, at hans hierne flød wd aff næfen paa hannom anden eller tredie dagen, oc bleff faa strax død, at hand huercken kunde bekomme sacramentet tiill fig icke heller tale noget til nogen eller giffue nogen befteed fran fig, før hand døde, det for yndt wor.

Der nest 3. wdy samme wge bleff Hans Mule, en fin købmand aff Otthenze oc en adels persone, dømd y fald ind for kongeliig maieftet aff 4 adels personer, di 2 vore aff Danmarkis raad, fom vor Absolon Gøe oc Brede Rankou, di andre 2 vor Lauritz Brockenhuß lensmand her paa Nyborrig oc Peder Tot: for hand haffde fagd nogle ord til kongelig maieftatt, fom vor, at hand haffde bedet predicanterne y for^m Ottenze hoß fig, at di ffulle gaa paa hans wegne tiil hans lensmand, fom vor Axel Braade, oc bede hannom gierne, hand ville hielpe hannom til gode y en trette, hand oc hans borgmester, fom er Mogens Hentikßøn, haffde fammen om en haffue oc nogle andre

fager, hannom hengde paa, oc haffde giort samme for^{ne} hans lensmand fortørned paa hannom. Men den for^{ne} Axel Brade haffde nu werred høf kongelig maieftat oc forhuerffuit en befalling til diſe for^{ne} 4 herremend, at di ſtulle dømmе paa fagen: oc andet mere, hand kunde ſtulle Hans: oc ſiden til predicanterne y Ottenze, at di ſtulle vidne deris ſandhed for lensmanden paa raadhuſet med 2 oprechte finger; da want diſe samme predicantere Hans Muele imod, ſom mig bleff forſagd: oc en heel haab Bl.57. andre fager, ſom lensmanden Axel Brade oc for^{ne} borgmester Mogens Henrickſøn haffde med hannom, gid hannom alle imod y samme rettergang. Oc dette ſkede nu S: Michels dag paa et obenbare raadhuſ y Ottenze.

Der neſt 4. er mig oc ſagd for, at der døde en møllere wd y en mølle neſt ved Orbeck her y Windingherred 8 dage før denne for^{ne} S: Michels dag. Men y denne samme forbeneffnde S: Michels uge kom hand igien (ſom menniſten nu tal allmindeligen) eller et ſpøgelse y hans ſtickelse, oc brød halſen y ſønder paa hans effterleffuende huſtro, at hun bleff død ſtrag der aff.

Derneſt 5. bleff ſagd aff gaatt fold, Henrick van Braaden en raadmand her y Nyborrig oc andre, at der ſtulle ha ſuaken et ſtateligt ſtib y thenne ſommer forbeneffnde uge ved Romsø her y belt med top oc tackell.

Siden wor der oc nu ſøndagen neſt effter samme S: Michels dag en farlig ildløſ y Windinge eller Roſilde, oc brende offringen aff et huſ: oc haffde giort en ſtor forderffuelig ſkade, haffde Gud icke hiulpen ſynderligen: thi dett wor en ſterk ſtorm samme dag. Sit nobis Deus omnipotens propitius et miſericors propter Jeſum Chriſtum filium ſuum dilectum, Amen.

Bl. 59. Anno 1585 mod S: Michels dags tid da lod ieg giørre et wraastaff y myn store stue: oc mester Mathias, som boer y myn moders gaard y Nørregade, hand gjorde miig dett, oc dett kosted, som her effterfylger.

Først tingede sig aff med for^{re} mestere for samme staffs arbeid, at ieg skulle giffue hannom x gamble daler paa myn egen kost, oc ieg skulle oc holle hannom ij sne-
dicke suenne til kost y 18 dage, som skulle arbeide med höfflen paa samme staff. Disse samme 2 suenne holte ieg hannom oc saa y samme for^{re} 18 dage til mad oc øll. Der nest, den tid di haffde nu arbeidet paa samme staff med höfflen, saa meget di kunde, saa holt sig hannom selffuer, som vor mesteren, y 14 samfelde dage til mad oc øll, den tid hand skar vd, huaad der skulle sterres paa det.

Her for wden kom der nu til samme staff først vj egebreder, huer kunde vel werre x ß verd y det minste. Der nest kom der 6 vogenskaad til huer saa gaat som en m^l danske. Foruden det pertræ oc ærettræ, der kom till. Saa kom der iij pund lim til, huer pund kostede v ß. Item der kom smaa søm til y listerne at feste for vij ß. Der effter lod sig giørre 4 laaße til samme staff, som kosted tilsammen 4 m^l danske. Er det nu saa, at ieg regner huer karls kost huer dag for 8 ß, da er summen paa al befostringen . . . xxj gamble daler ij ß.

Her wor en herremand y Høen, hed Eric Nørby, som haffde dette ord paa siig nesten aff alle di, som kiende hannom, at hand wor en wgdelig tivan oc gudz forgangen krop, dog efun en wng mand; haffde Gregers Sul landzdomere paa Lauind hans dotter tiil ekte. Der hand haffde nu forfuld en aff sine suenne eller hoffmænd,

hannom tiente, for et hug, hand gaff hannom y sit knæ, saa viit, at hand fick lifffuet aff samme hoffmand, oc haffde forfuld sin sogneprest Her Klaus Skamby paa det allerhøderste, hand kunde, oc haffde stelled hannom obenbare for en tiuff for et helt ting fult aff foldæ, oc andet mere, oc haffde slaget tenderne vd paa en anden aff sine tiennere, som hed Peder Røck, oc brugt lang tid til tinge oc anders sted sliq tiranni, vold oc wret mod fattige foldæ, som kand icke korteligen siiges eller beschriffues, hende det siig, at hand drack en gang til en herriz fogedz Peder Hanßens y Trunderup y Sundzherred, saa hand bleff noget drucken, oc satte sig saa op imod sine tiennere, hand haffde høß sig paa den tid, synderligen mod thenne forbemelede Peder Røck, oc slo hannom igien stemliigen, saa at hand motte forløbe hannom oc hans vogen oc kunde icke werre høß hannom: men holt sig saa paa hiaa (vt aiunt) bag hannom. Nogett der effter spente samme Røck sit byße eller herremandens byße oc gid bag hans vogen oc skød hannom all død, som hand sad y vognen, at hand talde aldrig der effter vden et ord, som vor, at hand sagde, hand vor en død mand, saa gid hand der hen. Mandraberer bleff der effter paagreben oc iammerligen oc saare yndeligen affliffuet, partered oc lagd paa 5 stegler.

Anno 1585 then 26 dag Nouembris formiddag, der Bl.60. flocken wor imellom 2 oc 3, da gaff Gud y himmelen myn hustru oc miig en wng dotter, som heder Margrete effter Karrens salige moder, och hinde christned Her Sorgen Berßøn myn medtiennere den anden søndag wdy aduent.

De diſe effterſcreffne vore myne faddere tiill hindis daab oc chriſtendom, ſom er

1. Førſt welbyrdig jomfru Anne Brockenhuß Lauris Brockenhußis vor lensmands dotter, oc hun gaff hinde ..... j gammel daler.
2. Item kongeliig maiestatſ ſtiffs capiteen oc wbligger her y bellt, ſom er Hans Holst, oc hand gaff hinde en kryſat, ſom vor et ſtycke guld.
3. Item Niells Schriffuer y Falde, oc hand gaff hinde j gammel daler.
4. Item Hans Middelſøn y Bils huß, oc hand gaff hinde ..... j gammel daler.
5. Item Tønniſ Smed paa flotted, oc hand gaff hinde j gammel daler.
6. Item Henrick van Felde winſørerer, oc hand gaff hinde et ſtycke guld, ſom gallt ſom ..... en gylden.
7. Item Frank N: ſom tienner Borkfort van Hafellund, oc hand gaff hinde ..... j daler.
8. Item myn ſøſter Anne wdy Querndrup, oc hun gaff hinde ..... en ſølffte oc j daler.
9. Item Marren Verdis, oc hun gaff hinde... j daler.
10. Item Marren Balfers dotter, och hun gaff hinde j m $\frac{1}{2}$.
11. Item Sigell Knudsdotter, oc hun gaff hinde j daler.
12. Item Maurholſtis Kirſtine wdy Ngenſtad, oc hun gaff hinde ..... j daler.

Dy andre gæſter, ieg hæffde, ſom wor tilſammen regned ſaa mange, ſom her vor tilſtede, gaff myn huſtro ſaa meget ſom hen ved xi gamble daler. Waade fadderne oc diſe ſamme ſad y 2 ſtuer oc vor tilſammen hen ved xxiij foruden quinderne etc. S. D. G.

Anno 1587 then 1 dag Martii þa gaff Gud y him= Bl.69.
 melen myn hustru oc mig en yng dotter, som heber Karren:
 oc hun wor fød om formiddagen, der flocken vor 9. Do-
 minica reminiscere, som wor den 12 dag Martii nest
 effter kom, bleff hun christned: oc disse effterschreffne wore
 fadder eller widnisbyrd til hindis daab.

Først welbyrdig Hans Byelow, som tienner sloz-
 herren her paa Nyborrig erlig og welbyrdig Lauritz
 Brockenhuß. Oc samme forbeneffnde Hans gaff barned
 i gammel daler.

Der nest welbyrdig jomfru Vicebet, som er høß sloz-
 fruen, fru Karren, och hun gaff barned et Jesus naffn aff
 vngers gulb.

Der nest en aff slozherrens hoffmend wed naffn
 Jacob Ruckenn, oc hand gaff barnet.... i gammel daler.

Item scholemester Tørgen Marquardhøn her wd y
 byen, oc hand gaff barned ..... i gammel daler.

Der nest Karren Klaus beriders, oc hun holte barned
 til daaben, oc gaff hinde ..... i gammel daler.

Siden Dorrithe Wiiborrigis, oc hun gaff barned
 i gammel daler.

Item Herman Trøgel her y byen, och hand gaff
 barned ..... i daler.

Nota: om Mandagen nest før barned bleff fød, som
 vor Fastelaffuens Mandag, da bleff ieg syg, laa der effter
 y 5 wger. Samme tid vor oc 3 aff myne børn syge
 effter herrens villig. Gloria et gracia Deo omnipotenti
 per filium eius vnigenitum et eternum in spiritu sancto,
 Amen.

Bl. 72. Anno 1587 then . . dag Junij da bebreffuede kongeliig maieftat scholemesteren her wd̄y Nyborrig tre lester korn aarligen tiill deris frii kaast oc wnderholding: Oc dette korn er aff hans naadis part aff korntinden aff vij sogner, som er aff Østersterning, Frøruppe, Ferrisløff, Skelberup, Ellested, Søllinge oc Hellerup.

Alle helgen dag, som nest effter kom, da bleff forebenefnde scholemester oc begge hørerne her wd̄y Nyborrig forordineret her ind tiill miig wd̄y kaast aff lensmanden, som er erliig oc welbyrdiig Lauris Brodenhus, og borgmester Peder Schriffuer: at ieg skulle holle dem for samme tre lester korn om aared, saa lenge miig behaged dett. Oc med sliig wilfor bleff di forordineret miig tiill, at ieg skulle effter den schrifttelig fundas, som her er giort paa denne sag, skaffe dem huer dag 2 maaltid mad tiil 2 slet om formiddagen oc tiill 5 slett om efftermidagen, oc huer skall haffue 4 potter øll om dagen, oc tuende gange steg om wgen. Oc fordi at ther er fraa thenne forbemelte alle helgens dag oc indtiill Fastelaffuen nu nest kommer hen wed 17 wger, som er den 3 part aff et aar, da bleff mig antuordet aff slottens lagaard en lest byg for samme 17 wgger. Saa skall ieg da, om Gud wiill, anamme dette neruerrindis aars tiendekorn, som kongeliig maieftat tilkommer aff for^{ne} 7 sogner, for samme for^{ne} scholetienneris wnderholding h̄ dette tilkomende aar.

Then 12 dag Nouembris anno 1587 da døde hederliige oc høylerde mand mester Niels Jesperþon om morgenen imellom 5 og 6, effter hand haffde werred en christelig superintendens oc biscof her h̄ Thens stigt hen wed

28 aar: oc hand døde aff rosen, som M: Søren Simmensøn sagde for. miig.

Then 16 dag Nouemb: nest effter kom, som wor en søndag, bleff hand begraffuet hederligen wd̄y S: Anudz kircke wd̄y Otthenze oc wd̄y en mangfollig almues neruerrelse. Der bleff baaren ̄ voglyk̄ for hannom: der vor Bl. 39. lagd 2 stycker klede paa hans ligbar: det ene laa offuer kisten, det andett wonder. Prouster oc prester bar hannom til iorde. Alle prousterne her wd̄y Fyen wor tilstede ̄ hans begraffuelse saa ner som en eller 2, di wore ̄ loulig forfald. Der nest vor oc alle di prester tilstede, som boer ̄ Otthenze herred, och nogle flere. Mester Søren Simmensøn sogneprest til Graabrødre ̄ Ottenze begroff hannom oc predickede offuer hans lig Simeonis loffsang. Oc exordered saaledis: Fromme christne, wy pleyer gierne at forhandle ̄ sliḡ hederlige oc welacte folkis begraffuelse 2 stycker: Det 1 er den dødis christelige efftersaffn oc gode rycte, som hannom kand giffuis med ære effter hans lifff oc leffneḡ wilkor och leylighed: Det 2 er et trøsteligt stycke aff schriffen, som oḡ, som igien leffuer, kand forfremme til vor salighedz opbyggelse. Der for wiulle wy nu oc saa tage oḡ disse samme 2 stycker for paa denne tiid ̄ denne salige mand, hederlige oc høylerde Mester Niels Jesperhøns neruerrendis begraffuelse, wy erre ̄ etc.

Saa meget som hør da til hans erlige efftersaffn och christelige rycte, mand kand giffue hannom, ville wy først tale om hans herkomst: der nest huorledis hand har fremdraget sit lifff oc leffnet, oc saa om hans endeligt etc.

Hans herkomst er denne, at hand er fød wd̄y Wi-borrig wd̄y Sylland aff erlige oc fromme foreldre oc ̄

ectestaffs stat. Hans fader wor borgmester der sammesteb oc hed Jesper Semmenþøn etc.

Simeonis loffsang (som wor den text hand tracterede her effter) funderede hand wdhy 3 parter, som den indholder y sig. Den 1 er en christelig bøn, Simeon gjør her til Gud y himmelen om en salig affgang: 2 er aarsagen her til: 3 er en vnderuisning, y huilcken Simeon vnderuifer os, huaad wy skal tro om Christo, som er Salutare Dei, som Simeon neffner hannom her. Saa gjorde hand bøn iblant anden nødtørffstighed for en anden lerd oc fickelig mand til en bisp y denne dødis sted. Finita concione vor gratiarum actio ad populum denne:

Y erlige oc fromme folck, adel oc wedel, prestmend, borgere etc., som har nu foræred thenne salige mandz, hederlige oc høylerde M: Niels Jesperþøns begraffuelse, oc her med beuist eders christelige tro om legomernis opstandelse etc. der nest en christen kierlighed med den yderste tienstactighed, y kunde beuise nogen christen menniske y denne verden: y maa wente ether løn aff Gud y himmelen den allermectiste her for. Den erlige quinde hans effterlatte bedrøffuede oc forrigfulde hustru, wanner oc blodzforuante lader ether allesammen oc huer for sig paa det høyeste betacke. Oc hun vil findis willig oc redebøn **Bl. 74.** det at forsthylle med Gudz hielp, huor oc naar hinde muligt kandt werre. Andet er miig icke befallend at røcte for ether paa denne tid: den almectiste Gud[s] frid, bestermelse oc welsignelse werre med ether allesammen.

Der effter lod hans effterleuerste Else alle prousterne byde hiem y hused tiill sig oc pastores wdhy byen: oc gaff dem mad oc øll, foer vel med dem.

Siden strax om morgenen anden dagen da gick pa-

stores vdy Otthenze tiill deris lensmand om et gaat raad, huorledis klerkeried skulle sticke sig her y Fyen y dett kald, som skulle gaa paa en anden superintendent: huad heller at di skulle gaa effter kongelige maiestatis ordinanz y denne sag, eller di skulle raadsførre sig først hoß kong: maiestat. Da suaared hand dennom, at artickelele y ordinanzten om dette kald har icke werred holt y 3 eller 4 bispers kald tilforne, oc beuiste det med den biscopis kald aff Gund y Staane, som er M. Niels Huidz; item med den bispes kald aff Mars, som er M., oc med den bispes kald aff Wendzyhel, som er M: Peder Vinstrup¹⁾: men kunde di werre tient der med, da loffuede hand, at hand ville schriffue kongelige maiestat til her om med det første.

Saa schreff hand samme dag til kongen oc sende breffuet bort med borgmester Siuert Pederßøn aff Otthenze, som haffde samme tid ærinde til kongelig maiestat.

Der effter kom der nu strax fraa kongelig maiestag et luctt breff, som wor schreffuet til den dannemand, som er M: Jacob Mayøn, som wor sogneprest y Ribe til vor Frue sogn. Oc dette bleff send til lensmanden aff Odenze-gaard, som er Agell Braade, at hand skulle antuorde M: Søren Simmenßøn, at hand lod det forskaffe med det snariste til for^{re} M. Jacob: oc mente, at det wor nock, at di sende 2 prestmend eller prouster hen med det her aff Fyen. Men ville di haffue flere, da maatte di der selffuer raade for.

¹⁾ Her gjør Forfatteren sig skyldig i en Fejltagelse, da Vinstrup var Bisshop i Aarhus (se forøvrigt min Afhandling om Bispevalget efter Reformationen, i Ny Kirkehist. Saml. VI, 66 fl. Den Gang jeg skrev denne Afhandling, kjendte jeg dog ikke nærværende Beretning).

Saa forschreff da for^{ne} M: Sorgen alle præpositos her y landet oc alle sogneprester till Otthenze at møde der y et christeligt synodo om dem at wduelle, som skulle førre breffuit frem. Och da mente tota synodus oc besluttet, at det wor best oc hederlig, at 4 mend førde breffuit frem, for ordinanzen formelder, at 4 stall kalde superintendenten, som wor Mester Sorgen Simmenhøen y Otthenze, M: Bertel sogneprest ibidem, Her Jens sogneprest y Åhens oc ieg her aff Nyborrig. Oc thette stede den 20 dag Decembris. Oc det bleff saa besluttet, at disse 4 mend skulle drage ad sted med samme breff til Ribe anden nyt aars dag nest effter kom. Men saa betenckte di 2 stigtens lensmend her y Fyen, som er wel-
 Bl. 75. byrdig Lauritz Brochenhuß oc for^{ne} Axel Braade, denne sag saaledis, at di wille ekun haffue 2 mend hen med breffuit, en aff huert len, som er M: Bertell Lang y Odenze, oc ieg her aff Nyborrig.

4 Jule dag der nest effter kom, som er den 28 dag Decembris anno prænominato, da drog ieg herff fraa Nyborrig oc till Odenze till denne bestilling. Oc lensmanden her paa Nyborrig bad, at ieg skulle schriffue op for myn persone, huaad billig tæring ieg tærede y samme reyse, saa wille hand skaffe miig den igien. Saa fuldis for^{ne} M: Bertel oc ieg ad om anden dagen oc kom til Melfard om afftenen, oc laa til Maß Nygbierrigis om natten. Anden dagen der nest effter kom, da kom wy tilig offuer sundet, oc reyste saa den dag 6 mile weß, som er fraa sundet oc til Follingbro, och bleff saa der om natten hoß en gammel mand, boer nest paa hinside broen, som heder Raffue. Saa strag om anden dagen, som wor Nytaars afften, komme wy til Ribe formiddag, der kloften

wor imellom elleffue oc 12. Oc geste saa ind til en from oc erlig mand y herberri, som er borgmester y byen oc heder Lauritz Tøgerbøn. Hand tractered ofß hederligen oc wel, saa vel som alle di andre, vy vore hoß y byen. Der effter sende wy bud til for^{ne} M: Jacob, der flocken haffde slaged 2, at vy ville tale noget synderligt med hannom, om hand wor ledig. Saa kom wy y tal med hannom strag y hans eget huß, oc M: Bertel hand helsed hannom paa alle Odenze sognepresters wegne oc ganste klerkeries wegne her y Zhen, oc sagde hannom vort ærinde oc antuordet hannom konge: mait^o breff. Der hand haffde anammed det, tacked hand Gud oc kongen oc ofß, oc gaff ofß her hoß tilkiende, at hand mente, at hand haffde nogle wuenner til hoffue, som haffde bringet hannom y denne sag oc dette kald hoß kong. maiestat, oc mente, at der wor di her wdhy stigted hoß ofß, som wor langt bedre for dette kald end hand. Saa leste hand kongelige maiestat's breff, saa at taarene fulde paa hans kindbeen, før hand fied det wdlest. Men saa suaared hand ofß, at hand wille raade med sine capittels brødre om anden dagen, aa wille hand giffue ofß gensuar. Der effter haffde ieg en kort pollicitationem gratitudinis et obedientiæ nomine totius ordinis nostri ecclesiastici, at dy, som skulle verre hans præpositi her y stigted, skulle verre hannom ganste gierne behielpelige med raad oc daad oc alt, dem muligt kunde verre, om hand wille sticke sig imod ofß som en from christen øffrighed etc. Saa bød hand ofß begge til gest til sig om afftenen, oc wy kom der oc fant der hans suoger, som har hans dotter, som er D: Johannes Amerinus medicus, oc hans hustru Magdalene, oc wor vert kom saa til ofß etc. Samme dag, der afftenfang wor wd,

fulde wy M: Jacob til bispen oc talde da med hannom om hans examinaꝝ, vidniſshyrd oc ordinaꝝ effter ordinangen, oc hand suared oꝝ vel oc beſtedeligen.

Om anden dagen, ſom vor Nytaars dag, bleff wy tilſtede y Ribe oc bleff beden til et feſtenøll, ſom Ib Tornum, en from formuende mand, gjorde ſin dotter oc floſſſchriffueren ſammestad, ſom heder Kiold Schriffuer, en Fønboe. Oc wy wor der, effterdi baade lensmanden, ſom er welhyrdig Albert Friis, haſſde lat oꝝ bede her til oc werten med. Oc til ſamme feſtenøll wor tilſtede for^{ne} erlig oc welhyrdig mand Albert Friis oc hans frue och nogle flere fruer, item Fredrich Lange, ſom haſſuer hieemme y Sælland, Chriſtiern Lange, ſom er en Canonicus der y byen: der neſt bispen ſamme ſted, ſom er en from gammel mand wed naffn M: Hans Lauriſøn¹⁾, M. Anders Wehle, ſom er prælatuſ ſamme ſted oc iuratuſ historicuſ regni; der neſt M: Jacob Magſøn, Meſter Peder Hegelund, ſom wor leſemefter der y byen; item M: Lauriſ Gilleſøn²⁾, ſom er paſtor til det andet ſogey y byen, M: Mag, ſom er ſcholemefter, D: Johannes Amerinuſ, M: Jacob Buc, ſom er for^{ne} M: Jacobs capellan, en anden vng mand heder Her Jacob oc er oc capellan y byen; ſiden borgmefter Hans Gulſmed, borgmefter Lauriſ Tøggerſøn, Peder Baggi en forſtandig, rig oc formuende mand der y byen oc er for^{ne} M: Jacobs huſtroſ broder, oc ſaa mange andre erlige borgere oc borgerſter etc. Om anden dagen da gjorde wor wert, for^{ne} Lauriſ Tøggerſøn, et ſtateligt

1) Skal være Laugeſøn.

2) Skal være Gjødeſøn.

gestebud for vor styld: oc bød der til for^{ne} Fredrich Lange oc Christiern Lange, bispen M: Hans, M: Jacob, Jens Olfsøn oc Her Hans Rølling, som er sygestueprest oc oecunumus samme sted. Oc fordi at for^{ne} M: Jacob wille icke slippe of fraa sig, før end wy motte fylge hannum till kong: maiestat, at hand kunde effter kongens breffs befalling gjørre hannom sin eed. med det første till Fyens stigt etc., da motte wy effter hans begering tøffue offuer y Ribe den hele dag, som vor anden Nytaars dag: saa fid M: Bertel bispens schriuelle med sig til kon: maiet. secretarium Absolon Sul om denne sag. Den anden dag nest effter kom, som vor den 3 dag Januarij y dette neruerrindis 1588 aar, da fulde wy for^{ne} M: Jacob til Rølling til kongelig maiet., som da vor paa Røllinghus, oc da wille hand ha præsentere sig for hans naade effter hans naades breffs lydelse, oc giort hannom der sin eed: men den øuerste secretarius, som er Absolon Sul, gaff of denne besked, at kongelig maiestat wor da paa sin reyse offuer til Fyen (hand wille da til Randzholm til Brede Ranhos barsøll) oc wor fordi icke belehlig till at hørre hans eed oc anamme den paa den tid: der til med vor canzeler Niels Raaf da icke tilstede hof kongelig maiestat, der for kunde hand icke nu hørre hans eed paa den tid; men hand skulle komme igien om Ryndermik tid, oc da tale kong: maiestat til her om. Saa droge wy wor Raaf hiem igien etc., oc hand foer hiem til Ribe¹⁾.

Nota. Der wy droge aff Ribe oc wille betale y vort herberri, huaad wy haffde fortærred, wille verten oc vert-

¹⁾ Om dette Bispevalg og om Chr. Nielsen Bruns Sendelse til Ribe, jvfr. Ny kirkehist. Saml. VI, 82. 104-5.

inden icke tage en huid aff os for vor tæring. Som vy kom paa vejen til Rølling med M: Jacob, da sagde hand os, at borgmesterne haffde sagd, at byen skulle betale vor tæring, vy tæred: Fynboerne her y Fyen kunde tienne M: Jacob saa meget igien etc.

Bl.77. Anno 1588 Palmesøndag, som vor den siste dag Martij, om natten, der klokken vor imellem 11 oc 12, da gaff vor herre myn hustru oc miig en vng søn, huor for hannom ste ære oc loff euindeliig. Oc samme søn bleff christned anden Paaske dag nest effter kom. Her Maq Sen søn myn medtiennere christned hannom. Hand heder Teronimus, oc disse effterschreffne wore myne faddere samme tiid oc widnißbyrd til hans daab,

1. Som er først Bertell Skreder byfogeden her y byen, oc hand gaff hannom ..... j daler.
2. Der nest Zahanne Knudz borgmester Peder Schriffuers hustru, oc hun gaff hannom ..... j daler.
3. Der nest Jacob baster her y byen, oc hand gaff hannom ..... j daler.
4. Der nest Niels Digen søn y Sludegaard, som haffuer myn søsterdotter, oc hand gaff hannom .... j daler.
5. Item scholemester Niels Jacob søn, oc hand gaff hannom ..... j daler.
6. Item Brun fremmer, oc hand gaff hannom et stycke guld, som vor (uden tuil) en krysat.
7. Item Engelbret Torberg, som er till Gert Torborrigis, oc hand gaff hannom ..... j daler.
8. Item Anne Jacob krudfremmers, oc hun gaff hannom j daler.

Anno prædicto den 4 dag Aprilis døde den gudfrættige stormectige høvborne høvuiſe oc lykſalige herre konning Frederich then anden, wor allernaadigſte herre oc konning, thet kloeden wor 5 effter middag: oc denne dag wor Skertaarsdag ſamme aar. Gud forbarme ſig faderliigen och naadeligenn offuer diſe 2 kongeriger oc oß arme indbyggere igientleffuer for Jeſu Chriſti ſkyld, och giſſue wor wnge naadige herre oc prinß lykæ, welſignellſe, fremgang oc ſalighed, Amen.

Den tid høvbelte ſalige kongelige maieſteet døde, da wor hand y ſit litiij aar, oc haſſde regnered her y diſe 2 kongeriger 29 aar, oc døde y ſit kongelige regiments 30 aar gudfrætteligen, chriſteligen, retferdeligen oc viſligen.

Saa bleff der ſtrag ringd for hans naadis lig y alle kircker paa landzbyerne oc y købſtederne huer dag en halfftime fraa kloeden wor 12 om middags tid oc til halffgaaed et, ind til hans naadis lig bleff begraffuit.

Anno 1588 then [13] dag 8bris, ſom wor then 19 ſøndag effter hellig treføllighedz ſøndag, da ſtod ieg fadder y Graabrødre kircke wd y Otthenze for wor lensmand her paa Nyborrig til ſuperintendentens barn, ſom er Meſter Jacob Maçon[s] ſøn, ſom heder Oluff: oc ieg haſſde ſamme tid fadderpengene, ſom ieg ſulle antuorde fraa mig, ſyed y et ſtyck fort ſilck, ſom vor ſidentafft.

Samme tid ſtod oc erlig oc welbyrdige mend ſelff perſonlige faddere til ſamme barn, ſom er Erick Hardenbierrig paa Matteredup, Abſolon Gøe paa Dalum, oc Axel Brade paa Ottenzegaard. Mette Meſter Bertels ſtod fadder for welbyrdig jomfru Anne Boldendrup ſamme

tid til samme barn oc gaff paa hindis vegne 2 rosen-
nobeler. Item begge borgmesterne vdy Ottenze. Item
Lauritz Knudzøn y Ottenze, som er bispens suoger. Item
Oluff Bager, Niels Bang vdy Bogenze oc hans hustru
Mette. Item Mette Mulis, som holt barned. Eddel
Her Lauritzis y Dalby oc nogle flere etc. De saa vorre
vy der effter allesammen bispens gest etc., oc hand trac-
tered ofß stateligen oc vel etc.

Bl. 85. Anno 1590 then 10 dag Aprilis da kom hertug
Henrick aff Brunswig tiil Kruneborrig her y riget til skiffs,
at hand ville lade sit brullup ste her med høhborne først-
inde frøuiden Elizabeth, som er then elste salig konning
Fredricis dotter oc søster wed dronning Anna.

Paastedag, der nest effter kom, bleff hand wehd wed
samme frøuiden Elizabeth paa for^{ne} Kruneborrig. Kon-
ning Jacob aff Skotland oc hertug Sigismundus aff
Meckelborrig (som er hertug Olricis aff Meckelborrig
hans broder søn, oc hertug Hansis ibidem søn) di ledde
forneffnde frøuiden hindis brullups dag. Och høß brud-
gommen, som er hertug Henrick, gick wor wduolbe konge
hertug Christian oc hertug Olric aff Meckelborrig, dog
saa at hertug Christian gick ouerst.

Førbeneffnde hertug Henrick haffde førd med sig
hertugen aff Pomern (som mig vor sagd for) oc 3 greff-
fuer, som vor greffue[n] van Suartborrig, greffuen van der
Gelichen oc greffuen aff Regensten. De hand førde oc
saa med 24 drabantere, oc di vore alle sammen fri fiddere.

3 Paastedag om efftermiddagen, da gick høhbelte
konning Jacob til skibs ved Kruneborrig oc wiille hjem
til sit rige: lit tilforne lod hand seude hen y kon: maiett:

teller 1000 daler til stænk, oc 1000 daler y kødæned, oc 600 daler til sølffkammered.

Di 24 aff vore danske drabantere, som haffde giort hannom tienste y Norge, der hand kom der til riget y forgangne vinter, gaff hand 34 rosennobelers. Her foruden gaff hand oc saa piger oc suenne, som haffde tient hannom och hans fold y dette tog, deris besynderlig stænk oc gaffue.

Nota. Denne samme høybemelte hertug Henrick gledde sig hiarteligen, at hand haffde seet 3 stycker her y riget: 1. vor den herlige bygning, ordinanz och kunstrige arbeed, som wor Kruneborrig, befunden med munimenter, friggysting, vandkunst, statelige herresale oc andet mere, som der er med allerstørste kunstig flittighed bered aff høybemelte salig kong: maiett: 2. den statelige stiffsflode, som wor her y riget; oc mente hand, at der skulle icke findis sliig en statelig oc sterk stibs flode in tota Europa. 3. vor Thyggi Bradis laboratorium, som sandz paa hans slot Wraniiburg paa Huen, oc mente her hoß, at hand haffde aldrig seet saadann en bygning tilforne.

Y lige maade gledde høybemelte konning Jacob aff Scotland sig hiarteligen, at hand haffde fundet 3 synderlige stycker her y riget. 1 vor at augudery oc auguders billeder wor saa smuckt vdrænsed aff vore kircker. 2 at hand haffde seet det herlige oc kunstige monument, som staar y Roskyld offuer salige høybemelte kong: maiestatis graff. 3 vor at hand haffde seet den høylerde oc vitberømde theologum her y riget, som er D: Nicolaus Hemmingius, som er y stor cere uden landz, oc hand haffde talt med hannom.

Bl. 86. Nota. Der wor en borgmester wdj Københaffn for nogle aar siden, som hed skipper Jesper Olsson: det wor (ni fallor) anno 1573. Denne samme fick en fattig pige wnderligen aff Gudz forsiun y saa maade:

Bl. 87. Hun kom til Københaffn, der hun wor liden oc en arm fattig stadars pige wdj en wolmels kiortel paa et laß kull. Saa bleff hun giffuen hen paa Gudz forsiun. Men der effter forfremmede Gud y himmelen hinde aff sin faderlige godhed, at hun vegte op, fick gaat held iblant soldt oc kom saa langt paa det fiste, at hun fick samme for^{ne} borgmester skipper Jesper til ekte.

Engang der effter brehede en quinde hinde sin armod oc fattigdom, som wor canzelies schriffueris Niels Schriffuers hustru, och ville foracte hinde der for. Men hun suarede hinde bestedeligen der paa saaledis: du saapest well (sagde hun) den wolmels kiortel, ieg haffde paa, men du saa icke den gode lycke, der wor inden for etc:

Saa mange herregaarde er her y Fyen anno 1586 eller saa paa pag.

Suerffneß.	Wrefløff.
Dallund.	Gerstouff.
Dangesøe.	Hønderup.
Margaard.	Kerrsgaard.
Haaredsløff.	Billesholm.
Wordgaard.	Barløfegaard.
Engaard.	Erholm ¹⁾ .
Sandager.	Søndergaard.
Yerstrup.	Søholm.

¹⁾ Saaledes synes Navnet at maatte læses. Det er Erholm.

Stouffgaard.
 Beesbo.
 Hestholm.
 Staarupgaard.
 Østrup, fru Jdes.
 Bedtoffte.
 Gelued.
 Maz Ericshøns gaard.
 Weruppe gaard.
 Rierbygaard,
 Huollegaard.
 Fraudegaard.
 Lindwed.
 Wolderløff.
 Brangstrup.
 Søgaard.
 Wehlegaard.
 Westergaard.
 Huerring.
 Brolycke.
 Lundzgaard.
 Nørbecke.
 Quers haffue.
 Skenderup.
 Hemelstrup.
 Hundsløffgaard.
 Stouffs bo.
 Raffnholt.
 Ferritzløff.
 Hendemad.
 Paarup.

Hellerup.
 Søgaard.
 Taarupgaard.
 Tøgestrup.
 Stubbedrup.
 Narsløffgaard.
 Nordstouff.
 Arumstrup.
 Voltinggaard.
 Hiulstouff.
 Lamehaffue.
 Gielstouff.
 Røzbylle.
 Gloruppe.
 Røgaard.
 Heflager.
 Lunde.
 Bruager.
 Ørendrup.
 Thieselholt.
 Klinstrup.
 Gammelgaard.
 Søboo.
 Høyrupgaard.
 Damsgaard.
 Damsboo.
 Høgs gaard.
 Findstrup.
 Lunde, Eric Venstermand.
 Øbygaard.
 Huidfielb.

Bl. 88.

Nielstrup.	Vøffuetued.
Flintholm.	Egestouff.
Nyfeld.	Stiollemoße.
Nackebølle.	Vøitzmoße.
Nansholm.	Tange.
Arestouff.	Laagaard.
Sannolt.	Fiellebro.
Huedeholm.	Broholm.
Stensgaard.	Lyckisholm.
Vindskouff.	Nolsted.
Østrup.	Lundbhygaard ¹⁾ .

1588 eller saa paa paa bleff Bliffeldzholm bygd, som er Jacob Bliffeldz.

Noget tilforne Vindhholm, som er fru Wiuicke Paadebustis.

Anno 1590 bleff Stubbedruppe y Søllinge fogen en bundegaard, oc Sep Verkis søn Oluff stedde den aff Jacob Bliffeld, som købte den aff Peder Erickøn.

Bl. 90. Anno 1590 then 18 dag Julij da gaff Gud y himmelen myn hustru oc miig en wng søn: hand bleff fød om formiddagen imellom 7 oc 8. Denne samme lod wy christne then 26 dag y samme Julij maaned, oc hand heder Lauritz effter myn morfader, som hed Lauritz Olbøn oc bode y Kierteminde. Oc disse effterschreffne hialp hannom med deris vidnisbyrd tit sin daab oc christendom, som er²⁾

Bl. 92. Anno 1591 S: Knud kongis dag købte ieg myn hustru

¹⁾ Tilsammen altsaa 104 Herregaarde.

²⁾ Navnene anføres ikke i Hbstr.

klæde til en kaabe aff Niels Bang, raadmand wdh Bogenze, oc skulle betale hannom det til 20 dag der nest effter kom. Och samme klæde wor viij fynst alne, oc ieg loffuit hannom 3 gamle daler for huer alne. Det vor med listene 3 fynst alne brett. Men der ieg maalde det her hjemme med Sælandz alne, da vor det vj alne oc ij forter.

Der aff fick myn hustru en kaabe, som wor rette circeltrind oc bleff 2 Sælandz alne lang oc ij fingers brett: ieg saa paa hun bleff skaaren aff en skreder, heder Knud skreder oc boer ij Kietinge ij Rølstруп fogen, oc der løb inted offuer aff kledet vden 2 klude saa store som ij fordenpill.

Der till kom oc iij alne sort sindeldort. Item iiii alne silcke lad, huer alne kosted 8 þ.

Den 24 dag Septembris, som vor den 21 søndag effter helligtrefallighedz høytid anno 1591, gjorde ieg myn pigis Mette Anders dotterz brullup, som haffde tient mig ij 8 aar, med Hans Schreder her ij byen: oc ieg haffde bedet der til hen med 50 mennisker, baade mend oc kvinder.

Et nyttigt slaffs puluer, som tien til menniskens tender
at to oc bestyrke.¹⁾

Tag allun oc salt lige meget oc elte det saa tilsammen med rogbrød, ind til det bliffuer som en deyg: suøb denne deyg saa tilsammen wdh wode blaar, oc leg

---

¹⁾ Bl. 12 findes „Remedinm probatissimum pro quauis feбри et dentium doloribus“, med Underkrift: „ex literis datis Tundriæ Anno 76, M. Laurent. Thomæus“.

disse samme blaar med dehen y maadelig ild eller emre oc steg den saa, indtil hand bliffuer sort: stød den saa smaa y en mortar til puluer. Tag saa dette puluer oc to tenderne med det y klart reent vand: da bliffuer di baade rene, huide, smuede oc bekræfted y tandgierden. Dette raad gaff D: Anders Krage y Københaffn jomfru Anne Brockenhuße Lauritzis dotter her paa slotted at bruge, en gang hand vor høß hinde paa Brangstrup.

Tillæg.

Følgende tvende gamle i Nyborg skrevne Breve, som Udgiveren har fundet i den store Brevsamling til Adelens Historie i det kgl. Bibliothek, kunne tjene til at supplere de Bidrag til Fyns Stifts og især Nyborgs Historie i det 16de Aarhundrede, som Christiern Bruns foransførte Optegnelser indeholde. Det første handler om den Plynbring af Kirkesølv, som foregik i Aaret 1532, det andet, der er skrevet Aaret efter, indeholder Efterretninger om et Barfred, som da fandtes i Nyborg.

1.

Venlig kærlig hellsen nu oc alle tydt met vor herrc. Kære Her Anderff Bylle, sønderlige ven, maa i vjde, at jach sænde edher met mæsthæ Kresthærn Hvyd vij t^e sølff,

oc saa vare der ij monstransse i en j t^e ffor vden dee vij t^e sølff, oc anvorde jach hannom oc klareghsther¹⁾) met paa hwært læn oc kerke for seg, dær saa jach veckt paa oc lod alle lænsmænnen selff befehle tøress sølff, vden thet, som kom aff Lawen, deth befehlet jach selff, oc har æn nu et monstransse igen, som Her Brebhørns foget førde meg nu i tyfdags aff Rørdrop saagn. Sach ved her jnthet at staa i gen her i Fyn, oc sænner jach edher en vdstreffit i thette breff paa all sammen, daag var thet rygligh veyd, at thet var vell mere æn c laad øwer. Item jach hawer oc et reghsther her hoff meg i gen paa alt, dær som i jckē saar annet reghsther, daa bydher meg till, jach vill stecke edher en vdstreffit aff thet jach hawer. Her met edher Gvds beffalendis, gør jach althd gerne hwess edher lefft ær. Skrewet paa Nybaarig Paaste dag anno domini mdcxxij.

Bedher
 Lycke rydher.

Udskrift: Wrlig velbyrdig man oc str[enge ridder] Her Anders Bille, høwessman pa[a Stege] slaat kærlic [tilschreffuit].

Paaskrift: Her Per Lyckis breff om vij t^e sølff, han kende til myntenn, oc register aff Lawenn oc Toffhng.

Med en anden Haand: Her Per Lyckess breff och reckenscaff pa thet sølff aff Lawynd oc Fyn.

¹⁾ D. c. klare Register.

2.

Wenlig kjerlig hellffen altiitd fforsent mett wor herre. Kiere herre Anders Wille, syndherlig gode ven, tacker ieg ether kerligen ffor alt gott, som i haffwer meg beuift, hwilcket i skall altiitd ffindhe meg veluilge att fforsthylle. Kiere her Anders, haffwer ieg sliidt en swldkomelig endhe aff the dandemendt borgmesther oc raadt oc kircke verger her wdj byen om then gordt, som i haffwer meg thill schreffuitt, saa i skall haffue hannom oc ethers efftherkommere ffor en relig iordt sthyldt, som er iiii marc om orett thil euigtiitd. Ther thill mett skall i haffue the tw hus, som ther paa staar, thet enoe er ett barfredt tw lofft hogt mett en skon kieller wndher, oc thet andhet er ett liitt hus mett vj bindingher, som i kandt giore etther ett stegers wdj. Ther skall i jnghen wdher mere pending giffue ther for, oc er barfredt, at i kandt lade thet ferde mett vindw; thet fattes icke andhet, sa i kandt selff were ther nw thill herredag. Stem the two bodher, som kircken selff haffwer ferdig, som staar wdt till gadhen, oc noget iordhmon ther indhe wdj gordhen, som er aff stecket, bliffwer thill kircken ferdelis, wdhen i wille selff andher swndt handle mett thennom ther om, nar i komet hiidt thill byen; men i haffuer thennom icke behoff, wdhen i wille, och sendher ieg etther en kopie, som ligger her indhen i thette samme breff, huor witth oc brett samme iordhmon er, som i skall haffue, oc ther thill mett ett friitt port rom indt. Wille i oc haffue the andher bodher mett, som er wdt thill gadhen, nar i konume hiidt, skall i oc gerne ffaa thennom. Her wore well thi, ther gerne wille hadt giffuet kircken hwindret marc pendinge, ther som the hade swndt faadt samme gordt, som i nw haffue oc for

sadan iordt ley, oc haffwer ieg antuordett Hans Broch oc Mickell Berffen samme gordt paa ethers vegne, oc vill ieg hielpe thennom mett sten oc themmer oc andhet, huadt the haffue behoff, att the kwnde lade ferde hannom jndhen thenne ffor^{ne} herre dagh. Kiere her Andhers, maa i widhe, electus mesther Torbørn Wille lodt i aar mett sin magt tage meg fraa thet fesse lege paa Barsebec pendinge, sildt oc andhet, huadt retighet ieg skulle haffue ther, som the gode mendt haffue nøtt for meg, som Barsebec gordt haffwer hafft, hwildæt meg tidis were gandske stor vret; the er ick andhet endt ridhermendg mendt, saa vell som vy ere, oc straxt som the saa magtt, skall the strax tage fraa oss i modt en schreffuen log, att hwet mandt bør att tale seg thill rethe. Kiere her Anders, saa giffwer ieg thet ether tierlighen thill kiendhe oc will wdhermere beferre thet ffor wor naad^e herre oc alle Danmardis raadt oc alle mynne venner, thill saa lenge att ieg saar ther en hugswalellje ffor. Kiere her Anders, her mett ether Gudt almeg^e befallendis, radher oc budher offwer meg, som offwer ethers synderlige gode ven. Schreffuit paa Nyburge tisdag effther sanct Pauels dag mdcxxiiij.

Pedher
Lüde
ridder.

Udskrift: Erlig welbürdig mandt oc strenge ridder her Andhers Wille, høffuigmandt paa Steige, kerlig tillschreffuit.

Baaskrift: Bress po then gard wdi Nyborrig.

VI.

Om Christine Munks Liigkiste i St. Knuds Kirke.

(Et Foredrag i Selskabet.)

Af Biskop Dr. C. L. Engelstoft.

Det er nu over 30 Aar siden, at der forelagdes Sjæns Stifts literaire Selskab en Beretning om den Undersøgelse af det waltendorphske Capels Gravkjælder, ifølge hvilken Christine Munks Liig antoges at være gjenfundet i den store med Læder betrukne Kiste, som Gouverneuren, daværende Kronprinds Frederik (d. 7de), lod optage af Kjælden, restaurere og forsyne med Bogstaverne C. M. under en grevelig Krone.¹⁾ I de mellem- liggende Aar er denne Kiste bleven paaviist som Fru Kirstines, og da Laaget laae løst, blev ogsaa det balsamerede Liig foreviist som en af Kirkens Mærkværdigheder, indtil Kongen Frederik den 7de ved sit første Besøg her i Odense befalede at lade Kisten tilflaae, saa at den ikke mere kunde aabnes. Mange af os ville vist mindes

---

¹⁾ Beretningen om denne Undersøgelse er trykt i Selskabets daværende Tidsskrift for Literatur og Kritik 5 Bd. S. 166—79.

det velbevarede, milde Afsyn af et qvindeligt Liig, der uden stor Pragt var behandlet med Omhu i Døden og endog ved Spor af det graa Haars tidligere Farve syntes at vidne om Fru Kirstines gule Lokker; den tænkfomme Beskuer vil have følt sig gjennemstrømmet af mangeartede Tanker og Følelser ligeoverfor den, der i levende Live havde prøvet saa mægtige Skæbnens Omvexlinger og baade forskyldt og uforskylt havde bødet saa haardt og forspildt Livets Lykke, fordi hun ubesindig greb efter et Fantom af Høihed og Kjærlighed. Det falbt vel sjældent Noget ind at fatte Mistro til Sagens Rigtighed enten paa Grund af det mærkelige Præg af No og ædel Værdighed, der var udbredt over dette Ansigt og syntes at staae i Strid med det historiske Billede af denne Kongehustru og hendes sidste Dage, eller paa Grund af Kistens uæfaldende Lighed med Henning Walkendorfs, der stod paa samme Sted. Det er først i den allersidste Tid, at en Historiker har udkastet en Tvivlens Brand, som vistnok fortjener at næres og som jeg troer at kunne styrke ved flere Data.

Man faaer af Traps Kongeriget Danmarks Beskr. 2den Udg. 2, 1, 269 den første Underretning om den Tvivl, som vor for tidlig bortkaldte berømte Personalhistoriker Kall-Rasmussen havde ifinde at reise. Det hedder der (Note), at Fru Kirstine Munk ifølge en utrykt Afhandling af denne Forfatter ikke er begravet i det walkendorfske Kapels Kjælder, men derimod i Nørrebroh Kirke (eller mulig dog i Huusby Kirke ved Vedelsborg).¹⁾ Denne ufuldendte riigholdige Afhandling (om

¹⁾ Alligevel læses endnu imidlertid. S. 40, at Fru Kirsten og hendes

Kirstine Munk's sidste Tid i Almindelighed), som høilig maatte ønskes udgivet af en kyndig Haand, og den dertil hørende Materialsamling har jeg havt Veilighed til at benytte, da det Hele opbevares i Geheimearchivet, hvor der med vanlig Velvillie er aabnet mig Afgang dertil, og det er de i den fremdragne eller paaviste Data af utrykte Documenter, der have bestyrket min Tvivl om Egtheden af det for Kirstine Munk antagne Liig og sat mig istand til at give de vigtigste af de følgende Oplysninger, der i Forening med hvad der andenstedesfra var mig bekendt, vise hen paa et lignende Resultat.

Ved Undersøgelsen 1847 gik man ud fra, at ligesaa vist som det er, at Fru Kirstine Munk og hendes Datter Sophie Elisabet, Enke efter Grev C. Penz, d. 23de Juli 1658 bleve bisatte i St. Knuds Kirke, ligesaa vist maatte de begge ogsaa være der 200 Aar senere, navnlig i det walfendorffske Capels Gravkjælder, hvor Traditionen anviste dem deres Plads. Det er ganske rigtigt, at Traditionen gennem hele forrige Aarhundrede har berettet saaledes, og det er vel at ansee for et Dienvidnes Udsagn, naar man i Lucoppidans efterladte Samlinger til Personahistorie under Kirstine Munk's Stamtafle finder antegnet af ham, at hendes Liig „endnu staar i Odense i den store Begravelse, som er bygt ved den nørre Side ved Choret, som nu tilhører Witinghof og siden Brigadeer Brochdorff.“¹⁾ Han betegner tydeligt nok det walfendorffske Kapel, og naar han kun omtaler een Kiste,

---

Datter staae i St. Knuds Kirke. Det Følgende vil vise, at det kun for den Enes Vedkommende kan være rigtigt.

¹⁾ Meddeelt mig af Past. Crone.

maa vi bemærke, at han ikke havde Anledning til at omtale den anden, da Antegnelsen kun angif Kirstine Munks Historie. Hans Vidnesbyrd hører til Begyndelsen af det 18de Aarhundrede, da han blev dimitteret fra Odense Skole 1702 og døde 1730. En Menneskealder efter (1743) hedder det i Noterne til Kirstine Munks Levnet, at hun og hendes Datter bleve begravede i St. Knuds Kirke, uden at nogen senere Flytning omtales;¹⁾ og at de ligge der, gjentages deels for Fru Kirstens deels for begges Vedkommende 1767 og 1774, sidste Gang endog (som det kunde synes) under Stadfæstelse af de localmyndigste Embedsmænd, hvem Hofmann havde forelagt sit Manuskript til Danske Atlas 6te Tome, men dog tillige med en saadan Tilføielse, at det sees, at man just ikke længere havde Udgang til at see disse Kister, efterat de vare nedflyttede i Kjælderen og faste Stolestader anbragte over Nedgangen, hvilket skete ved Kirkens Restauration 1753—57.²⁾ I det 19de Aarhundrede gjentog Graveren den samme Tradition, naturligviis uden at paavise Kisterne.³⁾ Men formedelst den nysnævnte Tilføielse og Kjælderens Afspærring siden 1753 er det ikke en ubestridelig Forudsætning, hvormed man kunde sride til Abningen af Gravcapellet 1847, at begge Kister maatte nødvendig forefindes der, og naar den da foretagne Undersøgelse alligevel gaaer ud fra denne

¹⁾ D. I. Bang Saml. I, 308.

²⁾ Dan. Atl. III, 560 og VI, 595 ff. Fortal. p. III Note. Hofm. Fund. VII, 107. At Datteren stundom forveksles med Fru Kirstens Moder Ellen Marsvin, kan ikke tillægges nogen Vægt, da det maa være de to samme Kister, der mentes, medens Fru Ellen ligger begravet i Nørre Broby Kirke.

³⁾ Mølbach Ungdomsvandring S. 133.

Jorudsætning og, fordi der kun foresandtes een fløielsbetruffet, kongelig udstyret Kiste, har meent at maatte finde den anden Person, og navnlig Fru Kirsten, i en af de almindelige læderbetrufne Kister, som var uden Mærke, turde den støtte sig til et lidet sikkert Grundlag. Vi ville lade Historien vejlede os til at gjenkjende disse Kister.

Den sidstnævnte Beretning fra Odense, 1774, siger, at de to omhandlede Liig stode i „to Tinkister“, og vi tør saameget mindre forkaſte denne Beretning, fordi der 1847 kun foresandtes een Tinkiste (i den fløielsbetrufne Liigkiste), som det netop fremgaaer af den første historiske Omtale af disse Kister, at de sandsynligviis vare eens. Inden de kom til Odense, omtales de nemlig allerede paa Boller, hvor begge Personer døde i Foraaret 1658. Somsfru Ellen Arnfeld underrettede i et Brev af 29de Marts Eleonora Christine om, at hendes Søster Sophie Elisabet var død, og tilføjer: „hun kommer i hendes Kiste i hvid Sølvstykkets Kjole og røde Fløiels Dynner og rødt Fløiels Tapet, og i en Tinkiste, det allerprægtigste hendes Fru Moder kan.“ Tre Uger senere døde Fru Kirsten selv, og Datteren Christiane, gift med Hannibal Sehested, skrev i den Anledning under 24de Juni til den samme Eleonora Christine, der i det Hele stod for Begravelsen: „imorgen tidlig bliver salig Moders Liig sat i den yderste Kiste, og Fløieleet dertil er alt færdig, og Joden bliver færdig til iaften. Der er gaaet 26 Men 1 Dv. jort Fløiel paa Kisten.“¹⁾ Naar Fløiel

¹⁾ Begge Breve efter Kall Rasmussens Udskrift af Originalerne.

her nævnes udenpaa den ene Kiste og Tinkiste indeni den anden, er det rimeligt, at begge Dele, som vanskelig kunne adskilles, maa tænkes ved dem begge; i alt Fald kan Lovgivningen, som forbød Adelen at bruge baade Tinkiste og Fløiel, ikke paaberaabes som Grund til at vente Fru Kirsten uden Tinkiste, efterfom hun utvivlsom kom i en fløielsbetruffet Kiste, og desuden er det bekjendt andensheds fra, at Fru Leonore Christine, der, som sagt, stod for Begravelsen, ikke kunde lade sig hindre af Lovgivningen, da hun fortolkede den væskildste Fredslutning saaledes, at hun mente, at ogsaa hendes Moder ved den havde faaet al sin Ret tilbage som Kongens Hustru og Grevinde af Slesvig-Holsteen.¹⁾ Kisternes senere Historie lader dem ogsaa see som eens i enhver Henseende, idetmindste begge prydede med Fløiel og med Sølv. Vi tør derfor ikke let forfaste Traditionen i Odense, at Eigene have ligget i to Tinkister.

Kisterne kom til Odense fuldfærdige til Bisættelsen, 5 Dage før den Dag, de skulde „nedlægges i St. Knuds Kirke“, som Indbydelsesbrevene kaldte Begravelsesdagen. Den hele Høitidelighed var kongelig anlagt og fandt Sted, medens de svenske Tropper endnu laae i Fyen. Eigene bleve modtagne udenfor Byen af Adelen og Geistlige og indførtes Søndag d. 18de Juli „med Ringen, Sang og temmelig Følge“, siger Biskop Laurids Jacobsen,²⁾

¹⁾ Hendes Brev til Th. Brodersen i N. Da. Mag. V, 78—80. Det Levnetsløb eller Testament, som blev oplæst ved Begravelsen, er ogsaa fuldt af denne Forudsætning og kalder Fru Kirsten stadig Grevinde ligesom hendes Børn. D. Bang Saml. I, 298.

²⁾ Laur. Jacobsens Tegnebog i Bispe-Arch. Bircherods Dagbog ved Mølbeck S. 8.

der ogsaa selv allerede den 11te Juli fra Boller af Fru Leonore Christine var anmodet om at prædike over begge Liig, men havde undslaaet sig „det bedste han kunde, og fik stor Unnaade derfor.“¹⁾ I Odense bleve begge Liig indfatte i Adelen's Gaard, der var ligesom Byens andet Slot, skjønt Adelen's Liig ellers pleiede at indsættes i private Boliger, og idetmindste Laurids Ulfeld dengang havde Bolig i Byen. I denne Gaard, der laae ligeoverfor St. Knuds Kirke og var prydet med et Taarn, kan man ikke betvivle, at de ere blevne behandlede med al brugelig Fæstlighed, saasom Liigvagt af de Fornemste i Byen, Dragning o. desl. Den 20de Juli begjærede Grevinde Ulfeld og de øvrige Arvinger Biskoppens Samthkke til, at Fru Kirstens egen Sognepræst, Mg. Christen Sommer, maatte prædike over begge Afdøde i St. Knuds Kirke, hvilket ofte blev nægtet udenbyes Præster, og da Dagen kom, prædikede baade han og den svenske General Wrangels Hofprædicant, den Sidste paa Thyf. Til at ledsage Ligene vare alle Præster paa Fru Kirstens Godser indbudne, og 28 Skoledisciple (Degne) gik foran; de fik alle i den Anledning Klæde, Præsterne til en Præsteskjole, Skoledisciplene til en sort Klædning.²⁾ Kirkerne og de Fattige i Odense ere vistnok ogsaa bleven betænkte, skjønt

¹⁾ Af disse Biskoppens egne Ord bestrykes Leonore Christines Mening, at han kun benyttede den udtrykkelig forbudte Grevindetitel som et Paastud til at unddrage sig for al Andeel i denne Sag, der maatte være den tidligere Hofpræst ubehagelig og ved det Keles kongelige Anordning indeholdt en utvetydig Trods paa den Seir, Familien havde vundet ved den rockildste Fred.

²⁾ Olf Bangs Saml. 1, 299 og flere Breve, hvori denne store Beføstning omtales, i Geh. Arch.

intet historisk Spor deraf er forekommet. Men kan man nu under saadanne Omstændigheder tænke sig, at Kirsterne eller dog Fru Kirstens skulde have været uden Vaaben, Blader og Indskrifter, fordi Familien ikke skulde have vovet at betegne hende som Grevinde og en Konges Ægte-hustru? Det Følgende vil ogsaa besvare dette Spørgsmaal.

Efter Bisættelsen forbleve Ligene i St. Knuds Kirke; men at dette dog ikke var Hensigten, følger allerede deraf, at Familien ikke erhvervede sig noget Gravsted eller Capel i Kirken. Den tidligere afdøde Søster til Frøken Sophie Elisabeth var bleven begravet i Roeskilde Domkirke, og hendes Mand Grev Bengt Laac allerede et andet Sted. Midlertidig laante Ligene naturligen Plads i Walkendorfernes nye, 1632 opførte Capel: det var stort; der var tidligere kun 4 Liigkister i det, og nylig var der indsat Henning Walkendorff og formodentlig hans Moder Anna Brockenhuus, over hvilke to Personer Biskop Laurids Jacobsen havde holdt Liigprædiken under Gæst i Svindinge Kirke, den 8de Juni s. A.¹⁾ Derhos laae det nær at vælge dette Capel istedetfor Kirkens almindelige Gravkjalder, eftersom Familien paa Glorup stod i nær Forbindelse med den ulfeldste og Kirstine Munk: Henning Walkendorff og Corfig Ulfeld vare Sødsfendebørn, Fru Kirsten og Ellen Marsvin havde haft megen Omgang med Fru Anna og Rigborg Brockenhuus, og Fru Anna selv havde endnu 1656

---

¹⁾ Tegnelser: „den 8de Juni prædikede jeg offver Velb. S. Fru Anna Hennings til Glorup og hendes eneste Søn Velb. S. Dr. Henning Walkendorff udi Svindinge Kirke.“

opholdt sig hos Fru Kirsten paa Voller.¹⁾ Ogsaa senere blev dette Capel oftere benyttet til Bisættelser, der vel kun skulde være midlertidige, men flere bleve der dog.²⁾

- ¹⁾ Et Brev fra Voller omtaler, at hun laae syg der 1656. (Gch. N.)
- ²⁾ Saaledes er det antegnet (Brandts Udtog af Odense Kirkebøger), at 1667 blev Georg Hassenveffer og 1680 Sehesteds Søn nedsat der. Den Sidste var Frederik Sehested, Søn af Christopher Sehested til Nislefsgaard, som døde i Kjøbenhavn 1680, blev hijat med stor Pragt i Odense og forst 1699 udslyttet til Otterup Kirke. (Medd. af Past. Grøne.) Ganste midlertidig blev ogsaa Ringos Liig 1703 indsat der, og der betaltes til Kirken for at aabne Begravelsen (Kirkeregnsl. for 1703 p. 654). Senere bleve 1733 en Fru Prætorius og 1737 Borgemeester Jens Nielsens Hustru nedsatte i Capellet, og naar det berettes, at ogsaa Hannibal Sehested, der døde i Paris 1666, skal være begravet i St. Knuds Kirke (Elevenf. Saml. jf. Numme St. Knuds K. S. 309), kommer man let til at tænke paa dette Capel, da der intetsted i Kirken findes Spor af hans Gravsted. 1679 kom Henning Walkendorfs Enke til. Sammentælle vi alle disse med de 6, som vare der 1658, og de 2 fra Voller, udkommer et Antal af 15 Kister, af hvilke det kun vides om to, at de ere blevene slyttede (Fred. Sehesteds og Ringos), men vel ogsaa kan antages at være sleet med Hannibal Sehesteds. Der bliver da 12 tilbage, og da der ved Gravfjelderens Aabning 1842 kun foresaundes 10 (Numme a. St. S. 301), er det klart, at der maa være sleet Udslutninger, som nu ikke kjendes. De rette Bedkommende ere imidlertid forblevne der; thi naar Baaben og Navne forstaaes ret, kan der endnu paavises Henning Walkendorfs Fader † 1626 (i den Kiste, som Numme a. St. opfører under Nr. 7 og som bærer hans fædrene og mødrene Baaben); den yngre Henning Walkendorfs første Kone Karen Brahe † 1631 med to Børn hos sig, af hvilke det ene døde samtidig med hende (Nr. 1); deres Søn Iver † 1627 (i Nr. 9), Hennings anden Kone Ane Barnetow (i Nr. 5, betegnet med hendes fædrene og mødrene Baaben); fremdeles hans tredje Kone Mgr. Blome † 1679 (Nr. 3), og endelig han selv (Nr. 4). Af de fremmede Liig findes endnu de to, som nedsatte 1733 og 1737 (Nr. 2 og 6), og saaledes bliver der kun to Kister tilbage, om hvilke

I dette midlertidige Hvilested har de to Kister fra Boller ogsaa deres Historie; thi de undgik ikke der, hvad Tiderne førte over Byen.

Inden 14 Dage efter Bisættelsen var den usikre Fred afløst af aaben Krig: den fjendtlige Occupation begyndte, som varede i 1½ Aar og efterfulgtes af medforbundne og nationale Troppers Indquartering. De Svenske agtede dog den private Eiendomsret og lode sig nøie med svære Contributioner, der udpinte Byen; først da den danske Krigsmagt havde gjort Landgang for at fordrive Fjenden, opstod der Frygt for en Plündering, og Rhytet drev den til det Høieste d. 6te Nov. 1659. Man skjulte eller nedgravede sit Sølvtøi og andre Kostbarheder; Slægtninge samlede sig i bange Forventning og tilbragte Natten med Bøn og Psalmer.¹⁾ De kostbare Kister i St. Knuds Kirke bleve ikke heller glemte; Ulfeldternes tro Veninde Ellen Arnfeld eller hvem Andre der boede i den da nylig afdøde Laurids Ulfelds Gaard i Odense,²⁾ kom dem ihu, og enten det nu var skeet tidligere af en fremsynet Forsigtighed eller først skete, da Plünderingen stod for Døren, saa hørttoget de af Kisterne Alt hvad der havde

---

der kan have forskellige Meninger: den læderbetrukne med et balsameret qvindeligt Liig (Nr. 8) og den engang støielsbetrukne med et ubalsameret (Nr. 10). Historien nævner vel endnu En, som vistnok maatte ventes her, nemlig Penning Walkendorfs Datter Karen, som døde 1638 (Saml. t. F. Hist. 7, 136), men da hun døde som Barn, kan hun ikke søges i nogen af disse Kister, men er mulig det ene af de Børn, der findes i hans første Kones.

¹⁾ Birch erod Dagbog ved Mølbedj S. 44.

²⁾ Han døde 9de Juli 1659 og blev hensført i St. Knuds Kirke d. 20de j. M. (Laur. Jacobsf. Tegnelser).

Bærdi. Hvad det var, skulde den nævnte Dames egne Ord sige os, naar vi først have fulgt det et Skridt videre. Svenskens Blyndring blev der Intet af; maastee var det kun en Løsningssum, der skulde udpresses, hvilken Overtrigscommisfaiiven selv laante Byen i den angstfulde Nat.¹⁾ Men 8 Dage efter Slaget ved Nyborg (14de Nov.) kom kongelige Tropper under Generalmajor Tramp til Odense: han maa have gjort Fordringer i Kongens Navn, som ellers ikke ere bekjendte, medens det vel vides, at der efter Slaget ved Nyborg blev anstillet Randsfagelse efter svenst Gods, og at man havde Folk i Odense mistænkte for at skjule saadant. Men enten han søgte dansk eller svenst Gods, saa lod han Husene afføge, og hvad han tog en Aften silblig ved Uys i Sf. Ellens Bolig, vide vi af en autentisk Forklaring, som hun udstedte under 20de Marts 1660, og som var bestemt til at begrunde et Erstatningskrav. Den lyder paa „først 4 Skrin og nok et andet Skrin, som var udskaaet udenpaa, pakket fuld af klar Sølv, som var brudt af de Liigtister, her staaer i Byen. Nok en stor firkantet Kiste fuldpakket af det Fløiel og Værrød, som var over de to Liig, her staaer i Byen“ o. m. m.²⁾ Hun slutter sin Forklaring med at henvise til dem af Fru Kirstens Børn, der mulig kunde have en nøiagtigere Fortegnelse, og der er Spor af gjentagne Krav, som Familien gjorde til Generalmajoren endog i 1661; men Ulfelds sidste Fald har vel afvæbnet alt Krav, og den Sag vedkommer os ikke heller her; men at

¹⁾ Jf. min Odense Byes Hist. Anden Udg. S. 301.

²⁾ Dette Actstykke, hvortil Kall Nassmussen har henviist, findes i Ulfelds Documentfamling under Arnfeld.

Fløiel og Sølv ikke kom tilbage til Kisterne, er synligt paa den ene, der haves endnu, som den beskrives 1847 og endnu forefindes.¹⁾ Saa tidlig mistede de deres Brydelse af Sølv og Fløiel; men at de begge havde haft den, gjør det umuligt at antage en læderbetruffet Kiste for Christine Munks.

Endnu engang omtaler Historien disse Liigtister: i tvende Skiftemøder for en kongelig Commission, der skulde ligne Gjælden paa Fru Kirstens Arvinger, d. 8de Mai og 9de Sept. 1664, „blev sluttet (o: besluttet) af Arvingerne, at de tvende Liig, Sl. Fru Kirsten Munks og Sl. Fru Sophies, som endnu staae i St. Knuds Kirke i Odense, at de skulde føres hen og ned sættes i Nørre Broby Kirke ved Lundegaard.“ Acten blev confirmeret af Kongen; men om denne Familiebeslutning derfor blev udført, er meer end tvivlsomt; Lundegaard gif paa samme Tid ud af Familiens Hænder,²⁾ og Traditionen i Odense vedblev at nævne Kisterne der, og den kunde dog neppe have holdt sig, dersom de kun midlertidig havde henstaaet i et Capel i 5 à 6 Aar. Ei heller er der noget Spor af dem i Nørrebroby Kirkes nu tilfasteede Gravcapel. En Optegnelse i Kirkebøgerne indeholder en meget udførlig Beskrivelse af alle de Kister, der fandtes i dette Gravcapel (tildeels trykt i Mummés St. Kn. K. S. 307); men

-
- 1) Navnlig sees Stumper af Fløiels Overtækt uden paa den store Træktiste meget tydeligt.
  - 2) Trav Danm. 2, 1, 142. Egentlig var Bestlutningen taget i det første Møde og bliver kun historisk gjentaget i det sidste: Lundegaard var afhændet i Mellemtiden ved Skjøde af 28de Juli (Landssth. Panteprot., meddelt af Skolelærer Jørgensen), saaat Gjentagelsen kun skulde minde Arvingerne om deres Pligt at foretage Noget med disse Liigtister.

ingen af dem lignede de to, som vi omhandle, saa at det maa ansees for fuldkommen vist, at de ikke bleve flyttede dertil, selv om den ene i St. Knuds Kirke ikke var et Beviis for, at Beslutningen i alt Fald ikke blev udført efter Ordene.

Dette er den sidste Gang disse Kister omtales paa en egentlig historisk Maade; siden nævnes de kun som Mærkværdigheder i St. Knuds Kirke. Deres Historie ender altsaa med den Forestilling, at de henstode i deres ramponerede Tilstand i det laante Locale, og det er vanskeligt at forfølge deres videre Skjæbne indenfor Kirkens Vægge. Da Walkendorffernes Capel blev solgt tilligemed Glorup ved Opbudet 1661, forbeholdt Henning Walkendorfs Enke sig kun Plads for sig selv; men General Ahlefeldt, som samlede de udlagte Eiendomme, afstod Capellet til Familien Wittinghoff 1678. Da saa denne vilde benytte den øverste Afdeling af Capellet, senest 1696,¹⁾ bleve alle Walkendorffernes Kister nedsatte i Kjælderen, og med dem maa de tvende fra Boller være fulgt, saafremt de endnu begge vare paa Stedet. Den følgende Tids Tradition anviste dem stadigen denne Plads;²⁾ men da Nedgangen til Gravkjælderen 1753 spærredes ved overbyggede Stole, kunde ingen Paaviisning mere finde Sted, saaat Traditionen ikke længere kunde

1) I Kirkeegnsskabet sees, at Wittinghoff, skjønt Eier, 1696 betalte til Kirken for at benytte Begravelsen, og naar der 1671 omtales Udelsens Begravelse, er det mulig dette Capel, der menes, i Mod sætning til den Begravelse, som kaldes den nye o: den store Gravhvælving i Kirkens østlige Ende.

2) Ovenfor S. 311. Navnlig er Lucoppidans Antegnelse det ældste Bidnesbyrd.

hefte sig til den slynlige Gjenstaud. Klokkerne og Graverne kunde i 100 Aar derefter kun gjentage, hvad de havde hørt, men de havde aldrig selv seet de Kister, hvorom de berettede. Omfider blev Kjælderens aabnet først 1842 og dernæst 1847; men da viste det sig, at der kun forefandtes een Kiste, paa hvilken den Forestilling, Historien giver om de to Kister fra Boller, kan lade sig anvende: kun een fandtes at være en stor Egetræes Kiste med Spor af Fløiel, som er slyndsomt aftaget eller afrevet, saaat Stumper endnu sidde under Sømhovederne; alle de andre tilhøre Personer, som deels navngives, deels kunne paavises historisk,¹⁾ undtagen een læderbetrukken Kiste uden Naaben og Navn, men indtil de mindste Dele nøiagtig lignende Henning Walkendorffs egen Kiste. Skulde nu virkelig begge Kisterne fra Boller forefindes i Gravkjælderens, maatte denne være den ene af dem, og det er da ogsaa den, som Undersøgelsen i 1847, der Intet vidste om Kisternes oprindelige Udseende, erklærede for Kirsten Munks Kiste: man saae et balsameret qvindeligt Liig, behandlet med Omhu og den Udstyrelse, som var almindelig ved Adelsdamers Begravelse, i en dobbelt Kiste af Træ betrukket med svært Læder og prydet med stærkt Jernbeslag paa Sider og Ender og med et svagt buet Laag uden Spor af Blade eller Prydelse. Gouverneuren lod da den restaurere, paasætte Fru Kirstens Navn og opstille i Capellet's øverste Afdeling.

Men denne Kiste kan umulig være Kirstine Munks, umulig een af de to fra Boller, saaledes som Historien lærer os dem at kjende, og saaledes som ganske i Over-

¹⁾ Ovenf. S. 317 Note.

ensstemmelse med Historien den anden Kiste endnu viser os deres Udseende. Det vilde allerede være lidet stemmende med den hele ovenfor skildrede Begravelses Character, og med Diebliffets historiske Forhold, dersom Moderen, der ved alle Veiligheder nævnes først, skulde have været begravet i en simpel læderbetrukken Kiste og under Jagttagelse af alle indskrænkende Lovbud for Adelsbegravelser, naar Datteren blev begravet i en fløielsbetrukken Kiste med høit brudt Vaag og Tinkiste indeni, og klædt i Sølvmoer. Men nu vide vi ogsaa, at begge Kister vare betrukne med Fløiel og prydede med Sølvprydelser, og dette One gjør det allerede umuligt at antage den læderbetrukne Kiste for Kirstine Munk's. Dernæst bærer denne aabenbar Præg af at være forfærdiget samme Sted som Henning Walkendorfs, af samme Materiale, med samme Smedearbeide og kantet med Baand, som vare af det samme Stykke som de paa Walkendorfs: men Kirstine Munk's var betrukket med fine 26½ Allen Fløiel, førend den førtes fra Boller; den stod med Fløiel og Sølv i Capellet et heelt Aar, inden det blev aftaget og gjemt. I det Indvendige ere de fremdeles saa ulige, som muligt: i den store forhen fløielsbetrukne ligger Liget ubalsameret i en Tinkiste, i den læderbetrukne derimod balsameret og uden Tinkiste; det sagdes i forrige Aarhundrede, at begge Ligene fra Boller laae i Tinkister,¹⁾ og altsaa vel ubalsamerede, medens Balsamering var hyppig ved almindelige Adelsbegravelser og forefindes i samme Capel anvendt paa Henning Walkendorfs første Kones Liig og rimeligviis ogsaa paa de andre af

¹⁾ Ovenfor S. 313.

Familien, hvis Kister ikke have været aabnede. Alt forener sig til at afvise Tanken om, at denne Kiste skulde være Christine Munks fra Voller. Hvis den er, vedkommer egentlig ikke denne Undersøgelse; men Spørgsmaalet finder dog en nærliggende Besvarelse i det, som ovenfor er berørt, at Henning Walkendorf d. 8 Juni 1658 blev begravet tilligemed sin Moder Fru Anna Henning Walkendorfs,¹⁾ og naar vi finde hans Kiste her, hvo Anden kan da tænkes at ligge i den fra samme Værksted udgaaede, aldeles lignende Kiste end Fru Anna? Saaledes har allerede Kall Rasmussen besvaret dette Spørgsmaal i den utrykte Afhandling, og der reiser sig kun tvende mindre Betæneligheder derved. Den ene er, at Fru Anna Brockenhuus var 83 Aar gammel, da hun døde, og de, som have seet dette Liig, der blev fremviist som Christine Munks, ville mindes et Ansigt uden Alderdoms Spor og en Haarvæxt, der ikke syntes fuldstændig graaet; men Balsameringen kan mulig forklare dette, og Historien kan ogsaa oplyse, at denne Adelsdame, der kun havde den ene Søn og var Enke i 32 Aar, maa have haft en kraftig Alderdom, da hun i sit 81de Aar fra Glorup aflagde Besøg paa Voller.²⁾ Den anden Betænelighed kan reises ved den paafaldende Mangel af Baaben og Inscription paa denne Kiste, da Sønnens har

¹⁾ Ovenf. S. 316 Note.

²⁾ For at vinde yderligere Sikkerhed om denne Dames Alder, blev Kisten atter aabnet 1874; men det viste sig da, at det Liig, der havde holdt sig saa usforandret i det walkendorfske Capel indtil 1862, nu var aldeles sammensaldet og opløst; paa Grund af Kirkeens Restauration vare Kisterne udslyttede og havde staaet et Par Aar i et Locale paa Kirkeens sydlige Side.

begge Dele (paa løse Blikplader), og man ingen Grund seer til, at hendes fædrene og mødrene Baaben (Brodenhuus og Skram) skulde fattes paa hendes Kiste. Men det kan tænkes, at den samme Omhu, som vi ovenfor saae virksom for at bevare, hvad der havde Værdi, paa Kisterne fra Boller, kan have strakt sig ogsaa til Venindens, for ikke at tale om fjendtlig Bold og tilfældig Ødelæggelse, der ogsaa kunde give en tilstrækkelig Forklaring. Vi vide idetmindste ikke at nævne nogen Anden af Walkendorfernes Familie, som det kunde være, og at tænke paa en Fremmed, der som saamange Andre kunde have fundet Plads iblandt dem, forbyder Kistens Lighed med Henning Walkendorfs.

Der var altsaa kun een af Kisterne fra Boller i Cappellens Kjælder, hvor den staaer endnu. Hvis er den? og hvor er den anden bleven af? det er de to Spørgsmaal, som paatrænge sig. Ved Undersøgelsen 1842 blev den strax antaget for at være Christine Munks, medens Datteren tænktes at hvile i en af de andre, der ikke bleve nærmere undersøgte.¹⁾ Sporene af Fløiel, Tinkisten og det røde Silkelagen, som skimtedes igjennem et Hul, syntes at hæve enhver Tvivl, og man betænkte sig dengang ikke paa at tiltroe Moderen en pragtfuldere Begravelse end Kongedatteren. Nu vide vi af Sf. C. Arnfeldts Brev, at Sidstnævnte just blev begravet med den yderste Pragt, Tinkiste o. s. v. og at begge Kister vare fløielsbetrukte.²⁾ Vi kunde forsaavidt lige godt erkjende den baade for den Enes og for den Andens. Men den

1) Mummie St. Kn. Kirke S. 304—6.

2) Ovenfor S. 313 og 319.

nøiagtige Undersøgelse, der blev anstillet 1847, kom til det Resultat, at denne Kiste indeholder Sophie Elisabeths Liig, og det bestrækes ikke lidet ved hvad der nu vides af Jf. E. Arnfeldts Brev om hendes Medlæggelse: i en Linskiste laae et ubalsameret quindeligt Liig, der fandtes et rødt Fløiels Tæppe over hele Kisten, to røde Fløielspuder under Hovedet, en Kobe af Sølvmoer,¹⁾ Alt stemmer med Jf. Ellens Brev, kun at Kobens Farve befandtes at være gul, medens den i Brevet siges at skulle være hvid, hvad dog formeentlig Tiden kan forklare. Men Hovedpnnctet var dog, at Liget fandtes at tilhøre en yngre Person end den 59aarige Fru Kirsten; Sophie Elisabeth blev kun 39 Aar. Et andet afgjørende Kjendtegn bliver under Historiens Tausshed noget tvivlsomt: Skelettet viste en kjendelig Legemsfeil, idet den høire Skulder og den venstre Hofte har staaet frem, og det er lige ubekjendt, at Sophie Elisabeth og at Fru Kirsten skulde have været skjæv. Sophies Stjønhed prises endog i høie Toner af den franske Ambassadeurs Secretair, som var Dievidne til hendes Formæling med Grev C. Penh 1634;²⁾ men som det allerede er bemærket,³⁾ kunde vel Ungdom og Toilet skjule den begyndende Deformitet hos den 15aarige Brud, og Naturfeilen kunde udvikle sig senere. I den plumpe Satire, som kaldes „Fru Kirsten Munks Ballet“, forekommer ogsaa et

¹⁾ Tidsskr. f. Lit. og Crit. 5, 168—69.

²⁾ Dgier, som opholdt sig et Par Maaneder i Kjøbenhavn, omtaler hende ikke alene som ualmindelig smuk som alle Kongens Døttre, men kalder hende indtagende og usorlignelig. (Hans Dagbog i Schlegels Samml. 2, 1, 20 og 2, 37—38. 41. 50.)

³⁾ Lit. og Crit. a. St. S. 172.

svagt Spør af, at flere eller idetmindste to af Fru Kirstens Døttre havde en saadan Legemsfeil.¹⁾ Sophie Elisabeth blev tidlig gift, men neppe efter sit Hjertes Tilskyndelse;²⁾ hun fik ingen Børn, og flere Træk tyde paa en Character, der vel kunde stemme med denne Legemsdannelse.³⁾ Fru Kirsten derimod fremstiller den nævnte Satire, der er skrevet omtrent 1652, kun som en complet Skjønhed, og om hun endog i de sidste 10 Aar led under et svageligt Helbred, kunde dog ikke heller det forklare en saadan Deformitet i Beenbygningen.⁴⁾ Saa fremt ikke en ny Undersøgelse af denne Riste maatte føre til et andet Resultat, maae vi altsaa blive staaende ved, hvad der antoges 1847, at den indeslutter Sophie Elisabeths jordiske Levninger.

Naar saaledes den eneste Riste fra Boller er Datterens, staae vi for det andet Spørgsmaal, hvor da Kirsten Munk's Riste er blevet af? Ved dette Spørgsmaal har Kall Rasmussen kastet en Tanke paa Huusby Kirke, som unegtelig ogsaa fortjener at drøftes. Da begge

1) Denne Satire antyder nemlig ved at omtale Elisabeth Augusta, at hun ikke var den eneste „krogryggede“ i Familien. Dan. Saml. 6, 358.

2) Kongens truende Brev til hende i Ust. 4 Breve v. Molbech S. 482—83.

3) Leonore Christine skildrer hende som drilagtig i hendes Barndom (i hendes Selviographie. Dan. Saml. 2 R. 1, 145, 151.), og i den ny nævnte Satire maa det uden tvivl være hende, der indføres som Gubinden Discordia, ligesom hendes Mand maa menes med den hundredarmede Briareus, der berigede sig paa Statens Bekostning. (Smstid. 6, 350.) Hvorledes hun som Enke hjølede sin Harm paa den utro Weilers Willede, er ogsaa bekjendt. (Hofm. Dn. Ud. 3, 226.)

4) Hendes Personalia i Ol. Bangs Saml. 1 S. 329.

Riisterne ikke efter Bestemmelsen bleve førte til Nørre Broby Kirke, kunde man mene, at den Arving, som magesfiftede Lundegaard mod Iversnæs 1664, kunde have labet dem føre til Vedelsborg Sognkirke, hvor der er et stort Gravcapel under Kirkens sydlige Fløi, i hvilket de ældre Ejere af Gaarden hvile. For os indstrænker sig imidlertid Spørgsmaalet til den ene, da vi mene sikkert nok at have den anden i St. Knuds Kirke. Hannibal Sehested selv har dog neppe flyttet nogen af dem; men der blev en naturlig Anledning ved hans egen Begravelse og mulig ved hans Kones, Frøken Christianes. Han døde i Paris 1666, men blev efter en Antegnelse, hvis Rilde rigtignok ikke er bekjendt, bisat i Odense 1667 i St. Knuds Kirke,¹⁾ og da han ikke findes der, er det en almindelig Mening, at han er ført til Huusby Kirke. Kort efter døde Frøken Christiane 1670 og fik en pragtfuld Begravelse,²⁾ uden at man veed Stedet for Bisættelsen og Begravelsen. Var det nu ogsaa Odense, har der frembudt sig to Leiligheder til at føre de der henstaaende Liig til Familiebegravelsen; men deels er det uvist, om Hannibal Sehested og hans Hustru ere begravne i Huusby, deels kan man ikke forstaae, at Sagnet vedblev at give Fru Kirsten og hendes Datter Blads i St. Knuds Kirke, derjom hun kun havde henstaaet der saa faa Aar som fra 1658 til 1667 eller 1670. Senere, da Grevstabet var oprettet for Hannibal Sehesteds Datter og hendes

1) Efter Clevenfeldt i Numme St. Kn. K. S. 309. Jf. Dan. Mag. 3 K. 1, 321.

2) Agl. Kf. 6 Mai 1670 tillob, at hun maatte begraves ved Lys om Aftenen.

Mand, og et nyt Gravcapel blev indrettet for den grevelige Stamme, kunde det vel og tænkes muligt, at der kunde være foretaget en Flytning af den ene Kiste, som savnes i St. Knuds Kirke, og det er ganske naturligt, at man i saa Tilfælde flyttede Fru Kirstens Kiste som Moder til Kongedatteren, i hvem den grevelige Slægt havde sin Stammomder paa Spindefsiden. Dette vilde endog stemme godt med, hvad der er historisk bekjendt, at Familien paa Vedelsborg paa anden Maade har viist sin Omhu for hendes Minde, idet den ikke blot har bevaret hendes Portrait paa Vedelsborg, men ogsaa opbevaret Originalen af det Aetstykke, hvori Rigsraadet 1648 erklærede Fru Kirsten for Kong Christians ægte Hustru og alle hendes Børn for ægte Børn af Kongen.¹⁾ I dette Tilfælde kunde St. Knuds Kirke i henved 100 Aar have huset Fru Kirsten og hendes Datter, og derfor kunde vel Sagnet have vedblevet at nævne begge, om end den ene var bortflyttet. Men det er Alt kun Gisning og maa søge sin Stadfæstelse eller Kuldstæftelse ved Undersøgelse paa Stedet. I det nye grevelige Capel findes Kirsten Munk ikke, og hvad der hidtil har været bekjendt om de Liigkister, der opfyldte det ældre forlængst tilmurede Gravcapel, lader Spørgsmaalet uafgjort; thi ifølge Opgiveren fra Midten af det 18de Aarhundrede henstod der en Mængde Liigkister, hvoraf 13 eller 15 vare uden Inscriptioner, betrukne

¹⁾ Det siges om dette Brev i Schlegels *Ukst.* 4de, 3 Th. S. 31, at Originalen 1719 var i den grevelige Familjes Bærg. Man skalde troe, at den savnede Aargang af Kong Christians Calendar for 1615 skalde have fundet sin Plads sammested. Men desværre er nu ikke noget Spor at opdage af noget af disse interessante Aetstykker.

med Læder, Bai og Fløiel;¹⁾ just en plyndret Kiste, af hvilken Fløiet var afrevet, omtales dog ikke. Men nu er al Udsigt til Besvarelse af Spørgsmaalet, om Christine Munks var iblandt dem, affaaet. Efter Anmodning har Lehnsgreven med forekommende Beredvillighed ladet Gravcapellet aabne, og Stedets Sognepræst har havt den Godhed at anstille Undersøgelsen; men der forefandttes kun een Steenkiste og een Kobberkiste, i hvilken en stor Mængde Been ere samlede, og paa hvilken mange Viigplader ere henlagte, og aldeles Intet, som kunde tyde paa Christine Munk. De gamle Kister maae antages at være nedfænkede et Sted paa Kirkegaarden. At Christine Munks nogenfinde skulde have været iblandt dem, er ikke meget rimeligt, da den synes at maatte have været saa mærkelig, at den vanskelig kunde være glemt i den haandfrevne Beretning, som haves paa Vedelsborg og antages at hidrøre fra 1750—60; kun den Mulighed bliver tilbage, at den kunde være kommen der, efterat denne Optegnelse var gjort, og navnlig kunde Restaurationsarbejdet i St. Knuds Kirke 1750—1757 have givet en naturlig Anledning til Flytningen: dog bliver det i saa Fald mærkeligt, at intet Spor deraf er blevet tilbage enten i Correspondance mellem Kirkens Bestyrelse og Grevskabet eller i Regnskaber paa noget af Stederne. Vi vides uegtelig tilbage til St. Knuds Kirke og til Spørgsmaalet, om den dog ikke endnu skulde gemme Christine Munks jordiske Levninger.

I St. Knuds Kirke er der endnu en Plads, hvor idetmindste Indholdet af den forsvundne Kiste kunde skjule

¹⁾ Hofm. Fund. V, 384 og en Optegnelse fra Stedet selv, som velvillig er mig meddeelt og hidrører omtrent fra 1760.

fig. Da Kirken i Aarene 1750—57 blev underkastet en Restauration, som er bekjendt for dens hensynsløse Fremfærd med Monumenter og Viigsteen, er det naturligt, at der ogsaa er blevet Spørgsmaal om Kisterne i Valkendorfs Capel, hvilket det paalaae Kirken at vedligeholde. For Pladsens Skyld behøvede der just ikke at foretages Forandring; men dersom en Kiste befandtes saa opløst, at den ikke længere kunde blive staaende, kunde den komme til at dele Skjæbne med dem, der henstode i Kirkens store Gravhøvelving, af hvilke ikke mindre end 46 bleve henfattede og indmurede i en lang Tvergang mellem Choret og Skibet.¹⁾ En plynndret Trækiste kunde efter 100 Aars Forløb vel være saa forraadnet, at en saadan Bestemmelse kunde tages, og selv en nøgen Tinkiste, som derved kom tilsyne, kunde neppe undtages for den almindelige Lod. Skete dette nu med Christine Munks, kan Sagnet endnu med Sandhed have sagt, at hun laae i St. Knuds Kirke, og da det Capel, hvori hun og hendes Datter havde staaet, samtidig blev lukket, var der ikke Noget, som kunde vedligeholde Erindringen om, at den ene af de mærkelige Kister var ødelagt. Traditionen kunde vedblive at lyde paa, at Fru Kirsten og hendes Datter laae i deres tvende Tinkister i det Capel, hvor man vidste, at de fra først af havde faaet Plads. Men det maa indrømmes, at Traditionen ogsaa kunde vedligeholde sig, dersom den grevelige Familie paa Vedelsborg dengang havde ladet Kisten afhente til Huusby; thi en saadan Flytning kunde foregaae

¹⁾ Mummé a. St. S. 265. Det er det samme Sted, hvor ogsaa 1874 alle de Levninger ere samlede, som fremkom ved Kryptkirkens Udgravning.

uden at vække stor Opmærksomhed; selv Klokker og Graver, som havde deres Forretninger under Restaurationsarbeidet i andre Kirker, kunde blive uvidende derom, og da Kirken atter blev taget i Brug, var det Capel lukket, hvor begge Rister havde staaet. Det lader sig derfor vel forklare, at det fremdeles vedblev at siges, at Fru Kirsten og hendes Datter laae begravede i Walkendorfernes Capel, enten saa Fru Kirstens Levninger have fundet det sidste Hvilested i Huusby Kirke eller endnu skjule sig i St. Knuds Kirke: men kun mellem disse to Muligheder kan der være Valg.¹⁾

Medens man kan paavise saa mangfoldige, ofte lidet mærkelige, Adelspersoners Grav efter Aarhundreders Forløb, har saaledes en usædvanlig uheldig Stjæbne forfulgt de jordiske Levninger af den navnkundige Dame, som engang indtog en saa mærkelig Plads ved Kongens Side, at det kunde siges, at hvad Raadet besluttede om Dagen, det omstødte Fru Kirsten om Natten. Den sidste Halvdeel af hendes Liv var betegnet med Evedragt, Lidenskab og frugtesløse Bestræbelser for sig selv og Sine. I Døden lod man hende henstaae forladt i den plyndrede Riste, i det laante Rum; og disse Oplysninger ville idetmindste have godtgjort, at man ikke engang kan angive hendes Hvilested med nogen Sikkerhed, eller, hvis hun hviler i St. Knuds Kirke, dog ikke kan paavise nogen Riste, der

---

¹⁾ Den omtalte Tværgang, hvor Levningerne af mange Liig saaledes, havde ved Kirkeens sidste Restauration, da den aabnedes fra oven for at dækkes med nye Loftsbjælker, kun Udseende af at være overskilt med en Jordmasse og kunde ikke undertastes nogen Underfølgelse.

skulde gemme hendes jordiske Levninger. Den eneste med Høiel engang betrukne Kiste i det wallendorffske Capel, og som fra 1842 til 1847 ansaaes for hendes, maa være Datterens; men ogsaa den er altid saa interessant, at vi ikke kunne Andet end glæde os ved den Udsigt, der er aabnet til dens Restauration og Undersøgelse ved det Offentliges Foranstaltning, om der endog ikke derved kan ventes spredt noget Lys over Christine Munks Kistes dunkle Historie og Forsvinden.

VII.

Mester Hans Knudsen Vejle,

Fyns Stifts fjerde evangeliske Biskop.

Bed Holger Fr. Rørdam.

Medens det er noksom bekjendt, at Fyns Stifts fjerde evangeliske Biskop, Mester Hans Knudsen, blev affat paa Grund af sin Hælden til Kalvinismen, og medens der i den nyere Tid er fremdraget vigtige Dplysninger om hans Proces og Dom¹⁾, saa er derimod hans øvrige Livsforhold og Embedsgjerning bleven saa godt som skreven i Glemmebogen, som J. C. Bloch allerede har bemærket i „Den fynske Gejstligheds Historie“. Grunden hertil er let forklarlig. Da Manden, affat fra sit Embede, døde i Udlandet, har ingen Digtale og intet Sørgeprogram bevaret Mindet om de Omstændigheder af hans Levned, som ellers plejede udførlig at omtales i den Slags Mindeskrifter, hvormed saa mange af Samtidens fremragende Mænd hædredes. Og da den ham overgaaede Dom havde kastet en Skygge over hans Navn, fandt ingen

---

¹⁾ L. Helveg, M. Hans Knudsen Vejles Proces og Dom (i Kirkeh. Saml. I, 481 - 509).

af hans samtidige Vist eller Mod til at belyse hans Livs-gjerning. Kun ved omhyggelig at sammenfanke de spredte Antydninger, som hist og her findes, kunde vi derfor nu, om ikke erstatte, saa dog nogenlunde bøde paa, hvad Samtiden med eller uden Forsæt har forsjømt.

Hans Knudsen var født 1567 i Vejle, hvorfor der — om end mere af Eftertiden end af Samtiden — gives ham Tilnavn efter hans Fødeby. Hans Fader var en Borger sammesteds ved Navn Knud Hansen¹⁾. Da Vejle den Gang havde en liden Latinskole, har Hans Knudsen rimeligvis besøgt denne; men forøvrigt træffe vi ham først i Aaret 1587, da han den 19de November var Præsæs ved en akademisk Disputation ved Kjøbenhavns Universitet²⁾. Sligt tyder allerede paa en Del Modenhed, da det sædvanlig kun var ældre Akademikere, der vovede sig til at præsidere ved disse Akter. At der har været noget fremragende ved Hans Knudsen, ses ogsaa deraf, at Regeringsraadet den 6te Juli 1590 befalede Universitetet at tilbele ham det Igl. Rejsestipendium, der kun plejede at gives til Studenter, om hvilke der var Haab, at de med Tiden kunde blive Professorer eller Bisper. I Brevet omtales, at han allerede en Tid lang havde studeret ikke blot i Kjøbenhavn, men ogsaa udenlands, og at man havde Grund til gode Forhaabninger om ham³⁾. At han virkelig har faaet Stipendiet, ses af den Revers, han efter den Tids Skik udstedte ved Modtagelsen. Den lyder efter Originalen i Konjistoriets Arkiv, som følger:

1) Bloch, Den fynske Gejstligheds Historie I, 74.

2) Nordam, Kjøbenhavns Univ. Hist. 1537—1621. II, 423 Not.

3) Anf. Str. IV, 364.

Cum regia majestas, consentientibus R. M. suæ præcipuis consiliariis, ex summa animi sui, ad pios studiosorum conatus promovendos propensione, stipendium, studiosis in exteris nationibus, operam literis humanioribus navantibus destinatum, in me etiam irrogarit: Nefas autumo R. M. erga me vel benevolentiam ignorare, vel voluntatem & avthoritatem aspernari. Libentissime idcirco me ad R. M. sententiam & nutum converto, promittens me ad S. S. Theologiæ studium imprimis animum applicaturum, & ita vitam moresque informatum, vt nihil quod ingenuum dedecet adolescentem committam: Sed in suscepto studiorum cursu ita perrecturum, vt patria aliquando, aspirante divino numine, ex studiis & vigiliis meis metere possit fructum. Præterea & recipio me, quamprimum ad studia rediero¹⁾, articulo isti foundationis Academicæ, de suscipiendo magisterio titulo, absque omni tergiversatione satisfactorum & præter hunc nullum alium honoris gradum extra hanc Academiam, juxta foundationis tenorem, appetiturum. Hisce promissis mansurum me, propria mea manu obligo, ne pro tantis in me collatis beneficiis ingratus & immorigerus erga Deum & magistratum inveniar. Haffniæ vltimo Julii 90.

Johannes Canuti f.

Vellejjus.

§ Henhold til denne Forpligtelse — hvis Rettskrivning viser, at Forfatteren ialfald paa dette Omraade var

---

¹⁾ Forpligtelsen er udstedt den sidste Dag før Sommerferien's Begyndelse, der for en Tid afbrød de akademiske Arbejder.

Ramist¹⁾ — har Hans Knudsen da maaske taget Magistergraden, inden han forlod Fædrelandet²⁾. At han under sin Udenlandsrejse, som saa mange af den Tids danske Studenter, især har holdt sig til de reformerte Højskoler, maa ikke blot findes sandsynligt efter hans senere theologiske Retning, men det siges ogsaa udtrykkelig af Peder H. Rejen i hans Atlas Danicus³⁾. Ventelig har hans Udenlandsrejse varet i flere Aar — Stipendium regium kunde i Almindelighed nydes i fire Aar, men undertiden udstræktes Stipendietiden lidt længere — imidlertid savne vi sikkert Efterretning om Tiden for hans Hjemkomst. Det er dog ikke rimeligt, at han har beklædt noget præsteligt Embede, før han den 23de December 1596 kaldtes til Sognepræst ved S. Nicolai Kirke i Kjøbenhavn efter M. Isak Grønbaeks Befordring til Biskop i Trondhjem⁴⁾.

Det var et betydeligt Embede, der betroedes den 29aarige Mand; men han synes allerede den Gang at have nydt ikke ringe Anseelse for Lærdom⁵⁾. Som „eximie doctus et ingenuus“ betegnes han ogsaa af en fremmed

¹⁾ Se min Kbhvns Univ. Hist. II. 297—303.

²⁾ Man har neppe nu nogen Optegnelse om, hvem der 1590 tog Magistergraden ved Kbhvns Universitet. I Listen over dem, der 1591, 1594 og 1595 tog Graden, findes Hans Knudsen ikke.

³⁾ Pontoppidan, Gesta et vestigia Danorum extra Daniam. II, 419.

⁴⁾ Bloch, Den fynske Geistligheds Hist. I, 74.

⁵⁾ Naar Jon Jac. Venusinus (da Sognepræst ved Helliggeist Kirke i Kbhvn.) i et Brev af 12te Maj 1597 fortæller Arngrim Jonsen paa Island om M. Hans Knudsens Bestikkelse til Præst, omtaler han ham som „vir doctissimus“ (Arngr. Jonæ, Apotribe Calumnæ, Hamb. 1622, p. 92).

Videnskabsmand, der nogle Aar senere besøgte Kjøbenhavn¹); og Pontoppidan har i et Haandskrift fundet om ham, at han har været „vir non vulgari eruditione præditus“²). Om hans Virksomhed som Sognepræst ved S. Nicolai Kirke foreligger dog kun spredte Efterretninger, der vel i Almindelighed kunne tyde paa, at han har været vel anset i sin Kreds, men dog ikke give os noget tydeligere Billede af Manden³). At Kongen den 31te October 1599 tillagde ham en aarlig „Genant“ af det fgl. Probianthus, maa vel nærmest betragtes som et Tillæg givet Embedet, og ikke som en personlig Gunstbevisning, ialfald fik han disse Naturalhjælper, samtidig med at der gaves andre Embedsmænd Anvisninger paa lignende Oppebørfler⁴). Som Præst i Kjøbenhavn ægtede han Dorthé,

- 1) Pauli Rutingii Rostochiensis P. L. C. (o: poetæ laureati Cæsarei) Anagrammatum centuria hodopoerica prima. Rostochii 1606, Fol. 34. Her gives følgende Anagram af Navnet Joannes Canutus: Nonne acutus? ais. Skulde der mulig ligge en virkelig Karakteristik i disse Ord? Det er ikke saa ganske usandsynligt. — Et andet Anagram, forfattet efter at Hans Knudsen var bleven Biskop, af Henrik Albertsen (Hamilton), findes i Deliciæ Poet. Dan. I, 67.
- 2) Pontoppidan, Ann. eccl. Dan. III, 127.
- 3) Ny kirkehist. Saml. IV, 757. V, 112. Danske Mag. 4 R. II, 117.
- 4) Genant af Probianthuset anvistes nemlig ogsaa M. Jon Jakobsen (Venusinus), Sognepræst ved Helliggejsthus, M. Morten (Pedersen Hove), Slotsprædikant, M. Johan Kraft, tydsk Prædikant, Hr. Niels Oluffen, Skibspræst, Hans Rogge, Forstander for Helliggejsthus, for Tidens af Gjentofte Præstegaard, Augustus Erich, tydsk Secretær, Jacob Høyer, Rancellifriver, og nogle flere (Sjælandske Registre Nr. 14, Fol. 231). Den Genant, der anvistes M. Hans Knudsen, findes anført i mit Skrift, M. Anders Chr. Arreboes Levnet og Str. I, 70.

en Datter af den afdøde theologiske Professor D. Anders Lavritsen. Ved dette Egtteskab blev han Gjer af nogle forøvrigt neppe særdeles værdifulde faste Ejendomme (nogle Boder) i Kjøbenhavn¹⁾, og han blev — hvad der er mærkeligere — Svoger til en Mand, i hvem han senere fandt sin haardeste theologiske Modstander, nemlig D. Hans Povlsen Resen, hvis første Hustru ogsaa var en Datter af D. Anders Lavritsen²⁾.

Den 24de September 1606 døde Sjyds Biskop, Mester Jakob Madsen (Bejle). Den 14de Oktober samme Aar kunde Professor Joh. Stephanius melde til Biskop Mogens Madsen i Lund, at Rhygtet gif, at Sognepræsten ved Nicolai Kirken i Kjøbenhavn, M. Hans Knudsen, var udsæt til den afdøde Biskops Eftermand³⁾. Bloch beretter, at han den 1ste November 1606 blev udvalgt til Biskop af den fjerde Gejstlighed⁴⁾. Denne Efterretning er aabenbart komponeret af tvende ældre, nemlig dels af Hegelunds Notits i hans Kalender under 1ste November 1606: „M. Hans Knudsen destinatus episcopus Fionensis“, dels af

¹⁾ Herom findes Efterretninger i Acta Consist. for Maj 1606 („Ejebode M. Hans Knudsen D. Resenio en Bod, som hans Hustru Doritte Andersdatter arvet havde“) og 12te Decbr. 1608 („M. Christiaanus Johannis [Ripensis, siden Biskop i Aalborg] køb nogle Boder til Kjøbs paa M. Hans Knudsens Begne, som ligger udi det Stræde bag S. Peders Kirke“).

²⁾ Bloch, Den fjerde Gejstligheds Hist. I, 87. Rørdam, Kbhvns. Univ. Hist. 1537—1621. II. 620.

³⁾ Ny kirkehist. Saml. V, 288.

⁴⁾ Den fjerde Gejstligheds Hist. I, 75. Paa Blochs Autoritet har jeg tidligere selv sagt i min Afhandling om Bispvalget i den danske Kirke fra Reformationen indtil Enevælden (Ny kirkehist. Saml. VI, 82), at M. Hans Knudsen blev valgt af den fjerde Gejstlighed.

Bontoppidans Bemærkning om, at Provsterne i Odense Stift 1606 valgte den nævnte Mand til deres Biskop¹). At det dog ikke har været Hegelunds Mening at antyde noget saadant Valg, fremgaar af et Brev, han nogle Maaneder efter skrev til M. Hans Knudsen, og hvori han fremhæver hans Bestikkelse til Biskop som et Vidnesbyrd om den højeste Øvrigheds Gunst²), Udtryk, der ikke ret vilde passe, hvis den fynske Geistlighed af egen fri Drift havde valgt ham, og han kun havde modtaget Kongens Stadfæstelse. Sagen forholder sig nemlig saaledes, at Christian IV ved denne som ved mange andre Lejligheder tilfidsatte Kirkeordinansens Forskrifter om Bispevalget, og af kongelig Magtfuldkommenhed bestikkede den Mand, han fandt tjenligt. Dette vil formentlig fremgaa af følgende tvende Kongebreve vedrørende M. Hans Knudsens Kaldelse til Biskop³).

1.

M: Hanns Knuzenn fick Kong: May^{te}: obnne
Breff att skulle were Superintendent vdi Fyns
Stiggt etc.

Christianus IV etc.

Gjøre Alle witterligt, att effterdi of Ælfelige Hederlig
och Høilerdt Mann M: Hanns Knudsen, (som nogen tiid
lanngh haffuer werit Sogne Prest till S: Nicolai Kiercke
her vdi wor Riøbsted Riøpenhaffun) er nu Raadigst aff

¹) Ann. eccl. Dan. III, 127.

²) Dänische Bibliothek. IV, 108.

³) For Meddelelsen af disse tvende Breve skylder jeg Hr. Konferensraad, Gehejmearkivar Wegener min Tak.

Och bleffuet tillforordnet till Superintendent vdi Tyenn Stigt, effter affgangne M: Jacob Madzenn hanss död och affgang, och forskreffne Mester Hans Knudzenn haffuer nu gjort sinn Ged, samme sin Embede och Raellb, aff hderste Formue, Christeligenn, troligenn och Gudfryctigenn att skulle forestaae, Tha haffue wy aff wor synnderligh gunst och naade beuilget, sambthctt och stadfest, och nu met thette wort obne Breff beuilge, sambthcte och stadfeste, forskreffne M: Hanss Knudzen Superintendent att were vdi Tyenns Stickt, och till samme hanss Raallt och Befallning att skulle haffue, niude och behollde alld huiß Rente och Rettighet, enn Superintendent dersammesteds er tillagt, och som forskreffne M: Jacob Madzenn for hannom hafft haffuer. Och skall theremod were forpliegt, samme sit Embede och Raellb troligenn och reteligenn att forestaae, som en Christeligh Superintendent bver att giøre, och haffue flittigh opsehende met, att Gudz Ordt predicis och leriß reent och puert alle wegne der vdi Sticktet, dißligeste att skolerne med goude flittige Personner till Skolemestere, som vngdombmen vdi Gudsfryctt och boglige Kunndster retteligen kunde opdrage, bliffuer forsorgit, och alltingest met Religionen ganger schickeligh och ordentligh till effter Ordinandzenns Diudellse, och vdi Visitation och anden Bestillingh, som hanss Embede vdfordrer, sig flitigh och vsforsömligh lade befinde. Thj bede wy och biude alle Prouister, Sogne-Prefter, Sognedegne och alle andre Giestlike vdi forskreffne Tyenns Stigt att holdde och kiende forskreffne M: Hans Knudzenn for Eders Superintendent, och were hannom paa hanss Embedidz wegne, vdi alle tilbøerlige

fager hørige och liudige. Lathendis etc. Giffuett Hafniæ denn 26 Octobris Anno 1606¹⁾).

2.

M. Hanns Knudsenn fick breff till menige Abbell och Ridderſchab, Fogder och Verdemendt offuer alld Fynnens Sticht, att the ſchulle holde hannom for deris Superintendent ther ſamme ſtedtz, ut ſequitur:

Christianus IV etc.

Hellſe Eder alle wore Wunderſaatter, menige Abbell och Ridderſchab, Fogder och Verdemendt, ſom bygge och boe offuer alld Fynnens Sticht, kierligen och ewinndeligen med Gud och wor naade. Wiider att effterſom ofß Elſtelige Hederligh och Høilerdt Mand M: Hanns Knudgen, ſom nogen tiidlangh haſſuer werit Sognepreſt till S: Nicolaj kiercke, her vdi wor Riøbſtedt Riøpnehafnn, aff ofß Raadigſt er vdmældd, kallditt, ſaa och tillforordnidt till Superintendent att were vdi Fynnens Stigt, effter affgangne M: Jacob Madgenn, forrige Biſchop ther ſammesteds, hans død och affganng, och hand nu haſſuer giort ofß ſinn Ged, ſamme ſidt Embede och Kalldt troeligenn och rebeligenn, aff hanns yderſte och høieſte magt och Formue att ſchall betienne och forreſtaae. Och therſom forſchreffne M: Hans Knudgenn nogenn Eders hiellp och Dieſtanndt ibehoeff haſſuer, vdi de ſaeger hanns Embede er ahnrørendes, bede wy Eder alle och huer ſerdelis ſtrengeligen biude och beſale, atthj forſchreffne M: Hanns Knudgenn,

¹⁾ Fynſte Regiſtre, Nr. 3, Fol. 184.

paa more wegne, ther vbinden erre biefstandige, och hannom therhoeß for offuerwoellb och wrett handheffue och befchierme. Ladendis etc. Giffuett Hafniæ thenn 26 Octobris Anno 1606¹⁾).

Efter fin Bestikkelse til Bifkop blev M. Hans Knudsen den 23de November 1606 indviet til dette Embede i S. Knuds Kirke af Bifkop Peder Winstrup, som havde faaet kongelig Befaling om at begive sig fra Kjøbenhavn til Odense for at udføre denne kirkelige Handling²⁾). Det forholdes sig altsaa ikke rigtigt, hvad Bloch siger, at han blev indviet i Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn. Den Gang var det nemlig Regel, at en Bifkop ffulde indvies i sin Stiftskirke, naar det da paa nogen Maade kunde ske. — Ikke længe efter (16de Januar 1607) blev M. Hans Knudsen forlenet med et Kannikedomme i Roskilde Kapitel, som Dr. jur. Jørgen Skomader, Medlem af det tydske Rancelli, hidtil havde haft³⁾). Alt tyder faaledes paa, at han paa denne Tid var i Gunst paa højere Steder, og at der ikke hvilede nogen Mistanke for Heterodoksi paa ham.

„Fra den rolige Havn er du bleven stødt ud i det aabne Hav“, ytrede Bifkop Peder Hegelund i Ribe i et Brev af 26de Januar 1607, hvori han for faa vidt lykønskede M. Hans Knudsen til hans ny Værdighed, som deri laa et Vidnesbyrd om Kongens Yndest, men forøvrigt udtalte sin Glæde over selv at være faa gammel,

¹⁾ Fjnske Teguelser III, 206—7.

²⁾ Kirkehjst. Saml. 3. R. I, 787—8.

³⁾ Sjællandste Registre Nr. 14, Fol. 140. I Kirkehjst. Saml. I, 482 er Jørgen Skomaders Navn urigtig blevet til: Slomann.

at han kunde øjne den trygge Havn. De Ord, hvormed den aldrende Biskop hilsede sin ny Kollega, bleve ominøse. Hidtil havde M. Hans Knudsen ikke lagt sine kalvinistiske Anstuelser saaledes for Dagen, at nogen kunde støde sig derover; ialfald betragtede Hegelund ham som Meningsfælle, naar han i det omtalte Brev udtalte sin Betænkelse ved Afstæffelsen af Exorcismen ved Daaben, en Foranstaltning, der efter hans Mening kunde give det Udseende af, at den danske Kirke heldede til Kalvinismen. Der var af Regjeringen afæstet ham en Erklæring om Sagen; men inden han indgav denne, ønskede han af M. Hans Knudsen, der jo for ikke længe siden var kommen fra Kjøbenhavn, at erfare, hvorledes de theologiske Professorer ved Universitetet vare stemte¹). Den fynske Biskops Svar kjende vi ikke. Men foreløbig gik alt roligt af. Den Storm, der i Løbet af nogle Aar skulde feje den danske Kirke ren for den kalvinistiske Bæd, hvoraf den alt paa mange Sider var omspunden, var endnu ikke ret udbrudt. Da den efter D. Søren Dybbads Fald udnævnte ny theologiske Professor Kort Aslaksen ikke længe efter sin Bestikkelse skulde kreeres til Doctor i Theologien, fik M. Hans Knudsen den 25de August 1607 en i meget ærefulde Udtryk affattet Indbydelse fra Universitetet til samtidig at erhverve sig denne Grad. Da dette Vidnesbyrd om den Anseelse, han nød i de Lærdes Kreds, skjønt han ingen Skrifter vides at have udgivet, ikke før har været bekjendt, skal Indbydelsen her meddeles, skjønt den ikke førte til noget Resultat, da Biskoppen — uvist af hvad Grund — undlod at efterkomme den.

¹) Dänische Bibliothek. IV, 108—14.

Ad M. Joh. Canutium Episcopum Fionensem, pro suscipiendo gradu doctorum in Theologia.

Reverende et clarissime vir, Domine et Amice plurimum honorande. Cum perspecta nobis sit non solum eximia virtus tua, sed et præclara insuper ac multiplex eruditio, quam tibi multorum annorum indefesso labore et studio peperisti, et constet etiam nobis, quam insignis abs te in studio præsertim doctrinæ cælestis semper sit opera collocata, ut merito te ad istius augustissimi muneris fastigium, in quo nunc es collocatus, evectum esse arbitremur: faciendum omnino putavimus, ut quid de te consilii hisce proximis diebus cepimus, certiolem te per hæc literas nostras redderemus. Instituetur propediem in Academia nostra, Scholæ rebus id omnino flagitantibus, Promotio Doctorum in SS. Theologia, quum conferetur summus in illa Facultate gradus clarissimo et doctissimo viro Dn. M. Cunrado Aslacho, collegæ nostro et fratri carissimo. Visum itaque nobis fuit alios etiam in hoc Regno doctrina et dignitate præstantes viros ad eundem gradum una suscipiendum invitare. In his autem tui nobis inprimis occurrebas, quem existimavimus iudicio nostro et voluntati non omnino refragaturum. Et speramus omnino hujus gradus titulum non tibi solum sed et toti Regno huic honori futurum ac ornamento, tum te quoque sic facturum, quod summus Magistratus non exiguo cum favore sit approbaturus. Hoc igitur est illud consilium de te nostrum. Tuæ autem prudentiæ relinquimus dispiciendum, quid ex usu tuo esse in hac re possit, de quo cupimus etiam quam fieri potest ocysime per literas edoceri, ut quid deinceps agendum nobis sit, et quatenus ac quousque in hoc negotio progrediendum,

nobiscum statuere citra diutinam expectationem queamus. Vale feliciter cum uxore et liberis a nobis salutatus peramanter et officiose. Hafniæ die 25 Augusti 1607¹⁾.

Om M. Hans Knudsens biskoppelige Virksomhed havez vel ikke mange Efterretninger; men hvad der er os bevaaret, synes at vidne om Flid og Nidkærhed. Saaledes paabød han kort efter sin Tiltrædelse, at Præsterne skulde føre Fortegnelser over de i deres Sogne døbte, ægteviede og begravede Personer, uden Tvivl det tidligste Forsøg paa Indførelse af „Kirkebøger“, der kjendes¹⁾. Vi høre ogsaa denne Biskops Stemme i den indtrængende, men tilspyneladende temmelig frugtesløse Forestilling, som de danske Superintendenter og theologiske Professorer indgav til Regjeringen, da de kort efter Pintsje 1608 vare samlede i Kjøbenhavn i Anledning af Prinds Christians Udvælgelse til Thronfølger, og hvori de paapegede forskjellige Misligheder i den Tids Kirke- og Skolevæsen, der trængte til Forbedring. Hvad Fyns Stift særlig angik, androg Bispen paa, at Faaborg Skole maatte blive hjulpen, da der manglede det fornødne til Lærernes Underholdning²⁾. Der er i det hele flere Vidnesbyrd om, at Biskop Hans Knudsen tog sig med Iver af det lærde Skolevæsen³⁾. Ligeledes vaagede han over, at de, der meldte sig til Præsteembede, havde de fornødne Kund-

¹⁾ Joh. Stephanius's Udkast i Skallste Saml. 512. 4. (p. 339.)

²⁾ Biskop Hans Knudsens Synodalmonitum herom fra Aaret 1607 er anført i Nyt hist. Tidsskrift. V, 131 Not.

³⁾ Pontoppidan, Ann. eccl. Dan. III, 577—80.

⁴⁾ Nyt hist. Tidsskr. V, 149 flg.

ftaber, ſkjønt han i denne Beſtræbſe juſt ikke ſynes at have fundet nogen ſønderlig Støtte hos Regjeringen. Iſſelfald har man følgende ret mærkelige Brev til ham om en Perſon, der var kaldet til Præſt i hans Stift, men med Henſyn til hvis Ordination han gjorde Vanſteligheder paa Grund af den Umodenhed i Kundſtaber, ſom Kandidaten havde lagt for Dagen.

M. Hans Knudſen fit Brev, Peder Jacobsen anrørendeſ.

Chriſtian 4.

Vor ſynderlige Gunſt tilførn. Vid, at efterſom vi naadigſt komme udi Forſaring, hvorledes nærværende Brevvifer, Peder Jacobsen, nogen Tid ſiden forleden udaf menige Sognemænd lodligen efter Ordinanſen ſkal være kaldet til Beſtenſtov Sogn udi vort Land Laaland liggendeſ; deſ uanſet ſkulle I, efter at I derom er blevet beſøgt, undſlaa eder hannem at ordinere til ſamme Kald, og det udaf den Marſag, at han ikke ſaa nokſom ex fundamento ſkal have ſtuderet, ſom det ſig vel egnede og burde. Da endog vi ingenlunde ere tilſinds formedelſt nogen Exempel at give Marſag til, at enhver jo ſig derhen ſkulde beſlitte udi ſine Studiis noget ſynderligt at proficere, førend han til noget Kald ſkulde befordres: dog efter at vi naadigſt formærke, at forſkrevne Perſon ſkal have ſynderlige Gaver udi Prædikeſtolen, han og efter Ordinanſen haver bekommet lovligt Kald, findes ſtikkelig udi ſit Levned, derhos ogſaa er om hannem en god Forhaabning, at han ſig udi ſine Studiis med Tiden meget kan forbedre, efter at han endnu er af en ung Alder: da bede vi eder og ville, at I hannem uden videre Undſkyldning til ſamme

Kald ordinerer. Dermed etc. Givet Haderslevhus den 3. Maji Ao. 1609¹⁾).

Præstevalgssagerne vare i det hele ikke de behageligste for Biskoppen. Han stod nemlig midt mellem Regjeringen og Valgmændene, og der kunde let vante Ubehageligheder fra begge Sider, alt efter som Forholdene stillede sig. Kort før M. Hans Knudsens Bestikkelse til Biskop var det ved Forordningen af 1ste April 1606 strængelig forbudt Bisperne at blande sig i Præstevalgene²⁾; men Kongen befalede dog jævnlig Biskoppen at indsætte denne eller hin Person til Præst et eller andet Sted, hvor der havde været Misligheder ved Valget. Et Exempel herpaa foreligger i følgende Sag. Den 18de Januar 1607 fik Knud Rud til Sandholdt og M. Hans Knudsen, Superintendent i Fjns Stift, kongelig Befaling om at erklære sig angaaende et omstridt Præstevalg i Dreslette³⁾. Efter at den forlangte Erklæring, som vi dog ikke kjende mere, var afgiven, fik Biskoppen den 12te Marts 1607 Kongebrev om at indsætte Hr. Hans Rafn, som en Tid lang havde betjent Prædikestolen i Soer Kloster, til Dreslette Kald, da Hr. Hans, Kapellan i Rjæng, der havde været kaldet af Menigheden — men ved hvis Kaldelse der synes at have været Misligheder — var traadt tilbage⁴⁾. Her befalede det altsaa Biskoppen at indsætte en Præst uden Hensyn til Menighedens Kaldsret. Endnu hyppigere stete

¹⁾ Fjnske og smaal. Tegnelser. III, 278. Jvfr. Kalkar, Theol. Tidsskrift 1872, S. 204—5.

²⁾ Ny kirkehist. Saml. V, 470—2.

³⁾ Fjnske Tegnelser. III, 220—1.

⁴⁾ Fjnske Tegnelser. III, 228—9.

det, at det paalagdes Biskoppen at forhjælpe en Mand til et ledigt Kald, for saa vidt det kunde ske i Overensstemmelse med Ordinansen. Undertiden kunde vel derved Menighedens Ønske træffes; men oftere opvattes derved en Strid, der kunde blive ubehagelig nok¹⁾. Af første Art har vistnok den Sag været, der omhandles i følgende Kongebrev:

Bispen i Fyn fik Brev en Person ved Navn
Jacob Jensen anrørende.

Christianus Dvartus.

Vor synderlige Gunst tilførn. Vider, at efter som os
elst. hæderlig Mand Hr. Niels Knudsen, Sognepræst til
Gaarslev Kirke udi vort Land Fyn, underdanigst haver
ladet give os tilkjendegive, at han nu er en aldrende og be-
daget Mand, og samme Sogn udi 50 Aar at have forestaaet,
med underdanigst Begjæring, at han maatte naadigst til-
stedes samme Kald til denne nærværendes [Brevviser] ved
Navn Jacob Jensen Bugdal²⁾ at oplade, hos hvilken han
siden kunde have sit Ophold: det vi hannem naadigst efter
hans underdanigste Begjæring haver bevilget. Thi bede
vi eder og ville, at naar forskrevne Jacob Jensen af
Sognemændene er bleven efter Ordinansen lovligen kaldet
og af vor Lensmand paa vor Gaard Rugaard til eder

¹⁾ En mærkelig Sag af denne Art fra en lidt ældre Tid er af
Bisshop Engelstoft meddeelt i Saml. til Fyns Hist. og Topografi,
I, 59 ff.

²⁾ I Wiberg Alm. Præstehist. I, 511 kaldes han urigtig: Blougdal.
Bugdal var Præstegaardens Navn i Ullerup Sogn, der blev
neblagt, dengang Frederiksbødder anlagdes. Jacob Jensen er da
vistnok Søn af en Præst her.

forbist, S da hannem, saa fremt at han dertil kan kjendes lærd og stikkelig, ordinerer, og eder ellers ubi alle Maade efter Ordinansen forholder. Dermed etc. Haderslevhus den 18 Martii Anno 1614¹).

Underledes var Forholdet derimod, hvor Menigheden gjorde Modstand. En saadan Sag havde Biskop Hans Knudsen tidligere haft, og da den gav Anledning til en Forløbelse fra hans Side, der siden kom ham dyrt at staa, skulle vi her nærmere omtale den. Præsten Hr. Ejler Ottesen i Asperup og Roerslev kunde paa Grund af Alder og Svagthed ikke længere forestaa sit Embede. Menigheden begjærede derfor at forsynes med en anden Præst, og Biskoppen forespurgte i den Anledning hos Regjeringen, hvorledes han skulde forholde sig. Hertil svarede i et Kongebrev af 4de December 1608: „Vi ere naadigst tilfreds med, at Hr. Peder, forstum Kapellan i Gamtofte, til fornævnte Kalb fremfor nogen anden maa blive befordret, dog at han tilforn lovligen kaldes.“ Tillige skulde han tilholdes at forfærge den gamle Præst med nødtørftig Underholdning. Havde Sognemændene nu været af samme Mening som Kongen, saa var Sagen gaaet let; men da det kom til Stykket, forkastede de den nævnte Hr. Peder²) og valgte en ung Mand af deres Bekjendtskab, Niels Madsen Rybjerg, hvem de den 26de Februar 1609 gav Kaldbrev, uden at Provsten, Hr. Bone Lavritsen i

¹) Fjnske Tegnelser. III, 367.

²) Hans fulde Navn var Mag. Peder Michelsen Errebo; han havde tidligere været Rektor paa Herlufsholm og endte som Sognepræst i Gamborg og Provst i Vends Herred. (Se kirkehjst. Saml. 3 R. I, 326-34).

Middelfart, dog vilde medbefegle dette, vistnok ikke fordi der i og for sig var noget paa Niels Rybjerg at udsætte, men fordi Valget gik imod den kongelige anbefalings-skrivelse. Sagen kom nu for Biskoppen, hos hvem de syv Valgmænd samledes tilligemed Lensmanden paa Hisingavl, Korfits Rud til Fuglsang. Det kom her til heftige Op-trin, da Bønderne holdt paa den dem ved Kirkeordinansen tillagte Valgret, og vel ogsaa henviste til, at Kongens Anbefaling af Hr. Peder var betinget af, at denne kunde blive „lovlig kaldet“, hvilket ikke kunde ske, naar Valgmændene ikke vilde give ham deres Stemmer. En af Bønderne var i drukkent Mod saa uforstammet i sin Af-færd, at Korfits Rud med haarde Ord maatte vise ham Døren. Men Enden blev dog, at Niels Rybjergs Kal-delse maatte erkjendes for at være lovlig, og Biskoppen som Følge deraf ordinere ham. Ved denne Ordination var Biskoppen saa ubesindig eller taktløs at gjøre Mis-brugene ved den i Kirkeordinansen foreskrevne Valgmaade til Gjenstand for sin Tale, og i sin Svrigthed fremførte han endog i Talens Løb saadanne Ytringer som: „So det er en dejlig Ordinans, som lægger Præstens Kaldelse i Hænderne paa syv fulde og gale Bønder, og sidst af alle spørger man den, som bedst skulde forstaa sig paa Sa-gen“¹⁾. At saadanne Ytringer maatte vække Opsigt og Forargelse, kan ikke forundre os. De bleve senere frem-dragne, da man sankede sammen til M. Hans Knudsens store Syneregister. Uheldigt var det i ethvert Tilfælde,

---

¹⁾ Kirkehjst. Saml. I, 489. 490. 498. 503. Kirkehjst. Saml. 3. R. I, 331—4.

at Biskoppen netop i sin Tver for at opfylde Kongens Ønske kom til at udtale sig haanligt om Kongens Lov.

I sin Virksomhed som Visitator synes M. Hans Knudsen at have udfoldet ikke ringe Tver, og han søgte at gjøre sine Visitatser frugtbringende for Præsterne ved at føre theologiske Forhandlinger med dem og ved at opmuntre dem til Anskaffelse af nyttige Bøger. I denne Biskops Tid finde vi nemlig Spor af, at hvor Bispen kom frem, holdt han hvad vi nu vilde kalde theologisk Konvent med Præsterne, dog nærmest indrettet i Smag med den Tids akademiske Disputatser, idet han saaledes efterlignede det gode Forbillede, som hans tidligere omtalte Medbroder i Ribe Stift, M. Peder Hegelund, havde givet¹). Ulykken var dog, at M. Hans Knudsen samtidig søgte at udbrede kalvinistiske Anskuelser blandt Præsterne og at faa dem til at forstaae sig især saadanne Skrifter, som beredte Vejen for en anden theologisk Opfattelse end den, der officielt var gjældende i den danske Kirke. Dette gjorde han vel ikke uforbeholdent, men dog med en kjendelig vogende Tver. Naar denne Retning hos ham først har aabenbaret sig, kan vel ikke siges. Men det er rimeligt, at han, ligesom saa mange andre, har baaret Sympathierne for Sagen hos sig fra Universitetsaarene, og navnlig fra sit Ophold i Udlandet, men at Retningen dog først er bleven ret aabenbar hos ham, efter at han

---

¹) Kirkehjst. Saml. I, 499—500. Ny kirkehjst. Saml. VI, 633 fig. Biskop Hans Knudsen havde fastsat den Regel ved Disputatserne, at de gamle Præster maatte være fritagne for at tage Del i dem, medens de unge efter en bestemt Orden skulde fremkomme som Opponenten. (Kirkehjst. Saml. I, 492.)

er bleven Biskop, og efter at Retsagerne mod Stub, Rødt og Aalborg havde sat Lidenstaberne i Bevægelse.

Biskop Hans Knudsen var selv tilstede i Kolding i Februar 1614, da M. Oluf Rødt blev domfældt, og han var en af de beskikkede Dommere. Men her, hvor Kong Christian IV selv var tilstede og greb virksomt ind i Retsforhandlingen, hørte der større Mod, end M. Hans Knudsen besad, til at stille sig paa den anklagedes Side. Dog se vi af Forhandlingerne, at han søgte at undskyldte Rødt, da denne var lidet heldig i sit Forsvar, men ogsaa at Kongen bed ham skarpt af, saa han tabte Lyften til videre Indbendinger¹⁾. Her var der altsaa intet at udrette; derimod er det rimeligt nok, at han har bidraget væsentlig til, at Bisperne, efter at Rødt var dømt, indgav en Forestilling til Kongen om, at det maatte blive paalagt Røsen, der, efter at hans Modstander var fældet, tilskyndende stod med Palmer i Hænderne, at rede for sig selv og forklare sine efter deres Mening ikke blot mørke og usædvanlige men endog farlige Udtrykksmaader, der paa flere Steder havde vaakt alvorlige Anstød og Tvivl om, hvorvidt han holdt sig til den vedtagne Lære²⁾. Endnu klarere traadte det frem, hvor uhyggeligt M. Hans Knudsen havde følt sig berørt af hele Forhandlingen i Kolding, da han efter at være kommen tilbage til Odense gav sin indflemte Harmeløst Luft i en Prædiken, hvori han advarede Landet mod en Tilstand som den, Spanierne ved Inquisitionens Hjælp havde indført i Nederlandene, eller den blodige Maria i England, hvor Tusender af Menneſker

¹⁾ Se min Kbhvns Univ. Hist. III, 264—70.

²⁾ Anf. Str. III, 270—1. IV, 635—6.

vare blevne ofrede for deres Tro¹). Der var Tilhørere tilstede ved denne Prædiken, som ikke glemte disse Ytringer, og de kom senere frem i en ubejellig Stund for den dristige Taler.

I Sommeren 1614 mødte M. Hans Knudsen i Kjøbenhavn efter Kongens Befaling for tilligemed de øvrige Bisper og Universitetets Professore at granske det Forsvarsskrift, som Resen i Henhold til Bispernes Forlangende havde udarbejdet. Her er ikke Stedet til at referere de udførlige Forhandlinger. Det skal kun bemærkes, at medens Professorene godkjendte Resens Læremaade, havde Bisperne meget at udsætte paa den, og det var først, da Resen gik ind paa forskjellige Wendinger i sit Forsvarsskrift, og navnlig forpligtede sig til fremtidig at holde sig til de vante og almindelig godkjendte theologiske Udtryksmaader, at Bisperne opgave at gjøre videre Indvendinger²).

Smidlertid nærmede den Stund sig, da Biskop Hans Knudsen selv skulde staa til Regnskab; thi i Steden for at lade sig advare af den Skjæbne, der havde truffet flere af hans Meningsfæller, vedblev han i Samtaler og paa anden Maade, særlig ved sine Visitationer, at hæbde theologiske Sætninger, der stod i Strid med den lutherste Lære, og at anbefale Bøger af berømte reformerte Theologer. Og dog maatte han være sig bevidst, at mange Djne hvilede paa ham, ligesom han ogsaa jævnlig mødte en Modsigelse, der maatte lære ham, at der var et Omslag

¹) Kirkehist. Saml. I, 488. 498. Bloch. I, 79.

²) En udførlig Fremstilling af Sagen findes i min Kbhvns Univ. Hist. III, 277—88.

i Tidsretningen til Gunst for en strengere Høvdelse af den lutheriske Orthodoksi. Fra hvem Angivelsen imod ham er kommen til Regjeringen, kunne vi ikke med Visshed oplyse; men hvad den er gaaet ud paa, fremgaar noksom af følgende Kongebreve, hvorved en Kommission, bestaaende af den senere som Kongens Kansler navnkundige Christian Friis til Kragerup og tvende Profesorer, beskikkedes til at anstille Undersøgelser i Fyns Stift for at bringe Lys i Sagen.

Befaling til den menige gejstlige Stand udi Fyns Stift, Biskopen der sammesteds anrørendes.

Christianus Quartus.

Hjælp eder menige Provster, Præster og Skoletjenere, som bygge og bo udi vore Lande Fyn, Laaland og Falster og med dette vort Brev besøges, evindeligen med Gud og vor Raade. Vider, at efter som vi komme udi Forfaring, hvorledes hæderlig og højlærd Mand M. Hans Knudsen, Superintendent over Fyns Stift, skal have sig understanden at tilskynde og tilraade der udi Stiftet adskillige Bøger at købe og læse, som ikke stemmer over ens med Ordinansen og derfor ikke burde at befales eller commenderes Prædikanterne; desligeste med Disputationer at holde, som vores vedtagne Religion mere kan udi Tvivl føre og Sognepræsterne forvirre, end at der med noget godt kunde udrettes; samt andet mere, som forne Superintendent sig foretager at gjøre, som ikke vel kan tilstedes. Hvorfore vi haver naadigst befalet og Fuldmagt givet, og nu med dette vort aabne Brev befale og Fuldmagt give os elsk. Christian Friis til Kragerup, højbaarne Fyrstes vor elskelige kjære Søns Hofmester, samt hæderlige og højlærde

Mænd, M. Elias Sfenberg, Decanus Philosophiæ, og M. Jesper Brockmand, Professor her udi Kjøbenhavn's Universitet, at de sig til forne vore Lande Fyn, Saaland og Falster skulle begive og sandfærdeligen og grangiveligen forfare om alt, hvis udi saa Maader skulde være stet. Thi bede vi og alvorligen byde og befale forne Provster, Præster og Skoletjenere udi forne Fyns Stift, saamange som af vore Commissarier bliver med dette vort aabne Brev besøgt, at enhver da for dennem sandfærdeligen bekiender og ved deres Ed bekræftiger, hvis enhver derom vitterligt er. Og saa fremt nogen sig understaar det at fordølge forne vores Commissarier, hvis Vidskab enhver om forne Lejlighed kunde have, og siden bliver befunden, at de om slikt havde haft Vidskab, da skulle de derfor blive straffet og fra deres Kald og Vocation forvist, ligesom de vores Kirke-Ordinanser foragte eller imodstaa ville. Thi lader etc. Hafniæ 30 Julii Ao. 1615¹).

I Overensstemmelse med foranstaaende Brev udgik der samme Dag fgl. Befaling til de tre nævnte Commissarier, hvori det hedder:

„Thi bede vi eder og ville, at I retter eders Lejlighed der efter, saa I kunne til den 14 Augusti førstkommendes være i vor Kjøbsted Nykjøbing udi Falster tilstede, og der sammesteds til eder forskrive nogle Provster, Prædikanter og Skoletjenere af forne vore Lande Saaland og Falster, som forne Lejlighed er bevidst, og dennem flitteligen (udi forne M. Hans Knudsens egen Nærværelse) adspørge, saa de udtrykkeligen ved deres Ed for eder bekiender, hvis

¹) Fjnske Tegnelser. III, 390.

dennem derom bitterligt er, og at I samme deres Bekjendelse klarligen under eders Signeter og Hænder siden giver fra eder befrebet; dernæst ogsaa at I alvorligen foreholder alle dennem, som af eder indfordret vorder, at de sandfærdeligen vidner, hvis enhver for sin Person er bevidst; dersom det siden bliver befundet, at de nogen Vidskab derom haver, og ikke for eder ville være bekjendt, da skulle de derfor straffes og fra deres Kalb og Vocation forvist blive, ligesom de vores Kirke (sic) foragte eller imodstaae ville. I lige Maade skulle I ogsaa denne Sag forrette udi vor Kjøbsted Odense, og der ogsaa give befreven, hvis forrettet bliver. Dermed etc. Hafnø den 30 Julii Ao. 1615.

Samme Dag fik ogsaa M. Hans Knudsen Befaling om at møde for de nævnte Kommissærer den 14de August i Nykjøbing og senere i Odense for at høre paa de Vidnesbyrd, der aflagdes, i Anledning af hvad der berettes om ham, at han „i Religionens Sager“ ved sine Vistatser og i andre Maader ikke havde forholdt sig efter Ordinanfen.

I Gehold til disse Befalinger samlede Kommissionen den 14de August 1615 i Nykjøbing paa Følster med en Del af Følsters og Laalands Provster og Præster. Der nævnes i alt ti, der ved denne Lejlighed aflagde Vidnesbyrd imod Biskoppen, som ogsaa var tilstede, medens Vidnerne afgave deres Forklaringer. Disse gik ud paa, at Biskoppen ved flere Lejligheder havde bestridt den saakaldte Ubiquitetslære, idet han havde søgt at hævde, at medens Christus efter sin aandelige Natur og for Troen kunde være allevegne tilstede, var hans menneskelige Natur

begrændset til Himlen, hvortil han var opfaren, hvoraf da atter fulgte, at han ikke legemligt kunde være tilstede i den hellige Nadvere. Til Præsten Hr. Christoffer Sorgenen i Torfildstrup havde Biskoppen saaledes sagt: „Christus er jo opfaren til Himmels, hvorledes kan da hans menneskelige Natur være nærværende hos os. Jeg sidder her i min Stol, og med min Tanke kan jeg være i Rom eller andensteds“, — hvorved han efter Vidnets Mening vilde udtrykke, at Christus paa lignende Maade i legemlig Henseende var bunden til et bestemt Sted. Ved sin Visitation i Idestrup Kirke havde Biskoppen talt omtrent saaledes: „Du tror at blive delagtig i Christi Legeme, i Kraft af at Præsten har indviet Brødet; men dersom du ikke griber Christus med en fast Tro, da møder du forgyæves ved dette Maaltid. Dersom du altsaa vil blive delagtig i den himmelfarne Christus, maa du med Troen omfatte Christus i Himlen.“ Præsten i Grindlev Hr. Sorgen Pedersen havde blandt andet at berette om, at Biskoppen havde udtalt sig forkastende om Brugen af den lutheriske Kirkes bekjendte Slagord: in, sub et cum pane et vino. Mange af Vidnerne nævnedes Bøger af bekjendte kalvinistiske Forfattere, som Biskoppen havde anbefalet dem. Naar denne under Vidnernes Afhøring undertiden forsøgte at give en nærmere Forklaring af sine Ord, standsede Kommissionen ham i hans Tale og bad ham opfætte Forklaringen til sit Sted.

Efter at Mødet i Nykjøbing var sluttet, begav man sig til Odense, hvor der den 18de August blev holdt et lignende Møde, ogsaa i M. Hans Knudsens Overværrelse. Her afgav femten Præster Vidnesbyrd, der dels drejede sig om de samme Punkter, som havde været paa Tale i

Nykjøbing, dels om andre, og da navnlig de tidligere omtalte uforfigtige Ytringer af Biskoppen ved Niels Rybjerghs Ordination og i den Prædiken, han havde holdt efter Retsmødet i Rolding. Et af de udførligste Vidnesbyrd blev aflagt af M. Hans Michelsen, der tidligere havde været Rektor ved Odense Skole og som saadan oftere havde haft Samtaler med Biskoppen¹⁾, nu var han Præst i Årsens og Provst i Baag Herred, senere blev han, som bekendt, M. Hans Knudsens Eftermand i Bispeembedet, efter at han i den korte Mellemtid havde været først Professor ved Universitetet og derefter kongelig Hofprædikanant. Blandt andet bevidnede denne, at Biskoppen i en Vigprædiken over en Adelsmand havde forsvaret Kalvins Lære om Prædestinationen, og at han ved en anden Lejlighed havde betegnet Wittenbergerne som „Flacianere og Ubiquitister“. Rektoren ved Årsens Skole, Johannes Pregius, berettede, at han for fire Uger siden var kommen hjem fra Wittenberg, hvor han havde studeret; ved den Lejlighed havde Biskoppen ytret, at han ansaa hint Universitets Lærere for mistænkelige, at han ikke kunde begribe, hvorfor vore Landsmænd rejste derhen for at fortsætte deres Studier, da man der nærede saa krasse Forestillinger om Nådveren; og endelig havde han ligefrem erklæret, at Pregius ikke maatte vente nogen geistlig Ansættelse i hans Stift, førend han havde glemt, hvad han havde lært i Wittenberg²⁾.

¹⁾ I Kirkehjst. Saml. I, 490 omtales et Selskab hos „Dr. Hans Mule“, hvori M. Hans Michelsen havde haft en theologisk Disput med Biskpen; og i Registeret gjøres denne Dr. Hans Mule til Professor; men det er urigtigt, da det er Lægen Dr. med. Jens Mule der menes.

²⁾ Kirkehjst. Saml. I, 484—93.

Angaaende Undersøgelserne mod Biskoppen har man en Optegnelse af en Mand ved Navn Anders Pedersen Berlestikker, der da var Hører ved Odense Skole. Han skriver: „Anno 1615 om Michelmis Tid blev M. Hans Knudsen, Biskoppen, haardelig anklaget; thi alle Provster og de fornemmeligste Præster udi Fyns Stift maatte under højeste Ed og Livs Fortabelse hver især vidne om ham, hvad de havde hørt hannem tale imod Religionen og udi andre Maade vor lutheranske Lærdom eller Kirkeordinans til Forkleining, hvilket og skete besynderligen om Midnatstide eller Nattetide“¹⁾). Denne Optegnelse røber imidlertid ved sin Unøjagtighed i Tidsangivelsen, at den ikke er skrevet samtidig med Begivenheden, men paa et senere Tidspunkt efter Erindringen. Den tyder dog paa, at Undersøgelsen for den almindelige Bevidsthed har haft en odios Karakter.

Da Kommissionen havde fulbendt sit Hverv i Odense, begav den sig tilbage til Kjøbenhavn, hvor den afgav en Beretning af 22de August 1615 om de afholdte Forhører. Inden Kongen havde modtaget denne, maa han imidlertid ad andre Veje have faaet Oplysninger om Biskop Hans Knudsens graverende Udtalelser, der have bestemt ham til at fremskynde Sagens Gang ved allerede den 10de August 1615 at udstede følgende Stevning til Biskoppen om at møde den førstkommende 13de September i Kolding, for der at staa til Regnskab for sine Udtalelser overfor en lignende kombineret Ret af Rigsraader og Biskopper, som den, der i sin Tid havde dømt M. Oluf Røed.

---

¹⁾ Nyt historisk Tidsskrift V, 154.

Vi Christian den fjerde etc. Hils Eder os elst. hæderlig og højlærd Mand M. Hans Knudsen, Superintendent over Jhns Stift, evindeligen med Gud og vor Raade. Vid, at eftersom Vi komme udi Forfaring, at I have tilskyndet og tilraadet nogle Prædikanter der udi Stiftet adskillige Bøger at kjøbe og læse, som ikke stemme overens med Ordinansen, og derfor ikke burde befales eller commenderes Prædikanterne eller Skolemeistrerne, med Disputation at holde, som vores vedtagne Religion mere kan udi Tvivl føre, og Sognepræsterne forvirre, end dermed noget godt kunde udrettes; samt andet mere, I foretage Eder at gjøre og andre at tilstede, som ikke vel kan fordrages. Udi lige Maader da skal I udi en Eders Prædiken, som skete udi Odense i Faste Anno 1614 have ladet adskillige og vidtløftige utilbørlige Ord falde, fast anderledes end som det en from Guds Ords Tjener burde at gjøre, saa vel som og udi en anden Eders Prædiken, I haver gjort over en Adelsmands Lig udi Odense noget for Jul sidst forleden, og saa tvert imod nogle Capita udi vores Religion lært og prædikeret haver. For hvilke forne Sager, som og for andre Forseelser, I udi Eders Raad der udi Stiftet begaaet haver, vi agter at lade Eder ved vores Fuldmægtige med Retten tiltale. Thi bede vi og byde vi Eder, at I retter Eders Vejlighed efter herom at møde for os og nogle vore elskelige Rigenes Raad og Bisper udi Rette paa vort Slot Haldinghus til den 13. Dag Septembris førstkommendes, og da at lide, hvis for Dom og Ret kan vorde affagt. Ladendes det ingenlunde. Givet paa vort Slot Kjøbenhavn den 10 Augusti 1615.

Under vort Signet¹⁾.

¹⁾ Afkrift i Kgl. Bibl., Gl. Kgl. Saml. 124 Fol.

Efter Tiden for dette Dokument's Udstedelse at slutte er det ikke usandsynligt, at allerede Kommissærerne have overbragt M. Hans Knudsen denne Stævning, da de mødtes med ham i Nykjøbing den 14de August. I Djebliffet var der vel ikke noget at gjøre derved for Bistoppen; men efter at Underføgelsen var sluttet, indgav han følgende Bønnskrift til Kongen om Tilgivelse for hvad han kunde have forjet sig, og med Løfte om at der fremtidig ikke skulde være noget at udsætte paa hans Forhold.

Serenissime Rex, domine clementissime! Sapienter monet regum illud decus Solomon, indignationem regis esse nuncium mortis, ac vice versa in luce vultus regis esse vitam, et benevolentiam ejus ut nubem pluviae serotinae. Hoc meo periculo nunc experior, dum regii vultus serenitatem, quæ mihi etiam indigno hactenus clementer affulsit (quod gratissima mente agnosco) nubeculam contra me obductam tristis inaudio. Interim ad hoc bonæ spei caput ancoram figo, ut regem Phoebum post hæc nubila innatæ suæ clementiæ vel minimos radios ad me fere exanimem sparsurum confidam. Inprimis cum deum et conscientiam testes habeam, toto ministerii decursu, quo annos fere viginti ecclesiæ opellam meam impendi, nihil mihi magis cordi et curæ fuisse, quam ut S. R. M. debitam fidem et obedientiam pro tenui meo virili præstarem, nec obstinata aut data opera contra R. ordinationem quicquam a me designatum mihi conscium esse, Quicquid vero omissum vel commissum videri poterit, id humana inconsideratione et fragilitate factum, ut mihi antea nunquam admonito vel accusato clementer hac vice condonetur, ad R. M. pedes provolutus supplex obsecro,

omnia obsequia piaque vota, quæ post deum serenissimo regi me debere humiliter agnosco, ut fidelem et morigerum subditum decet, sancte simul promittens. Quod reliquum S. R. M. deo optimo maximo seriis precibus commendo, qui R. M. bonis non tantum avibus sed angelis sospitem ducat, reducat et ad Nestoreos annos perducatur. Otthoniæ 23 Augusti 1615.

S. R. M. subjectiss.

J. C(anutius), S. F.¹⁾

Det er neppe at antage, at denne Henvendelse til Kongen har bevirket den Udsættelse af Retsfagen mod Biskop Hans Knudsen, som indtraf, da der faktisk ikke blev noget af det paatænkte Møde i Kolding. Marfagen har utvivlsomt været den, at Kongen i hele September Maaned og længere opholdt sig udenfor Landet, i det brunsvigiske, i Anledning af Uroligheder i Nordtyskland²⁾. Sagens Fremme blev under disse Forhold opsat paa ubestemt Tid. Det har været en uhyggelig Ventetid for den anklagede Biskop. Dog var han ikke suspenderet fra sit Embede; men han undgik med den største Forsigtighed at foretage noget, der kunde fremkalde nogen ny Klage over ham³⁾. Endelig udgik der den 6te April 1616 ny Stævning til Biskop Hans Knudsen om at møde i Kjøbenhavn for Kongen samt nogle af Rigets Raad og Landets andre Biskopper den forestaaende 26de Maj, for at lide Dom

¹⁾ Afsskrift i Ny Igl. Saml. 754 Fol. Tidligere trykt i Pontoppidans Ann. eccl. Dan. III, 697-8.

²⁾ Regesta dipl. Dan. II, Nr. 5563 ff.

³⁾ Nyt historisk Tidsskrift V, 155.

for forskjellige graverende Bestyldninger imod ham¹⁾). Den 29de April s. A. udgik der derhos Befaling til Danmarks Bisper om at indfinde sig i Kjøbenhavn førstkommende Trinitatis Søndag²⁾). Anledningen til Indfaldelsen angaves ikke i Kongebrevet; men den har neppe været skjult for nogen af vedkommende. For flere af dem, der mindedes Forhandlingerne i Kolding, hvor Biskopperne spillede en Rolle, der ikke var meget betydeligere end den, almindelige Stokkemænd plejede at spille ved Rets handlinger, maa det ikke have været meget indbydende at skulle sidde til Doms over en Embedsbroder, uden dog at kunne vente at faa nogen virkelig Indflydelse paa Afgjørelsen.

Mødet i Kjøbenhavn fandt Sted til den bestemte Tid. Til Actor i Sagen paa Kongens Vegne var den hæderlig bekendte Christen Thomesen (Sehested), daværende Kammerjunter hos Prinds Christian, bestikket, vel baade paa Grund af sin theologiske Indsigt og sin store Færdighed i Latinen. Rettens Medlemmer vare, foruden Kongen selv, den Egl. Kansler Christian Friis til Borreby, Rigsraad Mandrup Parsberg til Hagsholm, Statholder Brejde Ranzob og Rigens Kansler Jakob Ulfeldt til Ulfeldsholm, samt Biskopperne D. Hans Povlsen Resen fra Kjøbenhavn, M. Jens Gjødelsen fra Aarhus, M. Niels Lavritsen Arctander fra Viborg, M. Christen Hansen Riber fra Aalborg, M. Povl Mortensen Østrup fra Lund og M. Iver Hemmet fra Ribe. En Del af de Præster, som tidligere havde aflagt Vidnesbyrd mod Biskop Hans Knudsen,

¹⁾ Brevet er trykt (paa Latin) i Kirkehist. Saml. I, 483—4.

²⁾ Sjællandste Tegnelser XXI, 158.

vare ogsaa indkaldte til ny Afhøring, der fandt Sted den 26de og 27de Maj 1616. Blandt disse Vidner var Hr. Hans Jacobsen, Provst og Præst i Rytjoving, der ifølge den udfærdigede Domsaft bl. a. aflagde et Vidnesbyrd, som andensteds tillægges den ogsaa tilstedeværende laalandske Provst Hr. Sorgen Pedersen fra Grindlev og refereres saaledes: Provsten sagde: det kan Bispen ikke negte, at en Gang han sad ved mit Bord, der mine Børn læste (til Bords), og jeg befalede dem at neje i Jesu Navn, han da jo efter Læsningen sagde til mig: alt er I saa viis som de andre. Provsten spurgte: hvorudi? Bispen svarede: derudi at I befaler eders Børn at bøje Knæ i Jesu Navn, hvor staar det skrevet? Provsten svarede: det er beskrevet og befalet af Guds Aand selv ved Apostelen, at alle Knæ, deres som ere i Himlene, paa Jorden og under Jorden, skulle sig bøje i Jesu Navn. Da svarede Bispen: ja ligesom Englene udi Himlene og Djævlene i Helvede, der ikke have Knæ, bøje sig og ære Jesum alene paa aandelig Vis, saa skulle og vi bøje Knæ, ikke de legemlige, men alene de aandelige Knæ, i Jesu Navn. Da rejste Kansler Christian Friis til Borreby sig ivrig op og sagde (paa Latin): Men I, Hr. Provst, hvad svarede I eders Biskop herpaa? Provsten sagde: Højvelbaarne Hr. Kansler, hvad jeg tænkte, udtalte jeg strax saaledes: de aandelige Stabninger bøje Knæ paa deres aandelige Vis, vi paa vor aandelige og legemlige Vis tillige. Da sagde Kansleren: det var ret svarct. Som da Dr. Hans Nesen itod derhos, sagde han til M. Hans Anudsen: Mener I da, Hr. Magister, at der ikke er legemlige Knæ i Himlen og Helvede? Have ikke Enoch og Elias i Himlen, ligesom Korah, Dathan og Abiram i

Selbede legemlige Kne at høje i Jesu Navn? Dette Spørgsmaal lod Biskop Hans Knudsen ubesvaret¹⁾.

M. Hans Bandal, Sognepræst ved Graabrødre Kirke i Odense (senere Biskop i Viborg) vidnede, at Biskoppen i en Vigtale over Peder Marsvin (vistnok holdt ved Tuletid 1614) havde sagt, at Sakramentets Væsen var det samme i det Gl. og Ny Testamente, og at Fædrene i Gl. Test. spiste den samme aandelige Mad og drak den samme aandelige Drik som vi; at de uværdige ikke bleve delagtige i Christi Legeme og Blod, fordi deres Skyld netop bestod deri, at de ikke deltog. En anden Gang havde han hørt Bisppeu sige: „Lad os blive ved Korset med Johannes, om ogsaa en spanskt Inquisition atter truer som fordem paa Marias Tider“.

Efterat Vidneforhøret var sluttet, begyndte den egentlige Action. Christen Thomesen lod først Forhørsprotokollen oplæse, og derpaa gav han en mundtlig Fremstilling af Biskoppens Brødemaal, idet han tildels gjennemgik de Skrifter, denne havde anbefalet Præsterne, og paaviste, hvorledes det vrimlede af forfærdelige Vildfarelser²⁾. Forøvrigt var det navnlig tre Punkter, som han lagde Vægten paa i sin Anklage. 1. at Biskoppen, uagtet han havde afslagt Ed paa at lære oprigtig efter Guds Ord og de Bøger, der ere vor Kirke anbefalede i Ordinansen, dog

-
- 1) Jakob Clausen, Grindlev og Ostrup Sognes Præstetronike (Kirkehjst. Saml. II, 187--8). Man maa jo antage, at Domsakten maa staa til Troende, og at det altsaa er Provst Hans Jakobsen i Nykjøbing, der har haft denne Samtale med Bisppeu.
- 2) Der siges, at dette theologiske Indlæg skal være forfattet af Dr. Hans Povlsen Kesen.

alligevel havde modsagt denne Lære, saavel offentlig som i privat Undervisning, og havde søgt at udbrede en anden, hin modsat, nemlig den kalvinistiske. 2. at han, uden at agte Kong Frederik II's Forbud¹⁾, ofte havde gjort de theologiske Stridsemner til Gjenstand for Behandling baade i Prædikener og ved de Møder, han havde holdt med Præsterne, idet han almindelig havde forsvaret den fra den lutheriske Lære afvigende Opfattelse. 3. at Biskoppen ved offentlig at tale om, at Intuition og blodig Religionsforsølgelse kunde befrygtes her i Landet, syntes at have lagt an paa at ægge Gemhitterne til Oprør; at han ved en Præsteordination havde fremført Ytringer, der syntes egnede til at svække Kirkeordnansens Anseelse, ligesom han ogsaa ved andre Lejligheder offentlig var fremkommen med uforsigtige og utilbørlige Udtalelser.

Til denne Anklage svarede M. Hans Knudsen blandt andet, at han ikke vidste, at der var andre Bøger forbudte her i Landet end Konfordiniebogen; selv papistiske og jesuitiske Bøger kunde Boghandlerne uforment indføre. Naar han havde anbefalet et og andet Skrift af reformerte Forfattere, da var det dog ment paa den Maade, at det skulde læses med Skjønnsomhed. Disputationerne havde han indført, fordi han antog, at saadanne Øvelser passede bedre ved Præsternes Sammenkomster end Gilder og Drickelag. Han havde forud forelagt Provsterne og Præsterne Planen til disse Forhandlinger, og den havde vundet deres Bifald. Ingen havde den Gang fundet, at det stred mod det kgl. Forbud mod ny og unyttige Disputationer, især da man

---

¹⁾ Kongebrevet herom, dat. 26. Juni 1574, findes trykt i Kirkehist. Saml. I, 242—3.

var bleven enig om at holde sig til den augsburgske Bekjendelse og at gjenneemgaa og forsvare dens Artikler Led for Led. Havde han tænkt, at disse Forhandlinger kunde vække Anstød, skulde han have undladt dem, hvad han alt var begyndt med. Hvad hans Ordinationsprædiken 1609 angik, da var det langt fra ham at ville laste Kirkeordinationen; det var kun dens Misbrug, han dadlede; hans Text havde været det Sted i Joh. 10, hvor der er Tale om dem, som ikke gaa ind gennem Døren til Faarestien, hvorved han søgte at ramme saadanne, som ved utilladelige Kunstter, saasom Simoni, Overhæng og Foræringer, søgte at tilsnige sig Udgang til det hellige Embede. Smidlertid bad han Kongen tilgive den Heflighed, hvormed han havde udtalt sig. Naar han havde raadet en nys ansat Rektor til at se at glemme, hvad han havde lært i Wittenberg, da var det sket af Hensyn til de usømmelige Angreb, som D. Leonhard Hutter havde gjort paa Melancthon, hvem Hutter beskylder for et firdobbelt Kjættereri, ligesom han ogsaa kaster sig over Kong Frederik II og søger at besudle hans Minde (i Anledning af hans Forhold til Konfessionen).

Paa denne Maade fortsatte M. Hans Knudsen i Besvarelsen af de forskjellige Angreb, der vare gjorte paa ham, idet han dog forbigik, hvad der egentlig var Hovedsagen, nemlig de forskjellige Vidnessbyrd, der vare fremsførte om hans kalvinistiske Sympathier. Han endte med den Forsikring, at hvad han i Ord eller Gjerning af Ubetænksomhed maatte have forset sig, det var ikke sket af ond Vilje, men af menneskelig Strøbelighed, hvorfor han bad om Tilgivelse derfor, og lovede, at han for Fremtiden vilde

forholde sig saaledes i enhver Henseende, at ingen skulde faa Grund til med Føje at klage over ham.

Efter at der endnu var gjort nogle Spørgsmaal og givet nogle Forklaringer, sammenfattede den beskikkede Actor sin Klage i følgende Spørgsmaal: 1. om M. Hans Knudsen ved at angribe vore Kirkers Lærdomme og forsvare Modstandernes, og ved at anbefale deres Bøger, der aldeles stred mod de i Kirkeordningen foreskrevne og hverken, ere godkjendte af disse Rigers lærde Mænd eller ville blive det, har forholdt sig pligtmæssig efter Ordningens Forskrift; 2. om han ved i Disputationer, Taler og Prædikener at drøfte omstridte Trosartikler har vist skyldig Udydighed. Kort sagt: om han tvilrig har holdt den Ed, han havde svoret Hs. kgl. Majestæt, om at udføre alt i sit Embede efter Ordningens Forskrift.

Rettens Svar paa disse Spørgsmaal indeholdes i følgende Dom, affaet den 3die Juni 1616:

„Da Mester Hans Knudsen ikke simpelthen overensstemmende med Ordningen har anbefalet Præsterne den augsburgske Konfession, Luthers og Melanchtons Skrift, men snarere kalvinistiske Skrifter med gruelige Vilfarelser; da han i Disputationer, Prædikener og private Samtaler har behandlet forbudte Stridsspørgsmaal i kalvinistisk Land, tvertimod kongelige Forbud; og da han endelig har fremført foragtelige Ord, der ikke sømme sig for en god Underjaat, end sige for en Biskop, saa kjender kgl. Majestæt med de Herrer Rigsraader og Biskopper for Ret, at M. Hans Knudsen skal affættes fra sit Embede, idet han vilde have

været hjemfalden til en strængere Straf, hvis Hs. Majestæt ikke havde taget Hensyn til. det hellige Embede¹⁾.”

Efter at denne Dom var fældet, var Sagen for saa vidt afgjort. Smidlertid gjemmes der i det kgl. Gehejme-arkiv nogle Papirer, der tyde paa senere Forhandlinger, og da navnlig at den affatte Biskop ved et Bønnskrift har søgt at opnaa Formildelse i Dommen. Selve Bønnskriftet synes dog ikke at være bevareret, men vel en senere Forklaring, der rigtignok er noget utydelig, fordi vi ikke kjende det forudgaaende Skriftstykke, hvortil den refererer sig, men dog fortjener Meddelelse, da M. Hans Knudsen her udtalte sig bestemtere om sin Afvigelse fra den lutherste Lære, end han havde gjort i det Forsvarsskrift, han havde indgivet under Retsforhandlingen. Stykket lyder da saaledes:

Arvsager huorfor Jeg i min Supplicaz vnderdanigst
mig erbyder till Erklæring i Religionen.

1. Iste till nogen disputaz at begynde, men fordi at om skönt nogen villde mene min sag Religionen icke at haffue anrøret, huilket tilltalen mod mig med den affsagde Sentenz best uduifer; saa villde ieg dog haabis, Kong. Mats. naadigst nu at villde effterlade oc tillgiffue de saa ord, huilche for nogle Aar mig uden allb Dnndstabs och videre effte[rte]nkende vaare entfallden, och vaar denn tridie oc sidste anklage, naar ieg mig i Religionen tillbørlig erklerer, besønderlig effterdi ieg alldrig tillforn her i nogen

¹⁾ Den originale, meget udførlige Domsakt gjemmes i Gehejme-arkivet, Saml. „Domme og Tingsvidner“ Nr. 138. Udtog deraf er meddelt af Dr. L. Helveg i Kirkehist. Saml. I, 483—507. Jvfr. O. Wormii Epistolæ p. 7—8.

maade ellers haffuer veret bestyldet. 2. Der met at forkomme alß ydermere mistandte om mig, som den der villde holde sig till nogen fremmet och vseduanlig lerdøm, mod wore Bøger, huoroffuer ieg kunnde actes for den, som ingen tryggelig turde omgaaß med, och der till med sidde i fare och fryct altid hos høyhøffrighed i saa maade at angiffuis.

Wiltfore till huilcke ieg mig her hos ydmuygelig erbyder.

I. At endog ieg for sønderlig Aarsager, som ieg for forthed nu icke her indfører, men dog om det mig tillstedis eller befalis, vill vnderdanigst giffue tillkiende, endnu fulldkommelig icke kand bekiende mig till den lerdøm om Christi legems mundelig æden, ogsaa aff wantroendis: item hans menniskelig Naturs omnipræsentz eller alle vegne neruerellse (som ere de tuende stycker, ieg ved mig besønderlig at bestyldis for) saa vill ieg alligeuall aluorligen loffue i di samme tuistige puncter her effter (om det io icke till forn steed er) at følge de samme ord och form, som findis i wore bøger aff Høyhøffrighed befallet. Och er derfor erbødig at fremligge en enfoldig Repetition aff wore Bøger, saa vitt ret hoffuedsagen i de Artickler vedkommer, Intet aff mig lagt till eller taget fra, med Vunderschriffuelse, at ieg saadant altsammen retfindelig vill effterfølge. Men om samme repetition kunde siønis noget vidløfftig for min rette mening grundlig at forstaa, ville ieg derhoff offuerandtuorde en fortegnelse paa det kortest forfattet baade om forne Artickler, desligest prædestinatione och Jesu naffn, effterdi der om ochsaa nogett mod mig er foregiffuenn.

II. At ieg icke skulle holdis for den, som aff egenfindighed mere vill vere wore Bøger, end Gudts ord och himmelske sandhed følgeactig, (huor om ieg till beslutning

i repetitionen vidtløftiger mig erklærer), daa vill ieg endnu effter Guds aluorlig paafaldellse, fremdeles nest Guds ord flittelig lese och offuervene saadanne schriffer, huorudi de sager fornemmlig handlis, om ieg effter bedre Underuisning oc forfaring ved vrhygelig beuisninger kunde med tiden sampt andre bliffue den forue lerdom fulldkommellig tillfellig.

III. Men dersom det icke udenn min samuittigheds besuering stee kand, vill ieg hoß den første villtaare bliffue bestendig och stille, och eh nogenn i den annamenede lerdom forhindre, efftersom min forplict besönderlig der om formelder.

Udenpaa: W. Hans Knudsens angiffuende¹⁾.

Medens de Bestræbelse fra den affatte Bishops Side, hvorom ovenstaaende Uttstycke bærer Vidnesbyrd, icke førte til det af ham önskede Resultat, maatte han derimod udstede følgende strænge Tilstaaelse af sin Bröde ledsaget af en icke mindre haard Forpligtelse²⁾.

Ego Johannes Canutius ingenue et ex animo fateor, me, doctrinam a religione in hisce regnis receptã diversam propugnando, deum graviter offendisse, in S. R. M. magnopere deliquisse, ordinationem violasse, munus deniqve mihi concreditum qvã par fuit fide non administrasse, qvo etiam nomine ab officio, mihi a S. R. M. concredito, remotus sum.

¹⁾ Samtidig Kopi i Geh.-Arkivet, Aflev. fra Justitsminist. Stab 14, Nr. 3.

²⁾ Samtidig Kopi i ovennævnte Samling.

Qvam poenam non modò jure mihi inflictam, sed et delictis leviozem esse, animo ut subjectissimo, ita longè gratissimo agnosco. Qvò autem ab omni suspitione turbarum in posterum dandarum me liberem: Ego volens et sciens sanctè promitto et contestor, me nihil, qvò avt ad pacem et concordiam publicam turbandam, avt ad relligionem in hisce regnis receptam impediendam, avt ad mentes hominum à veritate avocandas ullo modo ullave specie facere possit, publice avt privatim, voce avt scripto, per me avt alios, unqvam moliturum. Qvò si contra hanc meam obligationem à me qvicqvam peccatum fuerit: Ego ad delictum, poenâ capitali expiandum, citra ullam veniæ et gratiæ petitionem, volens atque sciens me obstringo. Atque ita esse, manu meâ et sigillo ultro testor. Hafniæ scripsi mense Junio Ao. 1616.

Þaa Bladet's ombvendte Side findes følgende:

Ego Johannes Canutius ingenuè & ex animo fateor, me juxta sententiam latam, in qua debita subiectione acquiesco, humana inconsideratione & fragilitate grauiter deliquisse: Qvo etiam nomine ab officio, a S. R. M. mihi concredito, haud immerito me remotum agnosco, & pro singulari S. Regis clementia humillimè gratias ago.

Udvendig Þaategning:

En rett copia aff W. Hans Knudzens, fordom bisp i Tjen, hans obligation. Stem findis uden paa bladett ett Exordium, som W. Hans vilde haffue haffdt, att den skulde haffue lid¹⁾, huilket bleff vdslagen.

¹⁾ D. e. lydt.

Baategningen oplyser os om, at M. Hans Knudsen har søgt at komme fra det med den sidst anførte kortfattede Erkjendelse af sin Brøde og af Straffens Retfærdighed; men at man ingenlunde har villet ladet ham slippe for saa godt Kjøb, saa at han endelig er bleven nødt til at udfæste den først anførte overordentlig strænge Bekjendelse af Brøden og den ikke mindre haarde Forpligtelse til at afholde sig fra ethvert Forsøg paa at vinde andre for sine vildfarende Meninger, hvis han ikke vilde have sit Liv forbrudt uden al Naade. Det er rimeligvis denne Forpligtelse, Slange sigter til, naar han beretter, at M. Hans Knudsen, efter at være dømt fra sit bistoppelige Embede, „blev forbudt herefter, under højeste Straf, udi Kongens Riger og Lande, enten offentlig eller hemmeligen, udi Kirker eller Skoler at prædike eller lære¹⁾.“

Om den affatte Biskops senere Liv fortæller Slange videre: „Ellers blev det hannem formedelst hans Alderdom og Svaghed tilladt sig udi hans Fødeby Vejle udi Thyland at nedfætte og bo, saalænge han sig roligen og uden Forargelse forholdt. Hvilket han og med største Lydighed efterkom indtil Aar 1627, da han rejste til det varme Bad ved Achen udi Tydskland. Men da han derfra kom, vilde han paa Hjemreisen besøge sine Sønner, som vare paa Academiet til Francker udi Frisland, hvor han døde og blev der begravet.“ Ved denne Beretning er dog at bemærke, at M. Hans Knudsen ved sin Afkættelse kun var 49 Aar gammel, saa der ikke med Føje kan siges, at

¹⁾ Slange, Christian IV's Historie. S. 382.

han var i sin „Alderdom“. Bloch fortæller, at han, efter at Dømmen var fældet, levede en Stund i Odense som Privatmand, „underkastede sig sin Efterkommer, var elsket og æret, som han havde været tilforn“, og at han siden drog til Malmø og derfra til sin Fødeby Vejle¹). At han i ikke saa faa Aar har boet i Odense, fremgaar formentlig af et endnu bevaret langt latinſk Brev fra den lærde Holger Rosenkrands (Lensmand paa S. Hans Kloster i Odense og Dalum), dat. S. Hans Kloster (Sacrarium Johannæum) den 29de Oktober 1623, skrevet til Mag. Johannes Canuti; det er af theologisk Indhold, handlende om Guds naadige Vilje til alle Menneskers Frelse, og det refererer sig til en Samtale, de havde haft Dagen i Forvejen, — altsaa maa den affatte Biskop vistnok den Gang have været i Odense. Forøvrigt er Brevet holdt i en agtelsefuld og venkfabelig Tone, uden at være polemisk, om end dets Emne tyder paa, at Biskoppen endnu hylbede den kalvinſke Prædestinationslære²).

Bloch stemmer overens med Slange i, at M. Hans Knudsen 1627 rejste til Badet i Achen, men tilføjer saa: „derfra drog han efter Hegelunds Vidnesbyrd til Hugenotterne i Frankrig og derfra til Francker.“ Vi vide ikke, hvad det er for en Hegelund, hvis Vidnesbyrd her paaberaabes. Biskop Peder Hegelund, hvis Kalenderantegnelser Bloch ellers undertiden citerer, kan det ikke være, da han døde 1614. Har Biskop Hegelunds Søn, M. Anders Pedersen Hegelund, der døde som Sognepræst

¹) Den fynſke Gejstligheds Hiſtorie. I, 86.

²) Afſkrift fra det nu forſvundne rosenholmſke Arkiv, i Langebets Diplomatarium, i Geh.-Ark.

i Stege, fortsat Faderens Optegnelser, saa er denne Fortsættelse dog ikke kommen til os, og vi savne derfor Midler til at kontrollere Angivelsens Rigtighed. I Franeker, hvor M. Hans Knudsen's tvende studerende Sønner opholdt sig, „blev han atter saa syg, at han ikke mere tænkte paa at vende tilbage, helst da han intet havde at hente i Fædrelandet¹⁾“, og der forblev han da til sin Død den 25de Oktober 1629. Han jordeedes i Choret i Franeker, og paa Ligstenen over ham og en dansk Student, der døde sammesteds kort efter, fattes følgende Indskrift:

Sub hoc tumulo quiescunt

Venerandus, pius & doctus Senex M. Johannes Canuti
Welleius Danus

item

Pius & eruditus Juvenis Petrus Severini Elvadii Danus,
Liberal. Art. Studios: qui anno ætatis suæ 27 pie
& placide in Domino obdormivit, d. 2 Dec. 1629²⁾.

I sit Ægtefælle med Dorthe Andersdatter havde M. Hans Knudsen ialfald to Sønner, om hvilke Pontoppidan siger, at deres Fader havde opdraget dem i den reformerte Kirkes Grundfæstninger. Om den ene af dem savne vi Efterretninger; den anden, ved Navn Knud Hansen, var født i Kjøbenhavn 1606, blev sat i Skole i Bremen, hvorfra han 3die Paaskefag 1624 blev immatrikuleret ved Kjøbenhavns Universitet³⁾; studerede siden i Franeker,

1) Pontoppidan, Ann. eccl. Dan. III, 128.

2) Bloch, den fynske Gejstlighed's Hist. I, 87.

3) Hundrup, Lærerststanden ved Metropolitanskolen I, 44.

hvor han 1630 optraadte som theologisk Forfatter¹). Han maa have forsonet sig med sit Fædrelands Kirke. Biskop D. Hans Michelsen i Odense skriver nemlig d. 22de Februar 1631 i sin Dagbog: „Dr. Resen skrev til mig med Knud Hansen“; og atter den 28de Marts s. A.: „I dag spiste min Formands Søn, Knud Hansen, hos mig, og jeg forærede ham 5 Rosenobler“; og Dagen efter: „Jeg skrev til Dr. Resen og Hofpræsten Dr. Christen Jensen med Knud Hansen²)“. Om denne vide vi forøvrigt, at han d. 24de Maj 1631 tog Magistergraden i Kjøbenhavn og samtidig blev Konrektor ved Bor Frue Skole sammesteds³). Den 8de April 1635 tiltraadte han Rektoratet i Slagelse, hvortil han altsaa var kaldet af Biskop Hans Povlsen Resen, hvem han vistnok ogsaa skyldte, at han tidligere var bleven Konrektor, og som altsaa ikke overførte sin Modstand mod Faderen paa Sønnen, men meget mere lod denne nyde godt af deres Slægtskab. M. Knud Hansen blev 1640 Slotspræst paa Antvorskov (ordineret af Biskop J. Brochmand 4de Juni⁴), og samme Aar ægtede han Karen Hermansdatter. Han døde allerede den 2den Februar 1647. Aaret efter udkom en Vigprediken, han 1646 havde holdt over Fru Kirsten Reck⁵).

¹) Canutus Johannis Danus, Sacer septenarius psalmodum poenitentialium illustratus. Franekeræ 1630.

²) Saml. til Kyns Hist. og Topogr. VI, 154. 156.

³) Hundrup a. Skr.

⁴) Ny kirkehist. Saml. I, 503.

⁵) Guds Børns Høia Luctuosa eller Smertis Time ubi denne Verden, forkortet ved den hellige Skriftes Trøst. Vigprediken offver Fru Kirsten Reck, Hr. Wendhel Rodtkirchs til Krosgaard, Befalingsmand paa Antvorskov Slot. Holden i Slotskirken 21 Sept. 1646, aff Knud Hansen, Slotspræd. suust. Sorø 1648. 4.

Saa vidt om Sønnen. Af Faderen kjendes ingen trykte Skrifter. I Peder Resens Bibliothek fandtes en haandskreven latinisk Tale af ham, holdt ved Landemødet i Odense den 21de Juni 1614. Den handlede „de persona Christi“, altsaa netop om et af de Punkter, hvorom Striden drejede sig. M. Hans Knudsen holdt ellers ikke af at lade sine Taler komme ud blandt Folk; hvem veed, om denne Tale dog ikke ved et Tilfælde kan være kommen Biskop Hans Povlsen Resen i Hænde — da den senere gjemtes i Sønnesønnens Bogsamling — og den kan have bidraget til at vække en Opmærksomhed for den iynste Biskops Færd, der siden har ført til nærmere Forespørgsler og Undersøgelser. Vi erindre ialfald, at Provst Hans Jacobsen i Nykjøbing fandt sig saa misfornøjet med en Disputats, Biskoppen indledede „de persona Christi“, at han erklærede, at han aldrig mere, hvor gammel han end blev, vilde tage Del i Disputationer, naar man gif saaledes frem¹). Hvorledes det nu end forholder sig, saa har M. Hans Knudsen, trods sin Tavshed i Litteraturen, dog vistnok været en Mand af betydelig theologisk Værd; at han har haft Sands for at vække og nære de aandelige Interesser blandt Stiftets Præstestab, er kjendeligt nok. Kun Skade, at denne Fær gif i en Retning, som hverken den Gang kunde eller endnu kan erkjendes for den rigtige.

¹) Kirkehist. Saml. I, 494.